

MAGYAR
REGÉNYIROK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti

MIKSZÁTH KÁLMÁN

31

Arcthy Gasslö
Goldbach & Comp.

MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti és bevezetésekkel ellátja

MIKSZÁTH KÁLMÁN

31. KÖTET

GOLDBACH & COMP.
FÜSZERKERESKEDÉSE
„A KÉK MACSKÁHOZ“

Irtta

BEÖTHY LÁSZLÓ

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1908

R. H. N. fec.

Beöthy László

GOLDBACH & COMP.
FÜSZERKERESKEDÉSE
„A KÉK MACSKÁHOZ“

REGÉNY

IRTA

BEÖTHY LÁSZLÓ

HOMICSKO ATHANÁSZ RAJZAIVAL

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1908

PH
3176
M3
köt. 31

Minden jog fentartva.

Franklin-Társulat nyomdája.

BEÖTHY LÁSZLÓ.

1826—1857.

Két Beöthy-család van, a szlováni és bessenyői. Mind a kettő nevezetes nyomot hagyott a közéletben. A bessenyői ágon csupa politikusok teremnek, a szlovánin csupa tudósok és írók. Még egy harmadik ág is volt, mely kihalt, az örvendi gróf Beöthyék, de ezen csak grófok termettek.

Beöthy László, a korán elhalt, nagyreményű humorista tehát a szlováni Beöthyekből való. Komáromban született 1826-ban s jogi pályára készült. Mint katona, hasznát is vette, mert a forradalomban főhadnagy-hadbíró lett s mint ilyen kapitulált a komáromi várban. Bohém hajlamait követve, melyeket a táborozások is fejlesztettek, vándorszínésznek csapott fel. Ezekben a legszomorúbb időkben csak e nyomorúságos festett világban volt még egy kis vidámság; oda vette be magát.

De nem maradt sokáig; időközben néhány novellája föltünést keltett az írói körökben, feljött tehát 1850-ben Pestre írónak és novellákat, rajzokat irogatott a «Hölgyfutár»-ba és egyebüvé, a mint új és új lapok kezdtek támadni. Csakhamar kedvencz embere lett az írói kompániáknak és a közönségnek is. Frissesség, könnyedség, eredetiség s gaz-

dagon bugyogó őshumor jellemzi írásait, úgy hogy a hírnév szárnyain villámgyorsan emelkedő Jókai mellett e nyápicz, körteképű, kis kecskeszakállú Beöthy László látszott a legújabban felkelő csillagnak, kitől sokat várt az ország, melynek nem voltak többé se politikusai, se hadvezérei. Nem volt már egyebe, csak a nyelve s a kik azt palérozták, a poetái. Ők legalább elvitték a magyart képzelt világokba, hogy a valóságot egy perczig elfeledje. Beöthy azonfelül meg tudta nevetetni is. Nagy balzsam volt ez akkor.

Humora bár egy kicsit vaskos volt, néhol groteszk, mégis önként fakadó színhumor volt, nem afféle elmesiczam, mint a Bernáth Gazsi bolondos ötletei. Azonfelül nem volt chablonos, a pékek, omnibuszlovak és az anyósok periferiájában mozgó, mint az akkori elménczeké; egy kicsit a felületen járt, de egészséges megfigyelésből eredt s mindenre kiterjeszkedett, a mit látott (vagyis a mit Protzman látni engedett). Igaz, nem sokat látott. Mit látna még egy huszonöt éves ember a dolgok mélyéből? Pedig a humor a szerint értékes, a mekkora mélységekből van felhozva.

Szóval Beöthy még nem volt kiforrva, novelláinak, regényeinek szerkezete pongyola, ízlése hiányos, alakjainak jellemzése habozó kézzel van megrajzolva, inkább csak az úgynevezett «oroszlánykörmök» gyönyörködtették az olvasóközönséget; az oroszlány maga még elő nem jött.

Mindenesetre jeles író lett volna s talán nagy író is, ha több időt enged neki a gondviselés,

vagy ha az a kevés idő, a mit engedett, nem olyan kedvezőtlen.

A sirva-vigadás kora volt ez. Nem az Olymp vonzotta a fiatal frókat, hanem a «Komló»; ott temették mindennap előlről a hazafiúi bánatokat borba és cigánynótákba; a mely életmód sokkal inkább vezette őket a halál, mint a halhatatlanság felé. Kinek irjanak? tündöttek e bús vígfiúk. A nemzetnek, a ki volt, vagy a nemzetnek, a ki lesz? Végre is irtak a szerkesztőknek, a kik vannak. Beöthy László lelke volt e kompániáknak. Társas lénynek alkotta a természet is. Víg, pajkos, előzékeny, megenni való kedves ember volt, társalgásban szellemes, sziporkázó. A hová belépett, a derűt hozta magával, az egész országnak jó pajtása. Ennél csak Liszniai Kálmán vitte még többre, ki azonfelül még a «madarak pajtásának» is neveztetett.

E duhaj élet mellett a különben is törékeny szervezetű Beöthy nem bírja összeszedni a munkához egész erejét. Ambíciója mint a hold, ritkán teljes, fogy és eltűnik. Hosszabb lélekzetű munkáinál, pl. a *Goldbach et comp.* cz. regényben látszik némi gond, de ott se végig. Legtöbb munkáját, beszélyeit, apróságait ellenben rendesen akkor írta hevenyészve, ha a szerkesztők sürgették vagy ha egy kis pénzre volt szüksége. Ha több pénz kellett, akkor valami adomás könyvet vagy kalendáriumot ütött össze. Így jelent meg a «Puncs», «Laczikonyha», «Ördög naplója», «A ki vesz, annak lesz» stb. Novellái közt van néhány kitűnő

és ugyanannyi igen gyenge, de az elbeszélői tehetség varázsa mindenikből kimosolyog. Regényt a Goldbach et comp.-on kívül csak még egyet írt, a *Puszlák fiát*. 1856-ban a vígjáték terén is próbálkozott, melyet *Özveggy és proletár* czímen a Nemzeti Színházban adtak elő kevés sikerrel.

Tekintve, hogy írói pályája úgyszólván csak hat évre terjed, sokat írt. Művei immár egész hosszú lajstromot tettek ki, de még mindig azokért a reménybeliekért lelkesedett jobban a közönség, melyek a lajstromon következni fognak, midőn 1857-ben meghalt s a lajstrom örökre bevégeződött.

S még az nem volt elég, hogy hátulról a halál kurtította meg a lajstromot azokkal a művekkel, melyeket még meg kellett volna írnia: halála után két évre Beöthy Zsigmond összegyűjtván s kiadván testvére összes műveit, előlről törölt a lajstromban azokból, melyeket nem kellett volna megírnia, úgy hogy három kötetre olvasztotta le irodalmi hagyatékát.

De ez a három kötet is untig elég megérteni, mekkora veszteség az irodalomra, hogy e bohókás, nagyszerű fiú nem lehetett veterán író.

Mikszáth Kálmán.

BEVÉZETÉS.

Új Diogenes.

Ma itt, — holnap tiz mérföld-
del odább, — holnapután pedig
majd valahol a föld alatt!

Jókai.

Történetünk hőse nincs többé!

Rég ott fekszik valahol a temetőben, — — vagy
tán nem is benne, hanem csak ott valahol a temető
árkában!..

Egyébiránt mindegy, akárhol! Ott is csak kipi-
henheti magát. Neki pedig nincs is egyébre szük-
sége, mint a nyugalomra.

S hogyis ne? Kit egész életén át oly rútul meg-
viselt a sors, s kit úgy-úgy megdobált, úgy-úgy
megkergetett mint gazdátlan kutyát az utcagyere-
kek, — — attól valóban nem sajnálhatjátok azt a
hat láb mély s hat láb hosszú sírt, melynek ezóta
már — nemcsak keresztje, de tán dombja sem
látszik többé.

Még gyermekkoromból emlékezem rá. Akkor
is már kész öreg ember volt. Pedig kár, hogy úgy
megvénhedett itt a földön, mert utoljára is az egész

világ bolondjának tartotta. Még a gyermekek is csúfot űztek belőle. Még a gyermekek sem mehettek el mellette az utcán, hogy egy-egy gúnyszót utána ne kiáltsanak.

Szegény öreg! — — — Csak most bánom, hogy én sem voltam különb a többi céda gyereknél! Beh másképp viselném most magamat, ha még élnél! Hogy meg tudnálak most becsülni! hogy megvédenélek! hogy megótalmaználak azoktól a csufondáros megjegyzésektől, melyekkel vérig üldöztetél!... Szegény öreg!

Igaz ugyan, hogy sokszor megkergettél bennünket! Néha utcahosszat futottál utánunk, s ha úgy véletlenül elcsiphettél közülünk egyet, — — na hiszen volt akkor dolga annak a gombos végű nád-pálczának! — — — Az a gombos végű nád-pálcza! — — — ha az tudna szólni, be cifra történeteket mondhatna el viselt dolgaiból. Az én hátam is nem egyszer kötött vele ismeretiséget, — — — — azzal a gombos végű nád-pálczával.

Oh be jól emlékezem reá. Csak azt kellett az utcán utána kiáltanunk: «Diogenes! Kell-e lámpás, vén Diogenes?!» — Akkor aztán nézhettük, hogy merre tágasabb az utca!?!

Én szegény öregem! Be sokszor megdorgáltál bennünket! Be sokszor elmondtad: — «hát erre tanítanak benneteket az iskolában?» S azzal — piff-paff — olyat nyomtál a hátunkra, — — szájunkban lesz az íze még lakadalmunk napján is, — ha t. i. kapunk valaha feleséget!

Én szegény öregem!.... Emlékezetem óta, mindig egyazon öltözetben láttalak!

Tíz év alatt nem ment le testedről az az átkozott világos kék frakk, mely sárga rézgombokkal vala ékesítve, s a hol a rézgombok már leszakadoztak, — a kirívó hiányt csont és selyemgombok felváltva pótolák. Oh az az emlékezetes kék frakk! lett légyen nyár, ősz, avagy karácson, — te édes öregem, karácson napján is abban az egy szál frakkban dicsérted az Urat! Télen-nyáron, kurta nanking nadrágban jártál! Romlásnak indult saruid emlékeztetének az enyészetre: s borzas fejedén, ütött-vert magas kalapod, háromszor ment ki, s háromszor is jött ismét be divatba a nélkül, hogy te csak egyszer is elhajítottad volna!

— — — — —

Csak serdülő ifjákoromban, midőn te már bevégzéd viszontagságos pályafutásodat a földön, — jutott a véletlen által tudomásomra: ki és mi voltál.

S nem is csoda! Egész addig, minden ember, — ifju, öreg, úr, szegény — egyedül ezen universalis néven ismert és szólított: «Jánoska!»

Kocsmába vagy az Úr házába ha bevetődtél, minden ember csak így köszöntött: — jó reggelt, Jánoska!

Minek is jártál te templomba?

Nem okosabb lett volna kocsmában húzni meg magadat? hol nem kiabálta volna minduntalan füledbe a pap: «ne igyál!... ne igyál!...»

Oh mert te nagyon sokat ittál! — — én sze-

gény öregem!! Különben nem is űztek volna belőled annyi bolondot! — — Hanem így templomban sem volt különb dolgod! Botrányköve voltál ott is a híveknek. Pedig végig azt hívéd: bölcsesség köve vagy a világnak!

— — — —

Hogy a jó öreggel olvasóim is közelebb ismeret-séget köthessenek, legozélszerűbb, ha mindjárt kedvenoz helyein keressük fel őt. Kedvenoz helyei pedig valának, másod- és harmadrendű kávéházak, elsőrangú csapszékek, étkező és mindennemű mulatóhelyek, Pesten.

Lakását ki sem tudá. Vagy tán nem is volt, mert a nyári éjeket nem egyszer sétálá keresztül, téli éjszakákon pedig többnyire ott virradt meg, ahova estve bevetődött: a legkényelmesebb csapszék, vagy a legközelebbi kávéházban, hol is aztán párnája volt egy felfordított szék háta, madracza volt kiterített vörös karton zsebkendője, takarózója pedig volt nyakravalója, vagy hidegebb időkben szolgálatára állt még — nadrágszija is!!

E szomorúságos élete mellett azonban az öregnek voltak jobb órái is, — ha azokat csakugyan jobbaknak lehet mondanunk, miket alább elbeszélünk. Ugyanis, nélküle azon időben, nem történhetett mulatság, nem volt jó kedv, hahota Pest nyilvános helyein; kiválólág a zúgkávéházakban. — «Hol van Jánoska? Nem ér a mulatság semmit, ha ő itt nincs! Kerítse valaki elő Jánoskát!» — hallatszott majd minden éjjel a nemes ifjúság között; s ha ilyenkor véletlenül közéjük toppant

Jánoska, — lett egyszerre taps, zaj, nevetés mintha ördögök szabadultak volna el lánczaikról.

A szegény öreg aztán alig találta ilyenkor helyét.

Egyik puncscsal, másik rummal, kávéval és az isten tudná miféle italnemekkel kínálta, miknek rendszeren nagy része sem a szájba, sem a gyomorba, hanem kalapjába vagy frakkja hátulsó zsebébe omolt a jó öregnek.

Sokszor láttam, hogyan szomorodott el aztán az ilyen kegyetlen tréfákon! Hogyan fordult félre, s törölte le ránczos arczáról egy pár könnyet! — Hanem azzal a nemes ifjúság mitsem törődék. Sőt újabb ötletek kigondolásán jártatta az eszét; s ki legvadabbat gondolt ki, ötletét rögtön végre is hajták.

Míg józan volt, addig csak csúnján bántak még vele. Mert elménczkedéseiket a Diogenesnek gúnyolt öreg busásan vissza tudta torolni.

— Miért csúfolják magát Jánoska, Diogenesnek? kérdék tőle egyszermásszor.

— Azért, mert bolondok vagytok, öcséim; én pedig nagyon okos, hogy köztetek lámpával kell fényes nappal hozzám hasonlót keresnem az okosságban. S akkor sem talállok.

— De hallja maga, nem jól beszél maga, Jánoska! mert tudja meg, hogy Diogenes nem volt ám soha részeg.

— Nem csuda, mikor mindig üres hordóban lakott; lőn a lakonikus válasz.

— Mondja meg Jánoska, — faggaták tovább, — miért nem vesz már egyszer új ruhát magára?

Ilyen rongyosan bizony belé nem szeretnek a menyecskék!

— Hadd rongyosodjam, öcsém! Régi dolog már, hogy rongyból lesz a papiros, papirosból a bankó. Ki tudja, ha levetem majd testemről ezt a frakkot, melyben most annyian megbotránkoztok, — vajon az egyik szárnyából nem — ezer forintos bankjegyet fognak-e még gyártani? meg a másik szárnyából is, — meg a hátából is? Hány embert tehet még e rongy maradványa szerencséssé, vagy éppen boldogtalanná, — a mint a pénz szokta magával hozni! Avagy ki tudja, hogy a rongyos frakk, miután majd a kertek alatt vagy a szemétdombon, puttonába rakván valamely éhes rongyász, papírrá készíttetik, — vajon nem azon papírra fogja-e valamely bölcs, halhatatlan gondolatait megírni? Vagy hány boldog vagy éppen boldogtalan házassági szerződés megírására szolgáland még anyagúl e rongy? Ki fogja megátkozni vagy talán megáldani akkor azt a türelmes papírt, melynek apja egykor frakk képében a szegény Jánoska testét takargatá?! azért a sokat üldözött emberét, a cynicusét, azért a korhelyek matadorjáét, kit az egyik csapszékből csak azért vetnek ki, hogy a másikba ismét beállítson, s ha ott aztán ráestveledik, ott mint illik, meg is virradhasson!..

— Ej, ne papoljon ilyen szomorúkat, Jánoska! Jobb bizony, igyék egy pohár bort! Iszik-e Jánoska?

— Iszom öcsém, csak tölts! nekem való a bor, nem a boldog embereknek.

— De hátha megint megrészezsik?

— Ne gondolj vele. Én esem el, nem te.

— Minap is bezúzta fejét, a mint a «két pisztoly» kávéház küszöbéről leesett. Csupa vér volt.

— Nem a te véred folyt, hanem az enyim. — Tölts! Nem kár az én véremért! Folyt ez a vér már haszontalanabb dologért is: mikor — menyecskék miatt veregették be a fejemet! Hej a ki — — —! Hanem töltsetek hát, s ne papoltasatok itt a levegőbe!

Az ifjúság közelebb húzkodá székeit az öreg körül, s miután titkon összepillantának, tele tölték poharát.

— Hát — — mondja meg csak Jánoska, szerettek-e magát hajdan a lányok?

— Hogy szerettek-e? Hej! — — szerettek is, — — meg is csaltak! Most is azoknak a kol-dusa vagyok!.. Hanem hagyjuk ezt, öcsém. Régen volt az, mikor én még szerelmeteskedtem. Tán nem is igaz. Kiket én még Klárcsikámnak, Zsuzsikámnak hívtam, — lett azokból most már Klára néne, meg Zsuzsánna asszony: s kiket egykor gerliczének, angyalomnak mondek, — sátánnak is rosszak volnának már!.. Régen volt az! Nagyot fordult a világ. Tán még a nap sem úgy süt többé, mint az én időmben; — annyira megváltozott minden, — — csak az asszonyok maradtak meg — régieknek. — — Tölts, hadd iszom!

— Sok baja lehetett Jánoskának az asszonyokkal, hogy ilyen furcsán beszél rólok.

— Volt, de nincs már. S most már csak azt

mondom én is, mit Diogenes monda, midőn az athéni országúton, két — rossz hírben álló asszonyt látott felakasztva.

— S mit mondott Diogenes?

— Azt mondá: bár csak minden fa ilyen gyümölcsöt teremne! — — Sámson is azt a verset írta Deliláról, midőn megcsalta őt: «Méz íz alatt mérget, — Szép almában férget, — Rejteget sok feleség!»

— Valami fűzfa poéta lehetett az a Sámson, úgy-e Jánoska?

— Eltaláltad, öcsém. Kár hogy az ő idejében nem éltél, mert bizonyosan a te álladdal verte volna le a filisteusokat! — — Micsoda ital az, mi előttetek áll, öcsém?

— Ez bizony pucns, Jánoska. Iszik egy pohárral?

— Innám biz én kettővel is, — hanem csak bort. Azt is csak úgy, hogy vizet ne töltsetek belé, mert akkor meg nem iszom. Azt zengedezi Vitkovics egy szép versében; — «Ki vizet tölt borba, — Guta üti orrba!»

A nemes ifjúság, mely már ekkor meglehetősen jó kedvében vala, tele tölté az öreg poharát, mit az mőhon ragadott meg, s még mohóbban kiüríte.

— No még egyet, Jánoska!

— Akár kettőt!

A borok fogytával növekedék az ifjúság kedve, mely egyre szilajabb irányt vőn.

Jánoska ismét egy pohárral kezde megbirkózni.

— Ejnye, — szól egy az ifjak közül: — hol tanult illedelmet, Jánoska? Nem tud felkelni, mikor

iszik? Keljen mindjárt fel s köszöntse ránk azt a poharat!

Jánoska engedelmeskedék. Fölkél, — — azaz csak akart fölkelni, ha t. i. tudott volna. Hanem nem tudott, mert a nemes ifjúság szépen a szék hátához kötözte őt, frakkja szárnyánál fogva.

Az öreg úr nem szólt e pajkos csínyre; csak egyet — mosolyodott.

— Ki tette ezt? — kérdé egy az ifjak közül; pedig éppen az tette, a ki kérdé. — El kell őt szabadítani! — S azzal elvágta peniczilussal frakkjáról a zsinórt, de úgy, hogy a frakk végéből is ott maradt egy jó darab.

Jánoska ekkor fölkelt, hogy meggyőződjk; s aztán kihajtá a teli poharat, mintha mi sem történt volna. Aztán megint olyan jókedvüleg mosolygott. A szegény öreg úgy megszokta már ezeket a boldoskodásokat.

— Így lá; most már üljön le Jánoska.

Az öreg asztalra teszi a poharat, s le akar ismét ülni, — — — — haj de egyszerre hanyatt vágja magát... A széket titkon elránták alóla.

— Hahaha! hahaha! kaczagott egyszerre a barom ifjúság. — Jöjjön ide Jánoska, majd fölmelem!

— Se baj Jánoska! katona dolog!

Az öreg felvászorog. Bizonyosan nem igen ütheté meg magát, mert ekkor is csak mosolygott. Hanem az a mosoly szomorúbb volt a sírásnál!

— Lám megmondottuk, ne igyék annyit Jánoska! Itt van la! már álló helyében is elesik. Törölje meg a képét; — merő por!

A jó öreg hátra nyúl frakkja zsebébe, hogy elővegye ismeretes karton keszkenőjét letörlni arczáról a port, mely eséskor ragadt reá. Oh de mi történt?! Egyszerre elordítja magát, mint egy megszúrt bika a spanyol viadalon — (mikben még a bölcs spanyol státusférfiak is gyönyörrel vesznek részt) — kikapja kezét a zsebéből, mintha kigyó csípte volna meg... hát pedig nem kigyó csípte meg, hanem zsebkendője helyett egy — égő-tüzes koppantóhoz kapott, mely szinte veres volt a forróságtól, s melyet a nemes ifjúság csempészett zsebébe.

— Mi baj, Jánoska? — kérdik, odatódulva a haza — — akarám mondani — a kocsma oszlopai. — Mi történt önnel, Jánoska?

Az öreg nem felelt. Elvetette a tüzes hamv-
vevőt, s kezét szájához kapta, mint rendszeren szokták tenni a testöket megégetett emberek.

Ez már sok volt.

Ennyi kőnzással fizetnie meg azt a néhány pohár bort, melyet ők már úgyis elfecséreltek volna, vagy kiöntöztek volna a padlóra, abroszra, falakra: — — — valóban sok! — — Mennyi szégyennel jár a szegénység! kivált ha a szegény ember még a — bort is szeretil!! — — — Pedig ki is szeresse a bort inkább, mint a szegény ember?! — — Meleget, hideget, — csak a bor által lehet eltérniökl Hát még a nyomorúságot?!

hát a lenézetést, — megvettetést, — osztályokbóli kizáratást?... Be nagy áldás, hogy olykor-olykor a szegény ember is leihatja az eszt, s az által megszűnnek öntudata, eszmélkedése, gondolata, fájdalma és gyötrelmei!! — — Oh hallatlan búbája van a bornak; — — mikor még a gazdagok is alája vetik magokat, hát a szegény ember, hogy ne folyamodnék hozzá!? mikor az olyan jót tesz vele! elaltatja, elringatja s önfeledésbe süllyeszti! Pedig a szegény embernek be sokat kell felejtienie! Mi altatja el kétségbeesését? a bor! elcsüggedését? a bor! — — Oh — hallatlan búbája van a bor mámorának! S ezt nemcsak a szegények ismerik el, kik fűtetlen szobában, avagy a kertek alatt virradnak meg vagy halnak el, étlen, hidegben! — — Jól tudják ezt a paloták hősei is, kik kéjben alszanak el, gyönyörre virradnak fel! Miért, — miért dorbézolnak mégis a nagy urak is? S ha dorbézolnak, ha borba fuladnak, — miért zárják el magokat palotáik termeibe? Szégyenlik magokat, nemde? Oh igen, — — hisz eszt veszteni, csak szegény emberek sorsa! Miért is innák le magokat a nagy urak nyilvános helyen?! Miért aljasodnának le a néphez, mikor a nép lealjasodik az állathoz, s ez által egyenlőek lennének azokkal! — — De hiszen jól is van ez így a mint van! Ti nagy urak, isztok jókedvetekben, — — a szegény legény iszik — bujában!

— — — Egyébiránt édes olvasóim, bocsássatok meg; — e leírt ostoba gondolatok nem enyémeek!

A Diogenesnek gúnyolt jó öregtől hallám ezeket, és csak mint jellemére vonatkozókat beszélém el. (Egyébiránt elismerem, hogy luxus volt; úgy sem javulunk!)

S most térjünk vissza öregünkhöz, kit — ha jól emlékszünk, épen azon tréfás jelenetnél hagytunk el, midőn a tüzes koppantót markába szorította. És csakugyan tréfás is volt a jelenet, mert az öreg minél jobban dugdosta — hol zsebébe, hol szájába a kezét, melyen a tüzesített hamvvevő hólyagokat szítt, annál inkább röhögött a nemes ifjúság.

Hogy lehet már ennyi bolondot elkövetni?! Hátha még azt is elmondom, hogy midőn megsokalta Jánoska ezt a sok komédiát, s e végből már távozni akarván, olyan fekete volt egész képe, mintha csak posztóval vonták volna be. Egy fiatal genie ugyanis odalopózkodt szépen az öreghez, s vigasztalás és békítés ürügye alatt végig czirógatta orcáját, olyaténképen azonban, hogy a nagy czirógatás alatt — koromfeketére festette azt.

— Hagyjatok nekem békét, — szólt elkeseredve s visszaborzadva fekete képmásától az öreg, midőn azt a tükörben megpillantá. Mi örömetek telik benne, hogy ilyen vén emberből bolondot csináltok?! Ez-e a ti borotoknak ára? Akkor kár volt elfogadnom, mert nagyon drága! Nem is jövők többé közétek! Inkább a kutyákkal egy ólban, mint veletek egy asztalnál!!

Gondoljátok, hogy tán volt e keserű szavaknak hatása?

Igen, a mennyiben az ifjúság akkorát kaczagott reá, hogy végre már a kocsmáros úr is megsokalván az örökös lármát, szépen karon fogá Jánoskát, s az ajtón kivezette.

Az öreg kibotorkált a holdvilágos éjbe. Még csak vissza sem káromkodott azokra a hahotákra, melyek még utána hangzottak a kocsmából.

Hová ment? hol feküdt le? melyik kőre hajtá fejét? s melyik utoza-szögleten virradt meg? — sem mi nem tudjuk, sem mások nem tudják, mert azóta nem láttatott sehol! Régi jó helyeit elhagyta; búcsút vett a kávéházaktól, búcsút a lebujoktól! — Tán felakasztotta magát! vagy hogy bevitték a dolgozóházba, vagy épen a bo'ondok házába!! — Az is meglehet tán, miszerint addig botorkált még azon éjjelen, hogy utoljára rátalált a — Dunára.

1.

Fűszerkereskedés a fekete macskához.

A Duna mentében fekszik egy közép nagyságú, fél-magyar, fél-német városka. Valódi neve nem hajtván semmit a dologra, költött nevet adunk neki. Költött neve pedig legyen ezennel Al-Örs, — minthogy ily nevű helység, a régi viharos időkből, legtöbb találtatik hazánkban. A városka nem sok nevezetességgel bír. Annak bizony nincs — sem múzeuma, sem nemzeti színháza, sem gázvilágítása, sem szobrai, — mely utóbbiak különben Pestnek sem lévén, mit is kerestek volna azok ily kis városkában? hol az érdekes tanács nagy bölcsen elhatározá, miszerint az éjjeli kivilágítások fölöslegeseek, miután a becsületes embernek télen hétkor, nyárban pedig kilencz órakor — otthon a helye! vagabundok, kórhelyek és tolvajok kedvéért pedig ostobaság volna kivilágítani a várost!! A kisvárosi hatóságok sokszor elmések!

Nevezetessége tehát a fenn tisztelt városkának nincs. Legfőlebb egy polgári ház benne a nevezetesség; az is csak azért az, mert azon polgári

ház körül forog e hosszú történet. (Azért mondom pedig hosszú történetnek, hogy készítssem hozzá a szerkesztőt vagy kiadót, kik néha mint a tűzi fát, öl számra szokták venni a kéziratot!)

Azon — bennünket érdeklő polgár család fejének neve: Johann Goldbach.

Nem tehetek róla, hogy nincs magyar neve! Hanem az nem is tesz semmit, mert ő azért mégis olyan jó magyar volt, mint más akárki; mint ilyenre, számos példa van hazánkban.

Johann Goldbach jól rendezett s jól is jövedelmező fűszerkereskedéssel bírt a «kék macskához» czímezve. Arról sem tehetek, hogy ezek a kereskedők mind olyan különczök, s boltozfmekül a legbizarabb, természetellenes dolgokat választják, mint: arany elefánt, zöld kakas, arany szarvas stb. A kereskedők ezen mesés csodaállatai is bizonyosan ott teremnek, ho! az Eszterházyak griffjei! — Miért is nem használnak inkább alkalmoszerű czimereket? mint teszem: — divatkereskedés a — fényüzésnél! — hogy már e borzasztó szó láttára is visszaijednének a leányos apák! Vagy továbbá ilyenfélét; — topán- és czipőraktár a — rossz kövezethez! — lámpakereskedés a — budai sötétséghez! — férfisزابó a — rongyos proletárhoz! — kávéház a — czikóriához! — bormérés a — szomjas torokhoz! — Ezek legalább léteznek az életben!

Azonban hagyjuk abban! ily badar dolgokat kötet számra tudnék összeírni, hanem azért mégsem jönnénk rá, hogy vajjon micsoda család is hát azon Goldbach-család, melyről beszélni akarunk, s mely-

nek nagyon jól rendezett fűszerkereskedése a kék macskához!

Goldbach János negyven éves, nős, két gyermek atyja: hajlandó az elhízáásra, haja szőke, szeme kék; visel bajuszt, szakált és vastag pisze orrt. Karaktere: jámborság, szelidség s nejének papucs-kormányja alatti görnyedezés. Foglalkozása: reggeltől délig, kereskedelmi ügyek, délben ebéd, ebéd után a kávéházban fekete kávé, mellé egy szám Allgemeine, utánna egy *partie à la guerre*, rá egy pohárka gyöngye kömény-víz, rendesen kiöblögetvén utána száját, hogy madame Goldbach meg ne érezze rajta; ezek után egy futó pillantás a boltba, onnan be a család körébe társalgás végett; este vacsora után lefekvés és egyéb dolgok.

Ez — futólagosan rajzolt képe Goldbach úr életének. S most menjünk a részletekre; kíváncsian magamnak elegendő erőt a muzsámtól, hogy ne váljak unalmassá, — az Úrtól pedig elegendő erőt a jámbor olvasóknak, hogy az olvasásba belé ne fáradjanak!

A kék macskához címzett fűszeres bolt, húsz év óta áll már jó renomében, az említett kis városka főpiaczán. A kereskedés nem volt egyedül az ő tulajdona. Vala neki kompanistája is, kit rendkívüli éles ész, csinos külső s nagy kereskedelmi talentommal áldott meg a természet. Ez volt leg-hivebb barátja a jó Goldbachnak. Barátja, tanácsadója, ügyvezetője, titkára és társa, kinek ügyessége és szorgalma mellett, csakhamar örvendetes virágzásnak indult a kék macska. Hogy el ne fe-

lejtsem, — hívták a derék kompagnont Zsellye Bertalannak.

Goldbachnak volt egy igen-igen szép felesége, ki halálba szerette férjét: — és Zselylye Bertalant ki nem állhatta.

Zsellye Bertalant ez nagyon búsítá. Goldbachnének vele éreztetett ellenszenve és csípőssége miatt nem egyszer akart már viszonyt szakítani a jó Goldbachchal. De a jó Goldbach sohasem akart tudni róla.

— Már megint megy az eszed, Bertuskám? — szólt egy napon társához, a fűszerészhez. — Lásd, ez az én feleségem jó asszony volna máskép, hanem olyan bolondos szeszélyei vannak. Már engem csak szeret, imád, s tudod mégis hogy velem is mennyire érezteti szeszélyeit. Azt gondolná a világ, hogy papucs alatt vagyok. Pedig én csak gyöngédségből hajtom meg fejemet. Hiszen ha akarnám, bátran dohányozhatnám is előtte; de nem teszem, mert a füst a mellére hat. Ha akarnám, ihatnám bort is, a mennyi kell; de nem teszem, mert nem állhatja a bor szagát. A burnótozással is csak irántai gyöngédségből hagytam fel. Pedig ő sohasem mondta. Hanem mert magam is beláttam, hogy a burnót — fi donc — — valami utálatos dolog! Oh én sok mindent elkövethetnék, ha akarnék! de nem akarok. Megtilthatnám azt is, hogy veled tovább is éreztesse ellenszenvét. De ládd édes Bertuskám, mikor az mind csak női szeszély. Fel se vedd. Majd észére tér. Az volna még hátra, hogy e miatt ily virágzó és renomirt kereskedést mint a miénk, ketté szakítsuk.

— Igen, de ha terhére vagyok nődnek.

— Ej: asszonynak a kereskedésbe semmi szó-lása.

— S ha mégis — — — —

— Semmi mégis! Rá se nézz.

— Végre még a számadásoknál is gyanúsítani fog.

— Ah, szeretném látni. De már ki ennyire megsértené az én barátomat, annak csakugyan megmutatnám, ki az úr a háznál! Bizonyos lehetsz benne, hogy akkor tüstént — —

— Ugyan mit csinálnál?

— Tüstént behoznám ismét a pipákat a házhoz, s füstölnék az orra alá mint egy basa; s tömném magamba a burnótot, hogy megpukkadna mérgében! szóval, minden kigondolható vexaturát elő-vennék boszantására. Még bort is innám!

Bertalan úr elmosolyodott a jó Goldbach e nemes felhevülésén, de nem szólt semmit többet, mely annyit jelente, hogy a viszony felbontása újra elhalasztatott.

E pillanatban kis fiú lépett a két kereskedőtárs szobájába. Mintegy tíz éves lehetett. Gyönyörű, kedves teremtés; lágy, szőke haja olyan volt mint az arany, s leomlott egészen vállaira. Oldaláról piros szíjon rezes kard csüngött le: lábcskáit pedig réz sarkantyús piros csizma boritá. A kis fiú, mindön belépett, egyszerre katonás állásba vágta magát Goldbach előtt, s meglehetősen lármás hangon így szóla hozzá:

— Apám! azt üzente mama, hogy nekem tüs-

Az apa leült s a fiút két térdére ülteté

tént végy egy paripát! még pedig olyant, a mi szalad is — meg eszik is, mert másforma nem kell!

A két kereskedőtárs összenézett. A jó Goldbach szemeiből csak úgy szivárgott ki az apai öröm. Mintha mondta volna: — büszke vagyok ez eleven, e tüzes, e katonának termett gyermeknek apja lehetni!!.. — Aztán olyan szánó tekintettel fordult a még nőtlen kompanistához, mintha mondta volna: — lásd bohó, miért nem házasodol? most neked is lehetnének ilyen örömeid!..

A fiú ezalatt folytatá:

— Nos? lesz paripa apám? vagy nem lesz? mert különben — — —

Goldbach majd kibújt apai örömében a bőréből. Tetszett neki ez a katonás hang. Mintha mondta volna: — teringette, minő talpraesett egyenruhás polgára lesz ebből a városnak! (Goldbach maga is az volt, egyenruhás polgár; viselvén zöld frakkot, zöld nadrágot és zöld forgóval pofoncsapott kalapot és őrmesteri rangot a vadászszázadnál.)

— Nos, mi történnék különben, ha például nem vennék neked paripát? — kérdé enyelegve az apa, mialatt leült, s a fiút két térdére ültetvé.

— Akkor nem fogom ma este születésed napjára elmondani azt a szép verset, melyre Bertalan bácsi tanított.

Goldbach mosolyogva, mintegy hálás tekintettel nézett a komoly kompanistára. — Mennyi barátság! mennyi gyöngéd figyelem! gondolá magában, s azzal ismét a fiúhoz fordult.

— S te tanultál valami szép verset születésem napjára, kis fiacskám?

— Igen; hanem azt nem szabad neked előre megmondanom. — Aztán — —

— Nos?

— Mama is készített valamit számodra. Szép, aranybojtos házi sipkát, óratokot, selyem papucsot; meg azután Betti is, sok — sok — sok mindenfélét. Hanem ezt nem szabad tudnod!

— Oh aranyos gyermekem te! szólt az apa, félre simítván a fiúcska aranyló fürteit. — Dehogy nem veszek én neked paripát!

— Olyant, a mi szalad?

— Olyant.

— Hanem Bettinek nem lesz szabad ráülni?

— Pfui! ki látta, hogy kis leány lóra ülne?!

A fiú leugrott ezzel apja térdéről, s lármásabban mint jött, — rohant el.

— Hollá! csakhogy Bettinek nem lesz szabad ráülni paripámra!

A kereskedőtársak magokra maradtak. Az egyik szótlanul, komolyan, a másik csordultig keblében az apai örömmel.

— Nos, Bertalan kollega, — kezdé szünet után a kereskedő. Ilyesmit látva, megjön-e már egyszer a te kedved is házasodni?

— Alig hiszem.

— Lásd, azért nem szeret téged a feleségem is, mert valódi nőgyűlölő vagy. Hanem várj csak; hiszen tudom, megkedveltetem én még veled a fehérnépet. Ma születésem napja lévén, egy kis csa-

ládi ünnep lesz a háznál. Itt lesz többek közt Holdburg Fanni is, — tudod, az a szép özvegy, az oly jó szerencsével bukott Holdburg fiatal özvegye. Csak te csapd neki a szépet! azt mondják, nagyon hajlékony. Be szép pár válnék belőletek. Teringette, ma lesz a napja, hogy összeboshózzalak benneteket. Ma ugyanis igen jó kedvem van. Két butella bordóit is rendeltem már az ünnepély emelésére... Hanem nem a magunkféle bordóiból ám, — tevé utána tréfásan; — tudod, a mienk nem valódi; azzal nem sok becsületet vallanánk... Azonkívül két butella franczia pezsgőről is van gondoskodva. Szereted te a pezsgőt? Oh mert én imádom! Két pohár belőle, engem valódi hőssé tesz. Úrnapkor is, midőn kirukkolok századommal az ünnepélyre, magamra sem veszem addig az uniformist, míg két pohárral abból a hosszúnyakútból fel nem hajtok. Hanem aztán akkor kell megnézni Goldbach őrmestert. Hogy tartja magát! hogy vilámlik a szeme! teringette, nem vagyok utolsó legény a glédában! Majd meglásd Bertus, rád is minő hatással lesz az a jó pezsgő! Hanem akkor aztán csak neki, előre! ostrom alá a szép özvegyet! ne tágíts! mindig előre! majd én is segítek! én fogom pillantásaimmal tudtadra adni, hogy most mit mondj, most meg mit tégy, — — — mert néha tenni is kell ám, teringette: üres szavakkal nem sokra megyünk a nőknél, kivált ha valamely nő már özvegy asszony is! Teringette, kolléga, be nagy hiba benned, hogy te csak a könyvvitelhez értesz oly kitünőleg, s az asszonyokkal pedig nem

tudsz bánni! No de hiszen majd beléjössz te is. Ma lesz az első próba. Csak ma viseld magadat ügyesen, mert minden az első benyomástól függ! Tehát számolhatok reád, hogy ma vendégem leendesz?

— Ments fel kérlek; lásd, mikor nekem oly teher a nők társasága, — szólt lanyhán a kompagnon.

— Itt van la! már megint teher! S miért volna az teher?

— Mert én ügyetlen vagyok, s nők között szótalán.

— Ej lárifári! nincsen könnyebb mint azon segíteni. Mindjárt adok én neked leczkét kolléga, csak nyisd ki jól a füled. Tanultam én már a te genied után a kereskedelmi dolgokban, miért nem fogadhatnál el te is tőlem pár leczkét a szerelem ügyében? Az nem szégyen. Először is tehát, a kiválasztottad megszólítod — — —

— Igen; de ez az átkozott megszólítás a bökkenő! Mit mondjak neki?

— Az nagyon könnyű. Azt mondd, a mi eszedbe jut.

— Bah! Leghamarabb jutnak eszembe a kereskedelmi cikkek. A czikória ára főlebb ment, a rio-janerói kávé lejjebb szállt, mult héten nyolczvan darab czitromunk rothadásnak indult, s ebből veszteségünk, darabját per 3 kr. számítva, lesz — —

— Hagyd el kollégám, mert már kiveszesz türelmemből! — — Hogy te már nem tudsz egyebet a könyvvitelnél! Tüstént megbuktál, mihelyt hől-

gyek előtt ozikóriáról és rothadt czitromról beszélsz. Még ez utóbbit valamely ártatlan liba magára is vehetné mint hasonlatot. — — Mégis ha virágkereskedő volnál, s beszélnél kaméliákról, rododondákról, kék ibolyáról, s ilyenkor mindig hozzá tennéd, hogy éppen oly virulók, oly szépek mint ön, asszonyom! Ah, de rothadt czitrom! — — Vagy volnál divatkelme árus, s beszélnél selyemről, bársonyról, és szépen oda alkalmaznád, hogy az éppen most érkezett selyem olyan, mint imádottad haja, a bársony pedig mint annak bőre, — lágy, puha, fehér! — Ah, de rothadt czitrom! — — Kollega, kétségbe kell esnem, hogy valaha hív szeretőt találhass!

— Én magam is ezért akarok kimaradni a hölgyektől, — mondá kedvetlenül a kompanista.

— Sőt ellenkezőleg, éppen azért kell társaságukban részt vened, hogy beléokulj! Punktum! meg kell jelenned. A bordóit nem hozattam hiába, s a két palaczk pezsgő magamnak sok, a szép Holdburg özvegynek pedig széptevőre van szüksége. S most megyek és mindjárt megmondom feleségemnek, hogy téged is megnyertelek a családi ünnepélyre.

11.

Családünnepe a fűszerárusnál.

Goldbach polgártárs boltja a «kék macskához» saját házában vala. Vala pedig a házban hat szoba; egyet a fiatal boltos segédek bírtak, hátul, az udvarra nyíló ablakkal, és szemközt a kis házi majsorsággal, mint tyúkól, galambdúczok, hidlás stb.; tehát ez nyújtá a legszebb kilátást; egy másik, szintén kisdud, de nagy tisztaság és csinnal rendezett szobát a szerény, igénytelen és szorgalmas kompanista bírta évek óta; a nagy barátság Goldbach iránt kötötte őt e szerényke szobához, különben kényelmesebben is ellakhatott volna a város bármely szebb épületében. Hanem a barátság! Mikor az némely embernél olyan varázserővel bír!..

A többi négy szoba a család rendelkezésére állt. A négy szoba e napon, mely a családfő születése napjának vala ünnepe, tetőtől földig ki volt forgatva régi jelleméből. Padlók zsuroltattak, falak meszeltettek, bútorok poroltattak, edények sikáltattak, kések köszörültettek, tyúkok leöllettek, nyársak forgattattak, gyerekek ugrándoztak, örül-

vén az estére bekövetkezendő lakomának, mely minden évben csak egyszer, még pedig e nevezetes napon szokott előkerülni. — S minthogy Goldbach úr nem volt valami gőgös arisztokrata, tehát az adandó ünnepélyre segédeit is meghívá; s ezért a segéd urak is sokkal nyájasabbak valának a szokottnál: a boltba belépőket hangosabban köszöntötték, s ha csinosabb szobalányka, vagy olyan gömbölyűbb szakácsnő vetődött be, egy pár elmés bókka fogadták, sőt szabadságot vőnek azoknak piros ajkukon egyet csípni is, ha t. i. a szüntelen boltban tartózkodó kompanista úr történetesen félre nézett.

Esti hat órára már a nagy tábla meg volt terítve. S épen a háziasszonyságot is a körül találjuk, gondosan igazgatva, egyengetve a terítéken.

A háziasszonyság még fiatal nő: nem több 29—30 évesnél. Még folyvást gyönyörű vonásairól ítélve, tizenhat—tizenhét éves korában csodaszépség lehetne. Most is elég szép azonban, eléggé gazdag nemének minden bájaiban, hogy unalom, játék vagy szeszélyből hódításokat tehessen. Ámde minek ez már neki?! Férje van. Elég ha egymást boldogítják.

S valóban a legboldogabb férj, Goldbach.

Hanem meg is becsüli a szép asszonyt! Úgy gondoskodik róla, úgy figyel minden óhajtására, úgy sűrög-forog körüle s olyan előzékeny! Lám, a dohányzást is elhagyá végette! meg a burnótot, meg a boritalt, — kivéve ünnepek alkalmával azt a szokott két pohár pezsgőt, midőn mint őrmes-

ter a polgári vadászszázadban kirukkol parádéra. Ez meg volt neki engedve, mert Goldbach anélkül nem tudott a glédában katonásan állni.

Hova kell már jobb férj?!

S hova kell jobb nő, kit magában ennyi figyelem már boldoggá tud tenni?!

Goldbachné a legjobb családanya is. Két gyermeke van: Betti és Lajos. Ez utóbbihoz már volt szerencsénk, a másikat is szintén mindjárt bemutatjuk.

A kis Betti épen e pillanatban fut az étterembe. Angyalszép gyermek, világos lenvirágkék szemekkel, s mint aranyhullám vállacskaít körülomló szőke hajakkal. Tizenegy-tizenkét éves lehet; bár gyöngéd, gyermeteg vonásai ennyi időre sem mutatának. Egészen anyja képmása volt. Ugyanazon szemek, orr, liljomfehér bőr s mellé az ajkakcsák, mint a tejbe csöppentett vér. Arczának kifejezése is az vala: komoly és ábrándos, mely oly feltűnő volt e gyermeteg arczhoz, s egészen ellentéte a tíz éves Lajosnak, ki sarkantyús piros csizmában járt, veres csákót viselt és kardot az oldalán; azzal a karddal aztán neki-neki menvén a pohárszéken díszlő gipsz figuráknak, úgy lefejezte azokat a mosolygó Vénusokat, Napoleonokat és Herkuleseket, hogy nem volt az a drótos tót, a ki többet emberré tudta volna őket drótozni. S ilyenkor a kis Betti nem tudott egyebet tenni, mint szépen megsíratni az elhullott gypszhősöket, s midőn megsíratá, kemény papirosból ragasztott össze koporsót, belé fekteté a marengói hőst, a sz. ilonai

mártírt, s fehér szemborítóval elfedve, a kertbe temeté egy kis sírhant alá, szomorú fűznek árnyékába, honnan is aztán más nap szépen kiásták a házi ebek, vagy épen maga Lajos úrfi, ki is nagy kedvét lelé benne, ha a kis nővért megríkathatá.

— Mama! szólt Betti, ki mint mondók épen e pillanatban lépett az étterembe, természetesen mindenütt követve Lajostól, ki azonban most csak az ajtón dugta be fejét, meglesni akarván, vajon nem kap-e Betti előbb mint ő azokból a kaczerán mosolygó díszsüteményekből, melyek terhe alatt az asztal görnyedez? s ha igen, bizonyos lehet benne a mama, hogy tüstént ostrom alá veendi az egész, tortákkal, angyalakkal és czukorkakasokkal ékeskedő asztalt. Pedig az aztán több a háborúnál. — Mama megengedi, hogy én is az asztalhoz ülhessek?

— Meg, leányom, csak most ne háborgass; vagy ha ittben akarsz maradni, rakj mindjárt székeket az asztalhoz.

— Hát én? kiáltá Lajos, fejét valamivel jobban bedugván.

— Neked majd a sutban terítünk.

— No akkor le is nyesem annak a zöld angyalnak a fejét ott azon az ostoba tortán! — kiálta kihívólag a fiú, s belépett a terembe; s tán már foganatba is veendé fenyegetését, ha történetesen Goldbach úr lóhalálában a szobába nem rohan e szavakkal:

— Jőnek! Jőnek!

— Kik? kik?

— A vendégek l teringette, elkéstünk!

— Ah, minő unnobel! szólt bigyesztett ajkkal a szép Goldbachné, s futó pillantást vetett a tükörbe, haján és kendőjén egyet igazítandó. — Ily korán! Nagy asztaloknál ilyenkor terstének ebédhez, s itt már vacsorára jőnek.

— Nem tesz semmit, fiam; csak Holdburgnét láttam erre közeledni.

— Ki nem állhatom ezt a Holdburgnét. Minek is hívtad?

— Bah! nem tudod-e, hogy Bertalan kollégának akarom elszerezni? teringette, gyönyörű pár válik belőlük! — — Eduárd! Eduárd!

E kiáltásra egy piros képű, szörnyű tuskés és szőke hajú suhancz lépett be. Ez volt Eduárd, boltos inas a kék macskánál, jelenleg pedig felszolgáló a táblánál. Különben nagyon ügyetlen fiú; tizenkét tányér közül egyet rendesen el szokott ejteni, ha mindjárt pástétom is volt benne; a pintes üvegekkel pedig, kivált ha nőket pillantott meg a szobában, egyenesen a falnak ment.

Eduárd tehát belépett.

— Hallod-e Eduárd, szólt Goldbach; — úgy az eszeden járj, hogy én holnap tüstént elcsaplak, ha nekem egy porcellán tényért el találsz törni, — a pintes üveget pedig előbb a fejedhez ütöm, mint időd lenne elejteni! S most gyorsan: a két palaczk pezsgőt a jégbe fogod hűteni, s mikor inteni fogok, felhozod az asztalra! Érted? Az ételekbe pedig belé ne merj torkoskodni! minap is csak elnéztem, az ételmaradékokból hogyan zsan-

zsiroztál zsebedbe egy pulykaczombot! Meg ne történjék többet! Aztán a mártásos étkeket ne hozd oly ügyetlenül, hogy az ujjaid megint belé érjenek a tálba. Én ugyan nem vagyok finnyás, hanem Holdburgné meg nem eszi, ha meglátja. — Arra is figyelmeztetlek, hogy ne bámészkodjál a vendégek szeme közé, s ha valamelyikünk valami jó ötletet talál mondani, e! ne röhögöd magadat, mint a multkor is tevéd; inasnak mitsem szabad hallani, csak látni! Érted?

Kip-kop!

Az ajtó megnyílt s belépett Holdburgné.

— Ah, bocsáss meg édes Elizem (Goldbachné keresztneve); én már csak ide jövök be egyenesen hozzád. Mi nem csinálunk egymással szertartásokat.

— Hozott isten, édes Fannim. Foglalj helyet!

Holdburgné azonban nem foglalt mindjárt helyet, hanem oda ment Goldbachhoz, azt szépen megköszönté, mit a háziúr mosolyogva és sugárzó arccal fogadott, sőt, mint régi ismerősét, szabadságot is vón magának, a bájos Holdburgné homlokát megcsókolni, a tett után e szavakkal mentvén magát:

— Tudja már na, — — házas embernek már meg van engedve ilyesmi, — — kivált ha a feleség is jelen van! — s azzal oda ment nejéhez is, és mintegy kárpótlásul őt is megcsókolá!

Oly ritka kedve volt e napon a jó Goldbachnak, hogy tán az egész világot összecsókolta volna.

— Lesznek-e sok vendégeid, Elizem? kérdé az

özvegy, mialatt Goldbach segélyével megszabadult felöltőnyeitől.

— A háziakkal együtt tizenkettőre terítették.

— Megigérte Zsellye Bartalan is, hogy eljön, — szólt gyorsan a fűszerész, s aztán oda hajolt az özvegyhez, s hogy felesége meg ne hallja, fülébe sugá: érdekest mondok.

— Nos?

— Az én jámbor kollégám, halálba szerelmes önbe!

Holdburgné elpirult, s keztyűjével feléje legyintvén, mondá:

— Menjen; — — ön mindig oly tréfás.

— Teringette, komolyan beszélek! — s aztán ismét halkán tevé utána: — nem is csoda: ennyi kellemmel a legelső bécsi nagykereskedő kompanistáját is meglehetne hódítani!

— Ha még egy ilyet mond, tüstént elárulom a feleségének. Menjen ön!

— Ó nem féltékeny! Egyébiránt, én most nem is a magam, mint inkább jámbor kollégám érdekében teszem önnek a szépet, minthogy neki nem sok bátorsága van hozzá. Hölgyekkel egyáltalában nem tud bánni. Még csak szerelmes sem volt soha. Most azonban utasításokat adtam neki, hogy mikép viselje magát ön iránt. Egyébiránt ha bakot lőne, például, ha lassan-lassan neki bátorodva, öntán kenyér-golyócskákkal találná hajigálni, ne vegye neki rossz néven! — Az is megtörténhetik, hogy lábával titkon az asztal alatt önnek a lábacskait fogja majd nyomkodni, — de ne vegye neki rossz

néven. Nyomja vissza. Az őt hallatlan boldoggá fogja tenni.

Holdburgnének mindezekre nem volt mit felelnie, mint hangosan elkaczagta magát, s mondá:

— Na köszönöm! ön ugyan gyönyörű széptevőről gondoskodott számomra! Vannak kilátásaim, hogy jól mulatom magamat.

Alig telék e közben pár percz, s újra vendégek érkezének, kik azonban az illedék szabályai szerint már nem az étterembe, hanem az elfogadási szobába léptek.

Goldbach elébök siet.

Két férfi és három nő valának az érkezők.

Az egyik Berger Simon, gazdag tőkepenzes, nejével és leányával. A tőkepenzest Goldbachné nem szenvedheté, s most sem lett volna hivatalos az ünnepélyre, ha a fűszerésznek pénzvisszonyai nem lennének vele, s ezért mint szükséges rosszat meg kelle szívelnie. Rosznak pedig azért volt mondható a tőkepenzes, hogy vagyona miatt, nem egy nemes család asztalához törölte már a kését, s aztán ha ily kisebbszerű polgártársakhoz is hivatalos volt, meg nem állhatá, hogy észrevételeit fenszóval ne nyilvánítsa, mely modor egynemű a lenézéssel, fitymálással, mint azt többnyire olyanok szokták tenni, kik palotából egyszerű házikóba mennek vagy fővárosból falura rándulnak, vagy nagyvárosi színház után valamely vidéki kis rögtönzött színbódét látogatnak meg. S e hibáját a tőkepenzesnek leánya is elsajátíttá, a kis — barna hajú Ottil, ki mindig bárókra kaczerkodott, s az

al-örsi nyilvános bálokban csak óvatosságból nem tánczolt cotilliont, nehogy valamely boltssegédkének jőjjön vágya, őt választani tánczosnőül. Milyen jó freskót lehetne belőle keríteni, e czím alatt: A tőkepénzes leánya!!! — Egy másik, két tagból álló család volt még a vendégek között Hannover úr és neje. Hannover úr, vagyonos vasáros az «arany szántóvashoz.» Neje magtalan; s a gazdag, — örökös nélküli férj, e miatti bújában, mélyebb boritalnak adta magát. Néha-néha felesége is üdvösnek találta használni, a búbánatnak ezen uni-versális gyógymódját. — Goldbachné előtt tehát ezek sem lehetének valami nagyon szívesen látott vendégek, és csupán férjéveli vérrokonság miatt tűré őket. — Hetedik vendég volt Bertalan úr, a kompagnon. A kor divata szerint, fekete kvekker volt testén; nyakán ízléstelen kék atlasz kendő, melynek csokrát, értékes aranytű tartá össze: violaszín bársony mellénye gomblyukáról nehéz, kigyó alakú aranyláncz lógott le, melyről mindennemű drága gyűrűk, a mennyifélét csak az aranyműves phantasiája teremthete, — csüngtek alá! E gyűrűk azonban már csak azok valának, melyek ujjaira, általában kezefejére már nem fértek fel. — Holdburgné szemei azonban nagyon megakadtak rajtok. S ezt Bertalan úr is hihetőleg észrevette, mert — bár közömbösséget affektálva — elkezdte ujjjaival a gyűrűk közt babrálni, hogy szinte csörgött a sok nemes ércz.

Az egybegyűlt vendégkoszorú, melyet — dolgait végezve — a háziasszonyság is bejött ékesí-

A jó Goldbach mindent elkövetett a társaság felvidámitására.

teni, — elkezdte egyről-másról beszélgetni, a miket ide, érdektelenségek miatt, nem méltó följegyezni. S ezért, a drága papir kiméléséből, jónak látom a nyájas és éhes vendégeket bevezetni az étterembe, s leültetni őket a terített asztal mellé. — Mi — kedves olvasóim, majd csak állva maradunk, még pedig szépen az ajtó mögött, mint mindenütt a hivatlan vendégek. —

Az első ülést az asztalnál, a vagyonos tőkepénzes neje foglalá el. A többi vendég, mint kevésbé vagyonosak, s így csak másodrangú csillagok, — utána következének. Az asztal végén a két fűszerész segéd foglalt helyet, kik kezeiket csak igen félve merték az asztal fölé hozni, ugyanis a mult hideg, csikorgó télen megfagyván, még most is meglehetősen fel valának cserépesedve.

A társalgás eleve igen lanyhán ment. Lehet, hogy tán még nem valának eléggé összeszokva, vagy hogy tán a párolgó étkek illata tartá kötve a kedélyeket, nem tudjuk.

A jó Goldbach mindent elkövetett a társaság felvidámítására; s midőn lassanként, fogyatékához közeledék ötleteinek, majd egyik, majd másik gyermekének produkálásával iparkodék a társalgás hézagait betölteni; s mint gyermekeit túlszerető apák szoktak tenni, a vendégek előtt Lajossal szavaltatott, Bettivel pedig énekeltetett, a társaság unalmára vagy mulattatására. Reá nézve, minden esetre az utóbbi hatása volt. Úgy égtek szemei az apai örömben! — Később a tőkepénzes tőn olykor egy-egy hangosabb megjegyzést, még pedig leg-

először is a tortákon kezdé meg, hogy legalább a gyermekekről elvonja már a társaság figyelmét.

— Oh, ez a mi helybeli cukrászunk, valóban nem egyéb, mint egy sütnivaló filkő! Emlékszel rá leányom Ottil, midőn Hiripi báró asztalánál voltunk, a báró szakácsa mily remek cukorművekkel lepett meg?

— Oh emlékszem. Olyant az alispánnénál sem tudtak készíteni. Ezen itt nagyon látszik, hogy az alörsi cukrász kontárkodott. Pedig tudom, hogy azért madame Goldbachot épen úgy megfizettette, mint bármely pesti cukrász.

Goldbachné erre nem birt egyebet tenni, mint alig észrevehetőleg az ajkát elbiggyeszté; mi nem is csuda, miután ugyanazon tortát ő készíttette.

— Uraim! ebből a jó neszmélyiből nem is parancsolnak? szólt Goldbach, hogy a társalgást másra vigye.

— Valódi neszmélyi? — kérdé összehúzott szemekkel nézdelve a cilindereket a tőkepénzes.

— Kéz alatt jutottam hozzá; s így elég biztos vagyok benne.

— Csak azért kérdem, — folytatá a tőkepénzes, hogy az ily elsőbb rangú magyar borokkal nagyon könnyen meg szokta járni az ember. Multkor is, hogy Zenei grófnál ebédeltem, — — úgy hiszem, te is ott voltál Ottil? — — — azaz nem, nem; — — — te báró Váraiék asztalához voltál épen akkor hívva, — emlékszem már rá; — — — különben téged is magammal vittelek volna. Zenei

grófné valódi anyai szeretettel ragaszkodik Ottil-hoz! ha egy héten nem látja őt, már a másik héten küldi érte a batárját. — — Minő batár az! mintha bölcsőben volna az ember, oly puha, s úgy ringat. Az öreg grófné nagyon sokat ad a pompás fogatokra. Nemde Ottil, az instelláció is Zenei gróf fogata volt a legelegánsabb? utána, ha jól emlékszem, Hajnal bárónéjé volt, — — — tudod Ottil, kinek multkor Bécsben a páholyában voltál.

— Igen, kinek az a rút, vén társalgónője van, s a báróné oly rosszul beszél vele francziául, hogy ha hallom, azon éjjel felőle álmodom.

— Ugyan uraim, — vágott közbe a háziúr, ne vessék már meg asztalomat! ilyanak, egyenek! bizony szégyenben maradok! — Eduárd! tölts bort Hannóver úr poharába; és sűrödj, forogj, a hol valahol hiányt látsz. — Uraim, rajta, ki miből parancsol! Itt van finom sodó; feleségem ma készíté. Vagy tán pecsenyékkel szolgálhatok? a férfiak azt jobban szeretik. Uraim, itt a legpompásabb kappan!

— Stíriai kappan? szólt, szemeit összehúzva a tőkepénzes.

— Nem biz az; hanem még annál is becsesbb; saját kis majorságomból való. De hát ilyanak uraim. A dámáknak mindjárt egy kis csemegeborral szolgállok. Abból ön is fog inni Ottil kisasszony, nemde? — — Lajos! ne fészkelődjél itt körüllem; még leöntlek!

Ezekből látva, még nem vitte eddigelé senki a társalgást, — a tőkepénzesen, leányán és a jó háziúron kívül. Hannóver inkább ivott, mint be-

szélt; Hannóverné és a tőkepénzesné evésre fordították a drága időt; Holdburgné az aranylánczos kompanistán legelieté szemeit, melyet az azonban alig látszék észrevenni, nem csekély neheztelésére a szép özvegynek, ki már abba is beléegyezett volna, ha a bátortalan compagnon, kenyér golyócskákkal dobálandotta őt, vagy éppen lacktopános lábait, az ő bársonyozipós lábacskaíhoz érintette volna! de mindez nem történt meg, — pedig a jó Goldbach, már nem egyszer inte szemeivel kompanistája felé, mintha mondta volna hogy: — no már! ugyan már! szólj már! sat; — de a kompanistából arannyal sem lehetett volna egy okos szót kicsalni; osiobát pedig nem akart mondani. — Goldbachné szinte nem sokat beszélt; ő különben is elzárkózott, gyakran elmélázó, elgondolkozó vala, s még társaságokban, vagy éppen saját vendégei között is többnyire hallgatag maradt; melynek okát azonban senkisé nem tudhatá: miért oly elzárkózott, miért oly elgondolkozó, s miért esnek terhére a társaságok! már nem is igen törték rajta az emberek fejöket, úgy megszokták. Talán családi gondok foglalják el!

Evés, ivás a legjavában folyt, midőn a Goldbach-ház kapuján erősen megszólalt a csengetyű.

— Ugyan ki jöhet ily későn?

— Tán vendég.

— Vár ön még valakit? kérdék többen.

— Nem emlékszem, hogy még valaki ígérkezett volna, — mond a fűszerész: — tán valamely jó barátom meg akar lépni.

Ujra csengettek, s még hangosabban, mintha csak tűzi veszedelmet akartak volna tudtul adni.

A másik pillanatban Eduárd lépett be; s Goldbach fülébe súgott valamit.

Goldbach azután vendégeihez fordult, s mondá:

— Megbocsássanak uraim és hölgyeim: egy pillanatra távozom, de csak az udvarra. Egy idegen akar velem pár szót váltani. Addig majd Bertalan kollégám viseli személyemet.

— Inkább majd én megyek ki! — kapott rajta a compagnon.

— Nem! neked mulattatnod kell vendégeimet. Tüstént itt leszek.

Goldbach kisietett, mi azonban mint mindennapi dolog, a társaságot legkevésbé sem zavará meg, azaz: Hannóver úr tovább ivott, Hannóverné és a tőkepénzesné tovább ettek, a kompanista tovább hallgatott, Holdburgné tovább kaczerkodott vele, a tőkepénzes és leánya pedig tovább folytatták megjegyzéseiket.

— Mily műveletlenség! — súgá atyja fülébe Ottil; a — háziasszony úgy viseli magát, mintha nem is látna szívesen bennünket. Ha már valami baja van, az illem úgy hozná, hogy rejtse el legalább vendégei előtt.

— Igazad van, — szólt szinte súgva a tőkepénzes; — hja, de lásd, nem forgott ám ő grófi asztaloknál, mint te lányom.

S a tőkepénzes és leánya, nem látták be, hogy ezen sugdosásuk nagyobb műveletlenség, mint Gold-

bachné modora, mely mindössze is csak abból állt, hogy nem járt szüntelen a szája!

E pillanatban, — — hah! — megnyomta valami Holdburgné lábait.

Ah, tán neki bátorodik már a compagnon; bizonyosan ivott, az utasítás szerint: — gondolá a szép özvegy, s mintegy rímet keresve rája, ő is egy gyöngédet nyomott bársonytopános lábacskaival; s azután szemérmesen, titkon pillanta fel a lovagra, arczából akarván leolvasni, vajon minő hatást tett rá a rím.

Legkisebb jelecskével sem fejezé ki a kompanista arca, hogy észrevette volna a gyöngéd viszonzást.

Tán erősebben kellett volna, — gondolá az özvegy: — hátha a másik lábára léptem, s azon másik lába talán a hosszas ülésben elzsibbadott, s nem érezhető; — s úgy cselekvék a mint gondolá.

Semmi jel a kompanista arczán. Még csak szemével sem hunyorított, pedig már tyúkszeme is fenyegette volt.

Na, gondolá boszúsan a bájos özvegy: — ha ezen embernek a szíve is olyan érzéketlen mint a lába, úgy nem sokra megyünk vele! Pedig kár! Nem rút férfi. S az a sok drága ékszer a mellén és nyakán, bizonyosan czégre lehet egy nem megvetendő gazdaságnak! . . De hogy olyan érzéketlen! — — vagy tán csak bátortalan még folyást! — tevé gondolkodva utána, és szinte kedve volt volna már valami módon tudtára adni a

compagnonnak, hogy — ne röstelje, s igyék bátran!

De a kereskedőtárs ujjával sem érinté boros poharát.

Ez alatt a háziasszonyság megkísérte mindent, nem is annyira a jókedvnek fentartása, mint inkább annak megteremtésére. Beszélt, kínálkozott, nevetett is; bár könnyen észre leheté venni, hogy mindezek csak tettetett kifejezései érzelmeinek.

Szerencsére, hogy a jó Hannóvernek végre-valahára meghozá igazi kedvét a valódi neszményi, melynek hatása, nála is mint legtöbb embernél, a beszédességben kezde nyilatkozni. Legelőször is felköszönté a — még folyvást távollevő háziurat, szeretett nejével, gyermekeivel és minden hozzátartozandóival. Egyszerre azonban elérzékenyült. Eszébe jutván ugyanis, miszerint neki is van ugyan felesége, de gyermekei — azaz egyéb hozzátartozandói nincsenek, hacsak vásárus legényeit nem veszi hozzátartozandóinak — meg borzas fejű, szóke tótjait, kik Felső-Magyarországból, mázsaszámra szállítanak neki kaszát, kapát és öntött vas-kályhákat. S ezen lelki elérzékenyülésére, nagyot hajtott a tele pohárból, mely példát, felesége könyhullatások közt követett; könyeinek hullását azonban nem annyira az elérzékenyülés, mint inkább a pezsgő csipőssége sajtolván ki szemeiből.

De hah!! — mi történt megint?! — Holdburgné egyszerre elsikoltá magát a legélesebb klarinéthangon, s felugrott székéről, mintha egy eltévedt villám csapott volna a tányérok közé.

— Mi ez? mi történt? kérdék, szinte akaratlanul felugrálva a vendégek. — Mi lelte önt?

— Szent isten! — kiáltá Holdburgné. — Ah, végem van!

— Mi baja?

— Jaj nem merem kimondani!

— Mi az? mi az? mit nem mer kimondani?

— Az asztal alatt — — — ah!

— Mi történt az asztal alatt? szólt Hannóvers gyertyát vón kezébe, hogy az asztal alá világítsa.

— Uram megtiltom önnek! — kiáltá a szép özvegy, s a gyertyát kikapá kezéből. Nem szabad senkinek az asztal alá tekinteni.

— De hát mi lehet az már? kérdék egyszerre a vendégek, kiknél a kíváncsiság tetőpontját érte el.

— Semmi, semmi! kérem uraim önöket! a férfiak tüstént menjenek ki a szobából.

— Kimenni? — — —

— Vagy legalább hunják be szemeiket, vagy oltsák ki a gyertyákat! — — — Ide ne merjen senki nézni! — — Ah — a topánom, a topánom!

— Mi történt a topánjával?

— Nem tudom; — — lehúzta valaki lábamról! — — Ide ne merjenek nézni; Hannóver tegye le azt a gyertyát! tüstént oltsanak ki minden világot! —

A két boltossegéd azt asztal végén majd megbolondult. Úgy szerettek volna egy pillantást az asztal alá vetni.

A legnagyobb zavar tetőpontján, egyszerre elkiáltja magát valaki az asztal alatt: — kikiriki!!

— Mi az? Szent isten!!

— Hah, Lajos, az átkozott Lajos!

— Mit csinált?!

— A gaz kópé itt volt az asztal alatt, topánkámát... ah a topánkámát!...

S valóban Lajos volt e merész tett hőse, ki is atyja távollétét használva, szabadságot vőn e kis jux elkövetésére.

Az egész terem egyszerre talpon volt. És csak gyors futamodásának köszönhető a tetten kapott Lajos, hogy anyja ott a vendégek előtt mindjárt nem vett tőle nagyon kézzelfogható elégtételt e csínyéért; de midőn megcsíphette volna, már akkor Lajos úrfi jó húsz lépéssel túl vala az ajtón. Szerencsére, hogy ijedtében a topánt nem vitte magával.

— Ah, ez már mégis nevetlenség! — szólt apjához Ottil.

— Ilyent már a kis Zenei grófok sem követnek el; pedig azoknak mint grófoknak, többet elnézne az ember! Jó, hogy nem veled történt lányom.

— Hju, mindjárt föld alá süllyedtem volna!

A társaság kevésbbé arrogáns része, utoljára is nem tudott egyebet tenni, mint jószűen nevetni e pajkos ötleten. A segédek, csupa udvariasságból, csak zsebkendőjükbe nevettek, hanem Hannóver úr, teli torokkal kaczagott és hányta magát a székén, esküdvén mennyre-földre, hogy ő nem adná egy

vármegyéért, ha neki egy ilyen eleven, szeretetre-méltó fiacskája volna. — Csak a házinő volt még zavarban és Holdburgné, kinek érzése is járult, hogy nem a komoly s aranylánczos kompanista lacktopánaival jött érintkezésbe, — mint az Lajos úrfi csintalansága után szépen kiderült. S e miatt oly szikrázó szemeket vetett a folyvást komoly és néma compagnonra, hogy az szinte szeretett volna már tiz mérföldre távol lenni az asztaltól; és zavarodásában nem tudott mást, mint Goldbach után kérdezősködni, hogy hova maradhat oly soká.

— Valóban, több fél órájánál már hogy távozott, s mégsem jön.

— Tán el is felejté már, hogy vendégei vannak, — jegyzé meg gúnynyal a tőkepénzes.

— Innen-onnan már fel is kellene kelnünk. Én már eleget ettem; szóla Hannóverné.

— De én még iszom egy cseppet, míg bejő a háziúr, — mondá Hannóver.

— Ez bizonyosan új divat a polgárosztálynál, — szólt apjához Ottil, — hogy a vendégeket magokra hagyják. El fogom hallgatni Zenei grófné előtt, hogy itt voltam.

— Még ez a pezsgő sem látta ám soha Franciaországot, — szólt szinte halkán leányához a tőkepénzes, kinek, mint látjuk, fölötte nagy kedve telt benne, minden tárgyra megjegyzést tenni.

Ezalatt Goldbachné Eduárdot futtatá ki az udvarra, hogy keresse elő a háziurat.

— Úgy úgy, édes Goldbachné, hívassa csak elő, — szólt Hannóver úr; — nagyon vágyom

már egyet inni az egészségéért. Én sohasem iszom, hacsak okát nem tudom adni minden ivásomnak.

— Ah, hogy dönti magába a bort ez a vasárus! — szóla halkán Ottil. Bizony még ruhámat önti le.

— Ne félj lányom; vigyáz az minden cseppre, hogy kárba ne menjen.

Mintegy öt percz mulva visszajött Eduárd, hozván azon hírt, hogy Goldbach urat nem tudni hova lett.

— Nézted szobájában?

— Ott sincs.

— Az udvaron? a kapu alatt?

— Sehol sem találtam.

Ekkor a kereskedőtárs kelt fel, s igéré, hogy ő majd feltalálja és visszahozza.

Eltelt öt percz, tíz percz, félóra! a kompanista is visszajött, még pedig azon hírrel, hogy Goldbachnak sem híre, sem hamva a háznál.

Ezután vállalkozék a két segéd, hogy ők minden esetre előteremtik. Lehet, hogy az utozán beszélget azzal az idegen úrral.

Elmentek ezek is, s vissza is tértek üresen.

Mit jelenthez ez?

A háziurat a föld nyelte el!!

A háziúr a kútba ugrott!!

A háziurat a boszorkányok ragadták el!!

Mást nem lehete gondolniok a vendégeknek, kik már meglehetősen unalmasnak találták e hosszas várakozást.

— Már ideje is volna, hogy távozzunk, — szóla

a tőkepénzes, ki mint elnök, első kelt föl az asztaltól. Utána a többiek is felugráltak.

— Sajnáljuk, hogy kedves háziurunkhoz, kinek épen születése napját ültük meg, nem lehet többé szerencsénk! — szóla a tőkepénzes. Az idő már késő és — —

— De ugyan maradjanak még! szabódék Goldbachné. Mindjárt visszajő férjem. Hol is maradhatna még tovább? Valóban oly zavarba hozott kimaradásával. Ne siessenek oly nagyon! hisz még most kezdünk majd mulatni. A gyermekek verset fognak mondani apjoknak. Én is vendégeim előtt akarnám átadni ajándékimat, miket magam készítették. Majd Ottil kisasszony lesz oly szíves megbírálni himzéseimet. Óhajtanám, hogy tetszését megnyerje. Csak ne siessenek! Még marad időnk egy kis játékra is. Holdburgné igen jól visztez. Ottil kisasszony is, hallom, szenvedélyesen játsza.

Mindez azonban nem használt semmit.

A vendégek arczából, mentegetőzéseikből látszék, hogy sértve érzik magokat a háziúr e figyelmetlenségén. Csak Hannóver maradt volna még szívesen, ki nem akart előbb távozni, míg egy pohárral rá nem köszönt Goldbachra. Felesége unszolására azonban neki is készülnie kellett a távozásra.

Egy óranegyed múlva, hajlongások, köszöntgetések, kölcsönös csókok és kézszorítások után, az étterem ki volt ürítve a vendégektől.

Goldbachnének sikerült ráerőszakolni a compagnont, hogy Holdburgnének karját ajánlva, kíséresse őt haza.

A család magára maradt, még pedig a családfő nélkül.

Goldbachné, életében tán sohasem volt ily nyugtalan, mint e perczben. — Az edények, s egyéb asztaleszközök elrakosgatását is csak más napra halasztá. A gyermekeket és cselédeket sietteté lefekvésre, kivéve Eduárdnak kelle fenmaradnia, hogy legyen kinek tüstént kinyitnia az ajtót, ha Goldbach meg talál jönni.

Ő maga is fenmarad. Még csak kényelembe sem tévé magát szoros ruháiból; úgy járkált fel s alá az üres szobákban, melyeknek mindenikében egy-egy halvány éji lámpát gyújta. — Már éjfél mult, és semmi nesz a kapun, semmi hír Goldbachról. — Egy férj éjjeli kimaradásán még nem találunk semmi különös megütközni valót: de midőn a férj, mint gazda, épen vendégei közül, csak percznyi távozás ürügye alatt szökik meg — mert ezt másként nem lehet nevezni, — ott valóban, a honn maradt nőnek, ha az szeget üt a fejébe, nem lehet csodálkozni. Ha pedig Goldbachné jelenlegi lelki állapotát még szorosabban fürkészszük, csakhamar rájöhetünk, hogy annak, előttünk ismeretlen sejtelmei, gyanúi lehetnek, melyeket nem bir legyőzni, elűzni s melyek nála, férjének e rögtöni, mistikus eltűnése miatt ébredtek fel. — Majd egy kis szekrényke fiókját húzá ki, abból iratokat vevén elő, olyakat, melyek tán hosszú évek óta vannak oda elzárva: tán levelek, tán könnyen veszélyezhető emlékek még hajadon korából, vagy tán épen még későbbi időkből, — elég az, hogy

egyenként a lámpa lángja fölé tartá azokat, s átadá az enyészetnek. Aztán bezára újra a fiókot, a kulcsot pedig, — mi még sohasem történt, — benne hagyá; mintha gondatlanságból feledte volna benn. Mindez pedig szép darab ideig tartá. Az éjór, hajnali három órát kiálta már az ablak alatt. Kiálthattott volna különben négyet, ötöt, hatot is, akár a nap minden óráját elharsoghatta volna, de Goldbach mégsem tért vissza.

Éltökélé, hogy le nem fekszik, ha három napig kell is rá várakoznia.

Már a tejes asszonyok kiabáltak be a kapun. A fűszeres bolt kinyitott; a segédek egymás közt suttogva kérdezősködének, vajon Goldbach nem jött-e még vissza, mi történhetett vele? soha, soha ilyen vendégséget, hol a házigazda, szőrin szálán elvesz a mulatságból! s a hol még a dámák bársonytopánkái is veszedelemben forognak! sat. sat.

E tünődések azonban mitsem segítenek. Goldbach azért mégsem tért vissza: nem tért pedig egész — más nap estig.

III.

A szegény Goldbach ! !

A kínosan átvirrasztott éj után, szinte est lőn már, — midőn a városka távolabbi utczáin, az alkony fél homályában, — éppen nem szilárd lábakon egy férfi botorkált.

A kik szemközt találkoztak vele, bizvást ráfoghatták, hogy ittas. S kitérték előle, mint boros emberek elől szoktak a józan emberek.

Pedig oh dehogy volt az ! inkább lehetett volna mondani róla, hogy megbolondult szegény ! elment az esze, s most azt jár keresni — ha valahol még ráakadhatna személyes lefrása után.

Úgy megbotorkált az utcán, mintha szűk lett volna neki ! s úgy megbeszélgetett magában, mint egy kezdő színész, midőn előadásra menve, egész a színházig szavalgatja magában szerepét.

A járókelő emberek csakhamar megismerék a tébolygó emberben — Goldbachot. S nem gúnyolódva, hanem inkább csudálkozva és szánakozva tértek ki előle.

— Mi lelhetette ezt a jó úrat? suttogák egymásnak: — hiszen ő példánya volt a józanságnak!

— Mi vihette őt a boritalra, mikor egész életében úszott a boldogságban? olyan szép felesége és szép gyermekei vannak!

— Nagyon megfélekedezett magáról, hogy még az utczán is tántorogva megy!

— Ne bántsátok! megtörténik az a becsületes emberen is!

Goldbach mindezeket nem hallá, hanem ment tovább a maga útján.

Úgy nézett ki, mintha hosszú, hosszú esztendőök után most szabadult volna ki a tömlőcz fenekéről! s úgy rakta a lábait, mintha ugyanannyi idő óta, most vették volna róla először le a vasat!

Régi ismerősei köszöntötték. Rájok sem nézett, nem hogy viszonzta volna.

Pedig még tegnap olyan volt, hogy az egész világot meg akará csókolni! Olyan boldog, s olyan büszke boldogságára! s most oly nyomorult, mint kinek legszilajabb kedvében, borozás közepett üti meg fél felét a szél!

Mi lelheté őt?

Tán kereskedése bukott meg valamely nagykereskedő után? Vagy tán hű kompanistája csalta meg? vagy épen tán a felesége? — —

Menjünk közelebb, s figyeljünk azon érthetlen monológra, melyet útközben meg-megállva, meg nekifutamodva, mintha űzne, hajtana valakit, fenszóval hadar el, mint az utczán tébolygó elmezavartak szokták.

— Lám, lám, milyen vén bolond vagyok én! Régen elcsukva kellett volna már nekem lennem valamelyik bolondok házába! De ki is látott valaha ilyen ostobát, hogy még én, — — én tanítsam őt: hogyan kell magát az asszonyok között forgatnia?!.. Elment az én eszem?... Hát nem többet tudott az a gazember, mint ezer ilyen filkó mint én?

Megint elhallgatott, s megint tovább botorkált.

— S aztán ilyen sehonnai, czudar, jöttment ember mert és bírt engem megsemmisíteni?!... Veszett mennykő! hogy nem az én két kezem által mulhat ki a világból!!... De csitt! mit jár itt a szájam, mint egy bolondnak! Lassan menj, ha verebet akarsz fogni!... Lassan, — — — megállj!... Úgy dobog a szívem!... Nyomorult szívem!... beh jó volna megpihenni, — — de úgy futnak ezek a lábak, mintha megvesztek volna!... Lassan, — — — megállj!... Gondolkozunk kissé, — mit is fogunk majd mondani? Előbb már tudtam, s megint kiment a fejemből. Nagyon tele a fejem: nem fér már belé több gondolat. — Veszett...? épen azok a gondolatok szorultak ki belőle, mikre legtöbb szükségem volna!... Úgy; — — — megvan! mehetek — mehetek — — — — Oh, erőt! erőt! boszúálló isten!!...

A monológból csak e töredékeket hallhatók; a továbbira, kísérijük be őt neje szobájába, melynek épen e pillanatban nyitá be ajtaját.

Goldbachné még folyvást tegnapi öltözkékében

ült és várta férjét a divánon. Vonásai csüggetegek, s arcza halvány, beesett az álmatlanul átvirrasztott éj után. Kezei, keresztkulcsolva feküdtek ölében, mintha hosszú imádkozás után felejtette volna úgy.

A nő, megrendült, midőn férjét be látá tántorogni.

Ittas! — gondolá magában; s e gondolat, pillanatra visszaadá erejét. Ittas emberrel könnyű elbánni!

Ha még csak az volt volna! . . . Ittas volt ő, igaz. Csakhogy a bosszú, s nem a bor lángja égett benne.

Midőn belépett, egyenesen és szótlanul a szoba csengettyű-zsinórjához ment, azt erősen megrántá, melyre azonnal Eduárd sietett elő.

— A boltot be kell csukni! — szólt rekedt hangon a fűszerész.

— Becsukni? mi jut eszedbe férjem? ily korán? nem fognak-e az emberek majd rosztat gyanítani kereskedésed állása felől?

— A boltot be kell tüstént csukni! — ismétlé még keményebben a férj. — Midőn künn az utozán veszedelem van, mindenki bezárja boltját; s miért ne történhetnék az akkor inkább, midőn a házon belül van a vész!?

A fiú távozott; a férj pedig oda ment az ajtóhoz, s ráfordította a kulcsot kétszer.

Ki tegnap látta Goldbachot, családja körében, tetőpontján boldogságának, a legszerencsésebb férj és apa érzelmeinek túláradásával, csaknem a nevetésig gyermekes örömeivel, bohóskodásaival; ki ha

körülnézett a világban, elmondhatá, hogy — kivel sem cserélek! sem rang, sem hiú fényűzés, sem semmiféle kincs nem érnek fel az én boldogságommal! — — S ki most látja őt — őrjöngve megsemmisülésén, porba hullva mint egy vezeklő bűnös, vagy szidva, káromolva mindazt, a mit tegnap imádott, — valóban, azt kell hinnie, hogy ez nem ugyanazon ember, vagy pedig nekem kell hibául felrónia, hogy egy emberbe két jellemet adtam, vagy hogy elhamarkodással rontottam el az előbbi alakot.

De lássuk, vajon igazolhatjuk-e magunkat.

Az ajtó elzárása után, a férj nem tartva valami nagy szünetet, mint azt a szinpadon szokták, midőn valamely frappánt jelenetet, úgynevezett művészi szünettel akarnák még hatásosabbá tenni.

Egyszerűen oda ment nejéhez; kezét megfogá, mely reszketett az övében; szüntelen a nő arcán tartá szemeit, melyek úgy ki valának veresedve, — tán az elmúlt éjszakázástól, vagy sírástól, — s aztán rekedt hangon ekkép intézé hozzá szavait:

— Ne remegj, azért hogy úgy felháborodva látsz! Nem hoztam én magammal azért — sem tört, sem mérget életed kioltására! Nem is vagyok én színész, hogy itt czifra szavakkal, ékesszólással beszéljek hozzád morálról, avagy sirjak, vagy szitkokkal és átkokkal halmozzalak, mintha elébem volna írva! Nincs nekem ilyenekben gyakorlatom; nem készültem ilyen dolgokra soha! — Mérgemtől se félj. Kitomboltam már magamat. Az utczán járókelőknek, kik csak láttak, azt kelle hinniök,

hogy megbolondultam, — pedig az egy éj és nap kiállott szenvedései bölcsesé tettek! — Jó szerencse, hogy kisérhattam magamat! Most nem állnék ily hidegen előtted. Úgy jöttem mint egy Nemezisz, s most úgy állok itt, mintha én volnék a bűnös, a bűnbánó, a vezeklő. — — Semmitsem tudok már azokból, a miket első fellázadásomban kigondoltam ellened! — — A boszú vágyát nem hoztam el magammal, — csak azon begyógyíthatlan sebet hagytam meg, melyet te ejtél szivemen, s melyet hagyok vérzeni örökké! . . . Férjedtől jövök.

Ha a villám mellette csap el a nőnek, nem rettenhetett volna jobban meg, mind Goldbachnak e szavaitól: «Férjedtől jövök.»

A jó Goldbachban pedig nem volt annyi maliczia, hogy e földig sújtó szavak után, szünetet tartott volna, a végből, hogy gyötörje őt, vagy hogy tán fürkészsze arczának gyorsan változó színét, hogy abból annak lelkiállapotára olvasson. — Mi hasznát is vette volna?! —

Goldbach folytatá:

— Ne sápadj el. — — Ne változzék azért arczod színe — sem fehérré, sem pirossá. Fejedet se hajtsd le előttem. Lesz annak még elég ideje meggörbedni a bűnbánat súlya alatt! — Hosszú, hosszú idő lesz számodra mérve bűneid megbánására! boldogtalan asszony! . .

Goldbach elfordult, s tenyerével fődé el arczát.

— Férjem! férjem! . .

— Én nem vagyok férjed! te nem vagy nőm! s gyermekeid nem gyermekeim! !

— *Irgalom istene! —* kiálta a nő s két tenyerébe hajtva fejét,
leborult a pamlag vánkosára s gyermekként zokogott.

— Bizonyítványt! bizonyítványt! — kiáltá mintegy eszmélkedve a nő: ki beszélt neked ily rettenetes dolgokat?! — —

— Csak ne indulj fel. Végy rólam példát; lám, minő nyugalom van nekem! borzasztó nyugalom! Hiába is iparkodnál, tettetésekkal akarva elütni vételkedet. A bizonyítványok már — jó helyen vannak.

— Jó helyen, mondod? Hol, — hol?

— A hatóság kezében.

Még a kitörendő sikoly is torkán akadt a nőnek a szavakra, úgy megrendült egész lényében.

— Tudod-e, mi fog történni veled? — folytatá Goldbach. — Tudod-e, mi vár reád? Óh, iszonyú hely és messze út az, hova téged visznek, — honnan tán sohasem térhetsz többet vissza — — vagy ha egykor, igen — — csak hosszú, hosszú idők multával fog az történhetni! Megagg akkorra az ifjú, s elporlandok én, mikorra te onnan ismét előkerülsz! . . .

— Oh istenem, istenem! — zokogott a hölgy,

— Dajkák meséjévé fogsz válni; gyermekeket ijesztenek neveddel; s történetedet, lenyomva fogják árulni utczasarkokon a kóbor gyerekek! . . . Mivé levél, boldogtalan asszony!! Bűneid alul, sem isten nem fog feloldozni, sem az igazság keze, mely e pillanatban már nyomodban van! — Nem elég arra egy élet, tetteidért méltán megbűnhődjél! jutni fog belőle még a más világra is! — —

— Irgalom istene! — kiálta a nő, s két tenyerébe hajtva fejét, leborult a pamlag vánkosára, s gyermekként zokogott.

— Hiába sírsz! Ha mind kitéped hajad, ha úgy csúszol a porban, mint az eb, s leimádkozod az eget, — isten még sem fog megbocsátani! . . . Én, — — én tán — igen! De az én bocsánatom — semmi! felettem is hatalmasabb bírák ítélnék; — s te ezeknek lól alájok vetve! — — — Készülj, — — minden pillanatban jöhetnek éretted.

— Szabadíts meg! isten nevére, szabadíts meg!! — kiálta Goldbachné, hangja és arczában a kétségbeesés kifejezésével, s kezeit tördelé.

— Nem én valék árulód; nem is én lehetek megmentőd. — — Ismered jól a vén Zsedőfi Andrást . . .

Mint élettelen testre, galvanikus ütés, hatott e név a szerencsétlen nőre. Kezeivel fődé el arczát, eliszonyodva azon borzasztó emlékezeteken, miket e név idézett fel multjából.

Goldbach folytatá:

— A vén Zsedőfi András, egy napon fölkerelkedett régi lakhelyéről, s utánad indult a nagy világba, hogy feltalálva téged, — mint törvényes nejét, visszaállítson jogaiba! — Azon silány 15.000 frtot, mit szökésedkor magadnál felejtél — —

— Istenem! istenem!

— Úgy látszik, hajlandó elengedni. Csupán azon csipetke egérkőért akar kérdőre vonni, melyet tévedésből s elég vigyázatlanul reggeli borlevesébe ejtettél . . .

A nő felugrott, s görcsösen kapá meg a férj kezét:

— Hol beszélt veled Zsedőfi András?

— Oh istenem, istenem! Minő boldogság, minő édes örömek közül szólíttatám ki, hogy e borzasztó történetnek tudója lehessenek!! Beh jó volt volna, e szörnyű titkot nem tudva — halni meg!!.. Melletted élni s mulni ki a világból, azon utolsó gondolattal, hogy enyém voltál!!..

Elhallgatott; fejét bánatosan csüggesztve mellére, míg a kétségbeesett nő, folyvást görcsösen szorította magához karját:

— Hol találkozál Zsedőfivel? szólj, szólj, hol jövől vele össze?

— Én szegény bolond! — folytatá, folyvást maga elé bámulva, s rá sem figyelve a nő rimánkodásaira — Most már mehetek amerre látok, a merre lábaim visznek! föl is olyan virágtalan az út, mint alá!.. Ógyleghetek a nagy világban szerteszéjjel, czél nélkül, iránytalanul, — a hogy szoktak az emberek, mikor már semmisem érdekli őket itt a földön!.. Oh istenem, istenem! ennyit veszteni egyszerre!.. nőt, két gyermeket és — barátot! — — Barátot!?!.. Oh, hogy elragadták előlem azt a drága zsákmányt!

— Hol van Bertalan? kiálta magánkvül a nő.

— Ahova majd téged is vinni fognak, ott van ő is. Előre elsietett. Siess te is, hogy még jókor érj vigasztalására, — a börtönbe! —

— Isten irgalmára, szabadíts meg engem! Oh istenem, — s mi lesz gyermekeimből?..

— Majd átveszi a város, és gondját viseli.

— És te, — — te el fogod hagyni őket?!

— Mintha sohasem is láttam volna! Hiszen magamnak is más viseli majd gondomat.

— Tehát nem tudsz-e módot megszabadításunkra — rimámkodék a hölgy, összekulcsolt kezek s kétségbeesett arccal. Tán ha még lehetne, — — mit gondolsz, — — megszöknünk? — szólt sápadtan a hölgy, s úgy remegett.

— Oh, miattam azt is megteheted. Mondám már, hogy nem én léptem fel ellened vádlóul. — Tégy, a mit lehet. Itt az ajtó, benne a kulcs, zárd fel és menj! Itt a szekrény, nálad a kulcs, vésd belőle pénzt, a mennyi kell és menj! Ott vannak szobájokban a gyerekeid, ültesszékérre őket s vidd! Akár sohase jussatok többet eszembe! . . . Nem is akarom én az én boszumat tirajtatok tölteni! te nyomorult asszony valál, s boszum nélkül is nyomorultul fogsz elveszni . . . De csábítód, bűntársad az, ki engem élőhalottá tön — — — oh, csak még azzal hozzon össze a sors egyszer az életben! . . . Nos? — — — ne fetrengj itt a földön; hiába kulcsolgatod itt össze kezeidet és ordítod tele a levegőt, hogy a ház talpon áll már! Tégy a mint mondtam. Öt-hat percig még, s nyakadon lesz a vármegye!

A szerencsétlen nő, e szavakra, eszeveszetten kezdte kapkodni holmijai után; futkosott egyik szekrénytől a másikhoz; ruháit kiszórta a padlóra, majd ismét visszahányta, majd ismét megállapodék, sirt s a férfi nyakába borult. Az pedig úgy állt ott, mint egy oszlop, mozdulatlanul, lehajtott fővel, mintha miről sem tudna, a mi körötte történik.

Már esti nyolcz óra volt, midőn — a kapun csengettek.

A hangra felüté fejét Goldbach, — s elfehérülve, halkan mondá:

— Itt vannak! . . . Már elkéstél. — —

Egy sikoly kitörésével, összeomlott a nő.

A férj ott hagyá őt a földön, s elébe ment az érkezőknek.

Minden szobán keresztül vitte útja, míg a kapuhoz ért, kivéve azon egyet, melyben a két gyermek vala, kik már ekkor ágyban feküdtek, jöllehet még folyvást ébren, s így mindent hallva, a mi a mellékszobákban történik.

— Alszol, Betti? — szól Lajos, a már szinte szunnyadni kezdő nővéréhez.

— Nem még. Nem tudok elalunni.

— Én sem . . . Mintha valaki sírna a másik szobában. Hallasz te valamit, Betti?

— Oh igen. Valaki keservesen sir . . . Nem édes anyánk hangja az? Hallgasd csak Lajos.

— Oh bohó, — — már miért sírna édes anyánk? Nem gyerek az már, hogy sírjon! . . . Mégis, ha valamelyikünk meghalna — — te Betti, vagy én! akkor majd, tudom, sírna.

— Milyen nagy zörgés van a szobákban!

— Hallom; az ajtókat csapkodtatják.

— Valami idegen emberek jöhettek hozzánk. Hátha zsványok!

— Ah! . . .

— De mégsem azok, mert az udvaron lámpással járkálnak, már pedig a zsványok elfutnak

a lámpástól. Úgy-e Betti, azok csak sötétben járnak?

— Ne menjünk be kérdezni, hogy mi történt?

— Én nem merek, — szóla Lajos, és szőke fejecskéjét a takaró alá húzta.

— Hát ilyen katona vagy?

— Tudod, mit, Betti? Kiáltsd be Eduárdot.

— Eduárd! Kiáltá Betti.

— Jobban kiálts. Nem hallja!

— Apánk is az udvaron. Minő zaj!

— Betti! — hátha tűz van?

— Ne ijessz, Lajos; akkor én is félek. Jer, keljünk fel!

Lajos azonban, nemhogy fölkelte volna, de még mélyebben húzta fejét a paplan alá.

— Hallod-e Lajos? már távoznak, — — legalább úgy gondolom, mert a kaput bezárták, s már nincs olyan nagy láрма.

Sebesen elrobogó kocsizőrej rázta meg e pillanatban a szoba ablakait.

— Bizonyosan kocsin ment el tőlünk valaki. Beh szeretném tudni, kik voltak itt?

— Csak Eduárd jönne már! — — Eduárd!

— Vagy édes anyánk jönne! még ma egész nap nem is láttuk őt.

— Apánkat sem. Kiálts egy nagyot. Kiáltsd hogy — mama!

Betti kiálta, a mint csak torkán kifért. De bizony nem jött arra semmi válasz.

A két gyermek nyugtalanul feküdt ágyában, egy-

mást ijesztgetve vagy egymást bátorítva a takaró alól. Éji mécseske világítá a szobát. Azt nem merték volna eloltani. Nem lett volna rájuk nézve semmi borzasztóbb, mint sötétben maradni. Még így is sok mindent láttak, különösen Lajos, ki azt akarta elhitetni Bettivel, hogy fehér lepedőben lelkek járkálnak a szobában.

— Oh csak el tudnék alunni!

— Hunyd be jól a szemedet, Betti!

— Nem bírom. Mintha még most is hallanék valakit sírni. Olyan hangja van, mint anyáknak.

— Ha vele történt volna valami, Betti!

— Vagy apánkkal.

— Vagy azzal!

— Ha megölték volna!

— Oh ne mondj ilyent!

— Tudod, hogy most három-négy hónapja is mi történt?

— Mi történt, Betti?

— Hát nem jut már eszedbe, milyen borzasztó halállal ölték meg a Liliom-utczában azt a szegény takácsot?

— De igen. A kis fia azóta sokszor eljár hozzánk koldulni. Ha majd nekünk is úgy kellene koldulnunk.

— Oh Lajos, aludjunk el már.

— Csak tudnék! Én még kiáltok egyet; hátha most meghallják: — mama! édes anyám! — Oh, olyan csöndesség van, mintha mind elmentek volna a háztól.

— Istenem, ha csak mi ketten volnánk itthon.

— Minket is megölhetnének! — — Csak már megviradna. Olyan soká lesz nappal!

— Tán még éjfél sincs.

— Vagy hogy épen most van tizenkét óra. Tudod, hogy akkor a lelkek haza járnak.

— Ne beszélj Lajos, mert így nem fogunk elalunni. Húzd erősen magadat a paplan alá, húnyd be a szemedet, majd elalszol. Én is úgy tettem.

— Igen de — —

— Ne szólj hát megint! Jó éjszakát!

Lajos elhallgatott. Betti is befordult a fal felé, aztán elcsöndesült minden, mintha az egész ház egyszerre kihalt vagy kiköltözött volna.

Reggel, már jó magasan állott a nap, midőn a nyugtalan éj után a két gyermek fölébredt.

Máskor édesanyjuk szokta őket fölkelteni, édes mosolylyal, nyájas szavakkal és jó meleg reggelivel.

Most még csak Eduárd sem jött öltöztetni őket.

A reggeli világosság visszahozta az éjjel elvesztett bátorságukat. Különösen Lajos, a mint megpillantá, hogy már nappal van, egyszerre ismét hős lett, s borzasztóan állította, hogy ő az éjjel sem félt, hanem csak álmatlan volt.

— S most megyek egyenesen anyámhoz. Te is Betti, ugorjál ki abból az ágyból, s menjünk együtt, hogy megtudjuk, mi történt itt az éjjel.

— Még csak be sem jönnek hozzánk, — szólt Betti, mialatt piczinke rózsás lábaival kilépett a szőnyegre, s fehér csipkés hálófőkötőcskéje alá duggatá szétbomlott világos szőke haját. — Nyujtsd

ide kérlek harisnyáimat, Lajos; ott vannak a széken, meg topánomat is. Ma felénk sem jön senki.

— Mindjárt kitekintek én a konyhába, s meglásd, Betti, akkorát kiáltok, hogy az egész ház talpon lesz! — Lajos úgy akart tenni, a mint mondá, azaz kitekinteni és egy nagyot kiáltani, hanem az ajtó zárva volt.

— Mi ez? az ajtót ránk zárták!

— Zörgess.

Lajos dörömbölni kezdte. Nem válaszolt senki.

— Istenem, — szólt elhalványodva Betti — hátha mégis történt valami az éjjel! Az egész házban egy lelket sem hallani.

— Siess öltözni Betti. Csakugyan valami baj eshetett a háznál. Itt van topánod, ruhád; mire van még szükséged? Vizünk sincs mosdani. — — Eduárd! Eduárd! Nem hallasz?

— Nyissák ki az ajtót! segíte Betti is kiáltani s kezecskéivel dörömbölni az ajtón, hogy szinte kiveresedtek belé.

Pár percz múlva lépteket hallának az udvaron.

— Ah, jőnek!

— Talán apánk, vagy Eduárd, mert férfi léptek.

A zárba kulcs tolaték, melyre az ajtó megnyílt s Eduárd és egy idegen férfi léptek a szobába.

A szőke Eduárd szemei erős sírástól valának kiveresedve. Haja még a szokottnál is borzasabb vala, s ruhái, nyakkendője, úgy álltak testén,

mintha három napig nem vetkezett volna ki belőlük.

Az idegen férfi alacsony, köpczös ember volt, s igen tekintélyes arcczal bírt. Nem viselt sem bajuszt, sem szakált; haja, mely nagy gonddal előre volt fésülve halántékára, már szürkülni kezdé, mintha dér lepte volna el. Kurta, vastag nyakát hátul gomiboló, széles és fekete atlaszkendő takará, egész ruházata pedig tisztességes fekete posztóból volt készítve.

Ezen úri ember neve Waldmann Sámuel s egyik érdemes polgára a kisdéd Alörs városának. Hivatalára nézve becsületes szabó mester, s egyúttal, a város által convencionált halottjelentő (vidéki elnevezés szerint, halálmadár). — Midőn a szobába lépett, azonnal tekintélyes állást vőn, mely tekintély emelése végett még torony magasságú kalapját sem billenté meg, azután fontos arcczal kérdé Eduárdtól:

— Tehát ezek lesznek ők?

— Igen — felel szomorúan a szőke inas, és zsebkendőjével megtörlé szemeit.

A gyermekek már ismerték temetésekről a baljóslatú halottjelentőt, s nem csudálkozhatunk, ha láttára egyik jobban elsápadt, mint a másik.

— Nos, kedves gyermekeim, kezdé a halottjelentő, miután megczírogatá mind a kettőnek halvány arcját, — ki tudnátok-e találni, miért jöttem én most hozzátok?

— Nem, felelt Lajos, ki vagy három lépést hátrált az ijesztő embertől. — Eduárd, hol a mama?

— Most ne kérdezd kis fiam, — szól, Eduárd helyett a halálmadár: — majd megtudjátok később. Édes anyátok elutazott az éjjel, s egyhamar nem is tér vissza. Ti addig az én gyermekeim lesztek.

— Hát apánk? — szólta Betti, komoly arczát és szép nagy szemeit a férfirra függesztve. — Hát ő hol van?

— Az is elutazott, kis lányom; s én reám bízott benneteket, hogy, míg visszajő, viseljem gondotokat.

— De mi magát nem is ismerjük.

— Majd megismerkedünk. Csak ti szedjétek most össze holmitokat, mert mindjárt jöttök velem.

— S hova akarna maga minket vinni? kérdé Betti, szemeit még mindig a férfin tartva.

— Hozzám, — felelt az.

Lajos ekkor már a jó Eduárd háta mögött volt s biztosság kedvéért kabátja szárnyába fogódzott.

— Én nem megyek ezzel az emberrel! — szólta rejthelyéből Lajos.

— Én sem, — mondá Betti, és szinte Eduárd felé huzódék. — Eduárd, mondd meg, hol van édesanyánk?

— Akarom tudni, hol van, — szólta nekibátorodva Lajos; — mert én ezzel a csudafejű halálmadárral egy lépést sem megyek a házból!

— Ejnye kis kópé te, hát csudafejű vagyok én? — szólta sértődéssel Waldmann Sámuel. — No hiszen meglakolsz ezért.

— A hol nil még el sem mentünk vele, már is fenyegetődzik! Betti, egy lépést se menj.

— Ime, szól Waldmann Sámuel, ilyen az elkényeztetett gyerek! Még akaratoskodik, s gúnyt űz abból, ki neki javát akarja. Hohó, kis fiacskám, majd megszeliidülünk még! Eduárd barátom, — fordult aztán az inas felé, — hol vannak a gyermekek ruhái? Segítsen előkeresni. Úgy hiszem, tán itt a szekrényben lesznek, az ágyneműeket is össze kell szednünk, mert azok is mind nevemre vannak átírva. Fogjunk csak hozzá, addig maid eszére tér a kis vitéz is ott a háta mögött. — Itt van egy pár csizma, topánok, sipka, kalap, itt vannak a kis leány fehérneműi, hálófejkötőcskék, harisnyák, szalagok, csecsebecskék, — — istenemre, módosan el vannak mindennel látva; akár egy férjhez adandó kisasszony. A holmikat egyenként mind írásba vezetem. Feleségem nagyon pontos asszony. El nem vinné a lelkén, ha egykor számolni nem tudna rólok. Én magam is szeretem a pontosságot; minden bejelentett halottnak még a biográfiáját is naplomba vezetem, valamint betegségét, halálának okát és hogy melyik orvos gyógyította. Itt tehát vannak a fehérneműek, amott gondolom a felsőruhák állanak. Menjen csak barátom, rakja mind szépen ebbe a bőröndbe. Majd én azalatt meg fogok ismerkedni és barátkozni ezekkel a leendő kis növendékeimmel. — Úgy van, úgy — folytatá, a két gyermekhez fordulva, kik csak néztek és bámultak szótlanul, vajon mi fog már történni; — ti ezentúl az én fiaim lesztek. Ha jól viselltek

magatokat, csak szülőiteknek szereztek örömet, s magatok is úgy veszitek hasznát, mert az én házamnál tejbe-vajba lesztek fürösztve, ha megbecsülitek magatokat. Hé, kópé! szereted-e a kakastejjel, varjúvajjal készített kenyeret? No ha jó fiú lélsz, mindig azzal foglak etetni. — Te is kis leányom, — fordult Betti felé, és szép sima orcáját megozírógatá: — te is minden jóban részesülni fogsz nálam. Olyan aranyos jó dolgod lesz, hogy észre sem veszed, mikorra majd csak ott terem értetek édesanyátok. Hanem ne csinálj hát olyan szomorú arcot.

— Mondja meg hát, hol van édesanyánk? — szólt könnyezve a lányka. — S miért kell nekünk magával mennünk?

— Semmiben ne aggódjál, leányom! Apád és édesanyád elutaztak bizonyos dologban, ahova titeket nem vihetek magokkal.

— Tehát miért nem adták tudtunkra?

— Hogy megkiméljék magokat a szomorú bucsúzástól. Csak ti most engedelmeskedjete mindenben nekem. Úgy veszitek hasznát. Te is Lajos fiam, ne légy olyan makranczos, mert azzal bizony mitsem használsz magadnak. Játékaidat is elviszszük magunkkal; ne félj, mulathatsz kedvedre eleget.

— De miért nem maradunk hát a mi házunkban?

— Mert a ti kedvetekért én nem hurcozokodhatom ide egész családotul.

— Vagy miért nem küldöttek bennünket tehát keresztanyámhoz, vagy Hannóverékhez?

— Azok el vannak foglalva, fiaim.

— Igaz-e az Eduárd? kérdé leveretve Betti, s komoly arczát a szőke inasra függeszté, ki is alig bírt a lányka szemeivel találkozni s elfordult midőn felelé:

— Igaz.

— S meddig fogunk mi ezen idegen úrnál maradni?

— Míg kedves szülői vissza nem térnek. Goldbachné asszonyság meghagyta, hogy csak jól viseljék magokat.

— Édes jó anyám! — sóhajta Betti — hogy te nekem erről mitsem szóltál! Pedig ő mindent szokott velem közölni. Nem is úgy tekinté már mint kis lányt, hanem érett gyermeket, mint kit egészen kezéhez, oldala mellé szoktatott már. — Ámde jól van! jer, Lajos; engedelmeskednünk kell anyáknak! Jer, menjünk ezen úrral.

Lajos azonban még nem volt kajlandó a távoásra. Nem oly könnyen hitt és engedett, mint gyöngéd nővére, s a szó teljes értelmében sokáig daczolt és opponált a halottjelentőnek; míg végre is mit volt tennie, a nagyobb erő és okoskodásoknak, nemkülönben Betti kérelmeinek s a halottjelentő mézeskalácsos ígéreteinek, csakugyan engednie kelle.

Waldmann Sámuel úr ez alatt, legnagyobb pontossággal kikutatott minden szekrényfiókot, s a mit elszállításra méltónak talált, be a bőröndbe. A gyermekek ajándékpénzeit pedig, melyek pár fényes huszas és új tallérokból állottak, gondosan elzárva

kisdéd porozellán perselybe, — a perselyt eltörvén, zsebébe csúsztatá.

— Majd jó lesz nekik apródonként csemegékre! — mondá fenhangon; lehet azonban, hogy magában mást is gondolt.

— Nos, készen vagytok-e, gyermekeim? — kérdé aztán az árvákhoz fordulva; — tehát mehetnénk! Maga pedig Eduárd barátom, kapja vállára ezt a bőröndöt, s vigye ki az udvarra, ott majd átveszi az én inasom.

Eduárd olyan arczczal engedelmeskedék, mintha kedve volt volna azt a bőröndöt inkább a tűzben égetni el, vagy kedvezőbb esetben, a halottjelentő úr fejéhez nyomni!

S most már kedves egyetlenseim, szólott Waldmann, — vegyetek búcsút e szobától, mert bizonytalan, hogy mikor tértek belé ismét vissza. — Azután fogta két kezénél a két gyermeket, egyiket jobbról, másikat balról, s indult ki velök a szobából. Azok pedig mentek, megadva magokat és engedve édes anyjok akaratának; — nem tudva, hová mennek, miért mennek, s mi sors vár ott reájok!!

Midőn a kapun kiértek, Eduárd utánok tekinté még egyszer. Olyan egypár köny gördült ki szeméből, alig tudta kabátja ujjával letörlni, midőn az udvar közepén megállt s monda: — Na, most már én is mehetek, a merre szemeim látnak!..

IV.

A fenyítő törvényszék.

A *kék macskához* címzett fűszeres bolt becsukott, homlokzatáról a firma levétetett.

A segédek pontosan kifizettettek és útnak bocsáttattak. A cselédek szélnek eresztettek, a butorok elárvereztettek, a ház üresen maradt, s kapujának kulcsát a város hatósága vette magához, négyszögletű czédulát szegeztetve ki reá, melynek tartalma szomorúan hirdeté a mellette elmenőknek: *«ezen ház eladandó!»*

Történtek pedig mindezek, öt-hat nappal Goldbachnének elhurczoltatása után, midőn is Goldbach, három törvényes tanu jelenlétében megcsinálta számadásait, elosztván a közös kereskedés tiszta hasznát két egyenlő részre, egyik jutván a compagnon — Zselye Bertalannak, másik pedig maradván Goldbach osztályrészül. Zselye Bertalan vagyonát a város vette kezelés alá, valamint atyai szárnyai alá vevé Goldbach két gyermekét, kiknek neveltetésére jó Goldbach 10,000 váltó frtot té-

vén le az árvák pénztárába, — a nemes város tanácsa, Waldmann Sámuel értelmes és emeritus halottjelentőjének apai gondoskodását vévé számukra igénybe, fizetvén annak évnegyedenként neveltetés és tartás fejében, törvényes kamatját a letett 10,000 váltó forintnak. Goldbachnak nem maradt egyebe, mint eladandó s adósságokkal terhelt háza s pár ezer forintja; ez utóbbit mint készpénzt magához vévé, s öt-hat nap múlva család és családorömei szétdúlása után, egyszerre és nyom nélkül eltűnt a városból. Mi magunk is csak pár hét múlva találkozunk vele; akkor sem régi lakhelyén többé, hanem Pesten, azon megye székhelyén. hová történetünk idejében, 1834-ben, — a kisdud Alörs városka tartozott. Színhelyünk tehát változik, s egy ideig Pesten maradunk, hogy egy — a történetünkkel szoros kapcsolatban álló törvényszéki jelenetnek tanui lehessünk.

Alig pár héttel Goldbachné elfogatása után, mindjárt a hét elején, a büntető-törvényszék összeülése következék. Reggeli 9 óra előtt már gyülekezni kezdének a politikai és kriminalis törvényszék ülnökei, bírái, jegyzői, — elszéledve a benlakó tisztviselők dolgozó vagy éppen dohányzó szobáiba, tarka, tréfás beszélgetésekkel előzendők meg a fontos, s e miatt néha nagyon is unalmas törvényszéki órákat. Kilencz órára azonban már mind a két törvényszék együtt ült, s a tárgyalások megkezdetének.

Nem leírását akarjuk az ily ülésnek adni, s ezért az időnként ki- és bemenő vádlottakat, torzsa-

kálú, csüggeteg arcú rabokat mellőzni fogjuk. Röviden csak saját embereinket választjuk ki, mint bennünket érdeklőket. A zöld asztal felső végén foglal helyet az elnök; legszebb korú férfi, bajszos, szakállas magyar arc, olyan megnyerő szelid vonásokkal, melyek a legkétségbeesettebb vádlottba is bizalmat öntnek. Utána egy korosabb férfi ül, magyar öltözetben és szintén magyar kifejezéssel arcán, daczára hogy előtte egy tányérnagyságú burnótszelencze áll, melynek rovátkos ezüst fedelével játszik, majd kinyitva, majd becsukva azt, míg végre egyet szippant belőle, melyre azonban a prüsszentés már nem szokott bekövetkezni, daczára, hogy attilája két hátulsó zsebében két zsebkendőt is hordoz, — az egyiket használván gyakran könnyező szemei törlésére, a másikat pedig hagyván az orr szolgálatára. Az öreg úr, ha figyelmét valamely fontosabb tárgy, például, szőnyegre került súlyosabb bűneset, vagy épen az orr elalélásának felburnótozása nem foglalja el, — igen szeret a szemközt ülő jegyzővel latinul csevegni, melyre azonban csak gyéren szokott visszafelelni, akkor is meglehetős szarvas hibákat ejtve a Cicerók klasszikus nyelvén. A jegyző nem több harmincz évesnél. Egyike a legszebb magyar ifjaknak, minőket a férfiak is megbámulnak. Testén, apró ezüst makk-gombokkal, feszes atilla van, mely oly nyalkán áll rajta, hogy szinte hátráltatja őt a folytonos írásban, melyet mások is észrevehettek, midőn időnként majd egyik majd másik vállával feszenge. Lány fekete haján, minden kriminális ülés

előtt, fodrász keze remekelt, mintha mindannyiszor tánczvizgalomba lépett volna. A komoly bírák közt egyedül csak ő örökké nyugtalan, s minden öt perczen megtekinti krajczár-kicsiny aranyóráját, mintha lesné már, mennyi idő van még hátra ebből a borzasztó ülésből, hol az ember szemlátomást látja, miként őszülnek meg egyenként hajszálai. E férfival még találkozandunk, jelenleg is tehát azért mutattuk be; a többieket azonban, mint különben is csaknem mind egyöntetű egyéniségeket, s részint olyanokat, kikkel úgyis bajosan találkozunk többé, elhallgatjuk! — — legfőlebb még azt a két patvaristát ha megemlíjtjük, kik ott hátul a kályha mellett, elég szék hiányában ketten egy széken ülnek s hatalmasan szundikálva, gyűjtik magoknak a praxist. Még ezekkel összejöhetünk valahol.

Tíz óra volt már, midőn egy önvallomás aláírása után két vádlott kilépett, s az elnök inte hogy vezettessék be — Goldbachné.

A nő névre a két patvarista tüstént felüté fejét. Nem bánták őket, lett legyen rút vagy vén a vádlott, csakhoggy asszony vagy leány vala. Rettentesen érdekelte őket, ha a kriminális törvényszék előtt hölgyek jelentek meg. Férjcsábítás, gyermek-sikkasztás s több e féle hajmeresztő és vérlázító dolgokon alul ilyenkor már nem is álmodtak. A két patvarista oldalba lökte egymást figyelmeztetésül.

Belépett Goldbachné. Egyszerű barnacsíkos tafota ruha volt testén s a tavaszi hús ellen köny-

nyű püspike. Arcza sokat változott, bár nem veszte szépségéből, sőt halaványsága s bánatos vonásai által inkább nyert, — mint azt a jegyző úr meglepetésén is észrevehetjük, ki úgy rajta feledé szemeit, mintha valamely dalidóban, egy ünnepelt szépségre kaczerkodott volna.

A félelemtől vagy szégyenérzetében-e, úgy reszketett bírái előtt a szép hölgy. Szemeit, miknek fénye meg volt törve a sok bú és könnyhullatástól, — csak gyéren s akkor is igen kevés pillanatra emelé fel.

Midőn kérdezték :

— Mi neve, asszonyom?

Csak alig hallhatólag, mint szemérmes ara az oltár előtt felelé :

— Goldbach Jánosné.

— Született?..

— Született Völgyi Erzsébet.

— Kora?

— Harmincz év.

— Hol született ön?

— B. megyében a völgyi pusztán.

— Szülői?

— Még hajadon koromban elhaltak. Atyám tíz évig a völgyi puszta haszonbérleje volt. — Sorsüldözte vállalata után, halálával semmi vagyont nem hagyván rám, anyámmal elhagyók a szerencsétlen helyet, a fővárosba jövének, hol én varrás, hímzés s egyéb női munkákkal keresém mindkettőnk kenyerét: míg végre anyám is meghalt, s én egyedül maradék.

— Folytatta kenyérkeresetét kézi munkákkal? kérdé az elnök.

— Igen.

— De később férjhez ment ön... Hogy hívták férjét?

— Goldbach János, — felelé alig érthetőleg a hölgy.

— Goldbach, Goldbach János, — — azt már tudjuk, — szólt az elnök. — De önnek még ezt megelőző viszonya is volt.

A nő, szemeit földre sítve, hallgatott.

— Ön azzal vádoltatik — folytatá az elnök, — miszerint Goldbachhali egybekelése előtt már önnek törvényes összeköttetése volt volna egy vagyonos tőkepénzessel.

A nő folyvást lesütött szemekkel hallgata.

(A két patvarista pedig meglöké egymást, mintha mondták volna: — lám: jön már a regényes!)

Az elnök kissé türelmetlenebbül folytatá:

— Ön nem felel. Miért vonakodik őszinte lenni? Gondolja ön, könnyíteni fog sorsán hallgatásával? — — Hol ismerkedett ön meg Zsedőfivel?

— Pesten, — felelt mindig sápadtan a hölgy.

— Még akkor varrólány volt ön?

— Igen. Zsedőfi minduntalan boltunkba járt, mely a Kígyó-utczában vala; s néha napokat tölte ott, folyvást velem csevege s előzékenysége és ajándékival árasztta el. Mondták hogy igen gazdag és nőtlen; s tán még szerencsémét csinálhatnám meg vele, ha nem vonakodnám szerelmét viszonzni. — — Én mint szegény lány, ki

kézimunkája után él, könnyen elkapattam a fény által és —

— És?

— Daczára hajlott korának, minden szerelem nélkül, csak a jólét, kéjelmes, gondtalan élet csáb-jaira, — nőül mentem hozzá.

Elnök és a burnótszelenczés úr, e szavakra titkos pillantást váltottak, pár latin szót mormogva egymásnak; — hihetőleg a fölötti örömüket nyilvánították, miszerint a szegény vádlott hölgynek ily őszinte vallomásai után, nem sok fejtörésre leend szükségök.

S valóban a szerencsétlen hölgy oly őszinte is volt vallomásaiban, oly leplezetlenül adva elő tovább is vétkeit, mint egy megtért bűnbánó; azt hívén hogy itt is templom van, hol a megtértek feloldoztatnak; majd őt is feloldozzák büntetése alól ezek a jó urak, kik vele most olyan szeliden beszélnék, biztatván hogy mennyivel enyhíthőbb leend rá nézve vallomása, mint az úgyis siker nélküli makacs hallgatás. Oh ha ez által enyhíthetne is sorsán! Ha többé tán nem börtönöznék be! vagy legalább nem oly tenger időre: ha így előbb vizsgálakerülne gyermekeihez, kiket oly magokra hagyott, kikről most nem tud semmit!

Az elnök ismét fölvette a fonalat.

— Ön azt mondá, nőül ment Zsedőfihez. Ez, annyit tenne, hogy törvényesen egybekeltek.

— Igen.

— S meddig éltek önök együtt?

— Csak egy évig. Tovább nem bírák kiállani.

— Nem bír kiállni, mondja ön? Tán durva volt ön iránt?

— Oh iszonyú bántalmakkal illetett. Féltékenysége határtalan volt. A legkisebb s alaptalan gyanúra, heteken keresztül kínozott.

— Kínoztá önt? s hogyan?

— Koplalással és — — ütésekkel.

— Tehát testi bántalmakkal is illette önt?

— Oh sokszor és embertelenül!

— S végre, — folytató az elnök, — hogyan vált meg e kínoztástól?

— Zsedőfinek volt egy távol rokona, ki gyakran járt a házhoz.

— Neve?

— Zselye Bertalan. — Alig vala akkor több húsz évesnél. Zsedőfi volt neki tutora, kinél 15,000 váltóforintja volt letéve. Zselye Bertalan naponként meglátogató házunkat, s daczára férjem örökődéseinek, nem egyszer sikerült velem magányosan találkoznia, s ez által — —

A hölgy elakadt.

— Oh csak általánosan, segíté őt az elnök. — Ön szép és fiatal volt, s így e találkozásoknak csakhamar viszony lön az eredménye — nemde azt akará mondani?

— Igen.

— S tovább? Önnek bizonyosan ígéreteket tön Zselye Bertalan, ha — —

— Férjemet elhagyom, — egészíté ki alig hallhatólag az asszony. Minthogy azonban pénze nem volt Zselyének, gyakrabban kényszeríte tutorát nála

letett vagyonának kiadására, melyet férjem mindannyiszor megtagadott tőle, mint olyantól, ki még nagykorúságát nem érte el, — s így pénzéhez sohasem is juthatott.

— S mégis, midőn kegyed elhagyá vele titkon Zsedőfit, hová mehettek pénz nélkül, s miből éltek?

A hölgy feltűnőleg elpirúlt e kérdésre, és csak halkán és a földre tekintve válaszola:

— Varrtam. Elővevém ismét a kézimunkát s abból éltünk.

Az elnök egy félív frott pecsétes levelet vón ekkor elő, s a hölgynek erősen szemébe nézve mondá:

— Ön elfeledett még valamit mondani; — itt egy orvosi bizonyítvány van kezünkénél, mely holmi megmérgezési kísérletekről szól. Vett ön ebben részt?

A nő e szavakra felüté fejét; szép arczát sötét pír futá el, s megtört szemei egyet villámlottak.

— Uraim, — szólt, a főntebbitől egészen elütő tiszta hangon, mintha e vádra egész erejét rögtön visszakapta volna, — uraim! e szót már hallám egyszer Goldbach által említettetni. Akkor megrettentem. Megrettentem és szörnyű sírásra fakadtam ez aljas gyanúra. Éjszakákat nem tudtam miatta aludni. Hanem most már nem ijedtem meg. Viszszautasítom e bűn gyalázatát vádlóimra! s ha megengedik, vagy épen kívánni fogják, esküdni fogok az egy igaz élő istenre, miszerint nem részese, de még csak tudója sem vagyok e bűnnek, bárki követte is azt el!

Az elnök Goldbachné e felhevülésén legkevésbé sem jött ki egyhangúságából. A kezében lévő papírral játszadozék, azt majd összehajtva, majd szétbontva, míg végre hidegen szóla :

— Mind meglehet az, hogy ön e bűnről mitsem tud ; hanem mégis nagyon különösnek találom, miszerint a tizenöt ezer forintról csakugyan kellett valamit tudnia, miután ön, mint mi értesülénk, — férjét elhagyva, nem kézimunkái után, hanem egyenesen azon 15,000 frt, kamatjából élt, Zselye Bertalannal együtt. Hol vette Zselye Bertalan ez összeget ?

— Nem tudom, — felelt nyugodtan Goldbachné.

— Tehát soha sem mondá önnek, honnan vevé a tizenötezer forintot ?

— Nem, miután sohasem kérdezém tőle. Ő engem minden szükségessel ellátott, s így — — —

— Ellátta önt? vágott hirtelen közbe az elnök. — Különös! csak az imént mondá ön, hogy kézimunkákkal keresé kenyerét, s most mégis elismeri, hogy Zselye Bertalan vagyonából fedezé szükségeit? — mondá az elnök s mélyen szemébe nézett a hölgynek, mintegy lesve annak válaszát e kérdésre, melylyel bizonyosan hívé, hogy megfogta őt. — Nos? feleljen ön!

Goldbachné azonban soká nem bírt válaszolni. Küzdött magában, hogy egy okos gondolatot tudjon kiereszokolni, melylyel előbbi mondását igazolhassa.

— Uraim! — szólt végre, maga is megsokalván

hallgatását. Én szerencsétlen asszony vagyok! Tegyenek önök amit akarnak énvelem! Ügyetlen vagyok én hazudni, vagy csak szépíteni is hibámat! Nem voltak még nekem soha bírám az egy istenen kívül; az meg is büntetett eléggé, gyötrelmes napokkal, álmatlan kínos éjszakákkal. Most önök kezében vagyok; tegyenek velem úgy, miként a törvény elrendelé! Kérdezzenek tovább, s én mindenre megfelelek, mintha istennek beszélném el, ki előtt nem lehet semmit eltitkolnunk. Csak egyet, egyet nem fogok elismerni soha, — azt hogy e méregkeverési vád engem is illethetne. Én anya vagyok! két ártatlan gyermeknek vagyok anyja, kik kedvesebbek előttem életemnél, szabadságomnál, s kikhezi ragaszkodásom tartta csak vissza, hogy már régen, régen magam nem jöttem felkeresni önöket, lerázandó lelkemről ezt a borzasztó titkot, mely annyi évek óta öl, fáj és fonnyasztja életemet! Oh ne kínozzanak soká! mondják ki ítéletemet, s az isten nevére, gyermekeim boldogságára itt esdek önök lábainál, enyhítsenek, — enyhítsenek azon!... Csukassanak el! vettessenek olyan mélységes tömlőozbe, mely csak a halálra ítéltnak van szánva! kínozzanak, koplaltassanak! eltűrök éhséget, szomjúságot s örök gyalázatot nevemen inkább — mintsem kevésbé súlyosbított, de hosszú fogságot! Oh csak gyermekeimnek adjanak mielőbb vissza! — — Jó, becsületes embereket fogok belőlük nevelni! Minden nap elbeszélendem nekik vétkemet, hogy borzadjanak vissza, s őrizkedjenek hasonló bűnök elkövetésétől! Izsonyú,

'A boldogtalan nő térdén állva csúszott bírái felé'...

iszonyú! az anya állítja magát intő, ijesztő például tulajdon gyermekei elé!!

A boldogtalan nő ez utolsó szavakat már a földre borulva mondá el, s úgy csúszott térdén állva bírái felé, mintha azoknak hatalmában lett volna egyszerre e szavakat mondani: — Kelj fel és menj szabadon! mi neked megbocsátunk szegény asszony!

Csak hogy ilyeneket nem szoktak ott mondani.

Ámbár mindenkin látszott, hogy meg van indulva. Még a két patvarista arczán is látszék a megilletődés; leginkább pedig azon szép fiatal férfiú, ki a jegyzőkönyvet vivé, s ki e pillanatban fölkelve székéről, a hölgyhöz közeledék, s azt, karjánál fogva gyöngéden s oly készséggel, mintha csak bálteremben tánczközben leesett lány volt volna, — fölemelé.

A két patvarista csak ekkor lökte oldalba egymást, mintha mondanák: — ezt bizony ők is megtehették volna!

A hölgy, midőn megköszöné a lovag e fáradságát, úgy meg volt törve, s kifogyva egész erejéből, miszerint alig bírt megállani, melyre azonban már a patvaristák is észrevették magokat, gondolván, hogy ilyenkor tán üléssel is meglehetne kínálni őtet.

Fölkeltek tehát, s az elnök inte a hölgynek, hogy foglaljon helyet.

Rövid szünet állt be. A nő leült, kendőjét szeméhez vivé s könyeit törölgette.

Szünet után ismét az elnök kezdé:

— Tehát ön asszonyom, mint mondá, nem tud a megmérgezésről semmit?

— Nem, nem! gyermekeim boldogságára esküszöm, semmit sem tudok felőle.

— S nem volt önnek feltűnő Zsellye Bertalan vagyona, midőn tudhatá ön, miszerint neki nincs pénze azon 15,000 forintnál egyéb, mely azonban Zsedőfinél volt letéve?

— Eleve igen, megütközém rajta; de csakhamar megnyugtattott, mondván, hogy míg örökségéhez jutand, egy gazdag nagynénje tartja őt ki, halálával egykor ügyis mindenét ráhagyandja. Tovább nem tudakozódám. Istenem, de hogyan?! Meg valólk elégedve, hogy mellette gondtalanul élhetek.

— S hová mentek, midőn ön férjét elhagyá?

— Szerteszéjjel az országban, hogy ha keresnének, nyomot veszítsünk. Míg végre, tán fél év múlva, e megye egy kisded városában, Al-Örsön telepedénk meg.

— S együtt laktak?

— Nem uram. A gyanú elhárítása végett, külön laktam. Ürügyül, — mert rá nem valék szorulva, — varrtam és hímeztem a város előkelőbb hölgyeinek — s hajadonnak adám ki magamat. Zsellye Bertalan, határtalan bizalmát bírván, nem volt féltékeny, s így csakhamar akadtak látogatóim, s mit tán fiatalságomnak kell tulajdonítanom, — udvarlóim. Ezek közt vala Goldbach is, ki még akkor csak csekély, jelentéktelen kereskedésével bírt, mely azonban naponként látszék mindinkább felkapni, s ezért neki házi ügyei rendezése végett,

mint mondani szokták, asszonyra volt szüksége a házhoz. Goldbach, mint egykor Zsedőfi, majd mindennapossá lőn látogatásaival, míg végre — kezemet kérte, melyet én azonnal megtagadtam, s mint jelentéktelen napi ujságot elmondám Zsellye Bertalanak. — Zsellye Bertalan, rövid gondolkozás után, azt mondá hozzám, miszerint rosszul cselekvém, hogy kezét el nem fogadám, azzal indokolván, miszerint ha nőül mentem volna hozzá, minden lehető gyanú el leend hártva. — — Oh, sok álmatlan éjembe került nekem e borzasztó ajánlat! sokszor sírva bántam meg, miért nem maradtam kínzóim oldala mellett, mint újabb bűnbe-esésnek tegyem ki magamat! Zsellye Bertalan azonban naponként jobban unszola, hogy fogadnám el Goldbach kezét, mint egyetlen mentőszert a nyomozások ellen. S nem egyszer mondá, hogy neki élete függ e lépésemtől, — hogy azonban miért? azt soha sem fedezé fel. — Biztatott, hogy azért szerelme sohasem fog irántam hűlni vagy csökkenni, sőt ígéré, miszerint, hogy mindvégig együtt maradassunk, tehát iparkodni fog társaságba lépni Goldbachchal s ami vagyona van, befekteti annak kereskedésébe. — Napok, hetek teltek le, részemről örökös küzdelmek, aggodalmak, nyugtalanságok között, míg végre érzém, hogy — — — a hölgy szava akadozni kezd, és csak reszketve, susogva egészíté ki: — érzém hogy — anya fogok lenni. — — — Ez tevé az első elhatározó lépést e bűnmerényre. Goldbachnak, ki még mindig folyvást nem szűnt meg látogatásaival, — oda ígérém

kezemet, s a legrövidebb idő alatt — egybekel-
tünk.

— És Zselye Bertalan, mint ígéré, társaságba
lépett Goldbachchal?

— Igen uram. Pár hét múlva ajánlván magát
Goldbachnak, a szerződés megkötötték, s házunk-
hoz egy kisded szobába költözék.

— S meddig lakott ön együtt második férjével?

— Tizenkét évig.

— Egész elválásuk napjáig minden gyanú nél-
kül ön férje részéről?

— Igen, uraim.

— Első férje által köröztetve is valának önök.

— Voltunk. De ránk legkisebb gyanú sem há-
ramlék. Lehet, miszerint ha még tovább kóborlánk,
tán hamarabb sikerült volna elfogatásunk; de
így, — oly szolid, visszavonuló családeletben ki-
nek sem jutott eszébe bennünket megtámadni.

— S mégis végre, tizenkét év múlva, hogyan
sikerült Zsedőfinek önöket fölfedeznie?

— Arról nem vagyok értesülve. Goldbach, min-
tegy három héttel ez előtt, egy estve azon hírrrel
lépett be hozzám, hogy ő férjemtől jó, hogy én
fel vagyok fedezve, s hogy pár óránegyed múlva
elfogatom. — — Oh istenem, istenem! mi lesz
belőlem? mi lesz gyermekeimből?! — sóhajta a
hölgy, s újra megeredtek könnyei.

Az elnök szeliden válaszolá:

— Gyermekeiről, mint értesülénk, van már gon-
dосkodva.

— Hogyan? miképen? — vágott belé a hölgy. — Mi úton van gondoskodva rólok?

— Goldbach egy összeget, mint tőkét tett le számokra, melynek kamatjából fogja a város őket neveltetni.

— Goldbach? ! Lehetséges-e? — kiálta felugorva helyéről a nő. — Goldbach, Goldbach tette azt?! Oh istenem! a mennyi örömet szerez ez nekem gyermekeim érdekében, annyi sebet üt szívemen, hogy épen annak kell gondoskodniok rólok, kit én tettem boldogtalanná!

Az elnök folytatá:

— A mi pedig önt illeti asszonyom, legyen megnyugodva, mi mindent elkövetünk sorsa enyhítésére, — s most távozzék kegyed, mŕg ismét hivatni fogjuk.

A vádlott távozni akart, azonban pár lépésnél ismét megállt és visszatekinte bírásra, mintba várta volna, hogy mondják ki már felette ítéletét, melynek elŕbb-utŕbb be kell következnie! Mit is váraкоznak vele, — — ō már elmondott s megvallott mindent; többet nem tud, többet nem vallhat, — — minek is fogják még ismét visszahivatni?! Az elnök azonban könnyű fejbŕlítés mellett, kezével távozásra inte, melyre a hölgy, ingatag léptekkel újra megindult, az ajtónál meghajtá magát s a terembŕl kilépett, — gondosan letŕrŕlvén arczáról könyeit, hogy a kŕnn állŕ csŕcseléknek ne legyen mit megbámulnia. Az emberek olyan nagyon kíváncsiak mások könyeire!

A bírák magokra maradván, rövid szünet állott be, melyet az ezüst burnótszelenczés táblabíró úr tört meg, e szavakat intézvén a vele szemközt ülő fiatal jegyzőhöz:

— Ouid putat spectabilis? ista persona — —

— Valde pulchra! — egészíté ki halkan a jegyző: — valóban nem bántam meg, hogy föl-emelém; oly gömbölyeg karjai voltak s oly hajlékony dereka!..

— Vettem észre, mily hálás tekintetet vetett a spectabilisra.

— Egy új Magdaléna. Fel tudnám őt oldozni.

— Boldog harmincz év! Én is úgy beszéltem az én időmben. Hiszen spectabilis, egész ülés alatt olyan arcot és szemeket vágott hozzá, azt kelle hinnem, hogy ön képes lenne vele a legközelebbi tisztújítási bálban keringőre foglalkozni.

— És szégyen volna az? — Elesünk és fölkelünk. Ki magától nem bír fölkelni, fölemeli más! Ez a világ folyása, spectabilis.

— Hanem nem Verbőczy uram szerint, a kriminális törvényszék előtt. Egyébiránt majd meglátjuk mindjárt, mit mond a másik vádlott és Zsedőfi.

— Kegyed még folytatni akarja a kihallgatásokat? egy negyed mult kettőre, — szól nyugtalanul a jegyző.

— Az én órámon még csak három negyed egyre.

— Mernék esküdni rá, hogy kegyed bizonyosan Pesten vette óráját. Azok mind késnek. Az enyém, pecsét alatt küldetett Párisból.

Az elnök azonban nem sokat hajtván a jegyző úr észrevételére, még pár tanuvallatást hallgatott ki, mely bennünket épen nem érdekelvén, — a Goldbach-ügyben még több napokig folytatott tanácskozás eredményét, kénytelenek vagyunk csak alább közölni olvasóinkkal.

V.

A halálmadár kosztosai.

Waldmann Sámuel polgári halottjelentő és érde-
mes szabómester úri házánál teszünk látogatást.

A három tagból álló Waldmann-család, a kis
Goldbach-árvákban, két taggal növekedék.

A ház feje és egyeduralkodója koránsem Wald-
mann úr, hanem kedves életetpárja, Zsuzsánna
asszony, ki is napestig egy vén, tübingai fekete
bőr kanapét őriz, hizodalmas teste miatt nem min-
den pillanatban hagyhatván el azt a maga jóvoltá-
ból. Onnan osztja parancsait, onnan diktál, onnan
perel, onnan szólja a világot és onnan hajítja fejé-
hez a jó Waldmann-nak, a mi leghamarabb keze
ügyébe esik, — olló, varróvánkos, cserép, tányér
s több efféle olcsó mobiliák, — a porcellán edé-
nyeket megkiméli, nem tartván érdemesnek Wald-
mann úr hátát, hogy az nemesebb s értékesebb
dolgokkal jöjön érintkezésbe. Ő maga nem tud
felkelni, s így nem is igen sokat jár, hanem annál
többet jártatja aztán a nyelvét. Napestig van mit hall-

Zsuzsánna asszony nem tud felkelni . . .

gatni Waldmann-nak. — Ha ebédnél sokat eszik, már ráfordul Zsuzsánna asszony, hogy megterheli a gyomrát; — ha keveset eszik, ismét baj, mert Zsuzsánna ilyenkor fejébe veszi, miszerint hátha valahol kocsmában vagy egyéb tiltott helyeken tömte magát tele. Zsuzsánna asszony felette féltékeny is. Ha férje sokat dolgozik: — hát minek ruinirozod már a szemedet? meg akarsz vakulni már, úgy-e, hogy engem ne láss többet?! — Ha kevesebbet dolgozik: — na te naplopó, pernyeházi te, azt gondolod bizony már sülvé röpül szájadba a galamb is, épen úgy, mint amilyen könnyen énhozzám jutottál! Hogy vette volna el az isten az eszedet, mikor arra a gondolatra jöttél, hogy kezemet megkérd! (a jó Waldmann ugyan sohasem mulasztá el ilyenkor magában mormogni: bizony el is vette eszemet akkor az úr isten!) — S mindezen megjegyzések dacára is, Zsuzsánna asszony féltékeny vala. Ha halottat jöttek bejelenteni, már nem tetszék neki, mindig tartván attól, miszerint hát temetés után nem fordul-e majd be — valahová!! — borházba vagy épen máshová!!

Szörnyű nagy kín volt Waldmannéra, hogy arról az átkozott tübingai kanapéről nem tudott fölkelni.

Második személy volt a háznál Ludmilla. (Tehát még most sem következik maga Waldmann).

Ludmilla, leánya volt és szemefénye a kedves házaspárnak.

Meg is érdemelte, hogy szemefénye legyen. Gyönyörű duzzadt ajkai voltak, buta, vastag orr

ékesíté orozáját, és szemei hasonlítának a sült haléhoz.

Vala pedig tizenhét éves.

Duzzadt ajkak, vastag orr, s apró szemek daczára is találkoztak elegen, kik a tizenhét éves lányt érdekesnek találák! — S hogy is ne? Tizenhét év!! A fiatalság már magában — szépség! Ehhez nem kívántatik antik-orr, nem római arczél, nem szabályos ajk s buzavirág szemek! csupán azt kell mondani: még csak tizenhat éves, s e tizenhat év felér sokszor a későbbi kor klasszikus szépségével.

Ludmilla, — kit a boldog házaspár folyvást: aranyos lányomnak, gyémántos virágomnak nevezgetett, — még anyján, a szigorú Zsuzsánna asszonyon is uralkodék néha! Próbáltak volna csak például pénteki napon, lencsét főzni, mikor ő töltött káposztát akart enni; bizony sarkából fordul ki az a ház, ha akkor töltött káposzta nem jó az asztalra.

Harmadik személy volt a háznál, (még most sem következik Waldmann), harmadik uralkodó személy volt a háznál a szabóműhely első legénye. Mint minden szabómesterséggel foglalkozó ember, ő is sápadt vala. S ez a halovány sápadtság, mesésen tetszék Zsuzsánna asszonynak. — Az első legény pedig vala igen értelmes, udvarias és delikát férfiú, ki nem egyszer mondott szépeket a mesterné asszonynak.

Ezek után következik Waldmann Sámuel úr, utána mint legutolsó személyek a háznál, következnek a kis Goldbach-árvák.

A házhoz költözködésük első napjában, Waldmann ígérete szerint, csakugyan tejbe-vajba fürösztettek. A konyhából egy kiseded fás kamarácska nyílt, mely télen át a konyha füstével melegítettett, nyáron pedig egy tuczat hamvas szelid egérkének szolgált nyári palotául. Ebből szépen kítakarították a felfürészelt és vagdalt fákat, a réz üstöt, fúrót, fűrészt, öregfejszét, s raktak be illendő mobiliát, egy tábori ágyat, ugyanannyi széket és egy pintes üveget mosdótálnak.

Betti és Lajos elszörnyűködtek, midőn e szalonba léptek, s ott meglátták azt a tatár fényűzést.

Nálok a kályhafűtő is kényesb szobácskában lakott.

Ez csak a szállás, hát még a koszt! azok a kakastejjel, varjuvajjal készített kenyerek, mindjárt következnek.

A reggeli, egészség szempontjából elmaradt, minthogy Waldmanné el nem viselhette volna lelken, ha anyai gondjára bízott árvák, szünteleni nyalánkságok által elcsenevéztek volna. Azt mondja, hogy gyermekkorában ő sem reggelizett soha s most mégis leviszi a négy mázsát.

Az ebéd azonban kevesebb kívánni valót hagyott maga után.

Waldmannék igen jól éltek; sokszor négy tál étel is megfordult asztalukon. Hanem aztán az ebéd elköltési módja vala nagyon sajátságos. Leves és marhahús elfogyta után fölkel a szabóinas, széket és tányérát elvitte magával az asztaltól, meg-

törölte száját, ha épen eszébe jutott, — az ebédet megköszönte s leült dolgozni. A harmadik tál étel után felkelt a két szabólegény, valamint Betti és Lajos is azt tevék. Ekkor következék a negyedik tál, melyet már csak Ludmillának volt szabad megvárnia, s azután az is elhagyá az asztalt. Azután következének egy kis csemege, tehát meg egy meszely borocska, melynek elmorzsálására már csak a két öreg maradt az asztalnál. Ez volt rendesen az idő, mely a kedves pár kölcsönös eszmecseréjére volt szentelve.

Épen az első napon vagyunk, midőn a Goldbach-árvák a házhoz kerültek. A mai párbeszéd tárgya tehát ők valának.

— Sámuel! kezdé Zsuzsánna, karját, mely a kövérségtől mintegy megrövidült, vizes bora után nuyjtvá ki, — én úgy gondolom, hogy ezen két gyermekkel még meggyül a bajunk. Nem kaphattak valami jó nevelést, minthogy az anyjok maga is nagyon rossz személy volt.

— Nagyon rossz személy volt, hagyá gépileg helyben Waldmann úr, mely helybenhagyások neje irányában már rögzött szokás voltak nála.

— Ki hitte volna?! . .

— Valóban senki.

— Mit, Sámuel? mit nem hitt volna senki? — Mily rossz szokás, hogy te végét nem várod a szónak!

Sámuel úr könnyű zavarba jött, mely szintén szokás volt már nála neje irányában; s ezen nem csudálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy a halott-

jelentő úr, harmad-negyed rangot viselt a házban; s ezen ismét nem csodálkozhatunk, ha megtudjuk, — mit főntebb tán elfeledénk mondani, — miszerint Zsuzsánna asszony, pénzt hozott a házhoz, melynek segítségével állhatott csak helyre a még akkor nagyon is vagyontalan Waldmann. És Zsuzsánna asszony (még akkor hajadon) koránsem volt valami nagyon megszorítva leendő férje megválasztásában; ő egyedül gyöngéd szívének hajlamát követé, midőn Sámuel úrral sírig tartó frigyre lépett. S végül, ezen gyöngéd hajlam okán sem csodálkozhatunk, ha megmondjuk, miszerint Sámuel azon boldog időkben nemcsak komoly, szelid férfi vala, hanem egyszersmind Adónisza is volt a nemes szabócéznek. — Az idő jön, s az idő a sok adószedésben megfogyasztja a férfit, — — megfogyasztja a nőt is, hanem mégis ez utóbbi (tán természet játéka ez) ritkábban tud érzelmeiben folyvást lépést tartani a haladó idővel. — Tán itt is ez okozá Waldmann úr visszaesését a harmad-rangúságra.

A párbeszéd folytattatik. A nő véve ismét fel a fonalat, miután az előbbi megdorgálásra kiüríté vizes borát, melybe sohasem mulasztta el egy darab fehér ozukrot vetni, mit rendesen ruhája oldalzsebéből keresgélt elő.

— Most már igazán kérdem, úgymond, — ki hitte volna? ki hitte volna erről a szenteskedő Goldbachnéról? mit mondasz?

Sámuel úr azonban most már csakugyan nem tudott felelni, — vagy tán nem merte tudni, hogy

vajon mi is lehet az hát, a mit Zsuzsánna asszony szerint senki sem hitt volna! Zsuzsánna folytatá:

— No de valld meg Sámuel, nem olyan volt-e ezen képmutató asszony, mint egy angyal? — s mégis, — itt van la, még kimondani is bűn, — két férje volt neki.

— Egyszerre! egyszerre kettő, Zsuzsánna! — mondá a férj neki bátorodva e kis kiegészítésre.

— Igen Sámuel, egyszerre, szólt amaz, minden megháboríttatás jele nélkül, s aztán pathosszal, mely nem volt egyéb hápogásnál, tevé utána: — Oh Sámuel, mit cselekednél te, ha nekem is így két férjem volna?

Waldmann felüté fejét és szemei mécsyszerű lobbanást vetettek.

— Gyilkolnék! — ordítá s az asztalra csapott? nem, — — hanem bekapott egy fele boros poharat, hogy e szörnyű eszmére fellázadt vérét leöntse, vagy tán, hogy alkalmat találjon épen az ivásra, minthogy ez is meglehet.

Zsuzsánna asszony meg vala elégedve férjének e nemes felindulásával, s erre egy kis szünet következék, mit csakhamar Ludmilla tört meg, e pillanatban lépven a szobába.

— Mama, kezdé a lány, panaszos képpel és hangon: mit fogunk mi csinálni ezekkel a Goldbach-gyerekekkel? hiszen ha ez így tart, kivernek bennünket a házból.

— Mi történt? kérdé ijedve a halottjelentő.

— Hát az az egyik Goldbach-gyerek, az a . . .

— Melyik? Betti?

— Nem, a másik . . .

— Úgy bizonyosan Lajos. — Nos? mit csinált?

— Bevezetém őt szobájába, s azonnal elkezd ordítani.

— Sírni, Ludmilla, sírni, — igazította ki gyöngéden a halottjelentő. Tán édes anyja jutott eszébe. — Nos?

— De papa, ordított az, erősíté a lány — mit azzal bizonyított be, hogy fölmászott a székre s mérgében bevert két tábla ablakot.

Waldmann úr elhalványodott, Waldmanné elvörösödött. Ez utóbbit a harag, amazz az ijedtség idézte elő az arcokra.

— Szépen kezdik! — mondá vérmesen az asszony. — Valóban Sámuel, te gyönyörű madarakat hoztál házunkhoz. Ilyen tettekért mindjárt az elején, az első napon meg kell őket büntetni, hogy rögtön elejét vehessük a gonosznak! Nézze el az ember! . . . Ma nem fog kapni vacsorát. (Waldmanné igen kedvesnek találá a büntetés ezen nemét.)

— Nem kell a gyermekeket mindjárt az első napon elidegeníteni, Zsuzsánna, — szólt bátorságot véve az ellenmondásra Sámuel. — Ez nem vezet jóra, nem vezet Zsuzsánna jéra.

— Mit?! — förmedt fel az asszony, s tán ha bírja, fel is ugrott volna a kanapéről. — Hát azt várjam-e be, míg végre sorra be fogja verni ablakaimat, aztán tükreimet s utoljára üvegajtós pohárszékemet?! Oh, hó! Tett volna csak Ludmilla lányom ilyent gyermekkorában! De nem tett, mert

már a bölcsőnél megkezdtém nevelését. — S mi oka volt annak a gyereknek, hogy az ablakot betörje?

— Csak az, — felelt Ludmilla, — hogy nem vezetjük az anyjához.

— Az anyjához! na hisz még csak ott lenne egyszer jó dolga! — folytatá mindig perelve a kedves háziasszony. — Ott majd nem találna ablakot, amit betörjön.

E szavak után Sámuel úr vett magának szabadságot a szólásra.

— Zsuzsánna, — monda lágyított hangon: — gondold meg, a mit beszélsz, a mit ajakadon kibocsátasz, Zsuzsánna! Ha teszem például, — az isten ugyan fordítson el rólunk minden gonoszt, — de mégis, — ha úgy volna elvégezve...

— Nos?

— Hogy Ludmilla, az én és te lányod, — — édesanyja után sírna... Ha te például nem volna többé, nem léteznél többé számára — Zsuzsánna?...

Ez hatott. Az asszony megdöbbsent e gondolatra: ha ő nem volna többé! — Waldmann folytatá:

— Én úgy gondolkozom, nem kell szigorú bánással még inkább elkeseríteni őket. Sem apjok, sem anyjok! — Mit gondolsz, Zsuzsánna?

Zsuzsánna el lőn érzékenyülve és meggyőzetett. A jó Waldmannnak sikerült az első büntetést védenoezi fejáról elhárítani. A feleség csak annyit kívánván ez úttal, hogy ilyen előre nem számított

károk, megtérítés végett, évnegyedenként fölterjesztessenek a város pénztári hivatalához.

— — — Este, a két Goldbach-gyereket, vacsora után szűk czellájokban keressük fel. Egy szurtos szolgáló s maga Waldmann úr van benn nálok, a lefekvés, vetkőzés és elhelyezkedési első próbákon rajtok segítettők.

Itt már Waldmann úr egészen más modorban tűnik fel előttünk. Ismét beszédes, mint az első találkozásunkkor tapasztalók, midőn a gyermekeket magával vitte az apai háztól. Ő csak felesége jelenlétében volt szótlan, hallgató, — fölösleges beszéd s üres szavakkal sohasem alkalmatlankodék Zsuzsánna asszony érzékeny hallműszereinek. Annál többet azonban ott, hol szabadon lélekzelhetett. Különben igen jószívű, becsületes ember volt, s valódi — gyermekbarát. Több ízben adván jelét gyermekek iránti jóindulatának, a város tanácsa is ezért találá czélszerűnek, a többi folyamodók elmellőztével, az ő gondviselésére bízni a boldogtalan Goldbachné árváit. A gondviselés, mint tudjuk, nem ment ingyen; azon időben, 10,000 frt kamatja nemcsak fedezé a gyermekekre tett kiadásokat, de Zsuzsánna asszony, évenként, nem megvetendő tüpénzt is tehete félre. S mindezek daczára is a halottjelentő neje el nem mulasztá a nemes tanácsot évnegyedenként ostromolni panaszszal telt folyamodványival, miszerint így nem jöhet ki, — amúgy nem jöhet ki, minthogy a gyermekek nagyon elkényeztetvék, gyomruk azonban fölöttébb jó, ruhát pedig fölségesen tudnak szaggatni, tehát

a nemes tanácsnak tessék a tőkéhez nyúlni s a ruha-költségeket fedezni.

— Itt van gyermekim az ágyatok, kezdé Waldmann, midőn első este a szűk czellában találjuk őt; — neked Lajos fiam a földre vettetett feleségem igen jó ágyat, addig míg a te nyoszolyád is elkészül. Hozzá kell szokni fiacskám egy kis kényelmetlenséghez, úgy veszed hasznát katonakorodban. Itt van éjjeli mécesetek; ezt Betti majd el fogja lefekvése előtt oltani, nehogy tűz támadjon s benn égjeteek. Anyátok vigasztalhatatlan lenne, ha szerencsétlenség érne benneteket. Erzsi, hajtsd ki ezt a macskát; nincs itt egér, nem is volt soha; olyan tiszta hely ez, akár egy palota. Majd holnap képeket is aggatok a falra. El ne felejtsd Erzsi, reggel fejesszegeket verni a falba. Aztán te meg Lajos jól viseld magadat fiacskám. Ma is beütötted az ablakot: az többet meg ne történjék! Bolondság lenne az üvegeseket gazdagítani. S mondjatok nekem szépen jó éjszakát, aztán fekügyetek. Imádkoztatok-e már?

A komoly, halvány Betti, sóhajtva felele:

— Még nem. Hanem majd fogunk imádkozni.

— Jól van; ezt már szeretem. S most, úgy gondolom, minden szükségessel el vagytok eléggé már látva, — tehát jó éjszakát. A gyertyát égve ne hagyd Betti. Veszedelem lehet, meg aztán bolondság is lenne a szappanosokat is gazdagítani. Ludmillának a keresztapja a szomszéd szappanos, hanem biz az még nem adott egy font gyertyát sem ajándékba. Na, jó éjszakát!

A halottjelentő és szolgáló távoznak. A két gyermek egyedül maradt.

Aggodalmas képpel és hosszan néztek egymásra, mintha egymástól kérdeznék: — mi lesz ennek vége? mi vár itt reánk? miért vagyunk mi itten?

Leültek mindketten Betti ágyára, minthogy szék csak egy volt a szobában, az is hátával felfordítva az éjjelre vánkosul szolgált Lajosnak. Kezöket egymásba tevék; Betti, mellére csüggeszté fejét s időnkint kendőjével törölgeté szemeit.

— Szegény Betti! te sírsz, te is sírsz már, nemcsak én sírtam, kezdé mindig szomorúbban a különben szilaj, daczos fiú.

— Oh Lajos, hogy ne sírnék, mikor így el vagyunk hagyatva!

— S minden ok nélkül ide záratva ebbe a kamarába.

— Én nem hiszem, hogy az anyám akarata volna.

— Én sem Betti. Anyánk olyan jó! Sohasem bánt így velünk. De miért is bánt volna, mikor ő úgy szeretett bennünket. Úgy-e Betti, ő nagyon szeretett bennünket.

— Édes jó anyám! — sóhajtá a lány s kezecskéit homlokához vitte. — Oh Lajos, hátha — hátha — —

— Mit akarsz mondani Betti?

— Hátha nem is azért vagyunk mi itt, hogy anyánk elutazott? . . .

— Hát miért? miért volnánk itt Betti? —

kérdé Lajos s fejével egészen alája hajolt a lány arcának.

— Úgy félek kimondani, — — istenem! — hátha — meghalt volna édes anyánk!

— Ah Betti! — kiáltá a fiú, s fejecskéjét nővére ölébe rejté. — Ha meghalt volna.

— S előttünk csak titkolni akarák, míg eltemetik.

— Míg eltemetik! Betti, Betti! — susogá sápadva a fiú.

— Oh, mert az sokszor megtörténik, hogy olyankor eltávolítják a kis gyermekeket a háztól, hogy ne sírjanak annyit!

— Oh, Betti mi lesz belőlünk, ha édes anyánk csakugyan meghalt?

— Vagy tán a papa halt meg! — Ki tudja, ki tudja, Lajos!?

— Istenem! akkor árvák vagyunk, s tán majd nekünk is el kell mennünk koldulni, mint annak a takácsnak a fia, kit megöltek.

A gyermekek ekép ijeszték és szomoríták egymást, míg végre tán magok is annyira megrettenetek, hogy jónak látták elhallgatni. Fejüket sírva, egymás vállára hajták, s világos szöke hajaik, mint aranyhullám egymásba folytak. — Sokáig így maradtak, szóltan, mintha már kibeszélték volna magokat, vagy mintha egyszerre erős férfiakká edződtek volna, elhatározván bevárni a reggelt, — a jövőt.

Így szúnyadtak el, egymás keblén, kis karjaikkal ölelkezve; csak egy-egy csuklás, az elmúlt sírás-

nak következménye, rázá olykor meg őket. Aztán az is megszűnt. Elaludtak, — úgy miként voltak, egymásra borulva, egymást átölelve s le sem vetve ruháikat, mintha valami hosszú és sietős útra kellett volna egyszerre készen lenniök. Így is virradtak meg.

VI.

Paedagógiai kísérletek.

A nap már jól fenn volt, midőn Waldmann Sámuel úr, benyitott növendékei szobájába.

Még most is egymást ölelve tarták, de fejcskék már lehanyatlottak a vánkosra.

— Ejnye teringette, ilyen-amolyan, — hát ti még most is ágyban, — — s nini, még csak le sem vetköztetek?! a gyertyát pedig elégni hagyátok! a drága gyertyát! Ugortok fel mindjárt, — hé! — kiáltá az elbámult halottjelentő, s odamenve hozzájuk, felrázá őket édes álmaikból.

Először is Betti nyitá fel szemeit, mely a tegnapi sírástól olyan bágyadt, megtört fényű vala. Első szava is, midőn fölrezenne karjait kinyújtá, ez vala: — Anyám! édes anyám! tehát ismét itt vagy!?

— Semmi anyám! Semmi itt vagy! szólt Waldmann. Hát miért hagyátok égve a gyertyát, mikor meghagytam, hogy eloltsátok! te, borzas fejű te, — mondá s Lajosnak gyöngéden megrántá haját,

melyre az is felébredt. — Hátha fejünkre gyúlt volna a ház! mi?!

Mig Lajos kezét a szeméhez vitte, mintha még a benmaradt álmot akarná abból kidörzsölni, Betti felült az ágyban, leomló haját félre simította halántékáról s egyet sóhajta: — Oh istenem! miért kelle még fölébrednem?

— Hát délig akarunk alunni? — szólt Sámuel mester; — majd bizony. Ezentúl hat órákor már talpon fogtok lenni! — S miért nem vetkőztetek le?

— Bizonyosan makacsságból, — jegyzé meg az ajtóban egy hang, mely Ludmilláé volt, ki kíváncsiságból az ajtóig kísérte apját.

Az apa visszafordult, s intőleg szóla:

— Nem beszélj bele leányom. Te még magad is csak növendék vagy, nem érthetsz a neveléshez.

Ludmilla elsompolyodék, s bement az anyjához, hogy elpanaszolja előtte, mily durván megdorgálta őt az atya. Zsuzsánna asszony azonnal az első legény és Ludmilla segítségével fölkerekedett a kanapéról, s leányáért elégtételt veendő, elrohant, azaz csak eltipegett a gyermekszoba felé.

— Mi történik itt? — kérdé mialatt féloldalt fordulva beerőszakolá magát a keskeny ajtócskán, s a kamrának fele be lőn testével töltve. — Hal-lom, hogy ezek a kis makacsok még csak le sem vetkőztek, és csupa daczosságból a gyertyát egész éjjel égve hagyták. — Hát miért történt ez? nos? hadd halljam!

Sámuel úr jobban megijedt e hangtól, mint a

gyerekek; nem annyira önmagáért, mint inkább védenceit (mindig így nevezé őket) féltvén.

— Na, — nem kapok feleletet?

— Nagyon elálmosodánk, felelt halkan Betti.

— Hallod Zsuzsánna, nagyon elálmosodtak, — szólt kiengesztelő hangon a férj. Elálmosodtak szegények.

— Nem kell ide prókátor, — mondá daczosan az asszony. — Épen azért kellett volna levetközniök, mert álmosak voltak. — Hát a gyertyát miért hagytátok égve?

— Elfelejtettük és elaludtunk, — felelt ismét a nővér.

— Lásd Zsuzsánna, szólt ismét mintegy lágy viszhang Sámuel úr, — elfelejtették szegények és elaludtak.

— De az nekem nem elég! Én a házamat nem tehetem ki minden éjjel veszedelemnek. — A nő erősen megnyomta e szót házamat.

— Hiszen nem történt veszedelem, — monda a férj.

— Könnyen beszélsz Sámuel, — hápogá a kövér nő, minthogy már sok volt szűk mellének ennyi beszéd, hanem azért mégsem hallgatott el. — Könnyen beszélsz, miután egy fillérrel sem járultál e ház megvételéhez. De én, — én!..

Sámuel úr elpirult és elhallgatott. Az asszony folytatá:

— S most egyszer mindenkorra megmondom, hogy ezentúl sötétben fogtok lefekünni.

E szó sötétben, Lajosra hatott legjobban, mint

ki a sötétséget legjobban respektálta, s ki e miatt inkább béresekkal hált volna meg az istállóban, mint egyedül sötét szobában. Alig tudatá Waldmanné e borzasztó akaratát, midőn Lajosban egyszerre felébredt régi makacssága, mely a szülők által elkényeztetett gyermekeknél nem oly könnyű lábon áll, hogy azt egy nap és egy éj megtörhette volna. Közelebb vonult nényéhez, megfogá annak kezét (tán önbiztosításul) s elég daczosan és részben ezt mondá Waldmannénak:

— Én nem fogok sötétben lefekünni! De még itt maradni sem akarok ebben a házban. Ereszenek engem haza!

— Micsoda?! hebegé meglepetve e nem várt hang által Zsuzsánna asszony. — Nézze el az ember, hogyan börzenkedik a kis kakas!

— Még neki áll föllebb! — sipogá az ajtó mögött Ludmilla, mintegy ingerelni akarván anyját.

— Most tüstént hátra kötöm sarkodat, te! folytatá az asszony. Ezért vállaltalak én házamba, hogy nekem visszafelelj?! Tegnap is kitörted az ablakot, csak elnéztem.

— Kitöröm én még a többit is, valamennyi csak van a háznál! — börzenkedék mindig erősebben a fiú, s szállt az ágyról, olyan állásba vágván magát, mintha meg akarna verekedni környezőivel, mi nem annyira rettentő, mint kissé inkább nevetségesnek tünt fel. — Én nem félek senkitől! van nekem apám, a ki engem nem hagy bántani! Jer Betti, jer, menjünk haza! — mondá, s megfogta nényét kezénél, erővel látszék őt az ajtó felé húzni.

De az ajtó Waldmannénak terjedelmes testével volt földve és védve, olyannal, minővel akár a ház kapuját lehetett volna elbarrikadirozni.

Waldmann ezeket látva, tűhegyen állt; arcának színe pedig egyremásra úgy változék, mint egy chameleoné. Ilyen zavart helyzetében rendesen burnót-szelenczéjéhez szokott folyamodni, elméjét egy kissé felfrissítendő. — Maga Zsuzsánna sem tudott egyszerre mit szólni, pedig Ludmilla a háta mögött eléggé döfölte, hogy mondjon már valamit.

Lajos pedig e szünetet használva, vette kalapját, valamint Betti holmiját is, ki folyvást szótlan és remegve állt ott, mintegy szellő által megingott virág, — s kényszeríté őt az indulásra.

— Ne hamarkodjál Lajos, — szólt a szelid nővér — hátha anyánk meg fog érte haragudni.

— Ne félj Betti, csak te jer velem, mert itt nem maradok tovább ennél a veres orrú boszorkánynál. (Zsuzsánnát értette alatta.)

Ezzel sok volt mondván! Ilyent még nem mondott neki senki a szemébe.

Zsuzsánna asszony erre egyszerre a kanapét nézte, ha nincs-e itt benn, mert ha benn van, — mérgében úgy lefekszik tüstént rá, hogy estig föl sem kél róla, legalább a maga jóvoltából nem.

Végre, szűk mellével járó fuldoklása miatt alig hallhatólag ezeket hebegé:

— El kell vinni a háztól ezt a gyereket! mert megérem még, hogy elébb-utóbb felakasztják valahol! Az én házamnál fel ne akaszszák! Sámuel,

it fel ne akaszszák! Gondoskodjál, hogy még ma elhurcozolkodjék innen!

Sámuel úr azonban okosabb volt s nem úgy gondolkozék, hanem úgy: — ha e gyerekektől megválok, tízezer forint hatos kamatja költözik el velök a konyhából; s ez nagy rubrika, miután ők felényit sem emésztenek fel évenként, — tehát nem kell elhamarkodni a dolgot, hanem szép módjával kell velök bánni, — s ezért, mintha misem történt volna, csendesesen közeledék Lajoshoz, ki még folyvást útra készen állt, kezében kalappal és nénje batyujával.

— Cendesen Lajos fiam, — kezdé a halottjelentő, lehető szelid arczot öltve: — fiam, te nagyon rosszúl ajánlod magadat. Lásd, Betti nénédnek milyen szép, módos magaviselete van. Tanulhatnál tőle.

— Én nem tanulok senkitől, — mondá daczozal a gyermek. Nem tanulok, hanem haza megyek! Maga is csak olyan ijesztő bagoly, mint a többi! (ez alatt már Ludmilla is érthette magát.)

— Na na fiam, — na na Lajos! csitítá Waldmann, kezével arcához közeledve, hogy megczírogassa, melyet a fiú daczosan lökött el magától. — Ejnye Lajos, veled, látom már nem lehet szépen boldogulni, — folytatá kiss éingerültebben, — tehát erőszakhoz kell nyúlnunk, s még sem mégysz haza.

— De igen! jer Betti! jer édes kedves Bettim!

— Meglásd fiú, — szólt Waldmann, — meglásd, az lesz a vége, hogy megverünk, s mégsem mégysz haza!

— Eb fél a haragjától! még apám sem vert meg soha! — mondá a gyermek, s úgy felágaskodék s úgy kinyujtá nyakát, mint egy kakas, midőn kukorikolni akar.

— Rossz nevelés! rossz nevelés! mormogá a férj, nejéhez fordulva, s egyet szippantva. Valóban rossz nevelés! Országunknak egy jeles haramiája fog válhatni belőle! hanem elejét vesszük! becsukom őt e szobába.

Ludmilla, ki minden spektákulumnak örült, tenyereivel tapsolt, mintegy helyeselve e szándékot.

— Menjetek csak ki, — mondá nejéhez a férj, — s vigyétek magatokkal Bettit is. Egyedül maradok vele.

Betti és Lajos nem hallák a suttogást. Zsuzsánna megfordult, s féloldalt ismét kierőszakolá magát a konyhába, nagy lélekzetet véve, hogy a keskeny ajtón kibujhatott, mint midőn gyűrűbe szorult ujjunkat nagy vesződéssel kiszabadítjuk.

— Eredj lányom te is, — szólt Bettihez Waldmann, — eredj jó leányom feleségem szobájába, mindjárt nyomodba leszek én is Lajossal; eredj szép gyermekem!

Az engedelkeny Betti, mint ki semmi rosszat nem gyaníta, indulóban volt már.

De nem úgy Lajos, ki minden rosszat gyanított a suttogásokból, s ki makacsságából még hajszált sem hagyott alább! Megragadá nénje kezét s olyan szomorúan kérte őt:

— Ne menj, Betti, ne hagyj itt magamat!

— Golyhó! mondá Waldmann, — hiszen nem történik veled semmi.

— Nem, nem! édes Bettim! maradj, vagy én is megyek veled! — kiáltá szívrázó hangon a fiú s ruhájánál fogva tartá vissza nővérét, — oh ne menj! Ezek a rossz emberek engem be akarnak ide zárni! Betti! édes néném! Betti! kedves jó néném, ne oh — ne hagy magamra! oh istenem, engem bezárnak! én tudom, én tudom! téged is elszakasztanak tőlem! ... édes anyám! hol vagy?!.. Oh Betti!! Én félek éjjel egyedül lenni!!

Úgy zokogott a gyermek, s oly görcsösen szorítá körmei közé a lány ruháját, hogy Waldmannnak erejét kelle megfeszítenie, míg sikerült azt megszabadítani tőle. Ekkor Bettit, kinek megeredtek könnyei és sóhajai, gyöngéden kitolá a szobából, s egyedül maradt Lajossal.

Lajos ekkor leveté magát a földre, s elkezdte lábaival kapálni és ordított, hogy a házat majd fejére szakasztá. A gyermeknevelő Waldmann előké a fiú kis kezeit, midőn az épen lábát akará elkapni, s egy ugrással künn volt a szobából. A kulcsot ráfordítá és zsebébe dugta; aztán kendőjével megtörölé arczát s belépett a legnagyobb önelégültséggel a másik szobába, hol a család ült együtt. Betti egy székre hajtva fejét, s arczát tenyerével födve el, csöndes zokogással sírt. A halottjelentő pedig még egyszer megtörölé homlokát s mondá:

— Sajnálom a fiút; de nagyon makacs! Adjatok egy pohár vizes bort; egészen neki meleged-

tem! Valóban nagyon makacs! elejét kell venni a rosznak!

Ha tudta volna a jó szabómester, mennyire hinté el itt magvát a gonosznak!!

— Addig nem fogjuk őt kibocsátani, míg meg nem követ! szólt Waldmanné.

— Úgy van! délben meg fogjuk kérdezni tőle, ha akar-e megjavulni s megkövetni bennünket.

— Nem délben! — hápogá a feleség: ma már nem fog ebédet kapni. (Zsuzsánna asszony a nevelésben legczélszerűbbnek találta a koplalási rendszert.)

Lajos ez alatt koránsem csillapodott el. Egyre döngött ökleivel az ajtón. Betti mindig keservebben sírt; mintha öcscsének az ajtóra tett minden ütését az ő gyöngé teste fogta volna föl. A fogoly sivalkodott és rimánkodott; de csak egy szavából sem lehetett kivenni, hogy engedelmet kért volna. Végre úgy látszék, hogy kis öklei elfáradtak, mert nem dolgozott többé oly erősen, valamint hangja is kezde lassanként fogyni; alig lehele már mély s mindig mulóbb hangú sírásából egyebet e szavaknál kivenni: — anyám! édes anyám! — Ezt egy zuhanás követé, s aztán elcsillapodott minden.

— Mily gonosz fajzat! mondá Waldmanné.

— Gonosz fajzat, Zsuzsánna, gonosz fajzat! — hagyá helyben a férj, ki a gyermekkel elkövetett hős tette után ismét visszaesék alázatos szerepébe.

— A nevelési díj főlebb emeléséért folymodni...

— Pszt! inte gyöngéden a férj, egy figyelmeztető pillantást vetve Bettire.

— Menj Ludmilla, egyetlen aranyos bogaram, nézd meg, nem égett-e meg a rántás. Hívd magaddal Bettit is s oktasd belé a főzésbe.

Ludmilla fölkelt és savanyú képpel és nehézkes léptekkel kitipegett. Betti is fölkelt, megtörölte szemeit, miknek selyem pilláin egy-egy csillámló cseppje rezgett a legmélyebb bú-sajtolt könyeknek, s követé Ludmillát.

Ő miatta ugyan eléghetett a rántás, s a hús is kifuthatott a fazékból, cseppet sem szaladt volna utána. Oda ment a szobához, melybe öcsce volt zárva s melynek ajtaja a füstös és eléggé takarítatlan konyhára nyílt; leült a küszöbére, fejét az ajtóhoz támasztá s ott hallgatódzott. Olyan csendes volt pedig a szoba, miszerint azt kelle hinnie, meghalt, a kit belézártak, ha egy-egy fájdalmas nyöszörgés nem győzte volna meg az ellenkezőről.

Ludmilla ezalatt magányosan főzött. Nem sokat törődött a küszöbön sirdogáló lánynyal. Időnként fonnyadt képű szabólegény fordult ki a konyhába, téglázóvasát melegíteni, vagy hogy másért. — Ludmilla ilyenkor mindig mosolygott; valami híres carrikateur azonban mint röhögést használhatta volna modellnek.

— Kegyed mindig oly vidám Milla kisasszony; — kezdé a tűhős, téglázóvasát az izzóba elhelyezve, mi közben magát is szépen odahelyezé, a lány mellé.

— Megégetem a kezét, ha veszteg nem ma-

rad, — mondá Ludmilla, a lángtól vagy egyébtől pirosult arcczal.

— Csak rajta! égesse meg szép kegyed! ha már megégette szívemet, kezemért sem lesz kár.

E pillanatban (ha Milla kisasszonynak valami karcsú termete volt volna, azt mondanám a költővel: a tűhős, szívéhez ölelé a hölgy czedrus derekát! — de így csak ezt lehet mondanom a prózafróval:) a szabólegény kinyújtózkodék két karjával s megkísérté a hölgy tölgy-derekát magához ölelni.

— Pszt!... menjen ön!... ej na!... bizony isten,.... no!...

Egy telivér csók csattant el a mondvacsinált istenasszony homlokán! egy csók, mely beillett volna miskolczy czipónak!

A Waldmann-pár szobájából ezalatt folyvást hangzának ki ilyenféle szavak: — Valóban gonosz fajzat!

— Az én Ludmillám, valódi isteni félelemben és erkölcsben van nevelve. Nemde Sámuel?

— Isteni félelemben és erkölcsiségben Zsuzsánna.

— Csak ez a Betti anyjára ne üssön, mert akkor féltetem kell Ludmillát. A legfényesebb tükör is homályt kap, ha rálehelünk, Sámuel!

— Igen Zsuzsánna! valóban homályt kap, ha rálehelünk.

— — — E közben dél lett. A kis elítélt nem bocsáttaték ki szomorú fogságából. Betti fölkel a küszöbről, s akarva nem akarva belépett az ebédlőbe, helyet foglalt az asztalnál s ott búsan üldö-

gélt, oly csekély adagka étket vévén magához, mint egy madár. Gondolata folyvást testvérén járt, ki e pillanatban koplal. Ha az nem eszik, hogyan ehetnék ő is! Szerette volna együtt becsukatni vele magát. Már a második tál étel után voltak; a szabóinas szabályszerint elhagyá az asztalt! a harmadik után a legények is fölkeltek, meg ő is! csak Ludmilla és szülői maradtak még ülve; míg végre a lány is megtörlé száját, s a meszely czukrosbor elfogyasztásához látott a két öreg.

Ekkor odament Betti Waldmannhoz, könyei megeredtek, és sírástól visszafojtott hangon elkezdte könnyörögni, esengeni kis öcsce kibocsáttatásáért.

Waldmann elfordítá arcát, nem kegyetlenségből, hanem hogy elrejtse felindulását.

A gyermek kérésének sikere lőn. Zsuzsánna asszonyt is meghaták a könyek, s a szépen hangzó kérelemszavak, mik hizelegni látszának tekintélyének.

— Menj Sámuel, bocsásd azt a pokolfajzatját szabadon! hanem ebédet nem kap. Ezt főntartom magamnak. Csak nénje kedvéért, ki oly engedelmes, ereszttem őt szabadon.

Betti gyorsan letörlé könyeit, s egyszerre olyan vidám, olyan mosolygó lett, mindőn Sámuel úr kulcsért nadrága zsebébe nyúlva, fölkel, s a kis kamrácska felé megindult.

A kulcs betolaték a zárba.

Betti lábujjhegyére állt, mintha a férfi vállain át akart volna már előre a szobába pillantani.

Az ajtó felpattant. — — De ah, készüljetek

borzasztó látványra, borzasztóbbra mint midőn Robinson emberkoponyákra, csontkezek és lábszárakra bukkant szigetén!

Napoleoni bátorság kívántatott hozzá, hogy e látványra szörnyet nem halván a halottjelentő, holnap önmagát nem kelle bejelentenie a papnál, mint eltakarítandót.

Szeme-szája tátva maradt, szemöldökeit felhúzá egész homlokára, kezei leestek, szólni pedig nem tudott, de semmit.

Betti elfödé arczát mind a két tenyerével, és csaknem összerogyott.

Szép história!

Az egész kamra egy szemvakító pehelytengerré lőn varázsolva. Dunyhák, párnák héjaikból kiszagatvák, szabad szeszélyökre hagyván szerte röpkedni Zsuzsánna asszony fáradsággal fosztott tollpelyheit. S mi még bizarabb színt ada a szobának, a pehely közé egy kocsideréknyi szalma volt elkeverve, mely a föltépett szalmazsákból hinteték el ágyra, székre és padlóra, úgy, hogy nem találkozott volna, sem az ó, sem az új-kornak az a csudatevő chemicusa, ki e barátságosan egybeolvadt pehely- és szalmakeveréket többé szétválasztani tudta volna. S mi még inkább emelé a hatást, az valóban eredeti volt, akárki gondolta ki, — akár Lajos, akár pedig a sátán, mely utóbbinak, bár láthatatlanul, de bizonyosan a szobában kelle lennie, segédkezet nyújtandó e genialis műtétéhez. Zsuzsánna asszony ugyanis, tán feledékenységből, ottbenn hagyott egy tele — szakajtókosár tojást.

Jaj neked tojás! Az a sok tojás, egyenként mind a falra volt szép sorjába fölrakva; mintha csak sárga pitykék ragyogtak volna le, úgy oda voltak nyomva, csapva, hajítva, és tapadva. Oh, hány — kirántandó csibe lőn átadva a néma enyészetnek! ha Waldmanné fölszámítja, nem lesz pénze a hatóságnak, kifizetni a kontót. — Most jön azonban még a java, a csattanós! E pehely, szalma és tojásból készült mismásból, mintegy túlvilági rém, mint ijesztő hőse a gyermekmeséknek, vagy ha jobban tetszik mint bajazzó, előszívárgott Lajos. E burleszk alak megjelenésére Cato is elkaczagta volna magát. Nem azonban Waldmann, kire oly idegrázólag hatott e jelenet, miszerint e pillanatban ugyan hiában kérdezték volna tőle, vajon ő-e az úr a háznál, vagy hogy Zsuzsánna asszony? Nem is bírt hanghoz jönni egy szóig sem. A mint szemeivel elnyelte az ördögileg dekorált szobát, s látá feléje tartani Lajost, azt a csudamaskarát, ki elől fél város futásnak indult volna, tüstént magára rántá az ajtót, a kulcsot ismét ráfordította, s mintha kergették volna, rohant Zsuzsánna szobájába, ki mitsem álmodva a történetekről, a legnagyobb delíziával szörpölgeté czukrosborát.

Betti pedig oda borult homlokával a keskeny ajtóhoz, és sírva, inkább önmagához, mint öcscséhez, mondá: — Lajos, Lajos! oh mit cselekedtél megint!?

— Nos, hát neked mi bajod? kérdé a rohanó férjet neje. — Mi?

— Oh, föl fogják akasztani! most már bizonyo-

san látom én is, mintha már is előtttem állna! Adj egy korty bort hamar a poharadból!

— Mi történt? Tán Lajos?

— Igen, Lajos.

— Tovább!

— Nem birom tovább! Eredj Zsuzsánna, eredj magad és légy te is szemtanuja. Én, mosom a kezemet. Én, mosom, Zsuzsánna. Én Pilátusa vagyok e dolognak; igen, igen, — én nem is akartam őt bezárni! (Sámuel úr jobban remegett, mint Lajos, tudván, hogy nem viszi el szárazon, mint-hogy ő indítványozá az elzáratást, s e nem remélt komédia egyenesen annak az eredménye.)

Zsuzsánna asszony e szavakra, — elhárítván a szokott nehézségeket, mik továbbmozdulását akadályozák, fölkel és súlyos léptekkel megindult azon hely felé, hova mi ezúttal — nem fogjuk őt kísérni.

Tanui valánk a gyermekcsínynek, tudva van előttünk annak indoka, — miért akarnók látni a következményt is? mely egy pár hatalmas ütleget s pár keserves följajdulásból áll! Nem nevelési elveket szándokunk itt bonczolgatni. Nyugodjunk meg bölcs Salamon szavaiban, ki ezen mondatát hagyá fenn számunkra: «Ki a vesszőt kiméli, az gyűlöli fiát, ki pedig szereti fiát, az megfenyíti őt!» — S miért nem tehetette volna ezt Waldmann Sámuelné asszony, midőn Viktória férje, Albert herceg is a nevelés ezen systemáját látszék elfogadni, mikoron fiát a walesi herceget hat éves korában épen ily makacsságért vesszővel fenyíté meg! s ha nem

zárta is őt kamrácskába, mint Zsuzsánna asszony Lajosunkat, hol makacsságának jelét még kézfoghatóbban bebizonyíthatá, de azért minden esetre — zúgba állítá a kis korona örököst, hol ideje maradt helyzetét átgondolni s akaratosságból eredt hibáját megbánnia. Mindezek daczára Bulwer azt mondá: — «Őrizkedjete azon embertől, kivel mint gyermek durván bántak!» — Meglátjuk tehát, mivé fejlődik Lajosunk, kinek mindjárt árvasága első napjaiban elég módja volt, — akár méltán, akár érdemetlenül, — durva bántalmakban részesülhetni. Lajosban tehát akaratosság, makacsság volt. Jó. Ez minden esetre kiirtandó vala, de nem oly úton és módon, mely reactiót szüljön, melynek nem várt következményei legyenek, s mely következmények mindig újabbakat vonjanak magok után. Dacz és akaratosság a gyerekekből kiirtandók, — bár, ha e későbbben kifejlendő vagy kifejllett szenvedélyt példák után bonczolgatjuk, sajtóságos tapasztalatokra tehetünk szert. Dacz és akaratosság, többnyire geniek, nagy férfiak, gondolatban, terv, kivitel, általában cselekményekben gazdag életű emberek tulajdona szokott lenni. A vértanúk daczoltak üldözőikkel; — XII. Károly, kora gyermekségétől halálig makacs, hajthatlan jellem maradt. Makacsak, akaratosak valának, Mátyás király, VIII. Gergely pápa, Napoleon, Calvin, Luther, Cato, ki utóbbinak tette ma is bámulatra ragad bennünket, midőn öngyilkossá lőn, csakhogy ellensége győzelmének ne legyen szemtanuja! Ha Columbus legyőzteni engedi ma-

gát ellenkezői és gúnyolói által, ha nem ragaszkodik makacsul meggyőződéséhez, ha visszalép, ha törhetlen dacozal nem küzd meg elemek és előítéllettel, — a mesés, aranyos világgrész fölfedezése ha nem marad is el, de bizonyára elkésendett még jó darab időre! — Azonban, nulla regula sine exceptione; — a kivételnek itt is megvan a maga helye. Menjünk tehát szép renddel tovább történetünkben, s ne törjük kíváncsiságból föl a tojást, előre megtudandók, ha vajon kakas fogamzik-e benne, vagy tyúk!

Pár hét telék el az elbeszéltek óta, s a Goldbach-árvák, még mindig megvalának a háznál, miből következtethetjük, hogy az elkövetett gyermekcsíny, minden borzasztósága s költségbe kerülése mellett is, nem volt elegendő ok, a gyermekek eltávolítására a háztól, mely minden esetre bizonyos jövedelemforrást dugott volna be a család tűzhelye körül. Tehát tűrniök kellett a szükséges rosszat.

Lajos iskolába adaték; majd ott kordába fogják s megjavul, hogy még ember válhatik belőle, gondolák. Betti azonban, mint ki ezen már túl vala, honn maradt Zsuzsánna asszony oldala mellett, hol is aztán kötött, varrt, hímzett, általában oly meglepő ügyességgel dolgozék női kézimunkában, miszerint Zsuzsánna asszony, elég ravaszul, jónak találta a házhoz járó rokonok s látogatóknak, azokat, mint Ludmilla dolgozatait bemutatni. Ludmilla elég szerény vala ilyenkor fülig elpirosodni, a ráhalmozott dicséretetek sokaságától. Később Zsuzsánna asszony, elég gonoszul, még fortélyosabb is lett.

A valóban mindenkit kielégíthető kézmű-czikkeket, apródonként el is adogatá jó pénzért a bámész és hiszékeny rokonoknak. S ez által egy új jövedelem forrást nyitott magának az élelmes háziasz-szonyság; s ha néha ezért álmatlan éjszakáiban (kövérsége miatt csak nagyon keveset tudott aludni), nyugtalanítani kezdé lelkiismerete, mindig azzal csillapítá le, miszerint az így szerzett pénzecske-vel, — kárba ment tojásai árát akarja csak meg-téríteni. Mindenki úgy cselekszik, amint leghasznosabbnak véli, s mindenki úgy okoskodik, amint legüdvösebbnek találja.

A fogékony elméjű Lajos csakhamar első emi-nens lett az iskolában, — daczára, hogy minden isten-adta nap hozott egy-egy kék foltot magával haza, vagy az orrán, vagy a szemén. Nem mult el egy nap, hogy vagy ötöt meg nem verték pajtásai, vagy ő meg nem vert valakit. Midőn az első is-kolai közvizsgálatot kiállta, ilyenféle classificatiót nyomtak a kezébe: — *ex studiis eminens, ex moribus classis secundae*! Néha a classificatiónak ezen második részét, meglehetős kék betűkkel a hátára is följegyezte tanítója, hanem azért az mitsem javított rajta. Megtanult továbbra is minden tudo-mányt, s megvert továbbra is minden embert, a ki őt meg nem tudta verni. Szülőiért minden nap föl-forgatta egyszer a házat, s minden estve megigérte, hogy más nap meg fog szökni. Meg is szökött volna, ha rendesen nem egy szurtos szolgáló ki-séretében kell vala iskolába s onnan vissza men-nie. Egyébiránt hova is szökött volna!? Ki a vi-

lágba?... Az igaz, hogy a világ elég nagy és tágas; hanem ép az a baj, hogy nagyon is nagy, s ki csak úgy vaktában szökik belé, könnyen elvesz, eltéved benne. — Betti, bár szinte nem tudható okát e szomorú helyzetének, de mégis kevesebb zajjal és kifakadással tűrte és adá meg magát a sorsának. Ő is remélt, vágyott, óhajtott megszabadulhatni, de mindez csak csendes sírása és sóhaj-tásaiban nyilvánult, nem miként öcscsénél, kire ha egyszer rá jött a bóna órája, megkapta őt a vágy (oh ez minden nap megtörtént) szülőit látni, azokhoz visszatérni, vagy rólok legalább bizonyost, valót, hallani, nekirontott az egész háznak, s tán egy szálig kikergeti a benne lakókat, ha azok történetesen megijednek tőle.

Igy teltek el hetek, hónapok, — így félév, midőn egy hideg téli estve, valaki zörgetett a halott-jelentő ablakán.

— Nyissa föl az ajtót Sámuel mester!

— Ki van ott? kérdé a halottjelentő, nehezen s vontatva emelkedve föl egy kopott karosszékről, mely a szabóműhelyben a siskakályha mellett állott s azon melengeté fagyos lábait, melyek minden télen igen nagy kínokat okoztak neki. — Menjen valaki fölnyitni az ajtót.

Az ablakon ezalatt újra zörgettek.

— Mindjárt! mindjárt! nyitják már!

— Maga nyissa ki Sámuel úr!

— Én?

— Igen, mert csak egyedül lehet önnel beszélnem. Nagyon fontos, életbevágó! — szólt kívül a hang.

A halottjelentő, keserves mozdulatok és savanyú arccal fölkel, a kapukulcsot magához vevé s megindult. Midőn az ajtó fölnyílt, szinte visszaesék ijedtében a házigazda, egy oly iszonyú torzalakot pillantván meg maga előtt. Sűrű és homlokát benőtt szürke haja volt az idegennek, keményen előrefésülve, hogy szinte félarczát eltakará; nyakán, egészen ajkain fölül, sokszorosán volt burkolva durva hamúszin sál, mely száját is alig engedé láttatni; nehéz farkasbunda takará testét, melybe még a vastag sál mellett is mélyen behúzta magát, fényes asztrakán süvege pedig jobbhomlokára volt szinte mélyen nyomva.

Waldmann visszalépett vagy kettőt, hogy illendő távolba jöjjön e nem igen ajánlatos külsejű alakkal.

Az idegen szólalt meg először, oly hangon, mely inkább tettetett, mint természetes hangjának látszék:

— Önt hívják Waldmannak, uram?

— Az vagyok, Waldmann Sámuel; miben szolgálhatok? hebegé: — tán halottja van, — igen? szomorodott fél? mindjárt gondoltam! a mult heti nedves ködös időjárás sok nyavalyát okozott! Kujon te! ne ugass! szörnyű jó állat! Vigyázzon uram, veszedelmesen tud harapni. Minden idegen ember gyanús előtte. — Ezeket hadará egymásra Sámuel, s tán a kutyát is csak biztosításul kiáltá, pedig nem is ugatott, már esztendő óta siket-néma volt szegény, korgyengeség és búskomorság miatt.

— Nem Waldmann úr, szólt türelmetlenül az

idegen; — semmi dolgom ön halottival. Én csak azt jöttem megtudni, megvannak-e még az ön kezeire bízott Goldbach-gyerekek?

Sámuel nagy szemeket vetett az idegenre, és csak késve válaszolt:

— Igen uram, megvannak! Nyolcz hónap óta viselem gondjokat a korhelyeknek. Szörnyű sok bajjal járnak. Feleségem alig győz rájuk eleget főzni. Különösen a kisebbik, Lajos, hatalmasan eszik, mi egyébiránt nem csuda, mert egész nap ugrál. Annyi mozgás megemésztí a vasat is; annyi mozgással sohasem lehet jóllakni.

— Lehetne-e őket meglátnom? Csak egy perczre egyetlen pillanatra?

— Mit érdekli uraságodat e két gyermek? Ismeretlen, — — tán rokon? vagy, vagy . . .

— Rokon vagy nem rokon, én óhajtanám őket látni. Messze földről jöttem, messze földről, hogy megláthassam őket! Egyetlen egyszer jó Waldmann! — Az idegen szavában annyi lágság volt, mely egyáltalában nem látszék öszhangozni vad burkolt külsejével.

— Igen, de már lefeküdtek. Feleségem pontos asszony! a nevelés körül igen szigorú, — ő maga is a legpéldásabb nevelésben részesült; — — a gyerekeknek pont nyolcz órákor ágyban kell lenniök, s öt órákor ismét talpon. Egyébiránt, ha tetszenék tán bejönni; — — — mi is önnek neve uram? elfelejtém . . . ne vegye rossz néven! neveket tudni még a halottak országában is divatban van, — — innen vannak a síriratok. — Tehát?..

Sámuel a lábához kapott, mely már szörnyen kezdé fájni a keresztüljáró hideg miatt. — Átkozott fagydaganatom van! Most két esztendeje, hogy a városkapitány feleségét temettük, sokat kelle szaladgálnom, lábam megizzadt s a temetőben a hideg izzadság ráfagyott. Nem csuda! félóránál tovább tartott a bucsúztató. Nem is tudom, mire való az a sok beszéd a hidegben. Azóta orvost, bábát, kuruzslót, ozigányasszonyt, mindent megpróbáltam, de senkisé nem tudott segíteni. Némi-lyek azt ajánlották, hogy borogassam meleg borral és pálinkával; hanem biz én megvallom, sajnáltam rá. Ezeket inkább csak belső orvosságnak szerettem használni . . . Mi is önnek neve uram?

— Engedjen meg, — szólt mindig türelmetlenebbül az idegen — nevem nem tartozik a dologra. Bemenni úgy sem fogok.

— Ők pedig csak nem kelhetnek ki az ágyból, hogy aztán a hidegben meghútsék magokat. Nem lehet eléggé óvatosaknak lennünk uram, hogy újesztendőre patikakontót ne küldjenek nyakunkra. Az idén is, csak feleségemre 39 frt 40 krajczárt kelle a patikába fizetnem! Méregdrágák a patikárius urak; pedig azért elég halottunk van — mult héten is hármat temettettem el, s ha az így megy . . .

— Ugyan kérem, — vágott boszusan belé a farkasbundás férfi: — meg akar ön már ölni? Beszéljen a gyermekekről. Engem csak ők érdekelnek. Egészségesek-e? jó dolguk van-e?

— Tejbe-vajba fürösztí őket a feleségem.

— Nem betegek?

— Annyira egészségesek uram, hogy alig lehet őket étellel gyógyítani. Hanem igen lekötelezne uram, ha tán holnap tisztelne meg látogatásával.

— Nem lehet! nem lehet holnap! sóhajtja a férfi. — Messziről jövök, s még az éjjel messze földre indulok! Ki tudja, mikor térhetek ismét vissza?! Szegény gyermekek! folytatá mindig lágyabb hangon. Tehát most sem láthatom őket! Hanem mindegy, — azért még nincs minden reményem elveszve. Azon leszek, hogy még egyszer fölkeressem őket! Addig is, uram, addig is fogadjon el tőlem egy csekély összeget, egy kis pénzt. Jó leend nekik játékra, ruhára, vagy a mire szükségök fog lenni.

A pénz hallására a halottjelentő szemei villámlottak a sötétben s ravaszul köhécselt, míg az idegen egy előre elkészített összeget vón elő zsebéből, gondosan papirba takargatva, s átnyújtá neki.

— Hálámra számolhat! — folytatá a férfi, s visszaburkolá magát ismét bundájába. — Csak viselje jól gondjukat. Ismét meglátogatom s akkor majd ismét hozok pénzt, többet ennél, többet jó Waldmann! Szegény, boldogtalan gyerekek! — S most jó éjt! jó éjt!! —

Az idegen egyet fordult sarkán, s a sötétben eltűnt Sámuel úr szemei elől.

A halottjelentő, mintha delejes simogatást kapott volna, úgy érzé magát, midőn az átadott pénz megcsörrent kezében. Ezüst, — gondolá, s kezdé

a papírtekercset kibontogatni. Ezüst, — hát pedig — arany volt! — Vert, körmöczi arany! Húszig kelle olvasnia, míg az utolsó darabhoz ért. Tehát húsz darab arany! minden frás, váltó vagy kötelezvény nélkül bízva reá! Ez sok! ez mesés! Egyenesen ment neje szobájába, — gyorsabban, mint fagyos lábaitól várni lehet. Háromszor hosszát szélét megmérte a szobának, míg végre fontos arcczal megállt a közepén s ezt mondá:

— Zsuzsánna, lefeküdtek már a gyerekek?

— Régen. Mi bajod velök?

— Holnap új ruhát kap Ludmilla. — Lajos és Betti pedig holnaptól kezdve rendesen fognak reggelit kapni. Értettél, Zsuzsánna?

— Tán bányára tettél szert, vagy hogy megbolondultál.

— Az utolsó nem áll Zsuzsánna, hanem az első igen. A körmöczi bánya legujabb termékei vannak kezemben. Holnap kávéfőzést főzni a Goldbach-gyerekeknek, — kávéfőzést, csokoládét, theát s mi jó és drága! — mondá, s aztán tenyerében tartva a fényes aranyokat, jelentékeny mosolygó arcczal s lábujjhegyen feleségéhez közeledék, elébe tartván mondá: — titkos pártfogó, Zsuzsánna, titkos pártfogó nyomta ezen aranyokat a markomba! S ez még semmi, semmi! ismét eljövend igérvén, hogy még majd több ilyen szép aranyat hoz, csak hogy a gyermekeknek jól gondját viseljük.

Ekkor elbeszélése rövid, de nem érdektelen kalandját az idegennel, s az elbeszélés után nem

győzték eléggé fejöket törni, ki- és miléte felett azon farkasbundában megjelent jóltevő angyalnak.

Más nap Ludmilla, szép öltözet-ruháva! lepeték meg, Lajos és Betti pedig egész három napig egymás után, jó meleg czikóriakávét reggeliztek.

Aztán elfogyott a húsz arany — mint az az aranyokkal szokott történni.

A két növendék sorsa tehát mitsem javult az idegen mesés megjelenésével, bár az, alig telik belé félév, s ugyanazon idő tájban, tehát késő este, s magát most még ismerhetlenebbé burkolva — ismét megjelent; anélkül azonban, hogy a gyermekeket megnézte volna, a halottjelentőt megint megajándékozta, még pedig ekkor már nem húsz, hanem negyven arannyal. E titkos látogatás, pár év lefolyta alatt még néhányszor ismétlődött, s mindannyiszor kisebb-nagyobb ajándékokkal a gyermekek részére.

Unalmas lenne, hosszú részleteibe bocsátkoznom Lajos és Betti további életének, melyet még a Waldmann-családnál töltének. Egyformaságok, gyermekcsínyek, nevelői okoskodások s többfélék tennek ki a sorokat. — Röviden Lajos tizenöt, Betti pedig tizenhatéves korukat érték el. Ez utóbbinak, azon kor, melyben nem gyermek többé, ember-sorba számítatik, kilép a világba, ifjúsága irigység és szépsége bámulat és hódolatok tárgya lesz. Kezd észlelni, s mint Betti, ki apa és anya nélkül, de a természettől gazdagon áldva meg szív-, és észtulajdonokkal — nevelkedik fel, kezd körül nézni a világban! fontol, okoskodik, átgondolja

helyzetét s ingadozik — meg határoz, miszerint inkább kész több nélkülözésnek kitenni magát, csakhogy szabadon, függetlenül maradhasson széleyeitől ennek a két ostoba embernek (a Waldmann-párt értem). Az eszme megtermett, gyökeret vert, kihajtja és mindinkább elágazék a lány lelkében. Szabadulni, menekülni minden áron! Ezzel feküdt le, ezzel álmodott és ezzel ébredt fel. Csak még az utat nem tudá: — hogyan szabadulni? s hová menekülni? . . . Szülőiről mai napig sem tud semmit. Waldmannék, — vagy magok sem tudának rólok. — mi valószínűtlen, miután Goldbachné elzáratásának híre tatárjárásként futotta be a kisded várost, — vagy hogy elég óvatosak voltak tán a gyermek előtt ily borzasztó titkot fölfedezni, mely Betti tudvágyát épen nem elégíté ki. — Rokonai csak egyszer sem látogták meg, mit ő szinte meg nem foghata, bár mi könnyen kitalálhatjuk, tudván, hogy azok mind csak a megcsalt és szerencsétlenné tett Goldbachról valának rokonai, kik a férj és neje közti viszony felhomlása után tökéletes ellenszenvet, elidegenülést éreztek a két gyermek iránt.

Tele, alaktalan eszmék, kivihetlen tervekkel vala épen elfoglalva Betti lelke, midőn egy délelőtt a levélhordó kopogtatott és szobába lépven, a Goldbach-gyermekeknek szóló levelet nyújtá át Bettinek.

Betti mohón töré fel a levelet, minthogy azt még sohasem kapott. .

Majd elhalványult, majd minden vére fejébe szökött, ajkai nyitva, maradtak, kezei reszkettek

és szemei könnyekkel telének meg, midőn — anyja frására ismert.

— Anyám! édes anyám! — kiáltá szinte magánkívül, s a levelet majd kebléhez, szívéhez, majd égő ajkaihoz emelé, és csókjaival és könnyeivel árasztá el. — Édes, édes anyám! tehát élsz, élsz még! Oh istenem, — alig bírok magammal! szívem, fejem, — úgy el vagyok kábulva! az öröm, az öröm, oh! édes anyám!

Aztán iparkodék erőt venni érzelmein; szíve dobogása lassanként lecsillapodott, szemeit megtörölve s az ablakmélyedésbe húzódva, olvasni kezdé a levelet, mely így hangzék:

«Kedves, szegény leányom, Betti!»

(Jól mondja! szegény leánya vagyok — sóhajta mindjárt az első sornál Betti.)

«Reszket kezemben a toll, s tán többet sírok, mint gondolkozom, midőn e sorokat írom hozzád, szegény, sokat szenvedő gyermekim! . . . Öt év óta nem bírtok sem apával, sem anyával. Elszakasztott egymástól bennünket az ég. A haragvó isten választá el az anyát gyermekeitől! . . . De vigasztalódjatok! a természetben minden örökkévaló, — csak az isten haragja nem tart rendesen örökké! . . . Hamarabb megbocsát, mint hittük vala! . . . Imádkozzatok gyermekeim! A ti ajkaitokról hamarabb eljut isten elé a sóhaj, mint tőlem az imádság! . . . Ti nem értitek most, s nekem nem szabad még benneteket fölvilágosítanom. Miért törném meg általa szíveteket? Az epedés és bú

— Anyám! édes anyám! — kiáltá szinte magánkiül s a levelet majd kebléhez, szívéhez, majd égő ajkaihoz emelé . . .

mindig elég korán érkeznek, habár meddig látszanak is késni? . . . Édes Bettim! Őrizkedjél indultaidtól. Ezek legnagyobb ellenségeink. Hamar gyökeret vernek, hamar lombosodnak, hamar virágoznak, — s midőn már lomb és virág lehullának, csak akkor termi gyümölcsseit, keserű gyümölcsök!! . . . Te már túl vagy az első gyermekkoron; gondolkozó fő és érző szívvel bírhat, — oh! viseld gondját öcsédnek, kinek kifejelettsége még távol sem állhat azon színvonalon, melyen a tiéd van . . . Minden bizalmam tebenned helyezém, — s ez engem úgy megnyugtat. Oh, őrizd meg, óvjad, vigasztald és nyugtasd meg őt! . . . Nincs már messze az idő, melyben viszontláthatlak benneteket! Kevés ideig lesztek még árvák! Isten, ki most súlyosan büntet, — megengedendi, hogy ismét szívemhez szorítsalak! Oh bár mielőbb történhessék! Betti! Lajos! édes gyermekeim! az isten áldása legyen veletek!

Pest, 183—. ápril. 5.

Szerető anyád

— Erzsébet.»

A leány kiejtő kezeiből a levelet. Derült, fényes homloka egyszerre befelhőzött, és szemei megteltek könnyekkel, mintha e könyvek a homlokán borongó felhőnek aláhulló, nehéz cseppei voltak volna.

Mi történhetett anyámmal? — susogá eszmélkedve. Én nem értem e sorokat. Azt mondja, hogy nem lehet még fölvilágosítania, mert nem

akarja megtörni szívemet. Mi ez, mi ez, oh istenem!? És Im, — nevét sem írta ki egészen. Hibázik előtte a Goldbach. Miért nem írta — Goldbach Erzsébet? — Semmivel sem tudok többet mint eddig! valóban, még annyit sem. De mégis — igen! legalább azt tudom, hogy nem halt meg! s ez nekem elég egyszerre, — elég, hogy elűzze lelkemből azon borzasztó álmokat, melyek éjjelnappal kínnának! Többé nem fogok koporsójáról álmodni, fehér szemfödőjével, viaszszárga arczával s kiapadt, könytelen szemeivel! Oh istenem, ő él! él! s e tudat lelkemet újjá szüli! — Az elhullott levelet ekkor fölemelé, s még egyszer megcsókolva, keblébe rejtette.

Azután kisiet a szabad légre. A ház végiben kisdud kert vala, melyben virág és fák kezdének már ébredezni téli, hosszú alvásaikból. Egy padon foglalt helyet, s ott újra iparkodék helyzetéről gondolkozni. Terv terv után jött és enyészett el lelkében. Míg végre, hosszú késlekedés után, egyszerre fölkel, vonásai valamely rögtöni határozatot fejezének ki, s ajkairól e szavakat halljuk, melyek akaratlanul látszának hangosan ellebbenni: — Megvan!... oh ez jó, ez jó gondolat! utána megyek! fölkeresem őt Pesten!

E naptól fogva szokottnál is munkásabb lett Betti. Regtől estig varrt és hímezett, csakhogy ezután nem volt oly bohó, hogy mindenkitől kérészt kézimunkáit Zsuzsánna asszony kezére hagyta volna továbbra is játszani. Eladogatta ő maga, s minden fillérét egy gondosan elzárt szekrénykébe

rejté; s e naptól egyszerre oly fösvény lőn, hogy még Lajostól is megtagadott minden csekélységet, mely takarékpénztárát vette volna igénybe.

Lajos is kinőtt ezalatt az alörsi iskolákból. Mint mondani szokás, — többet tudott már mint a tanítója. Csak még azt a kicsiséget nem tudta, hogy most már ennyi tudomány mellett, — katekizmus, világtörténet, görög-római antiquitások, szókötés, nyelvészet, mind a fejében lévén, — melyikből éljen meg? választhat magának a mi tetszik, akár a görög antiquitásokat, akár a keresztyény katekizmust, a melyik majd legkapósabb lesz az emberek előtt. Az antiquitások helyett jobban hasznát vette volna Lajos, ha arra tanítják vala meg, hogy: kétszer kettő = öt; kétszer kettő = három, s kétszer kettő csak akkor = négy, ha épen a szükség úgy hozza magával. Ezt nevezik a számvetésben aranyszámnak, a mennyiben tapasztalat szerint, kik e methodust követték, mindig leg hamarább gazdagodtak meg!

VII.

Báró de Manx.

Néhány héttel azon nap után, midőn Betti levelét olvastuk, egy kora tavaszi reggel, könnyű parasztkocsin két fiatal ember hagyá el Alörs városát. Az egyik mintegy tizenötéves gyerkőc, egészséges, telt, piros arcczal, lágys rövidre nyírt szőke hajjal, melyet kopott s tojásalakú sipka fődött, minőt azon időben a felsőmagyarországi iskolák növendékei viseltek. Kék szeméit, melyek mint a most szakasztott nefejejs oly elevenek voltak, nyugtalanul hordozá szerteszéjjel az ismeretlen tájakon. Könnyű kopott kabát takará testét, mely éppen nem látszik útra készültnek lenni; — nyakkendő hiányában kabátja gallérát húzá fel a szemközt fúvó csípős szél ellen. Mellette, kevéssel idősb lány ült, ki azonban szinte alig vala több gyermeknél, bár vonalai több gondot, bizonyos szorongatást, félelmet vagy lelki küzdelmeket árulának el, mik éppen nem látszának öszhangzatban lenni korával. Örök nyugtalanságban vala, s gyakran tekintgete vissza, mintha ül-

dőzőktől tartana. A hideg ellen azonban gondosabban meg volt óva, mint társa, ki egyébiránt nem igen látszék törődni hideggel és széllel, mely arczát veresre fúttá ki. A lány nyakát értéktelen, de most megbecsülhetlen meleg sál takará, mely ajkait is megvédte; átlátszó finom bőrét sötétes pírral voná be a csípős szél. — Mandula metszetű szemei, melyek kékek valának, mint az ég azurja, árnyalva hosszú selyem pilláktól, piczinded ajaki, finom metszetű orra, általán szabályos arczelek, egyikére emlékeztet azon hódító görög mintáknak, melyeknek a mai korban, antik vagy classikai szépség a neve. Mint mondók, többször visszatekintgete, s ha történetesen kocsit vagy lovas embert vett észre, ki utánok vágatott, ijedve löké meg fiatal utitársát, figyelmeztetve, hogy baj fenyegeti őket.

Az utitárs néha vissza sem pillanta, mintha nem tartaná érdemesnek félni. S valóban arcza nem is mutata semmi félelmet.

— Mit aggódol, Betti? Nem vagyunk-e már elég idősök, hogy szabad akaratunkat követhessük!? Gondolod, tovább is lett volna még kedvem rabja lenni e két medvének? (a Waldmann-párt értette.) Bah! Jóllaktam már a sok spináttal és czéklarépával! — — Mennyi pénzed is van Betti?

— Nem sok, Lajos; mindössze 31 frt és 27 krajczár váltóban. A kocsisnak kell belőle fizetnem 11 forintot.

— Marad még 20. — Hah, herczegek leszünk annyi pénzzel Pesten.

— Csak ne üldöznének! A pénz nem aggaszt; tudod, mily ügyes vagyok kézimunkákban.

— Én pedig majd beállok valahová magántanítónak. Tudom a keresztyény katekizmust, az antiquitásokat, frásom is szép, s így csak elélünk. Hanem anyánkat hol fogjuk fölhalálalni?

— Ez nagy kérdés. Pedig czélunk ő és apánk fölhalálása.

— S apánkról mitsem írt mama?

— Betűt sem.

— Egész rejtély. Messze van-e még Pest? hé, kocsis!

— Hm; de messze ám! Ott, ahol az a torony látszik. — —

— Az Pest?

— Hm; biz az jó volna! felel a kocsis; — hanem ahhoz még két mértföldre van — — —

— Pest?

— Hm; az volna csak jó! ahhoz két mértföldre van fele útja Pestnek. Este lesz, mikorra beverődünk.

— Hát ahol az a torony látszik, micsoda helység?

— Hartyán! ott fogunk etetni.

Pár óra negyed múlva utasaink beértek Hartyánba, mely szerény és kisdud falucska, rozszant fogadóval, gyér és rendetlen házsorokkal s egy szerény kálvinista parochiával.

Utasaink a falu fogadjában szálltak meg s

minthogy már dél felé járt az idő, jónak látták egy kis meleg ételt venni magokhoz. Hogyis nem — telik a húsz forintból! Nem nagyon ajánlatos külsejű étterembe léptek. Két ágy, egy bölcső, viaszos vászonnal bevont asztal, pár kontár festmény a falon, s jó fűtetlen kályha tévék az egész butorzatot. A kályha mellett, — mely mint mondok, hideg vala, mintha csak ma szállították volna Szibériából, — egy fiatal suhancz üldögélt, hosszú lábait a harmadik székre nyújtva, amelyiken pedig ült, kényelmesen hintáztatva magát. Sötét, olajszín bőre volt, hogy első pillanatra kreolnak lehetett volna tartani. Fényes göndör haja, mesterkéetlen csigákban hullott homlokára. Igen édes tekintete volt, és szemeivel mindig az égre, azaz, hogy a stukatúrra nézett. Nyakig gombolt sötétzöld kabátja (mely épen nem volt valami télies szabású) s nagy koczkás világos nadrágja volt, erős bőrsruflik által szorítva — hajdan fénymázos topánkáikhoz, miknek egyike most meglehetősen el volt feselve, a feslést azonban gondosan eltakará a másik lábával.

Fiatal utasainknak azonnal szemökbe tűnt a sajátos alak, hanem nem sokat törődének vele; szépen helyet foglaltak az asztal mellett, s a sovány korcsmárosnétól, ki könyhakötőjével törölgeté az ujjnyi vastag port az asztal terítékéről, — ebédet kértek. Mindegy, a mi van, s ami legolcsóbb. Legolcsóbb pedig faluhelyen a leves és vajrénye.

Az étkek felhozatván, az idegen férfi elhagyá

a három széket miken ült, s kezdé hosszú léptekkel föl- s lejárni a szobában, olykor egy-egy kép előtt megállapodván s mintegy magához beszélve, megjegyzéseket tőn.

— Per dio! e képek eredetijét Velenczében láttam! (Józsefet ábrázolá, midőn Pctifárné kötösét megragadá). Nem ér öt garast. Az eredetiért százötven aranyat ígértem. — Nem találják önök e képet silánynak? — szólt, gyorsan ifjainkhoz fordulva. — Valóban dologházba kellene az ily kontárokot küldeni. — Apropos! majd el is feledém! Jó étvágyat!

Betti és Lajos illendően megköszönék. Ezzel be lőn kötve a társalgásba. Az idegennek tehát csak folytatnia kelle.

— Hm, vajrénye? vajrénye? — szólt, előre-tolva fejét. — Úgy látszik, csak közönséges tyúktojásból van készítve, Párisban tűzoktojásból készítk. Nápolyban pláne strucztojást rántanak be. Az igaz, hogy aztán az embert is berántják vele! a strucztojás párjáért aranyat fizettem. Szabad megkóstolnom? — csak hasonlítás kedvéért.

Betti, nagyon természetesen, azonnal elébe tolá a tálát, s mondá:

— Oh tessék, ha meg nem veti.

— Kölcsönözze pillanatra villáját nagysád! (Sze-gény Bettit nagyságolta!) Oh sohase vonakodjék! kettős élvezet nyújtand azon villával ehetnem, mely nagysádnak rubinajkaival jött érintkezésbe.

Betti elpirult. Ez nála az első bók, mit életében kapott, — az is ügyetlen volt. Az idegen folytatá.

— Nem találják önök e képet silánynak? — szolt, gyorsan
ifjainkhoz fordulva.

— Valóban delikát! Hazánk igen szerencsés ország! tyúktojásai vetekednek a párisi tűzoktojásokkal! s íme, mi mágnások mégsem tudjuk eléggé méltányolni hazai termékeinket! — monda, s egy gurmand ügyességével látott a vajrényéhez.

Betti csak tűrte, hanem Lajos megnyomta nénje lábát.

— Önök messziről jönnek, ha szabad kérdeznem? — kezdé újra a mágnás, nagy falatot véve villájára, mely, miként megjegyzé, utolsó falat, s menyre földre mentegetődzék, miszerint hiába is erőltetik (senkisein erőltette); de ő egy falatot sem képes már lenyomni; torkig van, fülíg van. — Önök tehát messziről jönnek? Oh én is messze-földről jövök! túl a tengerekről, s most Pestig meg sem állok. S önök?

— Szinte Pestre, — felelt Betti.

— Ha meg nem sérteném nagyságát, — — kocsin vannak? vagy . . .

— Igen.

— Derék! ámbár én ellensége vagyok a kocsin utazásnak, minthogy májbajban szenvedek, D'Auverin marquis barátom is májbetegségben halt meg. Különös betegség! tele káprázatokkal és képzelődésekkel. D'Auverin marquis barátom is minő különös, — mindig azt hitte, hogy neki szarvai vannak. Az igaz, hogy ragyogó szép felesége volt. Orra, szakasztott mása volt nagysádénak! És szemei, — — ah nem; nagysádnak szemeiben sokkal több, — — hogy is mondjam. — — sokkal több olyan valami van, mit a poéták költé-

szetnek neveznek! Barátja ön a költészetnek? — —
 Hé kocsmáros! hozzon egy pár szelet rostélyost!..
 Önök vajrényejéből ettem, szerencsémnek tartanám, ha elfogadnák meghívásomat, legyenek vendégeim, majd én meczénás maradok! Ki nem állhatom vendéglőben az úgynevezett angol modort. Tudják önök, mit tesz angolosan vendégeskedni? Sem több, sem kevesebb, mint mindenkinek a saját erszényére enni. Bah! ezt minden vadállat tudja. A francziák e tekintetben előzékenyebbek. Szeretem, ha a kocsmaköltségeket csak egy ember fizeti. Mon dieu, — mindegy akárki! mindnyájunknak csak van egy kis pénzünk. Megengedik, hogy helyet foglaljak önöknél?

— Oh tessék, szólt Betti.

— E tekintetben franczia vagyok. A franczia sohasem ül társasághoz, míg engedelmet nem kér vagy nem nyer reá. Az angol goromba. Odaül bármelyik asztalhoz, s még a kalapját sem veszi le. Torkig vagyok az angolokkal. Voltak önök már Londonban?

— Oh nem; — mondá szerényen Betti.

— Hanem én azért tudom, hol fekszik, — szólt belé Lajos.

— Valóban ön szép geographiai ismeretekkel látszik bírni. Az egyetemen végzé iskoláit?

— Oh dehogy! még csak a gymnasiumot végeztem; nem vagyok több tizenötévesnél.

— Lelkemre! idősbnek hittem, annyira kifejlődött ön. S mit gondol, mennyi vagyok én?

— Huszonnyolcz — harmincz, — felelt gondolkozva Lajos!

— Bah! huszonhárom! huszonhárom! fiatal barátom! Jövő nyáron töltöm be huszonnegyedik évemet, s akkor oh!.;

— S akkor? — kérdé Lajos, ki csakhamar barátságot látszék kötni e sokat fecsegő, s így nagyon mulattató egyénnel, s ki úgy nyelte füleivel a sok handabandát, mint gyermekek szokták hallgatni az obsitos kalandait. — S akkor?

— Oh akkor még gazdagabb ember lesz belőlem! A b...i uradalom, a g...i pusztá, az y...i erdő, x...i határtól egész az ó...i határig, be egészen a v...i országút mellett az m...i nádasokig, átcsapva az f...i kanálisokon B... megyében kinyúlva egész N... városáig mind az enyém lesz örökség útján. Oh akkor még gazdagabb ember leszek mint jelenleg! Ámbár 40,000 — 50,000 pengőért bizony most sem megyek a szomszédba.

Lajos és Bettinek volt e rettenetes szavakon mit bámulniok, s akaratlanul eszökbe jutott szerény húsz váltó forintjok. Nagy isten! de boldog lehet ez a gazdag ember! gondolák magokban, és mint gazdag ember iránt, ki tán egykor még őket is segíthetendi, — nagyobb rokonszenvet kezdének érezni! — Oly ellenállhatlan vonzerő van még légkörükben is a gazdag embereknek!

— Apropos! kezdé ismét az idegen; előbb már bátorkodám kérdezni, kocsin vannak önök?

— Igen, — felelék egyszerre.

— Saját lovaik, reménylem! Angol vagy arab ősoktól származtak? Szürkék? pejek? Én épen harmadnapja lövettem egy szürkémet agyon lovászom által. Egy két öles árok átugrásánál, a tulsó parton lába megbicsaklott s kitört. Minek hagytam volna kínlódni? I gondolám: — szegény állat, szegény pára! Norma volt a neve, háromszáz aranyomat vitte csak magával a másvilágra.

Istenem, háromszáz arany! a gyermekek nem a lovat sajnálták, hanem a háromszáz aranyat.

Az idegen folytatá:

— Szép; tehát önök kocsin utaznak. Majd én csak gyalog.

— Gyalog?

— Bah! Találnak önök abban valami különöst? Én semmit. Nincs természetesebb, mint gyalog utazni — mondá, s lábait felrakta egy közeli szék hátára, honnan azonban az egyiket csakhamar visszakapta, megpillantván azon az átkozott fesslést, mely rettenetesen confundálta őt. — Mi gentlemanek, szeszélyből utazunk gyalog. Fogatunkat, lovászaikat előre küldjük, s magunk pár mért-földet utánok.

Lajos és Bettinek nem tetszék ezen úrias modor. Ahhoz nem szükséges gentlemannak lenni, hogy valaki egyik ország széléről a másikig gyalogoljon. (E tétel mellett a legátusok- és supplikánsok is, ha tetszik, írásban nyilatkoznak.)

— Látják önök, — folytatá a szék hátán hintázva magát, a természet oly szép, kivált most így tavasz kezdetén (úgy esett a jeges eső, mintha

parancsolták volna). Midőn minden fűszál, minden virág újra tetszik éledni; erdők lombosodnak, madarak hangicsálnak, ökrök legelésznek, borjúk ugrándoznak, — oh hallatlan költészete van ilyenkor a természetnek s vonzó bűbája a gyaloglásnak! minden fűszálat megtekinthet, s lehajolhat utána az ember, nem úgy mint midőn robogó fogatok ragadnak tovább bennünket. Én nagy barátja vagyok a fűvészetnek. És nagysád?

Betti könnyű zavarral felelt:

— Én is szeretem a virágokat.

— S ez a legszebb testvéri szeretet önben, — mondá meghajtva magát a férfi, mely nagyon rosszul állt neki, miután hátával hintázott, lábai pedig a szomszéd székeken voltak árendában.

— S nem fárad el, ha sokat gyalogol? — kérde Lajos, a föntebbi elkoptatott bókot meg sem hallva.

— Mon dieu! Minden állomásnál bevárnak embereim és lovaim!

— S most is előre küldé lovait?

— Igen, fiatal ember!

— S ilyen rossz időben!

— Igaz; az eső rútol megered. Hanem hiszen segítsünk a bajon, — mondá gondolkozva s kitekintve az ablakon. Jó karban vannak önök lovai?

— Paraszt lovak.

— Oh bravó! szenvedélyes bolondja vagyok a paraszt lovaknak. Nemde, erdélyi fajták? lám, mindjárt gondoltam. Változatosság kedvéért velők fogok most az első állomásig utazni. Holla, fel-

csapok önökkel utitársnak! Áll? elfogadják? A kocsibért, — minden esetre kikötöm, hogy én fizetem. Per dio, ez dicső utazás lesz! Hiszen már is oly szépen megszoktuk egymást. Az első állomásnál az én hintómmal cserélendjük fel a paraszt kocsit.

Betti és Lajos nemhogy elleneztek volna, de sőt nagyon is kaptak a kedvező alkalmon, mely őket a kocsibér fizetésének terhe alól fölmenteni kínálkozék. — Az egyesség tehát csakhamar megkötetett: a három szelet rostélyos pedig fölhozott. Étvágyingerlő illata egyszerre eltölté az egész szobát; kivált az a forró zsirtól sustorgó, pirított vereshagyma, valóban annyi csábítóval bírt, hogy Grassalkovich herceget tizenkettedik tál étele után is kísértetbe hozta volna.

Utasaink derekasan hozzáláttak; különösen az ismeretlen gazdag ember, mesésen tudott enni. Nem mulasztá el minden levágott falatra egy-egy megjegyzést tenni. Beszélt a franczia konyha kotyvalékai ellen, sőt Nagy-Britannia párisi követe asztalára is, — hova háromszor volt hivatalos, kimondá az anathémát; maga a követ úr igen solid, humánus ember, hanem a szakácsai egytül-egyig ostoba kontárok. Beszélt a német, olasz, franczia főurak asztalai ellen, égre-földre esküdván, hogy ő most egy falat vereshagymás rostélyost mindazoknak elébe tesz! Nem lehete fölötte kételkedni, mert állítását a legmohóbb evéssel iparkodék igazolni.

A két vendég, Lajos és Betti csak szemeikkel lakhattak jól.

E pillanatban a kocsis belépett, s mondá:

— Indulhatnánk! a lovak megfáznak!

Betti és öcsöcsé azonnal felugráltak, a fiatal dandy pedig mint Maeczenás, tárczája után nyult, hogy fizessen, — keresés közben értésére adván a kocsisnak, miszerint most már ő is társ leend az utazásban, s a vitelbér terheit egyedül fogja viselni.

— S most indulhatunk, — mondá az idegen, mi közben egy egérlyukas szürke karbonári köpenyegét vetett nyakába. — Látják önök a sok lyukat e köpenyen? kérdé, köpenyét jobbra-balra hajtogatva testén.

Lajos és Betti valóban látták, ha nem voltak vakok.

Tehát tudják meg önök, — mondá az idegen, — hogy ezek itt mind lövések maradványai.

— Ah!!..

— Valóban — folytatá, s kezdé a lyukak történetét egyenként magyarázni. — Ezen lyuk itt, Nro 1. londoni emlék. A historiai nevezetességű lord Weywerwaywar lőtte át egy ostoba párbajban. Ez itt, Nro 2. sz.-pétervári emlék; Szekakoff tábornokkal volt némi összeütközésem, melynek párbaj lőn a következménye s ezen lyukat, melyet évek óta hordozok, a világ száz aranyáért be nem foltoztatnám. Ez itt, Nro 3., midőn Amerikát beutaztam, az őserdőben egy részeg benszült orozva szúrta át. Nro 4. — lengyelországi emlék, Valenszky herczeggeli párbajomból;

a számár nagyon féltékeny volt feleségére s némi gyanúba keveredém. Nro 5. ismér törszúrás, Nápolyban a híres Caracciello bandita orozva támadott meg; mint később megtudám, egy nobilinak álltam útjában, ki a szép Fioretto Bollonival járt jegyben, de a signorina inkább hozzám, mint feléje látszék hajlani. Nem csoda. Mi magyarok a külföldön nem csekély hódításokat szoktunk tenni a hölgyek körül. Itt következik Nro 6. Ez nagyon nevezetes lyuk. Madridban egy bikaviadal alkalmával kaptam, hol egy vérig ingerelt nemes bika szúra keresztül. A viadalon jelen volt, don Alfonso de Cabbanos, a külügyminiszter is, és megveregette vállamat hősiességemért, szerencsétlenségemre éppen akkor szerelmes valék egy gyönyörű andalusiai hölgybe, — különben a külügyminiszter nyakamba kötötte volna egyetlen leányát, s ezóta tán spanyol grand volnék, mit egyébiránt épen nem fájlalok, mert azon esetben aligha lehetett volna most nagysádhhoz szerencsém! — mondá az idegen, miközben mélyen meghajtá magát Betti előtt s aztán folytatá. — S most, vallják meg önök, nem historiai nevezetességű köpeny ez? Megfizethetetlen! Még elhordom pár évig s aztán a magyar muzeumnak ajándékozom, — mert én mindenben szeretek áldozni hazámnak. — — Apropos! de már el is késünk. Tehát fizetek. Mivel tartozom? Mindent én fizetek.

A sovány korcsmárosné krétát vőn elő, és szép fehér betűkkel odairta a fekete viaszos vászonra: —
3 frt 21 kr. v.

— Három forint huszonegy krajczár váltó. Tegnap az egyik lovászmester egyedül megivott ennyi árú bort, — mondá s tovább keresgélé tárczáját, s rövid szünet mulva, öklével homlokára csapott: — ezer villám! quel malheur! a tárczámat böröndömben feledém!... No lám!... De hiszen nem tesz semmit. Ugyis együtt utazunk. — Fiatal barátom szíves leendő tárczáját e legközelebbi állomásig megnyitni, s ott, mihelyt böröndömhöz jutok, azonnal visszaszolgáltatom. Tehát 3 frt 21 kr. ! bagatell! Lesz ön oly szíves?

A pénztár Bettinél lévén, minden gondolkozás nélkül keblébe nyúlt, s egy gyöngyökkel himzett erszénykét vón elő, s abból pénzt.

— Ah! tehát nagysádnál áll a pénztár? Valóban igen eszélyes! hölgyek mindig jobb gondját viselik a pénznek, mint mi férfiak. Tehát 3 frt 21 kr.! S most indulhatunk.

Pár percz mulva elhelyezkedének a kocsiban, mely tovarobogott velök, s a Vác és Hartyán közt elterülő, valóban tündérszépségű völgyet, csakhamar hátuk mögött hagyták.

— Hová fognak önök szállni Pesten? — kérdé szünet mulva a gazdag ember. Pestnek nincsenek kényelmes szállodái. New-Yorkban az utolsó csapszék is elegánsabb. Van önöknek ott saját házak?

— Oh, dehogy van! Még magunk sem tudjuk, hol fogunk megszállni.

— Oh ez új szerencse rám nézve. Nem fogják önök megvetni az én lakásomat?

Betti és Lajos orozái örömtől sugároztak, s

alig bírták eléggé megköszönni a váratlan ajánlatot.

Ezalatt elérték a legközelebbi állomást s az idegen elkezde hangosan káromkodni, hogy nem találja ott lovait és embereit. Hanem nem tesz semmit. Bizonyosan előre siettek. Csak utána kell hajtatni.

— Meddig fognak önök Pesten maradni?

— Bizonytalan ideig, — felelt Lajos.

— Míg anyánkat föl nem fogjuk találni, — mondá Betti.

— S nem tudják önök lakását?

— Nem.

— Tehát mikép indulnak ki önök keresésére?

— Istén tudja.

— Pest nagy város. Ámbár Milanóhoz képest csak falu, — de mégis nehéz valakit feltalálnunk benne, kinek nem tudjuk hollétét. — Tehát semmi adresse? . . . Bah; egész regény! Ismerik önök Paul de Kockot?

— Oh nem!

— Avagy Dumast?

— Azt sem!

— Walter Scottot?

— Oh nem!

— S kedves barátomat, Balzacot?

— Nem, nem!

— Birchpfeifer Saroltát?

— Az istenért, azt sem!

— Avagy Hahn-Hahn Idát? ki minden regényét út közben írja.

— Azt sem!

— Bulwert? . . . Intim barátom. Nagyon iszsza a groggot. Figyelmeztetém őt, hogy a pálinka megárt neki, — — de nem hajt a jó tanácsra. — Avagy ismerik önök Flygare Carlént? Szende nő. Taval egy tuczat harisnyát készített nekem — meglepetésül. Szentimentális kisé, — hanem jó asztalt tart. Regényei unalmasak. — Általában én nem igen szeretem a regényeket olvasni — — inkább magam játszom el, semhogy olvassam! — — S nem ismerik Sand Georgeot? A regényirodalom fiatal arslánnojét? (Azon időben még valóban fiatal vala).

— Azt sem! azt sem!

— Bah! Sand George nekem egyetlen barát-nőm! Rettenetesen iszsza a cliquaut! De regényei valóban philosophicó-metaphisicó-classicó theologicó-arithmethicó-geológico- és logicó-művek. Cso-dálom, hogy önök nem ismerik!

— Valóban nem. De hát miért is kérdi ön mindezeket?

— Különös! csak azért, minthogy önök utazása épen oly regényes, mintha csak az elősorolt regény-írók tolla alól került volna ki.

— Miért? — kérdé Betti, komoly arczát az idegenre emelve.

— Azért, mert édes anyjokat mennek látogatni, és csak azt sem tudják, hol lakik.

— Igaza van önnek, — mondá. elgondolkozva Betti.

— No lám! S mi foglalkozása van édes anyjoknak Pesten?

Lajos és Betti egymásra tekintének éa hallgattak a gyöngédtelen kérdésre.

— Nos?

— Nem tudom, — felelt szünet után a lány. Mi nem tudhatjuk, s egyet sóhajta.

— Valóban mindig regényesebb! — Kedves czimborám Sue, megadna 60,000 frankot, ha most önökkel találkozhatott volna. E találkozás, kész regény lenne neki! Sue nagyon iszsza a bor-deauxit. — Valóban önök regényhősök.

— S nem szíveskednék ön tanácsával bennünket segíteni? — szólott Betti, kérő tekintettel az ifjúhoz.

— Én ugyan ismerős vagyok Pesten, felelt amaz, de csak bizonyos körökben, — s e bizonyos körök alatt értem a mágnesi köröket. Kérdés azonban, ha vajon nagysád édes anyja ott található-e? Gondolják ezt önök?

— Mi nem gondolhatunk semmit, — felelt szomorúan a lány.

— S ön fiatal ember?

Lajos, kihez e kérdés volt intézve, vállat vont, s hallgata.

— Bah! — mondá az idegen: — valóban önöknek nagy feladatot kell megoldniok. Azonban nyugodjanak meg, én nem vonandom meg önöktől segéd kezemet. — Szabad önök becses nevével megismerkednem? — Ne vegyék sértésnek e kérdést! csak önök érdekében tévém azt. E tekintetben én igazi angol vagyok, a ki soha sem kérdezősködik név után. Barátja, jóakarója bñr valakinek lenni az angol, a nélkül hogy azon va-

lakinek csak nevét is tudná. A francziánál az első, hogy mindjárt nevét megtudja, de tovább nem kérdezősködik, míg a német tovább úzi; a német ugyanis meg szokta kérdeni, kivel ismeretiséget köt, hogy vajon — miből él l mivel foglalataskodik? serfőző-e avagy cserzővarga? iparűző-e avagy árendás? — — fi donc! ez nagyon valami burgeres! Ki nem állhatom a burgereket. — — Tehát, nevét nagysád?

— Én Goldbach Betti vagyok.

— S én Goldbach Lajos, testvére, feleltek.

A mint e nevet meghallá az idegen, egyszerre elsápadt, s oly zavarba jött, hogy tán saját nevét is elfelejté.

— Goldbach l — — Goldbach l — — mondá szünet mulva, miután mutató ujjával homlokát dörzsölé. — E név, — — e név — —

— Tán ismerős önnek?

— Valóban, — — azaz, hogy — — igen; — tán csalódhatom is. Bizonyosan csalódám! . . .

E szavak után elhallgatott, s mintha nyelvét vágták volna ki, egész úton nem szólt többet egy szót sem.

Szerencsére Pest tornyai látszottak már a távolban. Egy óra mulva a külvárosok kövezetén döcögött a rozzant parasztkocsi.

— Melyik fogadóban fogunk meghálni? kérdé visszafordulva üléséből a kocsis.

— Csak hajtson tovább l — felelt az idegen; — s kérdezősködjék a Soutoza után. Tudja, hol a Soutoza?

— Jobban tudom itt a járást, mint a falunkban. Sok gabonát szállítottam én már ide! Ott van a Soutoza a merre a kálvinista templom.

— Tehát csak hajtsunk, mert későn van.

A Só-utozába értek, hol egy eléggé csinos földszinti ház előtt álltak meg. Az idegen leszállt, s minthogy már időn túl lévén, a kapu zárva volt — becsöngetett. Pár percz múlva, lobogó faggyúgyertya világával egy középkorú, elhízott nő nyitá föl a kaput. Öltözete sokkal jobb módra mutata, semhogy cselédnek vagy kapusnénak lehetett volna tartani.

— Nos, ki az? — kérdé, tenyerét a széltől lobogó gyertya elébe tartva.

— Én vagyok, Fáni néne, — felelt az idegen; — vendégeket hoztam.

— Vendégeket? Hát vendégfogadó ez?

— Na csak csöndesen Fáni néne, csöndesen; el kell őket látni jó vacsorával és meleg ágygyal, mert hosszú útról jönnek!

E szavak után az idegen odahajolt a nőhöz s valamit súgott a fülébe, melyre az megcsóválá fejét, Lajost és Bettit pedig tetőtől talpig megméregette s aztán monda:

— Csak tessék leszállni kisasszony; mindjárt elkészíttek minden szükségeset. Tessék besétálni! — szólt, s odavilágított elébök.

Lajos és Betti leszálltak, s beléptek a kis kurta épületbe.

Keskeny, s világítatlan folyosó vezetett a szobákba, melyek több fény- mint csín és jó ízléssel

valának bútorozva. Az első szobában, mely a folyosóról nyílt, felnyitott zongora volt, minden hangjegyek nélkül azonban, mintha csak naturalisták számára rendeltetett volna. Körüle selyem támlásszékek, bevonvák fehér gyolcslepedőkkel; az azurkék falakon nagy aranyrámás tükör, s három olajfestmény. Az egyik Holofernést ábrázolá, midőn Judit, a legérdekeseb pongyolában, karddal a kezében, a szoborfehér karjáról ingujját felgyűrve, az ellenséges fővezér fejét készül levágni. Mellette még két kép; az egyik gyönyörű asszonyt ábrázolt, reggeli pongyolában lábait, miket parányi aranyhimzetű selyem papucsok foglalnak magokba, — elpalástolhatlan kaczérsággal vetve egymásra, — szemeit ellenállhatlan varázsszal szegezi egy előtte álló deli ifjúra, ki tekintetét nem meri a földről felemelni, s kezeivel kalapján babrál, olyan félve, ártatlanul, olyan szemérmesen! . . . A kép alá ez van írva; «ha az ifjú tudná!» A másik kép egy agg férfit ábrázol, — tán ugyanazon ifjút megaggva, kit a másik képen láttunk, — remegő kezeit egy előtte álló leányka felé nyújtva ki; a deli lányka ott áll, földre süttött szemekkel, kezecskéivel köténye bojtján babrál, olyan félve, ártatlanul, olyan szemérmesen! . . A kép alá ez van írva: «ha az öreg bírná!» A következő szobák hasonlólag valának ellátva. A háziasszonyság végig hordozá vendégeit a szobákon, míg egy kisdéd, jól fűtött szobába nyitott, melyben egy tiszta fehér menyezetes ágyra mutatott mondván: — itt fog a kisasszony hálni.

— S e fiatal barátom? kérdé az idegen.

— Róla is lesz gondoskodva, — lőn a válasz, s azzal egy másik szobába nyitott, mely az előbbinél kevesebb kényelemmel vala bútorozva; — Ez itt az úrfi szobája. S most, tegyék magokat kényelembe, míg a vacsorát elkészíttetem; majd vacsora után, ha még el nem álmosodtak, kissé elcseveghetünk.

A háziasszonyság és az idegen férfi, magokra hagyák a vendégeket, a zongoraszobába vonulván.

— Önre nagy panasz van, — kezdé a háziasszony, mi közben a függönyöket leereszté s a zongorát bezárta. — Nagy panasz úrfi!

— Már megint? szólt nyugtalan arcczal a férfi, szemeit le nem véve a nőről. — Tán nagybátyám?...

— Igen; nagybátyja ki akarja tagadni önt.

— Régi dolog! születésem óta minduntalan ezt hallom! S a panasz?

— Szép hírek járnak önről. Egy pozsonyi posztókereskedőtől huszonnégy vég mancsesztért vásárolt ön hitelre, nagybátyja nevére.

— Igaz, a posztókereskedőnek nem lévén készpénze, mancseszterrel, szolgáltat mit én azonnal eladtam a zsidónak.

— S hát azt a két mázsa pannónia-gyertyát mind elégette ön Pozsonyban?

— A szappanos, kinél hitelem volt, de neki készpénze nem, gyertyakészlettel segíté rajtam. Egy ügyes zsidó azonnal készpénzzé tette a gyertyákat.

A háziasszony nevetett s elkoppantá a fagygyertyát.

— S mindezen ostobaságait be fogja vallani nagybátyjának?

— Egy betűig.

— S nem fél?

— Bah! egy párt hazudom neki, melyen kaczagni fog, s aztán — — No de hisz tudja Fáni néne, a nagybátyáknak is csak van szívök.

Ezek után a beszéd tárgya csakhamar Lajos és Bettire ment át, melynek eredményét azonban csak — alább fogjuk megtudhatni. Addig is hagyjuk a fáradt utasokat háborítlanul vacsorálni s az első éjszakát nyugodtan eltölteni az új fedél alatt!

VIII.

A különöz.

Az elbeszéltek után más nap, egy érdeemes és tisztos öreg úrnál teszünk látogatást Pesten.

Lakása kissé távolacska esik, csaknem a városon kívül. Ha még egy utczával tovább megyünk, túl vagyunk Pesten. A Három-szívutca és a Vadász-sor között, csaknem magánosan áll egy csinos földszinti ház; sárga falait elborítja a zöld folyondár, mely a délre nyíló ablakokat kellemes hűsben tartja. A ház végiben hosszú s téres konyhakert nyúlik el, kidőlt-bedőlt fakerfával. Az inkább bozotos mint virágos kert, semmi élvel nem kínálkozik a szemnek; egy vén, süket kertész s három hozontos sűrű s vesztegethetlen jellemű komondor lakja. A kert egyszersmind udvarul is szolgál, mint-hogy abból közvetlen a folyosóra s onnan a konyhába lép az ember. Lomha cselédek versenyt nyújtóznak a folyosó hőrkánapéján, és süttetik magokat az áldott tavaszi nappal, mint kiknek nincs egyéb dolguk mint enni, inni és aludni; a három legjobb

dolog a világon, melynek minden ember iparkodik megfelelni. Az egész ház alig foglal magába öthatszobát, a cselédekéin kívül. A folyosó faoszlopokon nyugszik, s ez oszlopok igen sajátosságos látványt nyújtanak a szemnek. Az egyik oszlopon, kiterjesztett szárnyakkal, óriási nagyságú fülesbagoly van kiszégezve, hogy az első pillanatra szinte visszajed tőle az ember; mellette, hasonló mineműségben kifeszített bőregerek, a többi oszlopon pedig kitömött madarak függnek szárnyaiknál fogva, mintha röpülés közben akadtak volna lépvesszőkre. A kert déli része újabb, meglepő látványt nyújt; mintegy két négyszög ölnyi területen apró fejfák és sírhalmok emelkednek. Tájékozásul egy pár fejfáról leolvashatjuk a síriratot: — «Itt nyugszik kedves Pamina kutyám! kimult hascsikarásban! — Itt nyugszik felejthetetlen papagályom; halálát megmérgezés okozta; egy rosszlelkű szakácsnőm irántami boszúból etette meg keserű mandulával!» s több efféle epitaphiumok, siralmas síriratok ékesítik e sajátosságos kis temetőt, el sem számlálván a még számos fejfákat, minők: — «Itt nyugszik czirnos macskám; itt nyugszik pintyókém, emitt stigliczem» és a többi. — — Mindezeknél azonban, a ház belseje sem maradt hátrább. Mindjárt az első szobában egy tarajos, sarkantyús tarka kakas játszik egy bajuszos kandúrral; a kandúr bajusza körül pedig egy fürge szürke egérke futos föl s alá, minden aggodalom nélkül az egyik — s minden gyilkos szándék nélkül a másik részéről. Bámulatos, egyetlen alliansz, melyet a világtörté-

net fölmutathat. A többi szobák egész menageria. Agár, mezeinyúl, majom, papagály, vércse s több efféle állatok, a legnagyobb barátság és egyetértésben vannak. A legutolsó szoba nagy könyvtár. Irományok, nehéz bőrkötésű könyvek nagy halmaza közt találunk itt egy sovány férfit, ősz hajakkal, kiálló pofacsontokkal és igen ránczos homlokkal. Az asztalon egy üvegharang van előtte, s az üvegharang alatt egy borzasztó állatra szegezi szemeit, rendkívüli figyelemmel kísérve azon állatnak minden mozdulatát. Egyik kezében vékony, faragott vesszőcske, melylyel időnként a harang oldalára üt. A mint az ütéstől a harang megkondul, az alatta lévő állat elkezd jobbra balra ugrálni, s mint egy zsinóron rángatott fabáb tánczolni. S most kérdik önök, mi lehet ezen állat; — semmi egyéb mint egy kedélyes — bolha, melyet az öreg úr, — emberi erőt szinte túlhaladó — türelemmel szelídített és oktatott be mindenféle balletugrásokra. — Azután levevé róla az üvegharangot s a parányi állatművésznek szabad tetszésére hagyá a továbbmenést; a kis állat azonban koránsem iparkodék szökéssel menekülni, hanem egy merész ugrást tőn, s ott termett gazdája és mesterének nyakkendőjén, onnan ismét tovább, mfg végre az öreg úr kabátjának valamely redőjében elrejtőzve, szépen meghúzá magát, — hanem nem is jött előbb soha elő, mfg a mester ismét meg nem kongatá vesszőcskéjével az üveg harangot. — Mindezeket, megvallom, magam sem hinném el, ha a művészet ez ágának egykor B-ben magam is szemtanúja nem voltam volna.

E csodálatos műtét után az öreg úr elhagyá székét, kabátját, mely dohányszín vala és igen kopott, begombolá nyakig, s elkezde mély gondolatok közt föl s le sétálni a szobában, míg végre egy — az ajtó és ablak közt hosszan elnyúló pókháló-szövet előtt megállapodék. Elővön ekkor kabátja zsebéből egy — ezüst billentyűkkel ellátott pikulácskát, s azon elkezde mindenféle bús nótát játszani. A hangokra, meglebbent a könnyű pókháló, s rejtett odújából elősétált egy vén mogorva keresztespók, mely ott a finom szálakon elkezde hintálozni, s tőn különféle mozdulatokat, majd lassúbb, majd gyorsabb irányban, a mint a pikula, elevenebb vagy búsabb hangokat adott magából. Az öreg úr pedig mindezt nagy gyönyörrel és megelégedéssel szemlélé, s kisdud hangszerét ismét visszatéve kabátzsebébe, magába mormogá: — Valóban, az okos észszel fölruházott emberek semmivel sem különbek az állatoknál! a madarak, az élébők tett kendermagért csak épen úgy elénekelgetnek, mint a legünnepeltebb primadonnák a havidíjért; a majmomat ha megkoplaltatom, olyan bohóságokra taníthatom be, hogy bármely színpad komikusán túltesz, a medvét egy font húsért megtánczoltathatja az olasz, a papagály megtanul az édes manduláért beszélni, a kutya az elvetett csontért hizelegni, s a krokodil, ragadománya fölött sírni, — s mindezt pedig teszik, hogy a gyomor kérlelhetlen követelésének megfelelhessenek! — Az öreg úr még tovább akará folytatni okoskodását, de az ajtón egy kopogás által megzavartatott.

— Bújj be! ki vagy? — dörmögé s boszúsan az ajtó felé tekintte. — No, — — nem hallod; mondtam már, hogy bújj be

Az ajtón egy fiatal ember bújt be.

— Az ördög hozta ezt is a nyakamra! — volt első szava az öregnek. — Nem tudtad valahol ki-törni a nyakadat?

A belépő legkevésbé sem ütközött meg e nyájas fogadtatáson. Bizonyosan hozzá volt már szokva. Kalapját megemelte, melyre fényes fekete haja csigákban omlott alá szinte válláig; bokáit egy párisi lion ügyességével üté össze, s aztán még egyszer meghajtva magát, könnyű mosolylyal ajkán, — a szoba közepén termett.

— No te gaukler! te széltoló! te bajazzo! te, boszorkányok harminczadjára való! hát még sem ugrottál kútba? föl. sem akasztottad magadat? éhen sem haltál? pedig tudom, volt volna benne módod, a mennyit koplaltál!

E pillanatban fel kell világosítanom olvasóimat, miszerint e gaukler, e széltoló, e boszorkányok harminczadjára szánt úri ember, senki egyéb, mint — a mi kalandorunk, kivel tegnap útközben találkozáink, ki oly élénken tudá előadni a gyalog utazás kellemes oldalait, s ki historiai nevezetességű köpönyegének oly szép ékesszólással adá elő memoirejait, s végre, kit ezennel nevével is megismerhetünk, nevezvén őt Zsedőfi Bélának. E név nem ismeretlen olvasóink előtt; emlékeztetvén vissza Zsedőfi Andrássra, első szerencsétlen férjére a szintén szerencsétlen Goldbachnének, — ki e boldog-

talán házassága miatti bújában, a legengesztelhetlenebb nőgyűlölő lévén, most beszélni tanítja a papagályt, — tánczolni az uszkárkutyáját, szelidíti az egeret, — tánczoltatja a keresztes pókot és csinál több efféle ostobaságot, csupa — nőgyűlöletből.

— Ah, kedves édes bátyám uram, — kezdé a gaukler: — csakugyan igazsága van Hugó Viktor barátomnak, midőn azt mondja: — «A viszonzítás az emberiség legnagyobb boldogsága!» (ezt ugyan sohasem mondta Hugó Viktor.) — Heine pedig azt mondja: — viszonzítás nélkül nem érne az élet egy fakovát! Üdvözlöm édes bátyám, üdvözlöm önt!

— Vesztél volna ott ahonnan jöttél! — dörögé az öreg. — Tudom, hogy megint pénz kell. Hanem hiszen attól nem mégysz a falnak!

— Kedves bátyám!...

— Semmi kedves!

— Jean Jaque Rosseau azt mondta...

— Elhallgatsz?!

— Igen de az angol külügyminister, kinek asztalánál ebédeltem...

— Te, — ha még egyszer nekem valamely kül- vagy belügyministerről mersz szólni, fejedhez röptem ezt az üvegharangot!

Báró de Manx, vagyis Béla elhallgatott; könnyű Elszlerlábas nádpálcájával, — mely azon időben divatozott, — lábszárait veregeté, és szemeit végig hordozá a terem falain, melyek tele valának könyvekkel és képekkel.

— Hallottam gyönyörű híredet, monda szünet után az öreg úr. — Itt van nálam egy egész jegyzőkönyv, mely tetteidet foglalja magába. — — — Ül le. — Majd elolvasok előtted egy pár érdekes adatot. (De Manx leült.) Fél éve hogy Pestről elutaztál, folytatá szünet mulva a vén különöz, mialatt egy tárczanagyságú könyvet vón elő szekrényéből, melynek fiókját csak félig nyitá föl, s rögtön visszatolá, — bizonyosan pénz volt benne, s nem akarta, hogy Béla úrfi megpillantsa, s még szemevilágát veszítse el. — Fél év alatti csavargásod közben 17,000 váltó tiszta adósságot csináltál az én nyakamra...

— Gondolja meg édes bátyám, hogy midőn Londonban az amerikai követnél vacsoráltam...

— Ebben a rongyos csizmában?

— Akkor még új volt.

— Ej, lárifári! Nem vagyok ostoba elhinni, hogy egy amerikai követ ilyen emberhez leereszkedjék...

— Bocsánat! én emelkedtem föl hozzá! — szólt a fiatal ember, s öt ujját tömött hajába mélyesztve, fölfelé simítá homlokáról. — Ugyanazon este bátyám uramról is volt szó a táblánál...

— Micsoda?!

— A belga követ kérdezősködött kedves bátyámról. Mondám neki, hogy friss egészségben van ön!

— Te mondad?

— Igen.

— S hogyan kérdezősködött? mit kérdezett? hogyan ismer az engem?

— A legsajátságosb oldalról ismeri önt. Különösen mint elsőrangú nőgyűlölő jött ön szóba. Maga a belga követ három feleségétől vált el már törvényesen.

— Lehetetlen!

— Semmi lehetetlen.

— S én csakugyan szóba jöttem volna?

— Ma foi mon cher oncle! — Senyor Dias, a bikaviadalról elhírhedt spanyol grand, plane nevérol is ismeri önt.

— Ne beszélj gazember, mert megint rá akarsz szedni! — mondá növekedő nyugtalansággal a különcz. Ne beszélj! ne hazudj. Ki volt az? Dias? ...Dias?... Don? don ő?

— Don Dias di Carabanna. Két feleségét hajtá már el.

— Elhajtá?... S mit monda rólam? Hé! ne hazudj! fogd be a szádat! Mi? mit monda?

— Semmit — mint természetbúvárnak, egy igen érdekes könyvet küldö önnek ajándékba.

— Micsoda? mi a czíme?

Báró de Manx nem felelt rögtön, hanem egyet köhinte, aztán fölkelte a székéről, végig sétált az elszórt könyvek között, s egy párt egész hanyagsággal odább rúgott a lábával. Az öreg nyugtalansága s érdekeltsége folyvást növekedék, s időnként kérdé:

— Mi a czíme azon könyvnek? hé! mi a czíme? Gazember, ne hazudj! megöllek, ha bolondítasz! Hol az a könyv?

— Nálam, — felelt hanyagul Béla, s pálczáján az Elszlerlábát szájába nyomta.

— S mi a czíme? micsoda könyv az?

— Semmi egyéb, mint azon nevezetes könyv, mely egész Európában be van tiltva, s melyért bátyám uram szívesen adna 1000 frtot.

— Czímét! czímét!

— Hm — Palingenesia.

— Pa—pa — — — !!...

— Igen, mondá folyvást kiszámított hanyagsággal de Manx. — Palingenesia, vagyis: mikép lehet a halottakat ismét életre hozni, velök beszélgetni s a túlvilág titkait általak felfödöztetni.

A vén különöz megifjodott vagy húsz évvel e szóra: palingenesia. E borzasztó, mystikus könyv, mely azon időben Lipcsében jelent meg, vágyainak netovábbja volt. Tökéletesen hitte, miszerint a Palingenesia titkos, mesés tanai után, a halottakat csakugyan életre lehet egy időre hozni, s ime, e titok most az ő kezében fog lenni!! ez által ő nagy ember lesz; ez által ő magát halhatatlanítani fogja Magyarországbán! s e titkot nem fogja rajta kívül tudni senki, mert ez a boszorkányos könyv el van tiltva egész Európában, legfőlebb is csak egy pár minister kezén forog. Azok pedig el nem árulják, a mi benne van.

— Hol azon könyv? kérdé kezeit előre terjesztve és szemei kidüledtek. Hol van? hol van, oh édes fiam te?!...

— Nálam.

— Add ide!! add ide!! tüstént csináltatok

számodra egy öltözet új ruhát. Add ide! a nadrágod úgy is igen el van viselve.

— Hohó édes bátyám! drága könyv ez! egy öltözet ruháért oda nem adom. Hanem... na ötszáz forintért, ha tetszik...

— Gazfiú! megbolondultál? — kiáltá az öreg, kinek úgy látszék, lábaszárába ment már az esze.

— Alább a zsebemből sem veszem ki. Pedig igen érdekes könyv, — — legalább a mint én belé pillantottam... Többek közt azt is bebizonyítja, hogy az ember nem hal meg azon pillanatban, midőn meghal.

— Mi ez?

— Hogy az ember tökéletesen meghaljon, szükséges hogy agyveleje előbb rothadásba jöjjön.

— S mivel indokolja?

— Corday Sarlottának midőn feje vététek, egy valaki hozzá ment, s a levágott főt arczul csapta...

— S nos?... nos?...

Corday Sarlotta szemei rögtön fölnyiltak, ránézett a szemtelenre, s arca lángba borult, a szégyentől vagy tán a haragtól, — nem tudhatni. Szóval, a levágott fő még érzett és gondolkozott, Párisban a guillotin alatt levágott fők is, melyeket egy hóhér legény szépen összegyűjti s kosárba rakott, még mind éltek. Ugyan is, mire a hóhérlegény kiért velök a temetőbe, húsz levágott fő közül legalább hét elveszett; — kirágták magokat a vesszőkosárból.

— S ez mind benne van a könyvben?!

— Ez még semmi! Hanem olvassa el a többbit maga bátyám uram. Ezer pengőért oda adom.

— Szamár! hisz előbb ötszázat kértél! ámbár nincs szándékom többet öt forintnál adni érte.

— Úgy tehát ajánlom magamat! mondá báró de Manx, s kopott kálapja után nyúlt, hogy távozzék.

A vén különöz galléron ragadta és tartá vissza őt.

— Megállj nyomorult!

— Ad ön ezerötszáz forintot?

— Tehát Sybilla könyve ez, hogy minden pilanatban emeled az árát?

— Annál is becsesebb!

Az öreg el volt kékülve, sápadva, zöldülve. E könyv nélkül meg nem élhetett. Ezerötszáz pengőt inkább nélkülözhetete, mint ezt a csudákkal teljes könyvet, melynek titkai által ő még halhatatlan névre tehet szert Magyarországon. Elkezdte tehát e végből alkudozni. Először ötven, aztán ötszáz, azután ezer forintra hágott, míg végre tökéletesen elment az esze, s belényult a szekrény fiókjába. Hanem míg onnan az összeget kivette, abba nagyon sok idő került. Isten tudja, hányszor nyitá ki és zárta ismét vissza a fiókot, mely a bankjegyek terhe alatt roskadozott. Béla úrfi, mintha ő vesztene az alku által, nyugtalanul sétált a szobában; olykor megállapodék, lábujjhegyre emelkedett, s az öreg úr vállain keresztül, titkos és sovár pillantásokat vetett a mesés sokaságú pénzhalmazra; — s aztán egyet köhinté, mintha mondta volna: — bánom hogy ilyen olcsó, bitang árért

— Ad ön ezerötszáz forintot?

hagytam e megbecsülhetlen drága könyvet! (nem ért őt garast). Azonban mégis nyugtalankodék, midőn látta, hogy az öreg úr csak haboz, csak haboz, — s azonnal egy újabb lendületet iparkodék adni, mondván:

— Apropos! kedves bátyámnak még egy másik óhajását is betöltendém a napokban. Bécsben egy szegény művész sakkozó majmot mutogatott...

E szóra minden ősz hajszála felállott az öregnek.

— Sakkozó majmot?!!

— Igen! — nagyon ügyes állat! Jól felcsigázza az esztét, ki meg akarja őt a sakkon győzni.

— S te láttad?

— Játsztam vele. Három közül két partit nyert tőlem.

— S te semmirekellő, még csak megsem kérdéd, hogy eladó-e?

— Sőt foglalót is adtam már reá. Bátyám uram szeszélyéért az életemet is odaadnám! Húsz arannyal foglalóztam le.

— S az ára?

— Még azonfelül száz arany. Többet ér; hanem a szegény művész nagyon meg van szorulva.

Ezzel győzött Béla. A különöz, mióta Goldbachné megszökött tőle, három majmot nyomorított agyon, hogy sakkozni megtanítsa. Azonban volt eszköz a majmoknak, hogy inkább megdöglöttek szépen sorban, semhogy egy húzást is megtanultak volna a sakktáblán. A különöz, vagyona harmadát adta volna egy sakkozó majoméért, melynek

egy példányával azon időben a berlini lapok nagy lármát csináltak. — Tehát kedvencz régi eszméi, egy palingenesiás könyv, s egy sakkozó majom, — — parbleu! ez megéri az ezer pengőt, — gondolá a vén különcz, s egy ezer forintos jegyet vőn elő és nyújtá át öcscsének olyan reszkető kezekkel, mintha halálos ítéletet írt volna alá. A fiú is átadá ekkor a könyvet, s mennyre földre ígérte, hogy a sakkozó majmot is megszerzi tizennégy nap alatt.

Azután kitolta szobájából Bélát a különcz, s rázárta utána az ajtót, csak hogy mielőbb egyedül maradhasson s háboríthatlanul olvashassa európaszerte tiltott (?) híres könyvét.

A fiatal ember pedig, kívül lévén a házon, oldalzsebébe dugá a szép bankjegyet, elővigyázatból gondosan megvizsgálván, ha vajon nincs-e azon a zseben is valami historiai nevezetességű lyuk, mint a tegnapi szürke köpenyegén. — Fél óra múlva a Sóutozában, Fáni néne házába látjuk őt bemenni.

Fáni néne! Hollá!... Ma nagy soupé lesz a háznál! terfítessen tizenkét személyre!

IX.

Maskaráda álarcz nélkül.

Szőkevényeink, Lajos és Betti az új szálláson megviradtak. Azt is hozzá tehetjük, hogy egész éjjel, mint fáradt s átfázott utasok, nyugodtan aludtak. A nap már fenn volt az égen, midőn Betti fölébredt s hónál fehérebb mennyezetes ágyának (milyenben még sohasem aludt) függönyét félre tolá, s kitekinte a puha szőnyeges szobába. Menynyire más volt itt minden, mint a halottjelentő házáznál, hol a falak ékességeit legfőlebb is azon piros végű fehér viaszgyertyák tevék, miket Waldmann úr, a halottasházaknál, a szomorodott felektől szokott emlékül kapni, s melyekről széles csokrokra kötött fekete vagy fehér fátylak lógtak alá. Oh mily különbség itt és ott! A viasztyertyák itt nem a falakon, hanem karos gyertyatartókban égtek, a falakat pedig viasztyertyák helyett aranyrámás képek díszítették.

— Hol vagyok én istenem! — kérdé mintegy hosszú álom vagy ámulatból jöve magához, s tenyerét homlokához szorította. Milyen jó emberek le-

hetnek ezek, hogy nekem minden érdemem nélkül így pártomat fogják! S tán még segédkezet is nyújthatnak anyám fölkereséséhez;.. vagy tán utasíthatnak munkára. Beh boldogok a gazdag emberek! Előttem a megélhetés gondja!

E szavak közben kilépett az ágyból. Fuvallat-könnyű lábaival a szőnyegen lépdelt s oly félénken tekintete szét. Olyan volt mintha egy meg-elevenedett kép volt volna, mely vásznáról lép ki.

Lajos is szokatlan érzelmek közt hagyta el ágyát a másik szobában. Nagyon tetszett neki az ismeretlen kényelem, s alig mert visszagondolni az elhagyott Waldmann-családra.

— Teringette! ha annak a páviánnak eszébe jutna üldöztetni! — gondolá, mialatt magára kapkodá ruháit. Inkább fülét harapnám le, mintsem ismét vele menjek.

Az öltözés után mintegy negyedóra múlva reggelihez hivattak. Waldmannéknál sátoros ünnepen sem kaptak ebédet hozzáfoghatót.

A háziasszonyság igen ízléses reggeli öltözékben volt. Olajszerű csíkos pongyola bő redőzetben omlott alá testén; lábait, melyek meglehetősen kicsinyek és szép szabásúak valának, aranyhímzetes selyem papucsok takarák. Fehér kezeit ölében tartá, és semmiből sem evett, de annál jobban kínálá vendégeit, kik szeméremből igen visszatartózkodók voltak. — Valami nagyon jómódú asszonyság lehet, gondolá Betti, szemeit a már kissé koros, de még folyvást szép asszonyon tévedeztetve. — Milyen tejfehér bőre s lángoló szemei

vannak; bizonyosan nem dolgozott sokat s nem is bántódott s nem sírt annyit mint én, különben nem volna szemeiben ennyi tűz, s kezei nem volnának oly puhák.

A tegnapi kalauz, báró de Manx, a reggelineél nem volt jelen. Tehát a társalgás eleve igen lanya volt, bár a háziasszonyság, kit Fáninak halálánk szólíttatni, mindent elkövette élénkítésére.

— Tehát önök édeseim, mondá többek közt Fáni, — bizonytalan ideig szándékoznak Pesten maradni?

— Csak még anyánkat fölhaláljuk, — felelt Lajos, vajas szeletet mártva theájába.

— Önök utitársa, Béla, ki meghitt házibarátom, igen életrevaló ember; ő bizonyosan fog édes anyjokról tudósítást adhatni. Addig el sem bocsátom magamtól önöket. Legyenek vendégeim; nálam úgy fogják magokat érezhetni, mint otthon. Ritka este, hogy társaságot ne fogadnék el, s még pedig mondhatom, előkelő egyénekből. Sérey Rudolf báró is, ki nagy tekintélyű úr, meg fog ma látogatni bennünket. Az ő ismeretségével csak nyerhetnek önök.

E pillanatban lépett be Béla úrfi.

Még a szokottnál is gondatlanabb arcaza volt.

Első tekintetre alig leheté ráismerni. A tegnapi kopott öltözet helyett a legelegánsabb ruha fődé testét; inge vetékedett a hófuvattal, s inggombjai a fényes nappal. A lány arczán könnyű pir vonult keresztül, midőn a belépő deli alakot megpillantá.

— Ah, üdvözlöm önöket; kezdé az arszlán, —

kérdezni sem kell, hogy jól aludtak-e; nagysád arcza eléggé tolmácsolja! S ön Fáni?

A nő fejével bólinta csak, s egy fauteuilre mutatott a belépő számára.

— Kedves jó Fánim, engedelmeiből önnek ma egy kis társaságot óhajtanék ön termeiben összegyűjteni. Fiatal kedves vendégeink könnyen megúnhathának magokat. Nagysád pedig, — folytatá Bettihez fordulva, — szereti a társaságot.

— Oh, az én kedvemért ne szerezzen kényelmetlenséget jó házinőnknek, felelt szerényen a lány s a férfin feledett szemeit egyszerre lesüté.

— Nálunk nem kényelmetlenség, hanem szokott dolog az assembléék, — jegyzé meg a házinő, s aztán Béliához fordult: — volt ön nagybátyjánál?

— A legjobb sikerrel.

— S a béke?

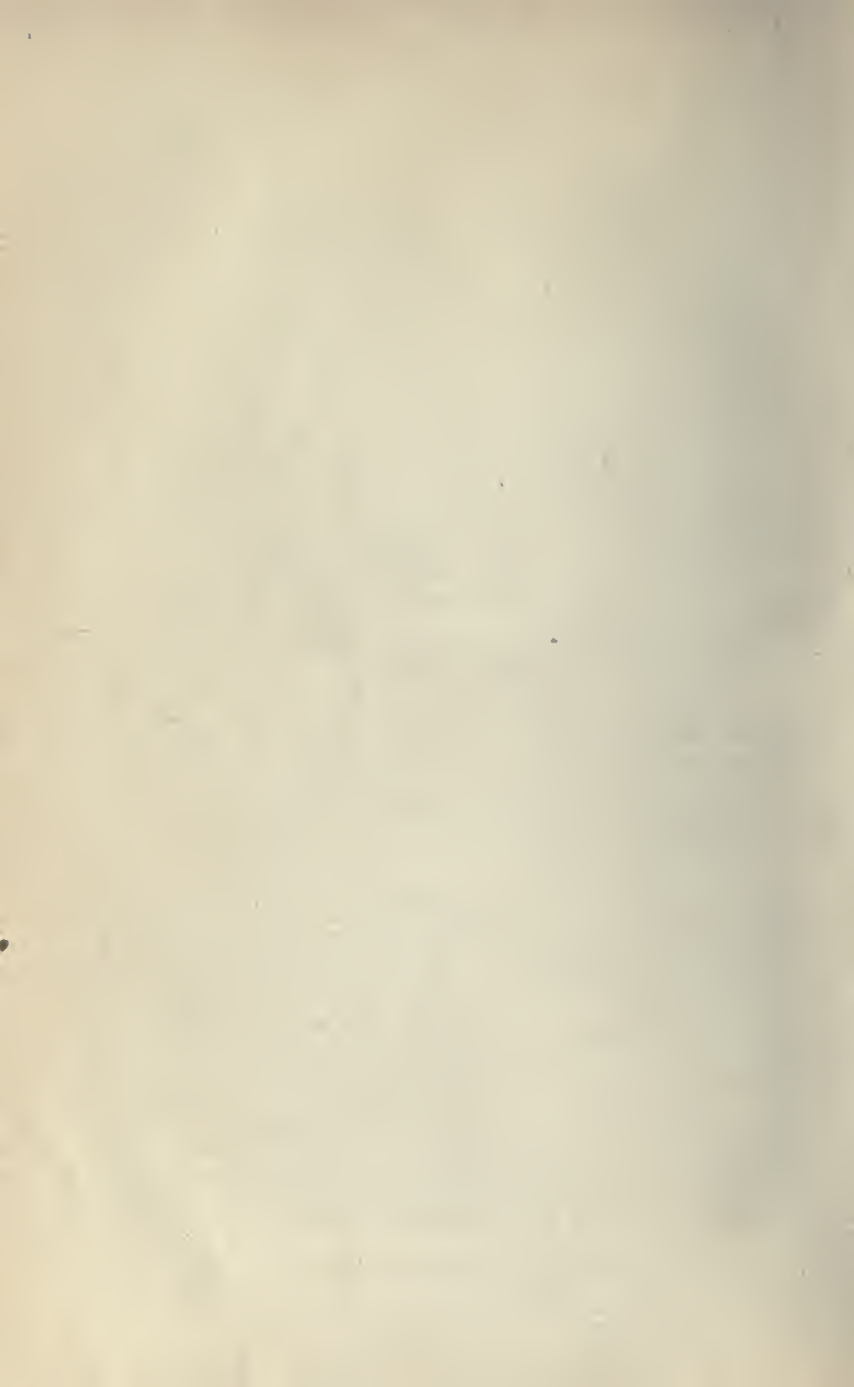
— Hamarabb megkötteté, mint hittem. Az öreg úr elméje naponként gyengül. Képzelve csak, azon könyvet . . .

— Nos?

A fiatal ember odahajolt a nőhöz, s lassú hangon monda neki valamit, melyre az puha tenyereit összecsapva, hangos és alig visszatartható kaczagásra fakadt. A fiatal ember pedig fölkelte s mintha mitsem mondott volna, mi nagy hatásra volna érdemes, Bettihez közeledék s annak elkezdve holmi édességet csevegni, mely báró de Manxunknak igen jól állott, kivált most már, hogy az az átkozott kopott ruha sem volt többé rajta.

— Mondtam már, hogy hallgasson el avval a fizetéssel!

A kopott öltöny mindenek felett zseniroz a széptevésben.

Béla azután egy kis sétát ajánlott a házikertben, mely épen nem vala nagy, hanem virág egy csepp sem volt még benne.

A háziasszonyság azalatt a szobájában maradt s rendezgeté meghívójegyeit a mai assembléere.

Esti hat óra felé gyülekezni kezdének a vendégek.

Huszonnégy-huszonhat éves barna nő lépett be egy meglett idejű, de feltűnőleg választékosan öltözött férfi karján, ki rendkívül rövidlátó volt s inkább ő látszék a nő által vezettetni, kit karján vitt.

— Hallom, új vendégeid vannak, Fánim, — kezdé a barna hölgy, miután kísérlőjével egy divánon elhelyezkedék.

— Nagyon kedves vendégek, — monda Fáni; — az egyik fiatal lány; valóban eszményi szépség! Béla már egész nap udvarol és teszi neki a szépet.

— S elfogadja?

— Bah! csupa ártatlanságból, mint kinek nincs oldala mellett valamely gouvernante.

— Oh, az én gouvernanteom is olyan kiállhatatlan volt! — mondá szenvelgő hangon a hölgy. Minden héten új gouvernante volt a háznál. Később meg a társalgónók válták föl a gouvernanteokat s azok kezdének üldözni. Hamvai báró nem tűrhette, ha oldalam mellett társalgónót láta. A báró igen elmés volt; mindig azt mondá, hogy ő csak úgy szereti a társalgónókat, ha azok va-

kok, némák és süketek. A báró igen elméncz gentleman volt.

— Mégis agyonlőtte magát.

— Ah! . . . Két légyottját visszautasítám s örü-
lési rohamokat kapott! Ah! . . — sóhajtja s ken-
dőjét szemeihez vivé.

— A másik vendége? kérdé ekkor a férfi, kire
mint a mellette ülő hölgy udvarlójára, nem igen
vala hízogó e szerelememlékezetek által előidézett
ellágyulás.

— Fialat gyermek, alig tizenötéves. Mindjárt
be is hívom őket. Kissé még vadak fognak lenni,
hanem Ottil kisasszony társaságában, melynek ő
annyi bájt tud kölcsönözni, hiszem, hogy csakha-
mar otthonosak fognak lenni.

E szavakra a házinő, — anélkül, hogy azáltal
vendégei iránt az udvariasság sértve volna, a szo-
bából távozott s a férfit és nőt magokra hagyá.

Alig csuká be maga után az ajtót, midőn a
hölgy már megjegyzésekhez kezdé.

— Valóban, ki nem állhatom ezt az asszonyt!

— Hogyan! — szólt a férj, — hisz oly szépen
bánik önnel Ottil. Előbb is bókot monda.

— Azt mindig csak érdekből teszi.

— Lekötelezettje önnek?

— Amennyiben hizeleg neki, hogy társaságá-
ban megjelenek. Ő jól tudja, hogy minő körök-
ben forogtam és növelkedém, hogy azon körökről
neki csak könyvek után lehetne fogalma, ha t. i.
könyveket olvasna. Multkor Walter Scottot kérte
tőlem olvasni s három hó mulva a legnagyobb

dicséretek közt — fölvágtatlan adta vissza. Midőn a Zeney konteszek szalonjai nyíltak meg számomra, nem hittem volna, hogy még e helyre is jöhessek valaha.

— S oly vétkes hely volna ez?

— Nem. De vannak rangok, melyeken alul áll, — felelé igen kirívó göggel a hölgy és csak szünet után folytatá, mialatt szemeit, melyek igen szép metszetűek és feketék valának — végig hordozá a termen: — nos, nézze csak báró, ha talál-e itt izlést, harmóniát?

A rövidlátó úr megtörlé gyolcs kendővel a szemeit s körültekinte.

— Ím, nézze, — monda a hölgy; — ez látogatási terem, zöld falakkal, vörös függönyökkel, sárga szőnyeggel, kék bútorral, sárga zongorával! Mily kirívó itt minden. Szeretne tőlem ízlést eltanulni és bon-tont a modorban. Hiszen társalogni sem tud. Néha akkorákat kaczag, hogy a vörös függönyök meglehbennek. Midőn B. főispánnénál valék, még a mosolyt is tükörből vittük az ajkunkon! Ah! . . — a hölgy újra sóhajta s újra szemeihez emelte kendőjét.

— S mikor ismerkedett ön meg ezen asszony-sággal, Ottil?

— Régen. Hanem mondhatom, az is sajátságos ismerkedés volt. Bizonyos polgárcsaládnál, mely lekötelezettje volt apámnak, házimulatság volt. Ott találkozáim vele. — Czifra egy mulatság vala. Egy pajkos fiú az asztal alatt lehúzta topánkáit, és — —

— Lelkemre, az nagyon mulatságos lehetne.

— Oh énnekem nagyon égett az arcom!

— Pedig abban nincs semmi. Gyermekecsiny az egész.

— De ha velem történt volna?

— S aztán?

— Igen, de még akkor csak serdülő lányka valék.

— Folytassa kérem, valóban mulatságos.

— A topánka történetét? eddig van. Csak nem kívánja ön, hogy . . .

— Semmit sem kívánok. Hanem az ismerkedés . . .

— Az is rövid. Az egészben azt röstelem leginkább, hogy egy oly családnál kellett vele megismerkednem.

— Milyen családnál?

— Mely oly csúfosan bukott el. A háziasszonyt másnap elfogatta a vármegye, minthogy történetesen — két férje volt . . .

— S hogy hívták?

— Goldbachné. — Öt évi börtönt kapott. Bűntársa, ki a nőnek csábítója volt s kire egyszersmind bizonyos méreg-keverési gyanú is bizonyult, szintén öt évet kapott. Zselye Bertalannak hívták őt, azonban a ráért fogságból csak három évnegyedet tölte ki.

— Tán kegyelmet kapott?

— Bah! Megszökött. Mint látszik, nincs többé Magyarországon; legalább sem a hatóság nem tud róla, sem egyes emberek nem találkoztak vele soha, daczára a legszigorúbb nyomozásnak.

— S Goldbachné?

— Ő kiállta fogsági idejét. Csak nemrég szabadult ki, megöszülve s megroncsolva testben és lélekben. Találkoztam vele. Egy öltözet ruhát küldtem számára . . . Tudja ön, az embernek végre is kell szívének lenni, hogy megszánja az ilyen szerencsétlen állatokat. — Nem tudom, Holdburgné vajon adta-e részvétének jelét?

— Pedig ő vagyonos.

— Úgy látszik, lovagja, Sérey Rudolf igen bőkezű iránta. Holdburgné ügyesen behálózta a bárót. Látja ön, milyen házat visz a pénzéből.

— Valóban, Sérey nagyon lovagias ember s bőkezű.

— Kár, hogy már egészen ősz.

— Pedig mily fiatal arcza van.

— Azt mondják, a korán őszülés családi betegség a Séreyekben. Hogy apja már huszonnégy éves korában olyan volt, mint a fehér galamb.

— Mindegy; azért ősz hajakkal is lehet kedves ember; s ő valóban az.

E pillanatban nyílt meg az ajtó s Holdburgné jobb és balkarján bevezeti a Goldbach-gyerekeket.

A barna hölgy, — kiről olvasóink gondolhatják már, hogy az a gazdag tőkepénzes Berger Simon lánya, — meg volt lepette e feltűnő hasonlaton; meglepetését már szavakkal akará nyilvánítani, midőn Holdburgné gyors pillantást váltott vele, mely őt hallgatásra inté.

Betti, miután meghajtá magát Ottil és a férfi

előtt, meg nem állhatá, hogy a házinőhöz fordulva, halkan ez észrevételt ne tegye:

— Nem tudom hogyan és honnan, de olyan ismerősnek látszik előttem e kisasszony, — úgy-
mond, és szemeit hosszan a hölgyre szegezé.

Holdburgné mosolyogva mondá:

— Hol gondolja ön, hogy látta őt már, ked-
vesem?

— Tán csalódhatám; — — igen; — — a vo-
nások hasonlítanak, hanem az, kit én gondolok, nem
ilyen halovány. Bizonyosan csalódám. Akkor még
kis lány valék. Bocsánat, hogy bátor voltam e
megjegyzésre.

Holdburgné nevetett s mondá:

— Nem tesz semmit édesem. Az arcokban
gyakran csalódunk. Utoljára még engem is hason-
líthatna valakihez. Nos?

— Valóban asszonyom, — mondá Betti, mialatt
szemeit a házinőre függeszté; — önnél is nagy
hasonlatot találok egy — — egy valakihez.

— Kihez?

— Nem is mondom meg, mert itt is tévedhetek,
s végre magamat kellene kinevetnem.

— Na csak bátran! ki vele! Kihez talál ha-
sonlítani? Kiváncsi vagyok, vajon ki lehet kép-
másom?

Ekkor Lajos szólalt közbe, ki már majd kibújt
mind a két szemén, úgy megnézte a nőt.

— Én tudom kihez hasonlít!! — kiálta.

— Nos?

— Holdburgnéhoz, ki gyakran járt hozzánk, — felelt Lajos; — tökéletes hasonmása.

Ottl és Holdburgné összenéztek.

— Nemde azon Holdburgnét gondolja ön, — kérde nevetve Ottl, — kinek egy 'estve a topánkáit

Lajos elpirult s egy lépéssel odább sompolygott. Betti pedig e szavakra még jobban szemügyre vette Ottl-t s a topánka-történet felhozására tökéletesen meggyőződék gyanujában.

— Valóban, — mondá Betti, — tovább nem kételkedem önben. Ön Berger Ottl kisasszony, ki apám házánál többször igen szívesen látott vendég volt. Nemde, eltaláltam? szóljon, kérem kegyedet, mondja, hogy nem csalódom! . . . Oh borzasztó nap volt az, midőn önnel utolszor találkozáim! anyámat is akkor látám utoljára, meg apámat is? Oh mondja, nemde ön Ottl? S ha az csakugyan, úgy ön adhat felvilágosítást, miért vesztém el szüleimet s hol találhatom föl ismét őket?!

Mielőtt Ottl, ki meglehetősen zavarban volt, felelhetett volna, az ajtó hirtelen fölpattant s be-toppant Béla.

— Jó hűr uraim és hölgyeim! — kezdé hangosan a belépő: — báró Sérey, a mi kedves barátunk megérkezék.

Holdburgné azonnal távozik a teremből, hogy elébe siessen.

Béla azalatt iparkodik a házinő szerepét vinni s a társaságot mulattatni.

— Mióta Ottl kisasszonyhoz nem volt szeren-

csém, — kezdé a lovag, — föltünőleg megváltozott színben.

— Tán veszíték?

— Ellenkezőleg, — nyert! arca rózsái térnek vissza.

— Én pedig szeretek halovány maradni. Dacára, hogy azért nem keresem a haloványságot, mint a kis Zeney grófhölgy, ki ha szerét tehette, mindig krétát evett.

— Bah! az még semmi, mondá Béla, ki igen hajlandó volt minden pillanatban visszaesni báró de manxi szerepébe! — Lajos Fülöppel a királyi asztalnál midőn ebédeltem, — D . . . hercegnő, kinek túlpiros arca volt, egész ebéd alatt papirost rágott és evett.

— Papirost?!

— Egy ív papirosért a féczáneczombokat mindig az én tányéromra csempészte . . .

— Királyi asztalnál?!

— No bizony! Egy hercegnőnek nem vesznek ilyesmit rossz néven, mondá vállvonva Béla.

— S miért evett papirost?

— Az már betegség, részint pedig kiszámítás. Nagyon halványft.

Ez így folyt egy ideig. Ha Ottil bárókról és grófokról beszélt, akkor Béla a hercegi és királyi asztalokon alul meg sem állt. Ha Ottil fürdőkről beszélt s említé, hogy két saisons igen pompásan mulatott át Bádénben, — hja, Béla akkor már Helgolandban volt kalandáival s bebizonyítá, hogy Helgolandban két évig volt fürdőkirály.

Lajos és Betti csak hallgatta ezt a két óriást s titkon irigylék boldogságukat.

— Betti kisasszony és Lajos, sziveskedjenek kissé e mellékszobába jönni! — szólt a házinő, ki e pillanatban dugá be fejét a terem félig nyitott ajtaján.

Lajos és nővére távoznak.

Béla utánok nézett s hatásos pathossal mondá:

— Oh, mily égi szépség! mint Lamartine barátom mondja: aranyálom!

— Ön egészen el van ragadtatva, — jegyzé meg Ottil oly hangon, melyből látszott a nehez-
telés, hogy jelenlétében más hölgyet emel ki, ho-
lott még ő is tarthat igényt a bókokra. — Ön
magánkívül van.

— Csudálhatni-e? Vagy volt már tökéletesb szépség a földön? Minden más hölgy elbúvhat mellette.

— Szép öntől! — mondá biggyesztett ajakkal Ottil: — valóban, mióta ön királyi asztaloknál ebédelt, nemhogy nyert volna, de veszíte udvariasságából.

A hangban, melyen e szavak valának mondva, annyi gúny feküdt, hogy báró de Manx barátunknak lehetlen volt el nem értenie.

— Hja, — mondá Béla! — kezdek blazirt lenni.

— Huszonhárom évvel!?

— A blazirtság kinél előbb, kinél később áll be; s ezért nem csodálom, hogy ön még nem az.

Ez elég gorombán volt mondva. Ottil elvere-
sedett s ajkába harapott. Érzé, hogy évei számára
volt czélozva. Gyorsan a mellette ülő férfihoz for-

dult, ki egész beszéd alatt nem tett egyebet, mint gyors kendőjével szemeit törölgeté, melyekre a felgyújtott lámpa nagyon bántólag hatott.

— Édes báróm, mondá Ottil, mialatt battiszt kendőjéről a csipkét tépte le: — úgy hiszem, mehetnénk, miután a háziasszonyság úgylis itt hagyott bennünket.

— A háziasszonyságot én képviselem, — vágott szavába Béla s oly ledéren hajtá meg magát a hölgy előtt, mintha nem is ő volt volna, ki előbb e szép gorombaságokat mondá a hölgynek. — Hizelegphetek magamnak, hogy megelégszik velem nagysád?

— Csak menjen ön, mondá Ottil, egy tekintetre sem méltatva a fiatal embert; — ön valóban goromba!

— Köszönöm nagysád! — szólt s újra mélyen meghajtá magát a lovag. De nem tesz semmit. Hisz erre mondá Horatius

— Tán azt is ismerte? — jegyzé meg csipősen a hölgy.

— Oh nem, nagysád! Horatius már meghalt akkor, midőn én Párisban jártam. Hanem azért mégis tudom, hogy azt mondá, miszerint: — *non dare sed sentire etiam homines sunt, qui nolo dicere, sed pergere et pulchras foeminas stultas et sum asinus.* — Ezt mondja Horatius.

— S mit tesz magyarul? — kérdé a hölgy, oda sem tekintve.

— Mit tesz? az annyit tesz nagysád, hogy: az asszonyok szíve tele van csalánnyal, — dugd

be a füledet, hogyha beszélsz lánynyal. Még magyarábban: az egyik tizenkilencz, a másik egy hián hús.

— Mindig szebb, mindig szebb! Valóban ön nagyon kedves ember! — mondá a hölgy s fölkelte a divánról.

— Távozni akar ön? — kérdé társa, szintén fölkelve és zsebkendőjét eltéve.

— Oh, ily durvaságot a Zeney grófok . . .

— Kérem, az amerikai külügyminis . . .

— Csak hagyja el! . . .

— De kérem! . . .

— Ön sohasem ebédelt királyi asztaloknál.

— De a Zeney grófokhoz mégis hivatalos lettem volna, ha t. i. Zeney grófok existálnának a világon.

Ottl elkéült. A fájósszemű férfi karját nyújtá neki. — Már épen távozni akartak, midőn a házinő belépett.

— Pszt — mondá Holdburgné, ujját ajkára emelve; — csöndesen legyenek! . . . Gyanus emberek vannak a ház körül!

— Gyanus emberek!?!

Holdburgné lábujjhegyen közeledék s iszonyú kétségbeesett arcczal s alig hallhatólag mondá:

— Sérejt üldözik.

— Üldözik?!

— Ah! . . .

— Oltsák el a lámpát! — kiálta a házinő: — ilyenkor legczélszerűbb a sötétség, nehogy belásanak az ablakon.

— S Betti? kérdé Béla.

— Vegye őt magához s vigye a merre legjobbnak látja! — mondá Holdburgné, mialatt az alabastromlámpa világát egy lehelettel elfuvá.

— De hát mi történt?

— Sérey fölfedeztetett, — mondá az asszony s félelmében Ottil karjába fogódzék.

— Ki által?

— Ki fődözte föl?

— Csitt! a kapun dörömbölnek!

— S emitt az ablakon is! — mondá ijedten a férfi, kit folyvást bárónak hallánk szólíttatni.

— Teremtő isten! — kiálta kétségbeesve a nő! — végünk van!!...

E pillanatban a terem ajtaja ujólag fölnyilt s belépett Sérey.

Szép növésű férfi, fiatal arczczal, de ősz haj, ősz bajusz és ősz körszakállal, anélkül, hogy arczán csak egy csepp ráncz is volt volna.

Minden szem a belépőn függött, midőn a lámpát meggyújtatá.

— Ne ijedjenek meg önök, — mondá a belépő, jobb és balkezén a két Goldbach-gyereket vezetve. — Nincs semmi baj!... De mi is lehetne?... Gonosz emberek vagyunk mi?... Bah!... S önök oly zavartak! Mi ez?... Úgy néznek ki önök, mintha összeesküvők volnának!... Fáni! kész a vacsora? ma nagyon boldog vagyok! ünnep legyen a háznál!... S ön Ottil kisasszony! — folytató a hölgyhez fordulva: mit mond e tréfához? Valóban, míg ily angyal mint ön, köztünk van, nem félhetünk az ördögöktől.

— Ne ijedjenek meg önök, — mondá a belépő, jobb és balkezén a két Goldbach-gyereket vezetve.

Ez bók akart lenni s Ottilnak kárpótlást nyújtja az előbbi sértésekért.

Sérey megjelenésével a kedélyek csakhamar lehiggadtak. Mindenki iparkodott vidám lenni, mely azonban a háziasszonyságnak sikerült legkevésbbé.

— Folytassák önök a félbenszakadt társalgást, — mondá Sérey, ajkán oly mosolylyal, melyen nagyon látszott, hogy erőltetett vala. — Ottil kisasszony még mindig a szép ábrándozó! . . Tartanak még a mézes napok? — tevé utána a rövidlátó férjhez fordulva.

— Oh, mi nem vagyunk férj és nő, — felelt a férfi.

— Az nem tesz semmit. A szerelemnek úgy megvannak mézeshetei, hónapjai mint a leg törvényesebb házasságnak. Nemde Fáni, — — mi sem vagyunk férj és feleség s mégis a legboldogabb pár vagyunk a földön.

Holdburgné mosolyogni akart, de a zavar, mely még nem enyészett el arczáról, gátlá őt a mosolyban.

Sérey folytatá:

— Ostoba intézmény szerintem a házasság. Holtomiglan, holtodiglan! Bah! Ki kötné le magát egy életre?! A szerelem jó és megy. S ki áll jól, hogy idővel, viszontagságok, balsors közepett megtarthatja szívében azon szerelmet, melyet megtartani esküdött?! Nyitott könyv-e a jövő, melynek lapjaiban olvashatunk, hogy oly bizton esküszünk reá?

E bölcselkedés (ha csakugyan annak lehetne mondani) nagyon tetszék a fájósszemű férfinak, legalább fejével többször helybenhagyólag inte. Ellenben Ottilnál ellenkező hatása volt s nyugtalanul tekintgete a mellette ülő férfira, kivel tán kilátásai lehettek egy boldog házasságra.

E közben Sérey Bélához fordult s titkon súgott a fülébe, mit a többiek nem hallhatának.

— Jegyezze meg ön jól, mondá Sérey halkan: — Váci-út, nro 37. Volt ön már ott?

— Igen, — felelt Béla.

— Itt a kulcsok. Bettit és Lajost magával viendi. Egy óra mulva ott leszek én is. Mindenek fölött óvatosság és elővigyázat. A gyermekeket nem akarom kibocsátni kezeimből. Elvállalja a felelősséget?

— Igen.

— Hálámra számolhat.

— Várjon még egy kissé, hogy az eltávozásnak czímet adhassak, — mondá Sérey homlokát dörzsölve kezeivel, mi közben magában mormogá: nagy föladat; de megérdemli a fáradságot! igen; ez kötelességem! ezért sokat megbocsátand nekem az isten! . . bátorság, csak bátorság! —

Aztán Bettihez fordult s miután szemeit hosszan tévedezteté rajta, mondá:

— Tehát ön édesem, mielőbb óhajt édes anyjával találkozni?

— És apámmal, — felelt Lajos.

A férfi homloka elborult; iparkodék azonban azt rögtön elosztatni.

— Igen, igen, azzal is, — mondá aztán könnyű zavarral: — holnap céljukat érik önök. Hanem még ez estve elhagyják e házat. Majd Béla elki-sérendi önöket bizonyos helyre. Szeretik önök Bélát?

Betti lesüté szemeit s alig hallhatólag susogá:

— Ezen úr igen jó ember. Sok szivességet tett velünk.

— S különösen mulatságos! tevé utána Lajos. Én nagyon szeretem őt, mert oly szépeket beszél.

— Tehát vele fognak menni.

— Mindjárt?

— Igen. Béla majd ott jó esteliről fog gondoskodni. Ne hiányozzék semmi vendégeim kényelméből; minthogy az én vendégeim leendnek.

Tíz percz múlva Lajos, Betti és a kalauz készen valának az elindulásra.

A kaput maga Sérey nyitá föl számukra, anélkül hogy a sötétben világítani engedett volna. Midőn kiléptek, mind a háromnak megszorítá kezét s a kaput gyorsan bezára utánok.

Béla karonfogva vezeté őket.

— Vonja ön sálját jobban nyakára, — mondá Bettihez Béla — könnyen meghútheti magát.

A lány oly önkénytelen engedelmeskedék, mi-alatt szemeit az ifjú arczára emelé. Az olyan halavány volt. Tán az utozai lámpa oda vetődött sárga fényétől.

A lány bátorságot vett magának, vagy tán akaratlanul lebbent el ajkain e kérdés:

— Beteg ön, hogy oly halvány?

— Nem, nem, — felelt az könnyű zavarral; — tán a hidegtől.

— Fázik ön? — kérde Betti s lassú, susogó hangon tevé utána: — nekem melegem van.

Elhallgatott. Béla nem válaszolt rá semmit. A lány földre szegzé szemeit, mintha lépteire vigyázna a rossz kövezeten. Idő múlva azonban ismét mondá:

— Ha ön fázik . . . átadnám sálomat . . .

A férfi arca kipirult egy pillanatra. Megszorította a lány kezét, mely úgy reszketett s a szorítást nem viszonzá. Nem volt bátorsága, vagy tán nem tudta, hogy ezt szokták tenni.

Tovább mentek. Béla, ki szüntelen tudott tárgyat találni a beszélgetéshez, e pillanatban elveszté e tulajdonát s oly néma lőn, mintha egy varázslásra egész eredetiségéből kivetkezett volna. Gyakran megállt, majd ismét sebesebben hurocolá magával védenczeit, míg végre a Lipót- és Borz-utcza szegletéhez értek, hol egy szemközt jövő bérkocsit álllta meg s foglaltak el.

— Váciút 37-ik szám! mondá a kocsi ajtaját becsappantva.

A bérkocsi tovább robogott.

X.

Ottl kisasszony.

A Váci-úton a 37-ik számú ház azon időben csak szerény, egyemeletes épület volt. Most, mint háromemeletes palota pompázik; s így nem ismerhetnének rá; hozzátéve hogy azóta már a 37 is le van kapujáról törölve s új számot kapott.

Béla az emeletre vezeté vendégeit, melyen egy elő- és három kitünő választék- és kéjelemmel rendezett szobát bírt Sérey. Séreyn és egy vén süket cselédén kívül senki sem lakta ez osztályt.

A vén cseléd, Márton, kinyitá a szobákat Bélának, kit mint Sérey bizalmas emberét régóta ismert.

— A kék szobát be kell fűteni, kezdé Béla, — s gondoskodjék jó esteliről. A báró úrnak igen kedves vendégeket hoztam.

Márton, ki képzeletet fölülmuló süket vala, másodszor is elmondátá magának a parancsot, és csak harmadszori hallásra felelé, hogy:

— Igenis tens úrfi, a báró önagysága egészséges, hanem még nem jött haza.

— Ejj, éppen azért fűtsön be! megvárjuk őt itthon! kiáltá fülébe Béla.

— Mit parancsol tens úrfi? kérdé, előrehajtva fejét, s tenyerét mintegy tubust odatartá füléhez.

— Hogy tüstént fűtsön be!!!

— Mondtam már, hogy nincs itthon. Éppen olyan a tens úrfi, mintha süket volna.

Béla, türelmét vesztve, egyet fordult sarkán s a terem ajtaját kinyitva, vendégeit előrebocsátá.

— Tegyétek magokat kényelembe, s tekintsenek mindent mint sajátjokat, — mondá Béla, s némi bosszúsággal tévé utána: — Márton gazdával nehezen fogunk valamire mehetni. 1809-ben pattantyús volt, s a háborúban veszté el hallását. Nem is tudom, hogy a báró minek tartja őt vesződségnek?! Ha vizet kér tőle, — befúti neki mind a három szobát; — ha ruháit akarja vele tisztogattatni, — elmegy és elhossa a vargát, hogy szabjon a lábára topánt stb. Valóban csak nyűg már a háznál.

— Tán nagyon jószívű a báró, és csak könyörületességből tartja őt magánál; — jegyzé meg Betti sáljából kibontakozva.

— Úgy van. A báró sok emberrel tesz jót. Az egész városrész előtt ismeretes jótékonyságiról.

— S honnan ismer ő bennünket? — kérdé Lajos.

— Csak türelem. Mindent meg fognak önök tudni.

— Mindent?...

— Foglaljanak csak helyet önök. Tüzet fogok rakni a kandallóba. Isznak egy kis theát?

Lajos azonnal igennel felelt. Betti azonban szótlan tévedezteté nagy ábrándos szemeit a fiatal férfin, kinck arca még most sem nyerte vissza előbbi gondatlanságát.

Pár percz mulva, a kandallóból lobogó tűz világa derengett szét a nagy teremben, mely képek és nagy álló gipszszobrokkal volt díszítve. A föllobogó láng játékára elkezdenek a szobrok árnyai táncolni a falakon. — Betti lehajolt Béla mellé a kandallóhoz, hogy a tüzet segítse éleszteni. Arczaik csaknem érintkezének. Mintha lélekzetöket egymás ajkáról szívták volna. Lajos a tánczólg oteszk alakokat bámulá a félhomályos falakon; mintha mondta volna: — mily jó kedvök van ezeknek a megholt emberek árnyainak.

A tűz Béla sötétbarna arczára veté világát, mely oly festészi színezetet kölcsönze annak.

Betti fölemelkedék a tüztől. Tenyerét homlokához szorítá, mintha ereinek szétpattanásától félne. Azt gondolá, tán a hosszas hajlás miatt kábult el. Egy mély karos székbe veté magát, s fejét csöndesen kezére hajtá.

Lajos oda ment hozzá lábujjhegyen, s kíváncsiságból egészen a lány arca alá hajolt. Azt akarta tán meglesni, ha vajon alszik-e? Hanem egyszerre elnevette magát.

— Különös lány ez a Betti! — mondá nevetve: — itt vagyunk a legjobb emberek között, itt van a legjobb dolgunk a világon, s ime, Betti sír!...

— Miért sírna, Betti? — kérdé Béla, felugorva s a lány kezét gyöngéden érintve.

A lány, homlokig pirulva, egy el nem palástolható könnyet nagy gyorsasággal törölt le arczáról, és zavarral mondá:

— Hiszen nem is sirok, — mondá könnyű mosolylyal a lány, s keze úgy reszketett az ifjúében.

Béla észrevevé. Megszorítá és elborsátotta.

Kocsi robogott el az ablak alatt. Béla az ablakhoz ugrott s hallgatódzék, de a kocsi tovább hajtott.

— Azt gondolám, hogy ő jön.

— Ki?

— A báró.

— Oh, nyugtalanul várja ön? — kérdé Betti.

— Csak önök érdekében, hogy ne legyünk így magunkra. Sajnálám, ha önök unnák magokat.

— Ön mellett? — mondá Betti oly hangon, mintha megbánta volna hogy kimondá.

— S ön nem találja társaságomat unalmasnak?

— Sem Betti, sem én nem tartjuk önt unalmasnak, — felele nővére helyett Lajos. — Sőt nagyon szeretjük önt, minthogy olyan szépeket beszél. De nem is csuda. Ön nagyon sokat utazhatott.

— Szép darab földet jártam be.

— Látott ön kutyafejű tatárokat?

— Oh, milyen gyerek vagy te Lajos! — mondá Betti, ki nagyon röstelte öccsének ez ostoba kérdését. — Tanultad valahol, hogy vannak olyanok?

— A geografiában ugyan nincs benne, hanem az emberek sokat beszélnek és tudnak, amit tán kifeledtek a geografiából. Nagyon szeretném tudni,

ha vajon azoknak a kutyafejű tatároknak csakugyan kutyafejük van-e. Az nagyon mulatságos lehet, Beh szeretnék én is utazni!

— Ha ön kedvében jár a bárónak, bizonyosan elküldendi önt utazni, — mondá Béla.

— Engem! Ah istenem! holnap mindjárt kész lennék az útra!

— Mielőtt anyánkat láttad? — szólt komolyan a lány. — Oly hamar feleded őt?

— Igaz! mondá elszomorodva a fiú. — Addig nem mennék.

— Szereti ön anyját nagyon? — kérde a férfi.

— Nagyon?... Oh, jobban, mint Bettit! pedig őt is nagyon szeretem!.. Nincs a világon senki, kit úgy szeretnék, mint anyámat! Oh, ha még egyszer láthatnám őt!

— Holnap megláthatja.

Márton lépett a terembe.

— Mikor jön haza a báró úr? kérde a cseléd.

— Tüstént.

— Olyan soká? S hol lesz addig?

— Márton, — mondá Béla, — igen okosan cselekednék, ha nem kérdezősködnék többet; mell-betegségben szenvedek.

Nem tudom, meghallotta-e Márton e szavakat, elég, hogy elkezdte a szobában holmit rakosgatni, mely munkájának az lett a vége, hogy az asztal egyszer csak föl volt terítve theához.

Aztalhoz ültek. Lajos jobbról, Betti balról s Béla középett foglalt helyet.

Márton a theához vajás szeleteket és hideg sü-

tet rakott föl. Béla erősen rhumozá theáját, mely kissé elűzni látszék előbbi nyugtalanságát, s beszédének ismét folyamába kezde jönni, melynek Lajos felette örvendett. Hanem ezuttal, a minis-tereknél tett látogatások s királyi ebédek mégis kimaradtak a beszélgetésből. — Betti szokása szerint most is hallgatag volt, de annál többet beszélt szemeivel, melyeket úgy-úgy ott felede a mellette ülő férfi arczán.

— A báró nagyon soká késik, — mondá többek közt Béla.

— S önt ez nyugtalanítja?

— Igen, minthogy már éjféltre jár. Egyébiránt nem valami fontos; bizonyosan jól mulatnak Holdburgnénál. Apropos, hogyan ismerte ön meg Holdburgnét? Tán nem változott?

— Sőt nagyon. Első este gyanakodni sem mer-tem, hanem Ottil által győződém meg. Mit keres Ottil Pesten?

— Pár éve hogy atyja tönkre jutott...

— A gazdag Berger?

— Igen. Addig bolondították őt nagy úri asz-
talokkal, mfg végre azon vette észre magát, hogy a drága étkeket ő fizette meg. Valódi udvari bo-
londja volt néhány grófnak, lányából pedig töké-
letes majmot csinált. Oly kevély volt utoljára, hogy
szerinte, szerencséjének kelle tartania valamely
polgárcsaládnak, ha az asztalukhozi meghívást nagy
kegyesen elfogadta. Pedig az öreg Berger uram
nyúlőr-kereskedésen kezdte. Beh sok ártatlan
nyúlnak kellett elvérzeni nagy Magyarországon,

míg az öreg Berger annyira vihette, hogy tigrisbőrökön járhatott.

— Tehát megbukott?

— Megbuktatták ugyanazon nagy urak, kiknek társaságával Ottil még most sem átall kérkedni. Szerencsére az öreg bukását nem sokáig élte túl. Meghalt; tán a fájdalom és kétségbeesés vitte sírba. Valamint beteges anyja is csakhamar utána költözött.

— S most Ottil? Mit csinál Pesten szegény? kérdé résztvevő hangon és arcozal a lány.

— Bah! bizonyosan nem verte falba a fejét, melyért kár lett volna, miután eléggé szép. Esheetik-e szép lány kétségbe, míg jó bolond férfiak vannak!

Betti nem érté, és csak könnyedén veté utána:

— Valóban, Ottil szép lány. Szép haja s igen zép tömött szemöldei vannak.

— Fogai kissé feketécskék, azért is nem nevet oly gyakran, s inkább hajlandó a sírásra, minthogy fekete szemeihez a könnyek igen jól állanak.

Betti ezt szinte nem érté, hogyan lehet valakinek kiszámításból sírni, — csak azért, mert a nevetés rúttja, a sírás pedig jól áll neki. Szegény Betti! még nagyon sokat kell megtanulnia!

Idő múlva a beállt szünetet ismét a lány töré meg.

— Tehát Ottil kisasszony, apja halálával, szegénységre jutott? monda a lány. Vajon miből él most szegény? bizonyosan női munkák tartják fenn őt.

— Valóban női munkák, — mondá nevetve Béla s egy pohár rhumos vizet hajta föl.

— Mit nevet ön? szólt zavarral a lány! — én magam is igen jól varrok és himzek. Majd megkérem őt, hogy számomra is szerezzen munkát.

E pillanatban bérkocsi állt meg a kapu előtt.

Béla fölugrott s az ablakhoz siet.

— Ki jön? kérdé, szintén fölkelve Betti.

— Nem láthatám őt. Már bejött a kapun.

A másik perczben megnyílt a terem ajtaja, s Ottill lépett be.

— S a báró? — kérdé gyorsan feléje közeledve Béla, he sem várva a köszöntést.

— Csak egyedül jövök, — felelt a hölgy, s Bélát félre inté.

— Mi történt? kérdé Béla, oly lassú hangon, hogy Lajos és Betti nem hallhatták meg.

— Semmi; — felelt szintén sűgva a hölgy. Sérey megmenekült.

— Tehát csakugyan üldöztetik?! — mondá, nagyot lélekzelve.

— Két férfi leselkedék reá, kik bizonyosan orozva akarták megölni. Sérey a kis házikert kerítésén át menekült. Holdburgné kétségbe van esve, Sérey nem igen fog többé e szállásra jönni; új lakást szándékszik keresni. Addig én jövök, hogy Betti fölött őrködjem.

— Őrködjék?!.. Kegyed?!.. mondá a férfi, s nagy megerőltetésébe került, hogy el nem nevette magát.

— Igen, — felelt komolyan s némi sértődéssel

a hölgy. — Vagy ön óhajtotta volna e szerepet elvállalni?! — Bah! ön Lajosnak viselendi gondját.

— Köszönöm! — mondá gúnynyal a fiatal ember. — Rég óhajtok már gyermeknevelő lenni.

— Mindegy. Ön a kék szobában fog hálni Lajossal, én és a leány pedig a báró fülkáját foglaljuk el.

— Nagyon bölcsen, — szólt meghajtva magát az ifjú.

— Az ajtók gondosan be lesznek zárva, — tevén utána Ottil.

— Még bölcsebben! — monda nevetve Béla.

— Minden têt-à-têt megtiltatik a lánynyal.

— S helyette önnek udvarolhatok.

— Megkimélem önt a fáradságtól, — mondá biggyesztett ajkakkal a hölgy és sarkán egyet fordulva, a két testvérhez közeledék.

Béla utána nézett a távozó hölgynek, és sajátos mosolylyal ajkán, fogai közt mormogá: — Oh, ártatlanság báránya! oh, szende Lucrétia!

Ottil kibontakozék téli felső öltönyeiből, s egyikét a legszebb szabású, alabastrom nyakaknak hagyá láttatni, sőt egy futó pillantással maga is megtekinté azt a szemközti tükörben; haját, mely fürtökben vala, s melyek a kalap alatt kissé megtörődtek, elsimogató, s nagyon elégedetten fordult el a tükörtől.

— Önök már esteliztek? — kérdé, szemeivel végig futva az üres asztalon.

— Igen, kisasszony,

— Kár! szerettem volna önökkel egy palaczk

pezsgőt elkölteni, — mondá, mialatt egy mély támlásszékre veté magát, igen kicsiny lábait pedig egy himzetes zsámolyra rakta fel. — Béla! nem volna önnek kedve a báró pinczejéből egy palaczkkal felhozatni?

— Pezsgőt?

— Igen. S nyújtson egy szivart is ide. Van önnek?

— Sajnálom, hogy e pillanatban csak erős szivarok vannak nálam.

— Azt hittem, hogy valamely konzul, minister vagy praesidens asztaláról tartott fenn számomra egy pár hölgyzivart.

— Vigasztalhatlan vagyok, hogy mindazon alkalmakon nem jutott ön eszembe.

— Úgy látszik, önnek hiúsága, gorombának tartatni?... Én nem jutttam eszébe!... Eh bien!... Adjon egy szivart, bármily erős is.

A fiatal ember, jobbával szivartárczáját, bal kezével pedig fidibust nyújta a hölgynek.

Betti mindaddig nem hitte, hogy Ottil csakugyan rá fog gyújtani, míg annak ajkairól az első füstgomolyt nem látta. Lajos rettenetesen megbámulta, mint olyan csodát, melyet Alörsön nem volt módjában látnia.

— Hozat ön fel pezsgőt? kérdé aztán Ottil.

— Szívesen, ha a kulcsok kezemben volnának.

— Ott a szögletben ama korinti szobrocska mellett van egy kis asztal, húzza ki a fiókját, abban van a kulcs. A báró megkért, hogy három napig én vigyem gazdaságát.

Béla megtalálván a kulcsot, Mártont szólította be, ki, miután nagy nehezen megérté, hogy az uraságok és asszonyságok pezsgőt akarnak inni, vevé a kulcsot s ment a kamrába, hol a báró pezsgői álltak. — Pár percz múlva felpattant az első dugasz.

— Házi gazdánkért! kiálta Ottil, magasan emelve a habzó poharat. — Nos? — — önök nem isznak? — mondá, visszatéve a kiürített poharat.

— Oh, én sohasem ittam bort, — mondá vonakodva Betti. — S félek, Lajosnak is megárhathna.

— Kedvesem, a pezsgőnek nincs oly veszélyes hatása, hogy félnünk kellene tőle. Kedvemért egy pohárral. Béla, kínálja ön vendégeinket.

A fiatal ember tele tölté a lány poharát s oda nyújtá. Betti vonakodék; oly piros volt, mint a tűz. Végre Béla rábeszélésére, ajkához emelé az édes italt, melyből az első csipős cseppek könnyeket facsartak szemeiből, melyek olyanok valának, mint az emlény, s rajt a könnyek, mint a friss harmatcsepp.

Ottil már a második poharat ürté, melytől fehér arca könnyű pirt kapott.

— Szivarom kialudt, — mondá a syrén, fejét hátra hajtva a szék támlájára. — Béla, önnek ezt észre kellett volna már vennie! Egykori udvarlóm, gróf Szendrő Gyula figyelmét ilyesmi ki nem kerülte Tüzet kérek!

Béla fidibus után nyúlt, Ottil azonban félretolá kezével s mondá:

— Nem kell fidibus! tartsa ide ön égő szivarát; arról akarom meggyújtani.

Olyan szomorú pillantást vetett Betti a kaczer lányra, midőn Béla égő szivara, melyet ajkai közt tartta, érintkezésbe jött amazéval. Ajkaik milyen közel jövének egymáshoz. E pillanatban sajnálta, hogy ő is nem szokott szivarozni.

— Valóban, a báró ennél jobb pezsgőt is tarthatna, — mondá Ottil, visszaesve szokott bfrálói modorába. Ebből négy pohárral is megiszom, s mégsem változtat kedélyemen. Mit gondol ön Béla, tán nem is valódi pezsgő? Pedig az ártalmas; más napra főfájást okoz. Igyék Béla! Hamvay báró elébe sohasem volt szabad, csak valódi pezsgőnek jönni. Ez, ha jól emlékszem, olyan közönséges fajta, milyent Goldbachéknál ittunk egykor. Emlékszik ön még rá, édesem? — kérdé Bettihez fordulva: — ön atyjának volt épen születésnapja.

A lány arcza elborult e kérdésre. Tán szomorú emlékezete ébredt fel, mely őt e naphoz köté, vagy hogy fájt a hölgy e durvasága.

Bélára is rosszul hatott, mert azonnal oda hajolt Ottilhez, s egész lakónicze mondá fülébe:

— Kedves Ottil kisasszony, ön nagyon goromba!

— Ön az oka; miért hagy beszélnem, — felelt nevetve Ottil, mi közben új pohárral ürfte ki: — tehát miért nem mulattat ön? Beszéljen tehát! önnek igen jó beszélőkéje van. Hadd halljuk! mondjon nekünk egy párt galánt kalandaiból. Oh, mert hisz ön, don Juan, Richelieu, ön csak megy, lát és győz! a hölgyek Julius Caesára!

Az ifju homlokán nagyon jelentékeny pár redő húzódtott össze, midőn e szavak közben egy vé-

letlen pillantással Betti arczát meglátá, mely olyan sápadt volt s kinek ajkai úgy remegtek. Béla megérté a fiatal lány arczán e hatás okát, s ajkába harapott, midőn Ottil füléhez hajolt és mondá:

— Ne feledje, hogy én felül bírom mulni önt a kiméletlenségben, de nem akarnám mindjárt az első napokban megmérgezni e gyermekek kedélyét. Legyen ön szives, és szünjék ingerelni!

— Hahaha! Béla barátunkból a pezsgő beszél! — nevetett Ottil, s hátra veté magát a karszékekben. — Meg nem foghatom, hogy az arisztokratia fejébe sohasem megy oly hamar a pezsgő, mint egyéb alsóbb osztályokéiba. Báró Kerendi Friczi országos pezsgőivó volt, hanem sohasem beszélt félre. S ön, egy palaczkától annyira felhevül, hogy egészen szokása ellen itt szépeket mond nekem. Ah édesem, — tévé utána Bettihez fordulva, — hallotta volna csak, milyen bókokat mondott a fülembe. Hahaha! mint egy timárlegény.

A fiatal ember vállat vonstott, s felkelt, s magában érthetlenül mormogá: — Ebbe a lányba vagy minden rossz szellem belébújt ma, vagy megittasodott. Nem lehet vele beszélni.

Ottil is felkelt; égő homlokán kezecskéjét végig húzván, panaszkodék a nagy hőség ellen, s nem mulasztá el utána tenni, miszerint e támlásszék, melyen ült, s mely à la Voltaire van készítve, igen ostoba és czélszerűtlen találmány, és sokkal pikánsabbaknak találja a balzakokat, milyenek Csicseri komtesz termeiben vannak.

Betti e közben oly mozdulatlanul ült meg he-

lyén, mintha csak szobornak faragták volna oda. Minő ismeretlen érzelmek s ismeretlen gondolatok vonulhattak tiszta szívéen s gyermeteg lelkén keresztül, látva e hölgy kaczer, kihsvó viseletét Béla ellenében. Mitsem óhajtott volna inkább, mint e pillanatban magányba vonulhatni, — tán hogy távol, távol lehessen e szilaj hölgytől, vagy hogy tán elgondolkozhassék, elábrándozhasson. Oh minő álmai lehettek e fiatal lánynak, ismeretlen, fejlődő érzelmeinek első stádiumában!..

— Éjfél elmúlt, — kezdé szünet mulva Ottil, egy tükör előtt állva, s gyönyörködve arczában, hogy az visszanyeré elvesztett rózsáit. — Gondoskodják Béla, hogy vendégeink lenyugodhassanak.

— Márton már mindent rendbe hozott, — felelt az ifjú.

— Igen? Jól van, hanem magam akarom a szobákat felosztani. A kék szobában ketten fogunk hálalni, ön édes Bettim és én. A sárga szobát Béla foglalja el, s az étteremben itt e divánon Lajos számára vettetünk ágyat... Teringette pezsgője! halántékomon egy ér oly sebesen lüktet. Bizonyosan nem volt valódi pezsgő, mert e hatást most érzem először.

— Nem tesz semmit, — mondá hanyagul Béla: — reggelre elmúlik.

— Bah! de reggelig mit csináljak vele?

Béla nem válaszolt. Sötét, átható szemei folyvást a fiatal Bettin tévedeztek. E pillanatban elfeledett minden udvari ebédet, ministereket, hercegeket,

tábornagyokat és egyéb nagy férfiakat, kikkel ő oly bizalmas baráti lábon állt. Csak egy titkos édes gondolat foglalta el lelkét, midőn hosszan, hosszan feledé szemeit a fiatal lányon, melyet midőn az észre vett, elpirult s lesüté tekintetét, s úgy érzé, mintha az ifjú lángoló szemeiből egyszerre millió napsugár szúrt volna szívébe.

A hálósobákban felgyújtattak a lámpák: Ottlikon fogá a remegő lányt, s a fülkébe vezeté.

— Jó éjt! — mondá meghajtva magát Béla.

Ottlik visszafordult, s ajkait kissé elbiggyesztve mondá:

— Jó éjt lovag!

— Jó éjszakát! — mondá Betti is, de oly lágy, oly reszkető hangon, és szép arczát rögtön elfordítá.

Beléptek a fülkébe. Béla, összetett kezekkel, elgondolkozva s az ajtó felé irányzott szemekkel állt meg a terem közepén, s hallá, miként fordítatik belül a kulcs az ajtóra. Az első embernek lehettek hasonló érzelmei, midőn a paradicsom kapuja bezáratott a háta mögött.

A kék szoba, melybe hölgyeink léptek, elég választékos s elég kéjelmes bútorzattal bírt, sőt ez utóbbira több gond látszék fordítva lenni, mint az eleganciára. A falakat nagyvirágú kék szőnyegek boríták, a mennyezetes ágy mellett barnacsíkos márvány éjiasztalka állott, s azon alabastrom lámpa. Minthogy csak egy nyoszolya volt a szobában, egy széles kereveten vetteték a másik ágy.

— Tegye ön magát kényelembe, — mondá Ottlik, — s ha nem álmos, még tán cseveghetünk. Én, ren-

desen nagyon sokára tudok elaludni. Különösen most, ez az átkozott rossz pezsgő egészen elűzé szemeimből az álmot. Apropos, — tevé utána, fürkésző tekintetet vetve a lányra, ki elgondolkozva ült a kerevet szélén: — mit tart ön Béláról?

Betti zavarral süté le szemeit a földre, és szünet mulva nagyon halkán felelé:

— Ő igen jó ember. Nekem jóltevőm. Valóban, nem tudom, hova lettem volna nélküle e nagy városban.

Ottilt nem elégíté ki e felelet s folytatá:

— Ej édesem, nem jóságról van itt szó. A férfiak egytől-egyig jók, mig érdekökben van jóknak látszani. — Béla nagyon szeles, — nemde?

— Nem tapasztalám.

— Rossz szokás nála, hogy annyit beszél.

— Az jól áll neki.

— Igen, de életemet teszem rá, hogy még sohasem beszélt miniszterrel. Átkozottul le tudja írni az udvari ebédeket. Hiszi ön, hogy volt valaha királyi asztalnál? nagy hiba benne, ilyeneket lódf-tani. Különben csinos fiú volna. Mit gondol ön?

A lány hallgatott, és szemeit a tarka szőnyegen tévedezteté. Ottl folytatá:

— Szemeiben sok tűz van. Nem vette ön észre!

Betti titkon sóhajta, mintha mondaná: — «oh istenem, hogyan lehet ennyire kínozni valakit!?»

— Álmos ön? hogy oly szóval, — kérdé Ottl.

— Igen kisasszony. Oly későn van már.

— Tehát feküdjék le. Ott az ágya, én majd a kereveten fogok háltni.

— Oh, azt nem engedhetem, — szól hirtelen Betti. — Hagyja ön nekem a kerevetet; én fiatalabb vagyok.

— Oh, oh, édesem, figyelmeztetem önt, hogy az rossz szokás és valóban szabályellenes a társadalomban, valamely hölgyet arra emlékeztetni, hogy ön fiatalabb! — mondá sértődéssel Ottil, s aztán határozottan tévé utána: — Ön idegenebb vendég itt, mint én, következőleg foglalja el az ágyat, majd én a kereveten maradok. Úgy sem fogok aludni tudni. Akar kegyed vetkezni? Szívesen segíték. A bárónak valóban garçon-lakása van, azért nincs nőcseléd a háznál.

Betti szótlan fölkel a kerevetről, s az ágy mellett egy székre ült, hol elkezdé topánkáit kifűzni, s midőn harisnyáját leveté, parányi rózsás lábaival a puha szőnyegre lépett, mely alig süppedett be fuvallatkönnyű teste alatt.

— Minő szép termete van! — susogá magában, elpalástolhatatlan irígységgel Ottil, midőn a fiatal leány kibontakozék fölső ruháiból, ámbár ő is szép termettel bírt, de neki nem volt meg többé az a teltsége. Minő hajlékony, milyen aetheri! tévé utána sóhajtva, s visszagondolt tizenhatodik évére.

A lány ezalatt paplana alá temeté magát; csak fehér arca látszék ki alóla, melyre szétbomlott aranyhaja hullott egyes csigákban.

— Olyan álmatlan vagyok, mondá az idősb lány, mialatt fejével hátradólt a vánkosra, s lábait anyagul fölszedé a kerevetre. Nem tudom, hogyan

töltsem el az éjt . . . Álmos ön? . . . csak legalább zongora volna!

Megjegyzendő, hogy Ottil épen nem tudott zongorázni; hanem az a természete volt, miszerint ha valahol zongorát nem látott, ott azonnal fölajdult: — oh, csak zongora volna! oh beh szeretnék most ábrándozni! oh, hogy szeretném most, ha Liszttel négykézre játszhatnám! csak vele tudok presto agitatót játszani! ah, Döblert, Kalkbrennert, Cernit, Dreyschockot nem is említem! oh, beh szeretnék zongorázni! stb. Ha pedig zongorát látott, akkor ekkép beszélt: — nincs önöknek gitárjok? ah, pedig beh szeretnék játszani! épen most kaptam Stumbenza symphoniáit! oh beh nagy kedvem volna gitárt játszani! kár, hogy úgy kimegy a divatból a gitár, valóban nemes hangszer! — Ha pedig történetesen gitár is, zongora is volt a háznál, ekkor így sóhajta: — nem tartanak önök hárfát? kedvencz hangszerem, melyen szenvedélylyel s nem kevés elismeréssel játszom! valóban megbocsáthatlan hibája az emberiségnek, hogy a hárfát annyira elhanyagolja! a középkor azért volt oly nemes, oly lovagias, mert hölgyei hárfát játsztak! Kár, hogy önök nem tartanak hárfát! — Ottil igen regényes szellemű volt.

Az idősb hölgy újra kérdé:

— Álmos ön kedvesem?

A fiatal lány szemei már lehúnyva voltak, s igen érthetetlen hangon válaszoló:

— Oh nem. Csak beszéljen kegyed. Még nem vagyok álmos.

Ottlil látva hogy a lány udvariasságból felelget kérdéseire, elhallgatott. Szünet mulva fölkel, eloltá a lámpát, s ismét visszadőlt a kerevetre, a nélkül azonban, hogy levetkezett volna, csupán czipőit húzá le, melyek könnyűségre vetélkedtek a jackemare-keztyűkkel. Feje hátrahanyatlott, s különben mindig szép fehér homloka e pillanatban oly vörös volt s úgy égett, mintha mindenik erén egy-egy parázs lett volna. Közel egy óra telék el, s Betti elszunnyadott. Ottlil ekkor újra fölkel s odament a lányhoz, megtekintendő, ha vajjon alszik-e.

A lány oly mélyen aludt. — Még nem volt nála kifejlődve s nem volt neve azon érzelemnek, mely később, hosszú éjeken át megrabolja álmainkat.

Ottlil ezután az ajtóhoz ment; az ajtót fölnyitá s lábujj hegyen végig lopózott az éttermen, melynek ajtaja Béla szobájába nyilt. Tán a szellő érintése nem okozhatott volna csekélyebb neszt, mint Ottlil, midőn a kilincsre tévé kezét s az ajtót fölnyitá. Csak ruhája suhanása hallatszott, midőn az ajtót ismét betéve, a sötét szobában tovább lépdelt. Lélekzetét tartá vissza, és susogó visszafojtott hangon mondá:

— Alszik ön, Béla?

Az ifjú ébren volt, s így nem lepeték meg a jelenet által.

— Ön az, Ottlil?

A leány előbbre lépett s égő arczát a férfi tenyerébe hajtá.

— Oh, — kimondhatlanul szenvedek, — susogá a hölgy; — ha aludni tudnék!... de lázam van!... egyszerre fázom és égek!... Olyan boldoggá tenne egy rövid álom! mondá, mialatt fejét kissé fölemelé s két kezével homlokát szorítá át.

A férfi egész nyugodtsággal maradt fekhelyén, s alig hihető hidegséggel mondá:

— Miért nem feküdt ön le?

— Nem bírok!... Ön ma nagyon kegyetlen volt hozzám... Egész nap kínozott... Meg kelle győződöm, hogy ön — — Bettit szereti!

— Ez csak mese, mely egyébiránt ha igaz volna is...?

— Oh istenem! tehát nem tarthatok igényt többé az ön szívére?

— Mily botor ön Ottil? Szívről beszél ön; bah! egészen kiveri szememből az álmot.

— De én birtam az ön szerelmét!

— Ah a mult, az a mult! — mondá hanyagul a férfi s egyet ásít. Nem adhatunk eléggé hálát az istennek, hogy engedett felejtenünk. Mit gondol ön? nem volna üdvösebb, ha felejtene ön is a multat?

— Ha tudnám.

— Próbálja meg csak. Például, — ne gondoljon többet rám.

— Béla!

— Ottil!

— Ön kegyetlen!

— S ön gyöngédtelen, hogy legédesb szunyadásomból fölébreszte. Most már reggelig el nem bírok aludni, hacsak morphint nem veszek be. Pedig e pillanatban nincs velem morphin készletem.

— Oh istenem, mióta ön visszaérkezik Pestre, úgy megváltozott!

— Nem csudál Harmad napja jöttem meg s ugyanakkor volt születésem napja; az emberek azt mondják, minden hét évben változik a természetünk, s így lehet, hogy az enyémmnek is tán éppen harmad napja volt a forduló napja. — Gyarlók vagyunk, Ottil, gyarlók vagyunk.

— Gyarlók, s azonfelül ön hálátlan is!

— Haladni kell a korral. A hála olyan, mint a százgallérú köpönyeg; kiment a divatból! . . . Mon dieu, csak legalább morphin volna kezemnél, hogy el tudnék aludni!

— Teremtőm! ön képes engem örültté tenni.

— Vigasztalhatlan volnék, mert akaratom ellen fogna történni, — veté könnyedén oda a szavakat Béla. — Egyébiránt a szerelemörülteket is gyéríti már a kor szelleme. Innen-onnan végkép kimegy az is a divatból.

— Iszonyú! iszonyú, a mit ön vélem cselekszik!

— Ne feledje, hogy a szomszéd szobában alszik Lajos. Miért kockáztatni jó hírnevünket!?

— Nemcsak kockáztatom, de már föl is áldozám azt önnek.

— Ah, átkozott morphinja! mily szépen elaltatna

most engem! Önnek sem ártana Ottil, valóban nem ártana, legalább elaludnék.

A hölgy csaknem görcsöket kapott már e halatlan hidegségtől, mellyel fogadtaték. Elkezdte keservesen sírni. Leveté magát a földre, fejét a vánkosra hajtá s kezeit tördelte.

— Borzasztó! így eltaszítani magától! Engem, ki annyira szerette önt!... De jó... azért ne higgye, hogy távozom e helyről; itt maradok; e helyen fogok meghalni!

— Legyen oly kegyes Ottil, ott van ön mellett a gyufa; nyújtsa ide. Ellenállhatlan kedvem jött szivarozni. Ott mindjárt mellette a gyufa.

— Megőrülök!!

— Ha még egy ekkorát kiált, bizonyosan behallik Bettihez.

— Azt akarom, azt akarom! Magam elbeszélendem neki! Megmondom, mily irtózatossá ember ön, hogy ahhoz tartsa magát, midőn majd elebe fog ön térdelni! mert ön elébe térdel, én tudom; mint azt velem tévé!

— Ha nem félnék, hogy vendégeinket föllármázom, — Ördög Róbertből egy szép kavatine jutott eszembe, nagy kedvem lenne elfütyölni.

— Szentelen! — kiálta mint egy fúria a hölgy s feje a székre hanyatlott.

Egy időre elcsöndesült minden.

A férfi fölült ágyában, fejét a falnak támasztá, s egy szóval sem törte meg a beállt csendet.

Eltelék egy negyedóra. Ottil még mindig ott feküdt a szőnyegen, karját a székre, fejét pedig

Leveté magát a földre, fejét a vánkosra baltá s kézeit tördelte.

karjára hajtva. — Béla csöndesen előrehajolt, s úgy tapasztalá, hogy hölgyét elnyomta az álom. Még várt vagy tíz perczig, hogy jobban meggyőződhessek, sőt halkán meg is szólíttá őt: — Ottil! Ottil!

A lány nem mozdult.

— Alszik, — mondá magában. — Mélyen alszik. Őt pohár pezsgőt ivott. Erőt vett rajta.

Ekkor csöndesen kilépett az ágyból, Sérey pongyoláját magára ölté, s egy lépéssel az épen ágyánál fekvő lányt keresztüllépte. Az ajtót zörej nélkül fölnyitá, az éttermen óvatosan keresztülment, s kezét azon ajtó kilincsére tévé, mely Betti szobájába nyílt. — — — Lélekzetét visszafojtá, midőn reszketeg kezével a kilincset megnyomta.

Az ajtó zárva volt.

— Hah, ördögbe vele! mondá magában és elhalaványodva mérgében: — a kulcs Ottilnál van! bizonyosan zsebébe dugá elővigyázatból! átkozott fúria, hogy mindig utamban áll!

Egy-egy nehéz sóhaj hallott ki Betti szobájából.

— Ébren van, — folytatá magában; — sóhaj; vagy tán álmában sóhaj. Ha rólam álmodnék! . . . Átkozott lánya; vissza kell hozzá mennem, és zsebeit kikeresnem. Bizonyos, hogy a kulcsot ő tette el. Kopognom nem lehet! fölébredne s megijed; . . . szegény olyan ártatlan!

Béla csöndesen megfordult, hogy ismét visszamenjen azon szobába, hol Ottilt hagyá. — Midőn

fejét visszafordítá, — — — szinte lerogyott
A szemközti ajtóban állt Ottil, kezében égő gyertyával. Csekély phantasiával lehetett volna őt azon angyalhoz hasonlítani, ki lángpallossal strázsát állt a paradicsom kapujában.

— Hah! Ördögbe, el vagyok árulva! — mondá magában, el nem rejthetve meglepetését.

— Hahaha! — kaczagott föl a hölgy, meg sem mozdulva helyében. — Fölsültünk, úgy-e don Juan? kedves Richelieu! Ah, báh!

— Hahaha! — nevetett aztán a fiatal ember is, midőn meglepetéséből magához tért. Ön valami rosszat gondolt felőlem? Alásszolgája mademoiselle! Hahaha!

— Hahaha! Hahaha! — a hölgy túlkaczagta őt.

— Fel akarja ön lármázní a házat?

— Oh, fiasco!

— Furcsa ön, Ottil! mondá a férfi, abban hagyva a nevetést. A gyertyát akartam megnézni Betti szobájában, ha nem hagyta-e égve. E száraz szőnyegek oly gyulékonyak.

— Hahaha! gyulékonyak . . . a száraz szőnyegek! . . . a szőnyegek, melyek . . . — Nem tudta tovább folytatni a nevetéstől, mely már görcsökbe ment nála át. — Megfulok! . . .

— Ugyan Ottil, gondolja meg, mily rosszul áll önnek a nevetés, s hagyjon fel már vele! . . . Jó éjt kisasszony! Jó éjt!

A férfi e szavakkal, komolyan lépdelt el a hölgy mellett, az ajtót magára zárá s lefeküdt.

Ottil is felhagyott a nevetéssel; visszavonult

szobájába s talán e kis komóczyóra azonnal el is aludt.

Másnap a reggelinél nem jött szóba az éji kaland. Ottil iparkodék vidám lenni, azaz beszélt fényes multjáról, s élceket szórt a férfiak ellen, figyelmeztetvén Bettit is, hogy őrízkegyék a férfiaknak hinni, különösen azoknak, kik nagyon sokat beszélnek; s e megjegyzése Bélára volt czélozva. Béla, mint azt előre megjóslá Ottil, sohasem jöhetett tete-à-tete Bettivel. A praktikus hölgy oly ügyesen játszá ki a fiatal ember minden igyekezetét, kísérleteit, hogy annak nem maradt egyéb hátra, mint ajkát harapnia a sok fiasco felett.

Két nap mult el ezalatt. Sérey még mind nem mutatá magát; s a vendégek nem győzők a háziúr távollétében korlátlan szabadságukat használni. Minden nap ünnep s minden nap vendégség volt a háznál.

Harmad nap este Holdburgné látogatá meg őket. Komoly és szokása ellenére levertnek látszék. Erős theát készített, s theázás közben nagyon kevés beszédű volt. Röviden jelenté, hogy Sérey elutazott Bécsbe, s nem bizonyos, hogy mikor térend vissza. Azonban, — tévé utána, mialatt Betti és Lajoshoz fordult, — ha önök fel akarják keresni édesanyjokat, lakását tudatá velem: József-utcza 42. szám; a házmesternél tudakozódjának csak.

— József-utcza 42-ik szám! Betti, jól megjegyezzük.

— Nem felejttem el, — mondá a lány; holnap mindjárt felkeressük.

XI.

Egy ^{val}kis intermezzó.

Régen, még gyermekkoromból emlékszem egy kóborló obsitos katonára, ki igen ügyesen tudta a kártyát keverni, s e titkos és bámulatra gerjesztő mesterséggel beutazta Magyarország jó nagy részét, s mindenütt jól mulatott, míg csak kenyérkereső mesterségét a gonosz publikum ki nem tanulta.

— Itt van fiaim a kártya: meg van mind a harminczkettő, — mondá többek közt hozzánk az obsitos, kit Gábornak hívtak. — Tüstént mutatok szép mesterséget; hanem előbb adjatok egy egy garast, mert Gábornak ördöge van, az pedig nem játszik, míg egy kis pálinkával meg nem kínálom.

— Hát magának Gábor mester, gyomrában van az ördöge?

— Ott bizony, öcsém, másnak is, meg minden embernek gyomrában van az ördöge, — felelt a

pseudo Boszkó, s azzal a kártyát tovább keveré; — látjátok, itt van a négy felső, négy király és a négy hetes, szépen egy sorjában, egymás mellett. Most ha én ezeket összekeverem, mindjárt nem lesznek többé egymás mellett.

— Azt minden mesterség nélkül megcsinálom én is.

— Igen, de többet hozzá sem nyulok, hanem a ti kezetekben hagyom az összekevert kártyát és csak rálehelek, háromszor azt mondom, hogy hókuszt-pókuszt! s megint együtt lesznek, — mondás úgy cselekvék. — hókuszt-pókuszt, egy, kettő, három . . . Tessék ide nézni, itt van megint a négy király, és a négy hetes, épen úgy egymás mellett, mint előbb, mikor még össze nem kevertem. Most már tessék ide nyújtani a garast, eddig van a mesterség, melyre engem a híres Boszkó tanított Taliánországban.

— — Mi akar most már ebből kijönni? — kérdik olvasóim.

Valóban semmi egyéb, mint csak példát akartam felhozni, miszerint a regényírók is, igen csekély kivétellel, majd mind a kártyavető obsitost utánozzák. Egy kártyavetéssel elszélesztik és elvesztetik szem elől a regény hőseit, aztán à la Boszkó, hókuszt-pókuszt, egy, kettő, három, ismét összehozzák az elveszett hőseit, nagy meglepetésére az olvasó közönségnek, — s kész a regény . . . Lám, — a regényírás milyen könnyű mesterség — annak, a ki tudja! Csak a talizánt, azt az áldott hókuszt-pókuszt nem kell soha a játékból kitelejenil . . .

Magunk is ilyesmit cselekedtünk, midőn regényünket megindítottuk. A Goldbach-család elszéledett, a kereskedést feloszlattuk, stb. stb. Mult fejezetünkben a mellékszemélyek már szépen ismét összekerültek, s most a valódi hősök után kell néznünk, hogy azokat is szép rendben összeszázsirozhassuk, mint az a franczia négyesben szokás, hol majd összejönnek a párok, ott meghajtják magokat s újra szétmennek, míg végre a rondeauban ismét összefűződik kiki párjával. Az elkevert kártyák közt vannak még: a jó Goldbach, a szép Goldbachné s mindenek felett a vétkes kompanista, kivel azóta sem találkozánk, mióta a bájos özvegy, Holdburgné oly sikertelen kaczerkodott vele a Goldbach-féle családünnepeken.

Zselye Bertalan, az érdeemes compagnon, a megyei büntető törvényszék által öt évi fogságra volt ítélve. Az öt évből csak három évnegyedet tölte ki, s aztán sikerült megszöknie. Mint mondják, elhagyta az országot, ámbár többen vannak, kik mint szemtanúk állítják, hogy álnév alatt még sokáig időzött szerteszéjjel Magyarországon, míg végre egy párbajban agyonlőtték őt a szt. lőrinczi erdőben. Szökése után fél évvel (ezt Zsedőfi András beszélte), Zsedőfi András úrnál egy éji látogatást tőn, mely hivatlan látogatás Zsedőfinek pár ezer pengőjébe került, s mely látogatások ismétlését elkerülendő, Zsedőfi azonnal három komondorral szaporfá házőrző ebeit.

Goldbachné kitölté fogsági idejét, az öt évi börtönt. Ifjan ment oda, s vénen jött ki belőle.

Szabadsága első napjaiban azonnal Alörsre utazott gyermekei fölkeresésére, kiket azonban már nem talált ott. A halottjelentő nem tudá hová lettek, s esküdött, hogy ő tejbe-vajba füröszte a gyermekeket, s így meg nem foghatja, hogy miért szöktek meg házából. A szerencsétlen asszony megtört szívvel hagyá ekkor el ismét a várost. Multjának emlékezete, melyhez annyi gyalázat volt kötve, nem engedé őt azon helyen ismét megtelepedni. Visszament Pestre, hol a szájalom és a könyörület tartá benne az életet, melyet hurczolt napról-napra, s melyet oly jól esett volna már vállairól leráznia!

— — — S most, — egy, kettő, három! keverjük fel a kártyát, s hozzuk össze a négy felst, a négy királyt és a négy hetest.

XII.

József-utca Nr. 42.

Történetünk idejében, három évvel a fentebbi szakaszban elbeszéltek után, — a még folyvást piszkos, sáros és sötét József-utczában, egyetlen épület volt csak, mely kulcsínra a figyelmet magára vonhatá némileg, a többi rozzant házak között. Ez a 42-ik számú egyemeletes ház volt. Sárgára meszelt fala és szép zöld redőnyös ablakai voltak. A ház végében nagy kert, mely a gyér házak s puszta telkek között, szinte a városon kívül a mezőkre nyúlt ki. Mint mondják, a ház tulajdonosa igen gazdag ember, kinek azonban jelenleg sem személye, sem gazdagsága ránk nem tartozván, — a helyett, hogy fényes salonjaiba lépnénk, ugyanazon háznak egy kis udvarra nyiló nyomorúságos szobájába vezetjük olvasóinkat. (Valóban, nagyon türelmeseknek kell lenni a regényolvasóknak, hogy azok oly szépen engedik magokat mindenüvé vezettetni!) A szobában durva szalmazsákon egy beteg nő fekszik. Alig van rajta élet.

A lélek csak úgy jár haza belé hálni. Mellette, háromlábú asztalon (a negyedik hiányát egy székháta pótolja,) fiatal, tizennyolcz éves ember ül és ír, fogaival olykor a toll szárát rágva, mintha az által gondolatának akarna gyorsabb menetet erőszakolni. Szép, szőke ifjú, alig pelyhedző bajusz és gyenge körszakállal. Szemei szép metszetűek s eleven kékek, melyek, daczára hogy gond és bánat nyomják szívét, szüntelen mosolygni látszanak. Ruhája összhangzathan van a szoba butorával. Kissé kopott, de igen tiszta blúz, s nagykoczkás nyári nadrág van testén, — s lábain nem igen jó katban levő everlasting topánok, melyek azon időben divatoztak (de nem a nem jó karban állók). Figyelmét felváltva kötik le az előtte heverő irományok és a beteg nő, ki nyugtalanul fekszik. Ha az iratokat tekintjük, nagyon sajtáságos fogalmunk támadhat az azokkal foglalkozó fiatal emberről. Azon kéziratok mind — szerelmes levelek. Mit kereshet itt a szerelem?! Hogyan jöhetett kedve Ámorának e helyre vetődni, s itt űzni bolondos játékait, itt, e nyomorúság fészkeiben?! Hol annyi bú s prózai életszükségek feletti kétségbeesések töltnek be lelket, szívet, — juthat-e még ott hely, ez érzelemóriásnak, — a szerelemnek is?! . . . — A szerelmes levelek közül tájékozásul egy párt ideigtatunk:

1. — «Kedves Erzsikém! Már három vasárnap múlt el, a nélkül, hogy téged láttalak volna. Minap is megígérted pedig, hogy ott fogsz lenni a «Granatérosnál,» s nem tartottad szavadat. Azt

kell hinnem, hogy hűtlen lettél hozzám, s bizonyosan a Varga Petivel mentél mulatni a «Szimándliba». Oh ha én akkor Varga Petit ott nyomhattam volna a Szimádlinál, most tudom nem szőne többet a takácsműhelyben. Kedves Erzsikém, még jóvá teheted hibádat, mert én szívesen elfelejtek mindent, ha tudniillik megígéred, hogy jövő vasárnap velem jössz a Granatérosához, hol egész este együtt tánczolunk, eszünk-iszunk és mulatozunk. Mosogatás után a kapuban foglak várni, Az isten áldjon meg! N. N. szabólegény.»

2. — «Drága Ludmilla kisasszony! Bocsásson meg kegyed, hogy szavamat nem válthattam be. De nem én, hanem az aranyműves volt az oka, ki is az aranygyűrűt nem csak el nem készíté, hanem önnek szép hajfűrtét, egybefonva az én hajammal, melyet a gyűrűbe kellett volna használnia, — elveszté. Az atlaszczipóket és féltuczat selyemharisnyát már megrendeltem az ön számára. Nem felejtem el önnek azon boldogító ígéretét, hogy az első párt belőlük én fogom kegyednek fölköthetni. Kíváncsi vagyok megtudni, mikorra készíttendi el kegyed azon aranygyöngyös házi-sipkát, melyet számomra kezdett hűmezni. Vasárnap meglátogatom önt, s akkor a «Nagypipánál» fogunk együtt estelizni. N. N. boltossegéd az Aranszalaghoz címzett rőföskereskedésben.»

3. — «Kedves Gyulám! Még mindig a régi szerelemfélő vagy, ki fölülmúlod Othellót és mindazon bolond férfiakat, kik a színházban szerelemfélés miatt komédiát hagynak magokból üzetni.

Te is jó lennél komédiásnak, mert hallom, hogy újabb gyanú miatt már megint fejedet vered a falba. Azt mondják, arsenikumot akarsz bevenni, minthogy hír szerint én N. bárót megcsókoltam volna. Ne higgy ily bolond hírnek, mert hazugság, rágalom! A báró ugyan elég merész volt kaczerkodni velem, de rá sem hallgattam, mert ügyetlen. A színházban minap mellettem ült (akkor, mikor nem volt pénzed számomra páholyt bérelni, s zártszékre szorultam) s gondold csak, hogy figyelmemet magára vonja, úgy megnyomta lábával a tyúkszememet, hogy nagyobbát sikoltottam, mint egy tetten kapott primadonna a színpadon. Apropos, primadonna! Küldd el már édesem azt a selyem ruhakelmét, melynek párját N. grófnőn láttuk. Meghalok, ha még soká késel vele. Tegnap már magam akartalak meglátogatni, de a nagy sár akadályozott. (Nem volt fiákerre pénzem; az utolsó forintomon, minthogy gyomornyomásban szenvedek, «non plus ultrát» hozattam a conditortyból). Ha soká késel, elpusztulok, nemcsak szerelembű miatt, hanem anyagilag is. Öllelek! csókolom a szíved dobogását! N. Clementine, magányzónő.»

— — — Ezek s ezekhez hasonló tartalmú levelek heverték a fiatal ember asztalán. Mit kereshetnek e levelek s mi ozéljok azoknak, — röviden megmondom. A még általunk ismeretlen fiatal embernek e levélírásk, valódi kenyérkeresete. Ugyanis, az ipar és kereskedelem minden osztályából s mind a két nemből, mesterlegények,

boltossegédek, szobalányok, szakácsnők, varrólányok, kik magok vagy nem tudnak írni, vagy idejük nincs az írásra, fiatal emberünkhöz folyamodnak, ki is csekély honoráriumért és csekély fejtöréssel fogalmazza helyettök a különböző helyekre szóló billet-douxkat. S e valóban sajátságos és eredeti kenyérkeresetből, melynek jelszava: ha nem is csurran, de legalább csöppen, — évek óta táplálja azon beteg nőt, ki megtörve testben és lélekben, nyugtalanul hánykodik nyomorúságos ágyán. A fiatal ember, ki minden mozdulatát aggodalommal kíséri, gyakran leteszi tollát, vagy éppen füle mellé vágja s odamegy a nőhez, vánkosit igazítja hanyatló feje alá, mi közben oly gondosan kérdezősködik tőle: mi je fáj ismét? hol szenved? óhajt-e valami orvosságot, vagy egy kis meleg levest? — (a szerelmes levelek nem igen hajtnak többet a konyhára, mint csak levesre való). Azután ismét elfordul, miután a nő türelmetlenül utasítja vissza ajánlatát, — leül: egy mélyet sóhajt, vagy lehajtja tenyerébe fejét, honnan a bú elűzte gondolatait, melyekkel azokat a tarka szerelmi leveleket kellett volna alkotnia és fölékesítnie. — Majd ismét fölemeli fejét, odafordul a beteghez, s lágy, érzelemteljes hangon mondja:

— Oh anyám! szívem vérét ontanám ki, egyetlen boldog órádért! . . Éjt-napot egygyé tennék, csakhogy neked visszaszerezhetném nyugalmas éjjeleidet! . . Mi lenne nekem a nélkülözés, ha téged még egyszer bőségében láthatnálak elvesztett örömeidnek, jólétednek! . .

A beteg nő türelmetlenül vágott a fiú beszédébe.

— Mit siránkozol itt a fülemben?! — monda — avagy segítesz azzal a bajon? Azon korban, melyben vagy, már bizonyos pályájának kell lenni az embernek! A te dolgod inkább mulatság és időlopás, mint kenyérkereset. Csak beszélsz, beszélsz és nem szerzesz semmit. Elpusztulunk éhen. Nem törődöl anyáddal!!

A fiúnak szívébe metszettek e méltatlan szavak.

— Isten bocsássa meg anyám! — sóhajtá lecsüggesztett fővel a fiú, s aztán szomorúan tévé utána: — hogy én nem törődöm veled anyám, — te mondod ezt nekem, ki reggeltől késő estig dolgozom, hogy

— Az nem dolog. A te munkád csak komédia, melyet krajczárral fizetnek az emberek, s nevetnek fölötted, hogy olyan jó bolondra tettek szert.

— Ne vedd fölhányásul anyám, — mondá szomorúan a fiatal ember — napi keresményemet minden estve átadom neked, a nélkül hogy csak csekély láttatja volna is. Magadra nem fordítod, ételt nem hozatsz rajta, gyógyszer nem kell, az orvost visszautasítod. Hova teszed tehát azon naponkinti csekély összeget is?

— Arra éhezel már? — mondá fölindulva a beteg s halvány arca még jobban elsápadt. — Szeretnéd már eltékozolni azt a pár fillért? Nem jó lesz neked, majd ha meghalok? Három éve hogy együtt vagyok már veled; — mi lenne belőled, ha ez idő alatt azt a pár garast meg nem

takargatom számodra? vagy félsz, hogy tán magammal viszem a sírba? oda varratom a koporsó-vánkosomba? — — Miért hányod hát az ilyest szememre? Tudom, nénéd majd nem tenné azt. Miért is nem keresed őt fel? az majd jobban gondomat viselnél . . .

— Meg akarsz-e ölni anyám? — mondá könnyezve a fiú: — hol és hogyan keresssem fel őt, midőn három év óta hírért sem hallottam.

— Miért titkolódzol tehát? miért nem mondd el őszintén, hol hagytad őt, hogyan váltál meg tőle? Úgy-e, nagy nyomorban hagytad? nem volt már ruhája sem Úgy-e, rongyos volt mondd, mondd bátran.

— Ne kívánd oh anyám! sokszor beszéltem már róla, de sohasem igazat. Úgy szeretlek, úgy imádlak, jó anyám! szíved törnék meg, ha elmondanám, a mit én láttam, a mint én hagytam őt! Hagyjuk ezt akkorra, midőn fölgyógyulsz.

— Az már csak a más világon lesz! Én pedig ezen a világon akarok róla mindent tudni, — mondá a beteg, és sovány csontkezeit, melyek szinte zörögtek, mint a halottéi, kinyújtá fia felé: — jer fiam, jer ide, ha szeretsz; ülj ide mellém, de az ágyamra; én is szeretlek téged, — — nem zúgolódom többet, csak beszélj róla. Inkább odaadom pénzedet is, melyet elrejték előled, csak beszélj, beszélj! Aztán hagyj itt engem, — — vidd el pénzedet is, — — hiszen te szerezted, te is költheted el; — — minek is volna az már nekem? ! jer, jer édes gyermekem, beszélj el, —

— Nem tudok többet felőle! — felelt a fiú s a rozszant szalmaszéket közelebb vonva az ágy mellett foglalt helyet.

hogyan, hol és minő állapotban maradt el tőled? Ott hagytad el történeted elbeszélését, midőn bizonyos Sérey báró vőn benneteket pártfogása alá; az isten áldja meg őt érte; — — — ki volt azon Sérey?

— Nem tudok többet felőle, — felelt a fiú, mialatt fölkelt s a rozzant szalmaszéket közelebb vonva, az ágy mellett foglalt helyet: — nem tudok, anyám, mert én csak egyszer láttam őt, s másnap már Bécsbe utazott. Mi lakásán maradtánk, Holdburgné és Berger Ottil felügyelete alatt. Hisz ezeket már említém neked . .

— Igen, — mondá türelmetlenül a beteg: — csak tovább!

— Heteket, hónapokat tölténk ott, bővelkedve mindazon jókban, melyeket csak szem és száj kívánhatnak. Én, hogy megtudám lakásodat, József-utca 42-dik szám alatt, azonnal Ottil és Betti kíséretében siettem fölkeresésedre. Te már akkor nem valál itt, anyám.

— Igen, utánatok mentem Alörsre, honnan kétségbeesve tértem ismét ide vissza, mert már nem találtalak ott többé benneteket. Tovább!

— Elcsüggedve tértünk mi is vissza Sérey lakába, és szinte fölhagytunk a reménnyel, hogy téged viszontláthassunk. Betti sokat sírt, és — — — oh istenem, mégis hamarabb megvigasztalódott s hamarabb feledett, mint én! . . .

A fiú szünetet tartva mintegy elgondolkozva, ha vajon folytassa-e vagy elhallgassa, a mi következik. Anyja unszolására folytatá:

— Mindennap ünnep volt a háznál. Vidám hölgyek, beszédes, tréfás férfiak jelentek meg esténként, hol terített asztalok várták őket. Az ily estélyeknek mindig Betti volt a királynője. Körüle gyűltek össze azok a tréfás férfiak, kik anyyi bohóságot követének el. — — Egy napon, — mi még sohasem történt, elhagyá Betti a házat. Nyugtalan kezdék miatta lenni, de Holdburgné azt mondá, hogy egy barátnőjét ment csak látogatni Három nap múlva tért vissza . . . Oh anyám! alig ismertem rá. Olyan volt, mint a kit a koporsóba tesznek. Miért is nem tették akkor oda?! most jobb helyen volna szegény leányod! . . . Kisírt szemekkel jött felém; megölelt, reám borult és úgy zokogott! . . én is sirtam, mint a gyermek, — — hiszen akkor még gyerek is voltam, — — annak már három éve! Midőn föl-emelte vállaimról fejét, sírva mondá: — Oh, Lajos, ha valahol föltalálod majd jó anyánkat, mondd meg neki, hogy leánya többé sohasem fogja őtet látni! mondd neki, hogy leánya el van veszve, de azt is mondd neki, hogy ne sirassa meg őt, mert nem méltó reá, hogy érette könnyeit hullassa!.. — Itt újra mélyen zokogott, s én szívemet érzém megtörni. Pedig akkor még nem tudám fölfogni e szavak értelmét. Oh, oly szomorú nap volt ez anyám! Betti egész nap szótlan volt. Este eljöttek ismét a bohó ifjak, tréfáikkal, ötleteikkel, melyek az egész társaságot megnevettették, — — csak Betti nem nevetett és én; mert én mindig Bettire gondoltam és reád anyám! . . . A követ-

kezdő napokban már derültebb volt ismét Betti, sőt itt-ott nevetett is, különösen, midőn egy estve felém jött, s mutatá kezeit, hogy neki milyen szép arany karperecei vannak, igazgyöngyből, nyakláncza és gyönyörű habos selyem ruhája . . . S valóban, az első pillanatra majd megvakultam, — úgy nézett, ki mint egy hercegnő; — — szemvakító briliánt tű a mellén s ragyogó gyűrűk az ujjain, melyeken még sohasem volt gyűrű, kivéve azon egyet, mit te hajadból fontál neki gyermekkorában, s melyet egész azon napig hordott az ujján . . . — Mi történt veled Betti? — kérdém ámulattal: — hogyan juthattál te ezen drágaságokhoz, miknek súlya alatt szinte meghajolsz!! . . Betti nevetett s röviden azt válaszolá, hogy minek kérdem én azt tőle? nem elég-e az, hogy van?! s nem örülök-e, hogy végre már kivergődünk a szegénység porából, melyben hat évig hevertünk. S ekkor biztatott, hogy ne csüggedjek, mert ő rólam is, rólad is fog gondoskodni . . . Azon napon nagy estély volt. Az asztalnál két férfi közé ült Betti. Az egyik mintegy negyven éves lehetett, hanem a másik nagyon fiatal volt, — — az, kit multkor említék már neked, hogy kocsinkon hoztuk el Pestre, s ki meghitt házibarát volt Holdburgnénál. Betti nagyon sokat beszélt vele, ámbár az idősb férfival is csevegett, s a süteményeket mindig annak a tányéráról ette el. A vacsora nagy pezsgőzéssel végződék, s a pezsgőzés után, éjfél lehetett, midőn meglehetősen mámorosan haza széledtek a ven-

dégek. — — Ez így folyt szép darab ideig, tán hónapokon keresztül. Bettit sohasem láttam többé szomorúnak. Soha többé, s ez engem nagyon csüggesztett. Minden nevetése szívembe szúrt . . . Hogyis lehet nevetkérezni akkor, midőn apánk és anyánk sorscsapások alatt görnyed!!.. S Betti feledni látszék mindkettőt. Téged minél ritkábban hozott elő!.. Csak egyszer említett még, egy reggel, midőn azt mondá, hogy megjelentél előtte álmában, s megfeddéd őt; — — nem szomorúan és gyöngéden, mint anya eltévedt gyermekét, hanem mint ítélő isten az elesett angyalokat. Ekkor újra rám borult s újra hullatá érted könnyeit és zokogva mondá: — Oh Lajos! minő éj volt ez, és minő álmok!! Nem bírom tovább! ha még egy ily álmom leend, nem fogok fölébredhetni belőle! Menj Lajos, hagyj egy időre magamat s menj, keresd föl anyánkat, — — én adok pénzt neked, melylyel elutazhatol Alörsre; — — hátha ott van, — — hátha sikerül föltalálnod! Vigasztald meg őt! vigasztald nevemben is. Aztán jőjj ismét vissza, hogy akkor én is veled mehessek hozzá . . . — Másnap, utiköltséggel ellátva, búcsut vevék Bettitől, ki, mintha tegnap misem történt volna köztünk, vidáman sétált föl s alá azon férfi karján, kitől (miként megtudám) a brazeletteket s azt a sok drágaságot kapá. Dél felé már útban valék, s másnap Alörsön. Oh, mint dobogott szívem, midőn a régi ismerős házak előtt elhaladtam — egyedül! Házunk felé irányzám lépteimet, azaz azon ház felé, mely hajdan a

miénk volt! . . . Becsületes jó apám boltozimere helyett — kocsmaczéger lógott a falról, s a hajdani bolt felett e fölirat állott: «bor és sermérés a kék macskához!» — Tehát a kék macska még folyvást játszotta szerepét! . . — Befordultam a házba. Minő érzelmek voltak azok anyám, melyek szívemet szaggatták, midőn keresztülmentem a szobákon! Minden talpalatnyi földön megállapodám, hogy visszaálmodjam magamat a multba, — azon multba, mely mint egy tündérmese vonult el lelkem előtt . . . — Itt volt az én ágyam, emitt Bettié, s amott a másik szobában, hol egy piszkos csavargó, bortól elázva, félholtan feküdte végig a padlót, — ott: azon szent helyen volt anyám a te ágyad! . . . Oh, nagyon jól emlékszem reá! fölötte volt egy Krisztuskép, s akkor, — — akkor, — — valami haramia volt oda helyébe függesztve . . . Leültem egy asztalhoz, — bort hozattam magamnak. Abban a házban még sohasem ittam bort, csak akkor először. Oh milyen jó volt, midőn az első mámort érzém! . . . midőn feledni kezdém, hogy hol vagyok! . . . midőn leittam magamat, s elkezdének előttem tánczolni azok a profánus képek a falakon! midőn meg-elevenedni látszott előttem az a csavargó, ki félholtan feküdt a padlón! . . . Elkiáltám magamat! neved lebbent el ajkamon, oh anyám! S te nem valál ott. Ismeretlen alakok közelítének hozzám, kik kidobással fenyegettek . . . Ellentálltam, mintha jogom volt volna még azon házhoz, melyben világra hoztál. Őrült lehettem, mert az emberek egy

része mulatni látszék össze-vissza beszélt szavaim fölött és ez engem bosszanta. Üveget kaptam föl, s azt egy szentelen suhancz fejéhez hajítám. A vér elönté arczát s a másik pillanatban kivetettek az utcára. Szégyen, bosszuság s valami irtózatoss keserű fájdalmak közt vergődtem egy utczai kúthoz s lemosám arczomról a meleg vért. Másnap híre futott a botránynak s elhagyám a várost, hogy visszatérjek ismét Bettihez. Késő este volt, midőn megérkezém. A sorsüldözések kifárasztának, s eredménytelen utam, valamint holmi magyarázhatlan sejtelmek, igen levertté tőnek. Sérey lakásán most is, mint három nappal ezelőtt, hogy onnan távozám, társaságot találtam. Hol van Betti? kérdém Holdburgnét, ki egy ringó támlásszékekben ült, melyet támlájánál fogva egy férfi hintázott. A férfiak összenéztek, Holdburgné pedig könnyen elpirult, és zavartnak látszék. — — — Betti kisasszony nincs többé itt, — mondá végre egy férfi, kivel már előbb is gyakran találkozám. — Nincs többé itt? tehát hol van? — kérdém megütözve. — Hja, elutazott, — lőn a válasz. — S hová? — Hogy hová, azt nem tudhatjuk, elég, hogy elutazott, Ottl kisasszony védelme alatt! — — Jó helyen lesz, ne is aggódjék ön miatta. — — Elsötétült szemeim előtt egyszerre minden tárgy. Fejem szédült és szívem úgy el volt szorulva. Tehát ezt is el kelle vesztenem. Nem volt elég apám, anyám s — — most még nővéremet is megfosztja tőlem a sors! Most már akár ő utána induljak! . . . de merre? merre keressem? Oh minő gonosz játékot

űz velem végzetem! Irtózatosan fájt azon tudat, hogy eltávolításom egy időre a háztól kiszámított vala. Nem akarom anyám, hosszasan elbeszélni kifakadásimat, sem azon szavakat, melyekkel illetém a hitvány, czudar népet, kiket egykor mint jóltevőimet imádtam. Fél óra múlva már kívül valék a házon, a nélkül, hogy tudtam volna, hová, merre leszek indulandó. Melyik részében fogom az ismeretlen nagy városnak eltölteni az éjszakát . . . Rosszul világított, néptelen utczákon bolyongtam keresztül, míg egy félreeső kávéház előtt vitt el utam, honnan zaj, láрма s hangos fölkacagások ütéek meg fülemet. — Még van egy kis pénzem, — gondolám, — itt tán átvirrasztathom én is az éjt, legalább földél alatt leszek, s betértem. Épen egy rongyos férfit vezetett ki azon ajtón a pinczér, melyen beléptem. A fél homály miatt nem vehetém ki arczát, de meg aztán nem is érdekelt akkor senki és semmi. A ben puncsozó társaság igen lármás és jókedvű volt, s holmi gúnyszavakat kiabált a kiutasított férfi után. Én sohasem láttam ezen embert, és saját bajaimmal is eléggé el voltam foglalva, de mégis úgy szántam őt. Szinte kedvem volt volna utána menni, s az éjt együtt csavarogni át vele. Mikor magunk szerencsétlenek vagyunk, mások szerencsétlensége iránt is fogékonyabbak vagyunk. Egy szögletben foglaltam helyet, s hogy a helypénzt megfizessem, kávé rendelék magamnak s a mellett szépen megviradtam, a nélkül hogy az említett jókedvű társaságot fogyni láttam volna, sőt reggelig szün-

telen szaporodék. Mikor megvirradt, nyakamba vettem ismét a várost, és szerte kalandoztam az utozákon, csak egyetlen ismerős lénynyel sem találkozhatva. Estve ismét fölkeresém azt a kávéházat, mely egy pohár kávé áráért szállást ad a szegény legénynek. Pár nap múlva, már ismerősek voltak előttem az arczok, melyekkel a kávéházakban találkozám, sőt némelyek már szóba is eredtek velem. Nincs könnyebb, mint az ily korhelyekkel kötni ismeretséget. Megtudták, hogy még ujoncz vagyok Pesten, hogy sem kenyerem, sem biztos állásom. Hogyan csudálkoztak rajtam; pedig nekik sem volt sem kenyerök, sem biztos állásuk, hanem azért úgy éltek, mint a hercegek, ha történetesen a hercegeknél is divatban van kávéházakban virradni meg. Egy napon, szép tavaszi délután volt, pár korhely czimbora társaságában a város-erdőbe sétáltunk ki, közönséget és hölgyeket bámolni. Minden úri fogaton megakadt szemünk, a melyben szép hölgyet pillantánk meg. Egy fényes, kétlovas fogat vágtatott el mellettünk; mintha delejes hatás vonta volna szemeinket feléje, oda tekinték. Egy férfival szemközt ülve, Ottilt és Bettit pillantám meg. Fölkiálték: Bettit! Bettit! — kiáltozám, s mint a roham, utána eredtem a tovavágtató kocsinak . . . Még hallám Betti sikoltását, s láttam, miként földé el kezeivel arczát s dől vissza ülésébe. A kocsi e perczben sebesebben rohant, s én, kimerülve a futás és örült kiabálásokban, összerogytam. Az emberek csodálkozva csoportultak össze körültem, s midőn föl-

eszméltem, magam is alig tudtam visszaemlékezni rá, hogy mi történt velem. A kocsi már akkor eltűnt szemeim elől . . . Leverém ruháimról a port, és szomorúan megindultam azon utca felé, merre a fogatot láttam eltűnni. Mennyit adtam volna életemből, ha még egyszer találkozhattam volna vele! Egy óra múlva, sikertelen bolyongásaim után, ezen utcába vetődtem. A negyvenkettedik szám előtt vitt el utam. Szívem fön dobogott, midőn eszembe jutott, hogy te anyám, laktál egykor ebben a házban. Valami magyarázhatlan érzet oly ellenállhatlanul vont azon pillanatban ismét e ház felé. Elhatározám belépni, s a kapustól még egyszer tudakozódni utánad, hova s mikor hagytad el e lakásodat. Szerencsés gondolat volt, mert annak köszönhetem, hogy téged föltalálhatalak. — — — A kapus mindjárt megismert, s már messziről mondá, miszerint azon asszonyság, kit multkor kerestem, pár nap óta visszajött s ismét elfoglalá régi szállását. . . Oh anyám, ki tudná elmondani azon érzelmeket, melyek e hírre támadtak bennem . . . Azon nap óta három év folyt le, s e három év óta egyszer sem hagylak el. Megosztom veled szenvedésidet, együtt tűrök és nélkülözők veled, a nélkül, hogy csak egy sóhajomat is hallád, melyből tán panaszt vagy zúgolódást vehettél volna észre! S te mégis örökké elégyetlen vagy velem . . . Leányodat óhajtod vissza, én meg mehetek, a merre jónak látom; — pedig leányod örökre el van rád nézve veszve . . . én — — oh anyám, szívem vérét ontanám ki egyetlen boldog órádért! . .

Az ifjú fölkelt e szavaknál, arcát törle meg azon könyektől, mik az elbeszélés alatt fakadtak szemeiben.

Odament anyjához, s kezét ajkaihoz emelé. Az oly hideg volt, mint a márvány, mintha az elbeszélés folyamában megfagyott volna.

— Anyám, mi lett? mi történt veled? — kiáltá halálra ijedve a fiú. — Szent Isten! elájult!.. Ennek én vagyok oka! oh, miért is hallgattam rá, s miért mondék el neki mindent, mit neki nem lett volna szabad tudnia soha? Most még boldogtalanabb fog lenni. Igen, hisz egyetlen örömétől vált meg, — — azon reményétől, hogy valaha leányát láthassa. Oh istenem; ébredj föl! anyám! térj magadhoz! ébredj föl! fiad térdel előtted!

E pillanatban fölnyílt a kisdud szoba ajtaja, s egy fiatal hölgy lépett azon be.

Az ifjú gyorsan fölkelt anyja ágyától, s halántékára nyomva két tenyerét, a belépő elébe sieté.

— Oh, Róza kisasszony! — kiáltá: — segítsen ön, anyámat életre hozni. Elájult, vagy tán, — tán meg is halt . . .

A fiatal hölgy, kit az ifjú Rózának szólíta, s ki alig leheté több tizenhét évesnél, — valódi szépségnek volt mondható. Igen gazdag fekete haja volt, igen piczin piros ajka, s igen szép metszetű fekete szemei. Egyszerű, házias öltözék volt testén, melynek növése könnyen vetélkedheték a özédruséval. Lábai mint a szikra oly parányiak valának. Az ifjú kétségbeejtő kiáltására elhalványult, s ott termett az ágy előtt.

— Mi történt?

— Nem tudom. Anyám, szegény anyám! — hebegé az ifjú, kezeit tördelve.

— Szent isten! siessen ön orvosért! hamar, hamar! kiáltá a fiatal nő, mialatt a beteg fejét fölemelé karjába s hanyatló hideg kezeit kezébe vevé. — Gyorsan, gyorsan orvosért! én addig itt maradok!

Az ifjú kalapját ragadá s mint eszeveszett elrohant a szobából. Tán el is felejtette, mikor a kapun kiért, hogy tulajdonkép orvosért kell mennie.

XIII.

Kézfogó, ara nélkül.

Ugyanazon időben, napon és órában, valamint ugyanazon házban maradunk jelen fejezetünk folyamában is, — azon különbséggel, miszerint földszintről az emeletbe lépünk, hol nem nagy fáradságunkba fog kerülni felejtenünk a nyomort, melynek főntebb tanui valánk. Lent éhség, nyomor, — itt főnt bőség és jólét. Ott egy anya, leánya feletti kétségbe-esésében, a halállal küzd, itt egy más anya, leánya számára menyasszonykoszorút fon. Ott is könny, itt is könny. Amott a bánat, emitt az öröm sajtolja azokat a szemekbe. Gyönyörű ellentétek, melyekből áll az élet, s melyek változatossá teszik a világ folyását.

Első beléptünkkel az emeletbe vidám társaságra bukkanunk.

Fényesen öltözött hölgyek, betanult mosolylyal ajkaikon, — s fényesen öltözött uracsok, mesterkéltséggel érzelmekkel szíveikben, föl s le hullámszerűen a teremben, mely ma nagy eseményeknek lesz tanuja.

A háziúr élemedett, tisztos férfi, iszonyú nagy sasorral s még iszonyúbb apró szemekkel, milyeket az ember ha lát, önkénytelen tünődnie kell fölöttök, ha vajon látásra, vagy tán szaglásra vannak teremtvé azok. Szép ősz, tömött bajusza és haja van, mely minden esetre tiszteletre gerjeszt iránta. Felesége többnyire az oldala mellett van. Valódi fölkiáltójel, — t. i. a felesége, a mennyiben oly magas és a mellett oly sovány, hogy ha az ember rátekint, azonnal megéhezik, — t. i. a ki rátekint. Azt mondják, hajdan szép volt, — s hogy most nem szép, azt egyenesen az időnek köszönheti, mely sokkal jobb fogakkal van megáldva, mint az emberek, — daczára, hogy már hat ezer esztendő óta folyvást koptatja azokat az örökkévalóságon. A háziúr és neje, névszerint Berkey Bálint úr és Berkey Eufrózia asszonyság, harminczöt év óta élnek már boldog házasságot, sőt mondhatjuk — családéletet, miután az ég egy oly szép lánynyal áldá meg házasságukat, milyenek — sem szépségre, sem jóságra, hetedhét országban nem volt párja azon időben.

E szép lánynak lesz ma kézfogója.

Ki van világítva minden szöge-zúga a háznak. Még a cselédség is jóformán — kivilágított állapotban van már.

Hat órakor gyülekezni kezdenek a vendégek Bálint úr körül, ki alig győzi már megköszönni a sok jó szerencsekívánatot a leendő egybekeléshez.

— Hja, bizony, sok bajjal jár egy leány kiházítása! — mondá többek közt egy őszbecsava-

rodott úr, ki három hajadon lányával jelent meg az ünnepélyen.

— Pedig az isten rendelte; — jegyzé meg a három hajadon édes anyja, ki, mint mondani szokás, még most is jobban elkelt volna, mint leányai. Leányai nem szóltak semmit, mintha hallgatásuk által akarnák tudatni beléegyezésöket ez állításba, miszerint a házasság, isten rendelete, s egyszersmind tudatni azon szomorú meggyőződésöket is, hogy az emberek nem szokták mindig teljesíteni az isten rendeletét.

E pillanatban egy öreg úrral szaporodék a társaság, ki is megjelenésével hatást látszott előidézni, legalább a vendégek, mint mikor valamely fontos személy jelenik meg, titkon összetekintének, sőt némelyek elég bátrak voltak egymás fülébe sugdosni is. Magas, sovány alak volt a belépő, ősz haja, s barázdás homlokáról ítélve, túl lehetett a hatvanon. Kopott dohányszínű őszi kabát volt testén, mely nyakig vala gombolva, s inkább lehetett volna gondolni, hogy rókavadászathoz öltözött, mint kézfogóra. Nadrágja, csizmái, fesledezett selyem nyakkendője, épen nem mutatának benne gentlemanre.

Midőn belépett, a háziúr azonnal elébe siette és régi szokás szerint latin szavakkal köszöntve, kezét szorították.

— S hogy érzi magát, domine spectabilis? kérdé a most érkezett, midőn helyet foglalt a háziúr mellett.

A háziúr, — arczán némi elégtelenség kifejezésével válaszolá:

— Bizony bizony, mi az egészséget illeti, nem a legjobban vagyok. Ezek az átkozott ujságok folyvást bolondítanak hirdetményeikkel. Minden számban jelenti magát egy-egy új csudaorvos, és mi legkülönösebb, mindig oly betegségek ellen találnak föl szereket, mikben én szenvedek. Most két hete olvastam, hogy «Nincs több fogfájás!» — Kapom magamat, azonnal megszerzem drága pénzért a hirdetett gyógyszert, s ím tegnap már az utolsó fogamat kellett kihuzatnom. Most már hiszem, hogy nem lesz többé fogfájás! Multkor szintén olvasám a májbetegségek elleni hathatós csallhatlan gyógyszert, mely a hirdetmény szerint új találmány. Megszerzém magamnak, s élek is vele, hanem biz az én májam cseppet sem tágtít. Pedig szenvedhetlen betegség. Az ember tele van képzelődéssel általa. Multkor is a boromat meg akartam inni, a pohárban egy szőlőmagot pillanték meg, s az én fejemből ki nem lehetett verni, hogy az nem egér. Ezt a máj okozza. Tegnap a gyomrom megkordult, s én azonnal erősen fejembe vettem, hogy az nem gyomorkorgás volt, hanem valóságos békakuruttyolás. Ezt mind a májbetegség szüli. Nem tudna valami orvosságot spectabilis a májbetegség ellen?

A kérdezett összeránczoló homlokát, s tudós basszushangon válaszolá:

— De igen, — úgymond; — Lipcsében jelent meg egy könyv, mely megbecsülhetlen találmányok-

kal bővelkedik a még nagyon kiskorú orvosi tudomány terén. Egy példányát bírom én is e könyvnek, s ha jól emlékszem rá, szól a májbetegségekről is.

— Ajánl gyógyszert ellene?

— Minden esetre, még pedig csalhatatlant.

— Próbált gyógyszer? — kérde Bálint úr, s apró szemei kitágultak a nagy kíváncsiságtól.

— Még ez egyet nem próbálám meg, hanem azért teljes hitemet helyezem belé, miután minden eddig megpróbált szerét csalhatlannak találám. Legyen holnap szerencsém spectabilis, majd kísérletet teszünk a májbetegség ellen.

A háziúr megköszönnén, tovább kérdezősködék:

— Hát kedves háznépe, spectabilis?

— Oh, otthon minden jó rendben van, — felelt amaz. — Ide nem számítva, hogy mult hónapban nagy csapás ért.

— Hogyan?!

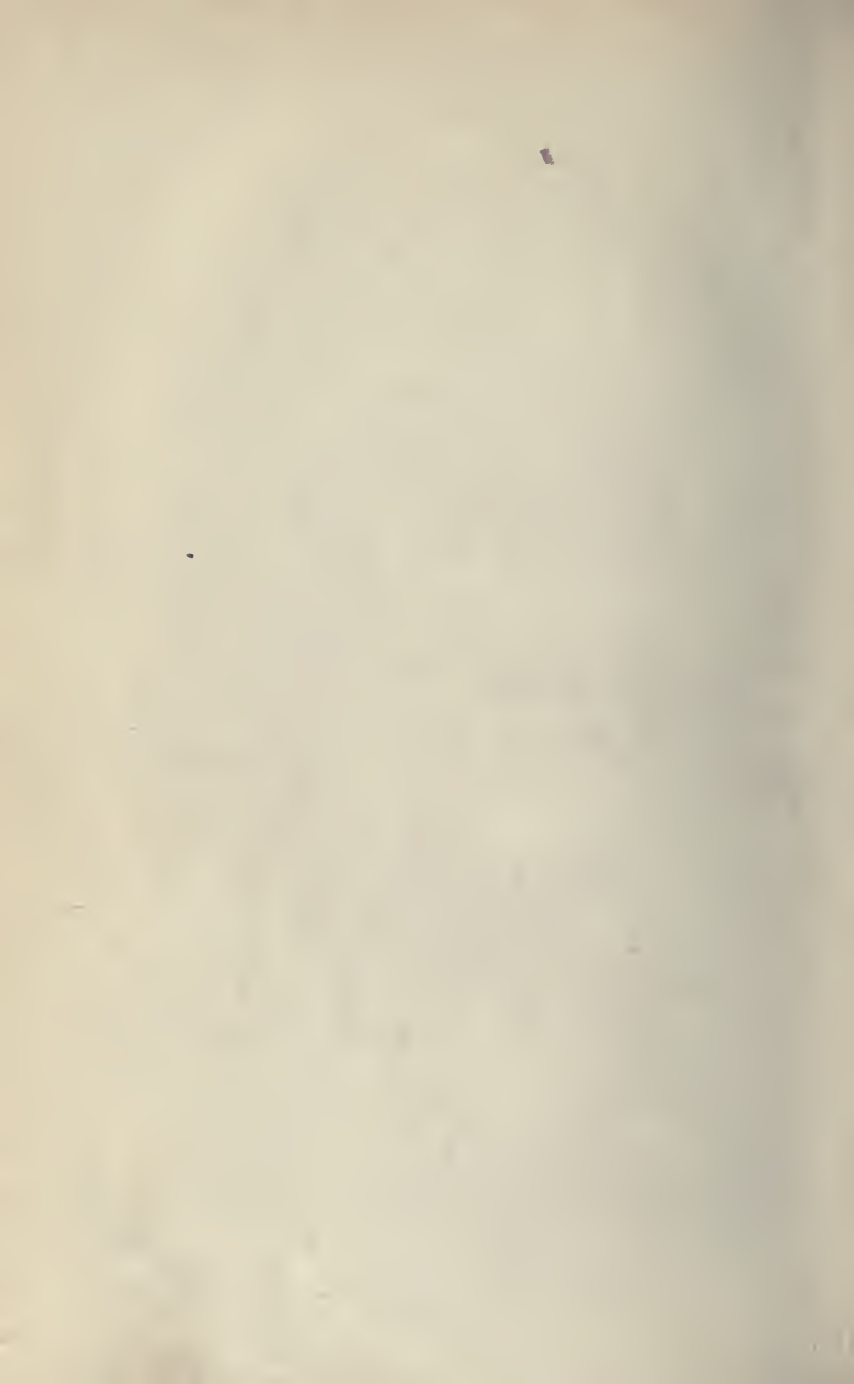
— Megdőglött a szegény tánczoló pókom, mondá elszomorodva az öreg úr. — Hanem kaptam helyette gazdag kárpótlást. Béla öcsém megszerezte számomra azt a híres sakkozó majmot, mely Bécsben oly nagy hatást csinált.

— Sakkozó majmot?! — kiálták egyszerre a hölgyek. — Oh, beh szeretnék egy olyant látni! — S igazán sakkoz?

— Nincs az a sakkista, ki megverje őt, — mondá komolyan az öreg, kiről olvasóim is gondolhatták már, hogy az senki egyéb, mint Zsedőfi András úr, a különcz és nőgyűlölő.

A legmesterkélebb könnyűséggel, fesztelenséggel kajtá meg magát a társaság előtt.

— Oh beh szeretnék én azzal a tudós majommal egy partiet sakkozni! — mondá egy negyvenes asszony, ki, minthogy igen szép párizsi legyezője volt művészi amorettekkel, szüntelen legyezé magát, daczára, hogy a teremben egy csepp meleg sem volt; — tudom, hogy én meggyőzőném!

— Asszonyokkal nem szokott játszani, — mondá a különcz.

— Oh, minő goromba!

— A majom, vagy én? melyiket értette kegyed?

— Én csak egyszerűen a majmot értettem, — felelt oly arccal és hangon a sértett nő, mely minden esetre kétértelműséget fejezett ki, s aztán, tovább legyezve magát, szomszédjához fordult.

Szerencsére új vendég érkezék, kinek megjelenése a folyamatban lévő tárgyakról elvoná a figyelmet s végét szakítá. Az új vendég fiatal dandy volt, öltözve mint egy divatkép, és szép, mint egy Adonis. A legmesterkéltbb könnyűséggel, fesztelenséggel hajtá meg magát a társaság előtt, — annyi ügyességgel, hogy a sarkán egy felet fordulva, a társaság minden tagja mintegy egyszerre lön általa üdvözölve.

Minden hölgy rajta feledé szemét. S minden hölgynek mondott valami kellemest, — sőt az öreg urak gyöngéit is látszék ismerni, mert pár megjegyzésével egyenként megnevelteté őket. Az öreg urak pedig igen szeretik a készet megnevetni.

E fiatal dandyról ismertetésül vagy fölvilágításul, csak kettőt mondunk olvasóinknak. Először: — ő

a jelen ünnep hőse, azaz a házikisasszony jegyese ; s másodsor, hogy a jegyes Zsedőfi Béla !

A társaság bennünket legközelebb érdeklő tagjait már láttuk, egynek hiányával. Azon egy nélkül pedig nem történhetik meg a kézfogó. S ez, a mátká, — névszerint Berky Róza kisasszony, Bálint úr egyetlen lánya.

Róza kisasszony azon időben kapós leány volt Pesten ! A poéták verseket írtak hozzá a divatlapokban ; arszlánok éji zenéket csináltak ablaka alatt, s a farsangi bálókra már októberben le volt foglalva az első franczia négyestől kezdve az utolsó csárdásig. S mindezen kitüntetések mellett is nem volt Pesten az a férfi, ki szerelmével dicsekedhetett volna. Apja kedélyes, jó magyar úr volt, nyolcezer forint évi jövedelemmel, mely összeg által leánya ha nem is elsőrangú, de minden esetre jelentékeny partienak tartaték a férjhezmenendők névsorozatában. Apja régi jó tabuláris ügyvéd volt, mely foglalatosságot nem annyira érdek, mint inkább szenvedélyből folytatá (nem irigylendő szenvedély). Egész juris prudentiája abból állt, hogy a feleket valami bámulatos módon rendesen ki tudta egyeztetni. S ez neki nagyon tetszett. Midőn jurátus korában cenzurázott, akkor is arról volt emlékezetes, miszerint az írásbeli vizsgálaton elébe tett próbaperfolyamatban annyira meguntá az al- és fölperesseli czivódást, hogy mind az alperest, mind a fölperest — kibékitette. A cenzorok elnevelték rá magok, s megadták neki a diplomát. (Az ilyen ügyvéd nem ártalmas.) Azóta, minden évben

három patvaristát s két jurátust tartott az oldala mellett, azon megjegyzéssel, hogy a patvaristáit frátereknek hívta, a jurátusokat pedig miczéknek. A patvaristáknak, elcsapatás büntetése alatt meg volt tiltva, — verset írni, gitározni s özvegy asszonyokhoz járni. S még ehhez járult (a mi nagyon eredeti), miszerint sohasem fogadott előbb patvaristát, míg be nem bizonyította, hogy füttyölni tud. S mindez azért, mert a patvaristái jártak fölváltva le borért a pinczébe, melynek lépcsőjéig rendesen el szokta kísérni az ügyvéd úr, s midőn a patvarista leért a sötétbe, azonnal el kellett kezdenie rettenetesen füttyölni; mert ha egyszer nem füttyölt, akkor az ügyvéd úr aztán tudta már, hogy most — iszik a patvarista. — A jurátusai azon kiváltságban részesültek, miszerint meg volt nekik engedve, hogy a csizmáikat mással tisztogattassák, s néha-néha — de csak tanuk előtt, — szót is válthatnak Róza kisasszonynyal, — ki azonban nem sokat hallgatott rájuk.

Róza nagyon kedves egyéniség volt, s bálványa a családnak; de még a patvariának és juratériának is.

A sors úgy akarta, hogy Zsedőfi Béla, — ki különcz nagybátyja vagyonát volt öröklendő, belészeressen. Hanem a sors nem akarta úgy, hogy a lány viszont belészeressen Béla úrfiba, — daczára, hogy Béla volt olyan szép férfinak, mint a szép Róza lánynak. De ez már a természet titkaihoz tartozik. Többnyire oly nőkbe vagyunk szerelmesek, kik bennünket nem szeretnek, s oly nők szeret-

nek viszont, kikkel mi nem rokonszenvezhetünk. Innen támad a sok boldogtalan szerelem, — mely boldogtalan szerelem ha örökre elenyészne a földről, a költők még hamarább halnának el éhen, mint eddig. Róza kisasszony azon időtől kezdve, mióta Béla a házhoz járt, föltünőleg megváltozott, melankolikus és szótlan lett. Bizonyosan a szerelem bántja őt, — gondolták az emberek s hagyták őt melankolizálni.

Apja nagyon örült e jelenségnek, mert semmi sem lett volna előtte kedvesebb, mintha Zsedőfi András úr unokaöccsével léphetett volna leánya házasságra. Daczára, hogy sok furcsa hír szállongott Béla úrfiról, de az, az öreg úr előtt nem tett semmit. Majd kiforrja magát: gondolá, s még a legjobb férj válik belőle. S nagyon örvendett neki, midőn egyszer azon hírt hallja, hogy Béla már csakugyan kiforrt magát; azaz, mintha ollóval vágták volna ketté előbbi életfolyamát, megszűnt játszani, éjjelezni, miniszterek asztalánál ebédelni, hercegnőknek udvarolni, spanyol bikaviadalokon győzedelmeskedni, Balzacról, Hugó Viktorról beszélni, minden hónapban háromszor párbajt vívni, sat. S mindezt azért, hogy Róza kisasszony kezét elnyerhesse.

Zsedőfi András, a gazdag nagybátya és engesztelhetlen nőgyűlölő, sokáig nem akart hallani sem unokaöccse házasságáról. Csupán oly egyéniség, mint Béla, hajthatá meg az öreg különcz makacsságát, ki beszélő papagályokat, sakkozó majmot, ördögös könyveket, kártyázó uszkárcutyákat, s az

ég tudná, miféle csudaállatokat szerzett az öregnek, mely meglepetések sohasem téveszték el hatásukat.

Róza atyja, a tabuláris ügyvéd úr, kinek egyik legfőbb hibája volt a hypochondria, igen meghitt lábon állt a gazdag különczcel, ki titkos és csodálatos mesterségeivel nem egyszer segített annak képzelt bajain, s ez a különcznek nagyon hűszelgő volt, hogy legalább találkozott már egy okos ember, ki az ő elvei és tanainak hitelt adott. Tán ennek lehet tulajdonítani is, hogy az öreg végre kiengesztelődött leendő örökösének házasodási eszméjével.

Míg a házasság fölötti alkuk tartának, Róza kisasszony szemlátomást elvonulóbb lett minden társaságtól. Néha órákig el volt zárkózva szobájába, s még anyját sem bocsátá magához, kit pedig nagyon szeretett.

— Hagyni kell őt! — mondá az ügyvéd úr; — minden lánynak vannak szeszélyei. Majd megváltozik, ha asszony lesz. Csak a kézfogót kell siettetni.

A kézfogó ideje csakugyan el is érkezék.

Vőlegény és násznagyok már készen álltak a szükséges szertartásokhoz, midőn az örömanya lélekszakadva fut be férjéhez, s annak valamit súg fülébe.

Az ügyvéd elsápadt a hallott szavakra, elhagyá székét s nejével távozik a vendégek közül.

A társaság már türelmetlenkedni kezde.

— Hol késik Róza kisasszony? kérdé Béla, ki

mint kinek egyszerre sejtelmei támadnak, igen nyugtalannak látszék.

— Tán öltözik, — mondák többen a hölgyek közül.

— De ily soká! hiszen már nyolczadfél!

— Hja, nem minden nap kézfogó.

— Én is úgy tettem, mikor a kézfogóm volt.

— Hadd türelmetlenkedjék a vőlegény! — mondá egy asszonyság, — annál édesebb lesz a kézfogás.

Eltelt ismét fél óra. Az ügyvéd úr szakácsnője már panaszkodék künn a konyhán, hogy minden étele elromlik, pedig ő nem akarná ennyi vendég előtt elrontani hitelét.

A társaság már csakugyan türelmetlen volt, Béla tűhegyen állt, az asszonyságok sugdostak, a leányok ásítottak, az öreg urak egymás fülébe morogtak.

— Megfoghatlan e késedelem!

— Valami bajnak kellett történni.

— Tán elájult a kisasszony.

— Én háromszor ájultam el, midőn kézfogóm volt, — mondá azon asszonyság, ki mindig legyezte magát.

— Én bizony el nem ájulnék! — szólt egy piros arcú lány, ki már megérettnek látszott a férjhezmenésre.

— Bizonyosan nagyon befűzték, azért lett baja, jegyzé meg egy igen kövér asszonyság.

— Miért is nem megy már ki a divatból az az átkozott fűző?! — szólt egy iszonyú sovány hölgy, ki sohasem szorult fűzőre.

— Tán a czipőivel van baja; bizonyosan nem húzhatja föl! — jegyzé meg ismét a legyezős hölgy, mialatt szép szabású lábait nagy ügyességgel kezdé hintázni, hogy a mellette ülő férfinak megakadhattak rajta szemei.

E suttogva történt megjegyzések még soká tartának, s az idő rohanva haladt. Már elmúlt nyolcz óra.

Zsedőfi András ekkor fölkel, s azt mondá, hogy maga megy megtekinteni e késedelem okát. Elment, s nem is jött többet vissza.

Tíz percz múlva a kiadó násznagy kerekedett fel, s az is kiment a teremből, hogy hírt hozhasson a társaságnak.

Kiment, s az sem jött többet vissza.

Végre a vőlegényre került a sor, s az is távozott, hogy majd meglátja ő, majd megtudja ő, mi történhetett. Béla kiment, s nagy megütközésére a melléktermekben a legborzasztóbb zavarban találá a háznépet. Alig hitt füleinek, midőn e szavakat hallá: — Róza eltűnt a háztól; elveszett!!!

— Róza kisasszony?! — mondá elsápadva a vőlegény.

— Seholsem találjuk! Oh istenem, mi történhetett vele?...

— S mi lehet oka e hirtelen elveszésének? kérde mindig kétségbeesettebben a jegyes.

— Nem tudhatjuk, — felelt az apa, mialatt fáradtan a levertségtől, egy székre veté magát s tenyerével elfödte arcát. — Végem van! Ha ennek híre megy, — — — oh, ez botrány!

— Oh, ez botrány! — viszhangzá sírástól elfojtott hangon a leendett örömanya.

A vén különöz e közben, ki szinte tanuja volt e jelenetnek, megunván a sok jajgatást, hidegen, vette kalapját, unokaöcscsének intve, hogy kövesse őt. Valamit mormogott is a foga közt, mit azonban nem leheté érteni, — bizonyosan mentegetőzött, hogy ő nem tehet róla, és hogy ennyire meg ennyire sajnálja e véletlen esetet, de ezáltal a viszony egyszer mindenkorra felbontatik. Aztán meghajtá magát, s unokaöcscsével, ki sárgább volt a viasznál, a termet elhagyá. A vén különöz arczán némi diadalérzetet lehetett volna leolvasni, mintha mondta volna: ilyen botrányt csak asszonyok képesek elkövetni.

Midőn a lépcsőzeten lehaladt, útja épen azon kis szobácska ajtaja előtt vitte el, melynek ablaka az udvarra szolgált, s melyben mintegy pár órával előbb a Goldbach-fiút hagytuk, anyjával és azon fiatal hölgygyel, kit Lajos az első pillanatban mindjárt Róza kisasszonynak szólíta.

A kis ablakon keresztül erős sírás üté meg fülét. Kíváncsisága megállítá őt, s a rosszul függönyözött ablakon betekinte.

Roskadozott ágy körül, egy csoportban, férfi és női alakokat pillanta meg. Egy ismeretlen fiatal ember térdelt az ágy előtt, egyik kezével arczát födve el, a másikkal pedig az ágyban fekvő nő lecsüngő karját vonva szívéhez. Mellette koros férfi állt, kezét a fekvő nő halántékán tartva; a férfi mellett pedig egy szintén az ágynál térdeplő hölgyben — Rózát ismerte fel.

— Nézd, nézd öcsém, — monda Bélához fordulva: — mátkád ott imádkozik a mellett a fiatal ember mellett.

Béla oda tekintte, s megingott lába alatt a föld. — Megismerte Goldbach Lajost. S ez tán nagyobb hatással volt reá, mint azon furcsa fölfedezés, miszerint jegyesét, a legkényesebb pillanatban, egy fiatal ember mellett találja térdepelni, sírni, vagy imádkozni.

— Szép történet! — mondá gúnyosan a különcz — nem ismered azon fiatal embert? Lám, lám, hogy keresték a mátkát mindenfelé, pedig a házban van, s ők azt hitték már, hogy elszökött a háztól. Oh, oh!...

Béla nem bírt válaszolni meglepetésében. Eszébe jutott Betti, a szerencsétlen Goldbachné, és az ő terve szerint kijátszott Lajos.

— Valóban mulatságos jelenet! — mondá tovább a különcz. — Kedvem volna e csinos gruppirungot viaszba önteni a muzeumom számára. Többet érne a sakkozó majomnál.

Béla lábai le voltak gyökerezve, különben tán elrohant volna e borzasztó helyről.

E pillanatban fuldokló hangok törtek keresztül az ablakon, melyek tökéletesen érthetők valának. A különcznek kedve jött kissé késni és hallgatózni. Hallá, midőn a fiú zokogva mondá:

— Oh anyám, ébredj, ébredj! térj magadhoz!

S hallá, midőn az orvos az ágytól elfordulva mondá:

— Már nem ébred fel többé. Meghalt.

E szavak még a vén czinikusra is valami rendítő hatással voltak, s magába mormogá: — meghalt! azon fiatal ember anyját veszté el. Szomorú hely ez! jer Béla, menjünk! mulatságosabb ennél a tánczó pók, meg a sakkozó majom. Jer, jer!

Béla mozdulatlanul és halálsápadtan állt meg egy helyen; vállával a falhoz támaszkodék, s arczáról valami hideg veríték gyöngyözött alá.

Ezalatt újra hangzék a kised szobából:

— Szegény anyám! egyetlen örömem, életem, minden gondolatom tel miért kelle téged elveszítenem?! oh, leányod, leányod vitt a más-világra!

Béla az ájuláshoz volt közel. Minden pillanatban eszméletének elvesztésétől félt. Oly kínos furdalását érzé a lelkiismeretnek.

A szobában épen kalapja után nyult már az orvos, midőn Lajostól kérdezé:

— Én még most láttam önt először fiatal ember; anyja nagyon sokat szenvedhetett — szívrepedésben halt meg. Mondja csak ön, hogyan hívták édes anyját?

A kérdezett fölemelé könytől ázott arczát, s tört hangon válaszolá:

— Goldbachné.

Hanem erre a szóra meg aztán már a különczel fordult egyet a világ. — Goldbachné, az ő egykori neje, — itt e helyen és — meghalva!... Egyszerre húsz év emlékezete merült fel lelkében. Eszébe jutott hajdani szerelme e nőhöz, s azon nap, melyen neje megcsalta s elhagyta őt, mely

esemény őt nőgyűlölővé, különczövé, mondhatjuk, félőrültté tette. Eszébe jutott azon nap, melyen őt ismét feltalálta, elfogatta, beperelte és bebörtönözteté. S most azon nő, itt, e nyomorult fészekben, annyi évek óta kiállt szenvedései után — meghalva! Örüljön-e most már a Nemesis e világos játékának? vagy megszánja őt s mint keresztyénhez illik, bemenjen hozzá, hogy megbocsásson és megáldja őt halottas ágyán?... Bah! mondá magában szünet mulva, midőn már kiokoskodta magát a czinikus: — azzal már nem lesz rajta segítve! Meghalt, punktum! menjünk haza! holnap majd küldök pénzt a temetésre. El kell hiszen őt tisztességesen takaríttatni, mert végre is akármint okoskodom, egykor nevemet viselte; — úgy van, — szinte egy évig Zsedőfinének hívta a világ. Meghalt, — menjünk haza, öcsém! — mondá, és sarkán megfordult a kapu felé.

Hanem az «öcsém» nem igen bírt oly könnyen megperdülni a sarkán; — úgy tántorgott a fal mellett, mintha most mindjárt ő következnék abba a halottas ágyba beléfeküdni.

— Hát neked mi bajod? — kérdé oly hangon a különcz, mint ki már el is feledé a szomorú jelenetet, melynek tanuja volt. — Na bizony, — kár falba verni a fejedet azért, hogy szép mátkádat nem az illető helyen, hanem itt találtad. Azt mondja Shakespeare: «Asszony, mint a többi asszony!» Mondj le öcsém a házasságról.

A kapun kiértek, s a nélkül, hogy Béla, kinek szüntelen fülébe csengtek e vérét fagyasztó szá-

vak: «Leányod vitt a más világra» — válaszolt volna, tovább mentek.

Ezalatt a kisdied halottas szobában elcsendesült minden. Az orvos eltávozott. Lajos oda borult az ágyhoz; nem tudott többé sem sírni, sem beszélni. Mellette állt Róza, összetett kezekkel, melyeket még a halott feletti imádkozása közben feledett úgy. Lajos e pillanatban nem látta már őt. Rajta nagy éj feküdt. Pedig csak fel kellett volna tekintenie, — — mellette már a korány volt: a szép s gyöngéd keblű Róza. Sejthette-e akkor az ifjú, hogy e korány az, mely élete fölött elűzendí egykor azt a sötét, kínos éjszakát?!. .

Róza, szünet mulva, némán, minden bucsúvét nélkül, de könnyes arcczal elhagyá a szomorú helyet. Oly nesztelen távozott, mintha csak szellem költözött volna onnan el.

XIV.

Syrén.

Alig van város Európában, melyet nehezebben lehetne jellemezni mint Pestet.

Pest főváros, Pest nagy város, Pest kis város, Pest virágzik, Pest hanyatlik és még isten tudná, mi mindenféle különböző véleményt lehetne és lehet is felőle adni.

Az áll, hogy Pest főváros, az is áll, hogy nagy város, — ha t. i. Kőrös, Kecskeméthez hasonlítjuk, az is áll, hogy kis város, ha t. i. Páris és Londonnal hozzuk párhuzamba, az is áll, hogy virágzik, ha kereskedését tekintjük; de az is áll, hogy hanyatlik, ha régi élénkségét vesszük, melynek elvesztésével, veszíte fővárosias színezetéből is.

Pest nagy város. Vannak palotái, színházai, muzeuma, lorettei, úrhölgyei, deánai, grisettei, bankárai, proletáriusai, s lakják: németek, francziák, olaszok, görögök, zsidók, örmények, sőt helyielyközzel — még magyarok is. És Pest mégis kis város is. A hír itt is oly sebesen szárnyra kel,

mint egyéb apró városkában; ha p. o. a Váci-utczában valaki megbotlik, az Űri-utczában már az a híre, hogy azon valaki elesett, a Bálvány-utczában pedig azt beszélnek, hogy azon valaki a lábát törte ki, sőt a Nádor-utczában már tudni akarják, hogy azon valakit a fiáker gázolta le, míg végre a Kerepesi-úton már olyanok is találkoznak, kik látták, midőn azon fiákert már be is vitte a városhajdú. S így, nem csodálkozhatunk, ha a fentebbi szakaszunkban elbeszélte menyekzői fias-kója Zsedőfi Bélának, más napra már bejárta a fél várost. Még pedig terjedt és növekedett útjában, hasonlólag azon hógomolyhoz, melyet egy gyermek ökölnyi nagyságban megindított, s mire a harmadik utczába ér vele, az egykor ökölnyi nagyságú hógomoly akkorává nő, hogy tizenkét gyermek sem bírja odább mozdítani.

Zsedőfi Béla jegyese, nem jelent meg az eljegyzésen. Ez volt a hűr első kiinduló pontja, mely végre annyira nőtte magát, miszerint bizonyos kávéházak körében ekkép fejeztetett be: Zsedőfi Béla menyasszonya egy rongyos fiatal emberrel megszökött, a gondos és előrelátó menyasszony nem mulasztván el apja pénzes ládájának jól fenekére nézni, hogy valahol Amerika őserdőiben (hova költözendők), gondtalan, idylli életet biztosítsanak magoknak.

Hogy azonban e világrázó hírből mennyi igaz, — olvasóink legjobban tudhatják. Még egy lény volt azon időben Pesten, ki szintén leghatározottabban tudta, mennyiben áll a dolog. Ezen egy lénynyel szükséges megismerkednünk.

Ugyanazon időben, melyben fentebbi szakaszunk játszék, a Hatvani-utca egyik díszesebb épületének legszebb lakosztályát egy magányos fiatal hölgy bírta. Termei a legdúsabb úrhölgyek palotáinak mintájára valának bútorozva, szőnyegezve, diszítve. Nem hiányzott bennök semmi, a mit a kényelem és elegancia igényeinek a művészet föltalált. Nem hiányzott semmi, csak a boldogság, — az, a miről a költők azt szokták tartani, hogy a szalmakunyhóban is föltalálható. A fiatal hölgy évek óta bírta e lakot, s közönségesen csak e néven ismerték őt az emberek: «syrén». Igen megtisztelő név oly nőnek, kinek egyetlen kincse csak a szépség. S valóban, egy-egy szebb hölgyet, azon években nem igen mutathatott volna föl Pest. Csak azon hölgyek nem irigyelhették őt, kiknek nem minden ambíciójuk az, hogy csupán csak szépnek tartassanak. E syrén, a szó teljes értelmében mesés életet élt. Termeiben csak két lénynek volt bejárata. Az egyik bizonyos gazdag mágnás, — fején szürkülő hajakkal, s vállain 40—50 évvel. A rossz világ azt akarta tudni, hogy a mágnás nőül akarja venni a syrént, miről azonban a mágnás szót sem tudott, a syrén pedig nem is álmodott. P. gróf, a boldog halandó, a syrén körül gyűjté össze kincseit, és szerződésileg nem kívánt tőle egyebet, csak hogy oly halandóval ne jöjjön semmiféle érintkezésbe, kit a társadalom ősi szabályai nem szoknyába öltöztetének föl. Tehát a férfiak ki voltak zárva a syrén búvájos köréből. Ez egyetlen pont vala csak kikötve, és a syrén azt sem tartá meg.

Mint a paradicsomi Évának, úgy ennek is akadt kfgyója, mely őt ékes beszédekkel, csodás igéretekkel rábírta venni az alma leszakasztására. E kfgyó, egy — már elvirágzó félben lévő nő vala, ki a syrén körül titoknok, tanácsnok és pénztáros-szerpet vitt. — Sokszor nem kell a férfiaktól annyira féltünk hölgyeinket, mint a nőktől.

P. gróf csak igen későn jött nyomára, hogy a szerződés megszegetett. S ez, nagyon természetes, ha meggondoljuk, miszerint valamely nő, midőn hűtlen lesz férjéhez, az egész város örege, ifja régen suttog és beszél már az esetről, míg a férj rendesen a legutolsó, ki a dologról értesül.

P. gróf eleve főbe akarta magát lőni. Hanem ezt csakhamar nevetségesnek találta, és sokkal czélszerűbbnek vélte, egyszerűen föl hagyni a viszonynyal. Föl is hagyott. S a syrén jövedelemforrása kiapadott.

Fél év alatt nagyon érezhető hiányok kezdtek mutatkozni a fényes háztartásban. Eleinte váltók mentek szét a maeczenás P. gróf nevére, azonban a váltóknak lejárván a hitele, — ékszerek, gyöngyök, karpereczek vándoroltak oly helyekre, honnan többé sohasem valának visszatérendők. A háztartás azonban, külsőleg épen nem csökkent: legalább a mindig közeledő pénzzavart nem igen leheté még észre venni. Fogat, páholyok és párisi öltözékek még mindig megvalának, A pénztárnokné asszonyság, kit főlebb említünk, kifogyhatatlan volt leleményességeiben, hogy a syrént megmentse

bukásától. A titoknoknő, — ki egyszersmind pénztárnoknő is vala, a pénztár kiürülésével hivatalosan jelenté, miszerint baj van, s egyúttal — mint tanácsnoknő, — ajánlá a P. gróffali kibékülést. Különben elviszi az ördög a gazdaságot.

A syrén gondolkozék, ha vajon cselekedjék-e szíve hajlama ellen.

A tanácsnoknő röviden rámondá, hogy — minden esetre cselekedjék, mert különben megbukik.

A syrén gondolkozék, s nem határozott. Rá, kevés idő múlva, a szép üveglemezes hintó kirobogott a kapun, a nélkül, hogy a syrén és titoknoknője benne ültek volna, s a nélkül, hogy a hintó vissza is hajtatott volna többé a házhoz. Ismét kevés idő múlva a páholyok fölmondattak, a párisi öltözékeket pedig egyszerűbb és olcsóbb pesti szabók készítményei válták föl. P. gróf hajthatlanul és makacsul viselte magát.

A syrén azon ponton állt, hogy levelet írjon neki, s ha a levél nem használ, eltökélé őt személyesen meglátogatni. Irtózatossá képeit látta már ekkor a bekövetkezendő bukásnak. Már épen íróasztalhoz ült, tisztában lévén gondolataival, midőn a titoknoknő valami örvendetesnek vélt ujsággal lépett be hozzá.

— Most már nincs önnek oka tovább késnie! — kezdé a belépő. — Azon férfi, kiért ön anyagi jólétét fölálldozá, megcsalta önt.

A syrén elhalványult, s kis kezeiből kiesék a toll.

— Hogyan? — szóljon ön, mi történt?

— Oh, én mindezt előre tudtam! — mondá a titoknoknő; — oh, kedves barátnóm és jóltevőm, ő velem is így tőn! engem is így csalt meg: — és csak azért nem mondom, hogy boldogtalanná is tett, mert ez által önt tette boldoggá.

— Tovább, tovább! sürgeté türelmetlenül a fiatal hölgy s felállott.

— Most már bátran és haladéktalanúl írjon ön P. grófnak, ki, miként én értesülve vagyok, még most is hajlandó önnek megbocsátani.

— Csak róla, csak róla beszéljen ön, — vágott közbe a syrén. Mi történt vele?

— Ah, boldog isten! Hamvay báró ehhez képest valódi angyal volt! — sóhajta a titoknoknő — de még a Zenei grófok sem bolondították ennyire a nőket. Ez a leggonoszabb férfi, kit valaha ismertem.

— A dologra! — toppanta lábával a syrén. Mi történt vele?

A titoknoknő azonban nem hogy válaszolt volna, hanem folytatá jeremiádjait:

— De én megboszulom mind magamat, mind önt. Nekem is szerelmet vallott s hűséget esküdött, épen úgy, mint önnek és még igen sok másnak. Ha ő nincs, bizonyosan nőül vett volna Hamvay báró, ki egykor térden állva kérte kezemet. Ah, rám csakugyan jobb sors is várt volna. Olyan nevelés, olyan nevelés, melyben én részesültem! . . .

— Az istenért, de hát beszéljen már róla egyszer!

— *Tovább, tovább! sürgeté türelmetlenül a fiatal bölgy s fölállott.*

— Róla, róla! — Oh, jobban szeretnék hallgatni. De mindegy! legalább ön határozni fog majd. Tehát, — tegnap tartá kézfogóját Béla.

A hölgy elsápadt e szavakra s nem tudott rögtön szólni reá.

A titoknoknő, látva a hatást, haladéktalanul folytatá:

— Vigasztalódjék ön, — úgymond, — mert ön már meg van boszúlva... A kézfogó, a legeredetibb módon elmaradt.

— Elmaradt?

— Egyszerű az egész. Az ara nem jelent meg az eljegyzésen. Hahaha! Ugyan nevessen ön is!

— Tehát mi okból?

— Mert a jegyes mást szeretett.

— Tudja ön, kit?

— Nevét valóban nem tudom, csak arról értesítetém kémeink fürkészései nyomán, miszerint az egy igen szegény ördög; folyamodványok és szerelmes levelek írásából tartá fenn mind maga, mind anyjának életét, ki azonban tegnap, azaz épen az napon halt meg, midőn Béla és a hölgy között az eljegyzésnek kellett volna megtörténnie. Mondják, hogy a szíve repedt meg.

— Az anyának?

— Igen. Megtudta fiától, hogy leánya, kit számos évek óta nem látott már, igen kényes életpályát választott magának. — Bah! ezek az anyák olyan érzékenyek. Pedig ki tudja, nem jobb dolga volt-e leányának, mint neki ott a szalmaágyon!? — tévé utána a titoknoknő.

A syrén ez utolsó szavakat már nem hallá; mintha minden élet egyszerre elszállt volna belőle, oly sápadtan és megtörve hanyatlott vissza székébe, valami rendkívüli, előttünk még nem okadatolt fájdalom sújtotta őt le.

A titoknoknő nem igen látszék meglepetve e hatáson, mint ki az ily ájulásféléket már megszokta. A szoba tulsó végén egy szekrény állt, szépen oda sietett s azt felnyitotta, mi közben mondá:

— Teremtő isten, nem tudok mit csinálni a gyomrommal, olyan éhes vagyok! Nagyon kíváncsi vagyok, ha vajon maradt-e tegnapról, egy kis hideg borjú. Volt idő, midőn hideg fázánmellekel és barack- meg reine claude-kompótokkal halgattatám el gyomromat. Ah, ezek a szép idők, — oda — oda vannak! Lejárt a muscat lunel, dry madeirák, sergeantok és moit chandonok kora!... Ugyan kérem, Betti kisasszony, térjen ön magához, — tevé utána, a syrén felé fordulva, mialatt szájába, kés és villa használata nélkül egy darab hideg borjuczombot dugott be; — tudja kegyed, hogy kifogyott minden otkolonunk, — mivel hozzam önt eszméletre? Az ájulások csak jól megválasztott helyen és időben tesznek hatást. Itt nem látja önt senki. Térjen magához s írjon egy szép levelet a grófnak, vagy ha rest kegyed írni, majd elmegyek én ahhoz a fiatal emberhez, ki szerelmes levelek írásából él s ki elcsábította Béla jegyesét, majd meg fogja az ön helyett írni.

E szavak közben elfogyott a hideg borjuczomb,

a titoknoknő betette ismét a szekrényt, s leült, magában mormogván: — meg volt a reggeli, s tán egyúttal az ebéd is. Kétségbe kell esnem! hideg borjuczomb reggelire és ebédre, nekem, ki ludmáj-pástétomon nevelkedtem fel s a Zenei grófok saját páholyomba jöttek udvarlásomra. Ah! szép kilátás! S boldog isten, ön Betti, oly könnyen segíthetne mindezen. Csak egy tollvonás, aztán egy édes mosoly, s végre egy fogadás, hogy felejteni fogja Bélát, — s vissza lesz állítva a régi jó idő; — nem fogunk többé bársony pam-lagon ülve hideg borjuczombot enni. Apropos, ezt a bársony pamlagot, mint önnek tanácsosa, igen tanácsosnak tartanám eladni. Valóban, a legnagyobb satyra, éhes gyomorral bársony pamlagon nyujtózni.

A titoknoknő még sok haszontalant összefecsegett, mikből a syrén alig hallott valamit, mert szemeit csak e pillanatban emelte fel; nagyon sokat kellett szenvednie, mert oly bágyadt, megtört és halavány volt, s egész lényében úgy remegett. Első sóhaja is ez volt: — óh anyám! szegény, boldogtalan anyám! — S aztán fejét bágyadtan a nőhöz fordítva, kérdé: — Nem tudja ön azon fiatal ember nevét?

— Valóban nem.

— De lakását?

— Azt igen.

— Vezessen engem oda, — — kérem önt, Ottil.

— Ott ma temetés van.

— Arra akarok menni! temetésre Ottil, temetésre!

— Ön nem hogy gyógyulna, de naponként betegebb lesz. Minő gondolat temetésre akarni menni. Minek mennénk más temetésére, midőn az a más, bizonyosan nem fog eljönni a miénkre. Ne beszéljünk halottakról.

— Nem, nem; én minden áron ott leszek! Titkos, magyarázhatlan érzeteim vannak. Eszembe jutott anyám és szegény boldogtalan öcsém, kit önök szakasztottak el tőlem!

— Keressen szórakozást. Irjon a grófnak, s lesz ismét kincs, üveges hintó, paszomántos inasok, muscat lunell, pástétom és minden, minden, a mivel egykor bírt ön és a miket most nélkülözünk. Irjon a grófnak.

A syrén nem figyelt e csacskaságokra; szép fejét kezére hajtá, és szomorúan elgondolkozott.

A titoknoknő vállat vonsta, s magában mondá: — nem lesz belőle semmi! hiába minden ékes-szólásom! hát ha még megmondanám neki, hogy a kinek temetésére akar menni, az saját édes anyja! nem akarom, hogy utána ugorják a sírba, mert akkor aztán vége lesz a P. gróffali viszonyoknak.

— — — Tán mondanom sem kell, olvasóim bizonyosan tudhatják már, kik e nők. Az egyik Goldbach Betti, s a másik Ottil, az egykori tőkepénzes leánya. Ha e fejezet folyamában, ruházatuk vagy arcuk után írtam volna őket le, aligha rájuk ismertünk volna. Ottil végig megtartá jelle-

mét. Mindig a multak után sóhajtott. Az elvesztett jólét, elvesztett kényelem, elvesztett szerelemről énekelt s ezek visszaállításáról álmodozott. Saját kellemeiben azonban nem bízván többé, kénytelen volt egy másikhoz folyamodni, kinek firmája alatt ő is valósíthatja némileg álmait. S eire legczélszerűbbnek találá Bettit, kit a jó ég oly csoda szépséggel ajándékozott meg, hogy az ő- és ujkor minden classikus szobrása és festésének mintául szolgálhatott volna, Diánának úgy mint Vénusnak. Oh, a ki látta Bettit egykor az érdemes Waldmann Sámuel úr házánál, olcsó karton ruhája és durva bőrtopánkáival, — s látta most, junói termetén gazdag selyemruháiban, — valóban álomnak kelle hinnie ez óriási átváltozást.

Ottl, ki midőn Betti Pestre került, már régen járta a nagyvilág iskoláját, — daczára, hogy még sem a Kaméliás hölgyet nem olvasta akkor, sem a Demi-mondot nem látta, igen használható példányt tudott alakítani a fiatal lányból, kinek isten minden adománya csak szépségében állott. Még kedvesét, Zsedőfi Bélát is feláldozta érte. Arról pedig kellőleg gondoskodott, hogy ne találkozzék Lajos öccsével, kinek hollétét s anyja állapotát egyedül ő tudta csak. Gondolta, hogy Lajos, e daczos fiú, ki két élet terheit hordozza és bírja meg fiatal vállain, könnyen ketté vágatná a syrén virágos pályáját.

S most, ki mondja ismét, hogy Pest nem nagy város? Pestnek vannak syrénei, lorettei, grisettei,

úrhölgyei, lovagjai, don Juanjai, báró de Manxai és mindenféle csodabogarak, melyek körülhemzsegek utczáit, palotáit, templomait.

— — — Míg a két hölgy közti párbeszédnek fentebb tanui valánk, azalatt Berkey ügyvéd házában események folytak le.

A jelenetet, midőn a jegyváltásról elkésett Róza atyjával találkozék; elhallgatjuk. Apai kitörések, anyai kétségbeesések és cselédsuttogások bőségben voltak. Itt csak az eredményt adjuk.

A vén különöz ugyanis, másnap, tőle kitelhető gyöngédséggel írt levélben tudatá az ügyvéddel, az unokaöcscse és Róza kisasszony közti viszony felbomlását. Az utóiratba, mint illik, azt is odaragasztá, miszerint; — nincs toll, a mi leírni volna képes az ő borzasztó sajnálkozását e nem remélt esemény felett. — Pedig úgy örült neki, hogy arra már igazán nem volna toll, a mi azt leírhatná.

A különöz nem feledkezett meg a boldogult Goldbachnéról sem.

Ebből már egy kis lelkiismeretet csinált, s háromszáz pengőt küldött tisztességes eltakaríttatására.

Eleve, nagyobb biztosság kedvéért, azt akarta, hogy a pénzt unokaöcscse vigye el a halottas házhoz, hanem unokaöcscse erre jónak találta ismét felvenni a báró de manxi szerepet, s mennyreföldre esküdött, hogy neki délben G. szeptemvirhez kell mennie, délután pedig N. tábornoknak ígérte meg, hogy vele kilovagol. A pénzt tehát csak cselédnek kelle kézbesítnie.

Lajos ott ült anyja ágyánál. Mikor bevitték hozzá a pénzt, — nem tudott az akkor sem emberről, sem anyyalról. Egy vén halottvirrasztó nő volt a kiterített hulla mellett. Annak tűnt legelsőbb is a szemébe a sok bankó; midőn Lajost figyelmezteté a pénzre, az, — a nélkül, hogy arról kérdezősködött volna, — egykedvűleg mondá:

— Menjen ön, csináltasson koporsót diófából. Aztán jó lesz egy egyszerű szemfedő, csipkéekkel, — — vagy ha csipkék nem lesznek rajta, azt sem bánom. Készíttessen egy sírkövet is, — — egyszerűt, mely ha nem tart is tovább, — csak addig, míg én élek, — — aztán, — — aztán ugysem törődik vele senki többet, akárki nyugszik is alatta! . . . Vésesse rá a sírkőre e következő szavakat:

SOKAT SZENVEDETT ÉDES ANYJÁNAK

EMLÉKÜL SZENTELI

E SÍRKÖVET,

FIA, GOLDBACH LAJOS.

A halottvirrasztónő fölkel s távozni akart a vett rendelettel, midőn Lajos utána kiálta:

— A mi pénz megmarad, ossza ki a szegényeknek! Nekem 'vissza ne hozzon belőle egy fillért se! Ha addig nem volt, míg anyámon segíthettem volna, — minek volna most már. Fecséreljék 'el, a kik akarják, — — — igyák meg, bolduljanak, vagy vesszenek meg! . . . S most menjen, — csináltassa meg azt a koporsót! . . .

A koporsó másnapra elkészült.

Még akkor nem voltak Pest boltkirakataiban kész koporsók, mint jelenleg.

Czivilizálódunk!

Ma már ékesnél-ékesebb koporsók tűnnek szemünkbe, ha Pest utczáin végigmegyünk. Megérjük, miszerint ha a zsibárus-piaczon haladunk el, utánunk fogják kiáltani: — «Tetszik önnek a legújabb divatú koporsó?» — avagy «szolgálhatok önnek a legutolsó divat szerinti szemfedővel?» — épen úgy, mint midőn azt mondják: — «Parancsol uraságod egy elegáns tavaszi kabátot?»

Czivilizálódunk!

Az érdeemes asztalos czéh, koporsókban dús pesti boltkirakataiban, szoktat bennünket a halál szomorú gondolatához! (?)

— — Másnap véghez ment a temetés.

A boldogultat oly kevesen kísérték az örök béke helyére, hogy nem nagy földadatomba kerülne, tetőtől talpig lefestenem a kíséret egyes személyeit.

Nem sírt ott senki. Még a szemközt jövő gyerekek is úgy viselték magukat, mintha nem is temetés, hanem valami nászmenet vonult volna el mellettük. A koporsó után hajadonfővel lépdelt Lajos. Az sem sírt. Mit is sírt volna, ha már nem használt könnyeivel semmit!! Még csak gyász sem volt a kalapján; kabátja is szürke vitorla vászon volt, nadrágja pedig tarka kockás. — Hogy is nem készítettett magának talpig fekete ruhát e szomorú alkalomra!!...

— — Isten veled, anyám! Isten veled! . . .

Két ember leereszté kötelen a testet abba a hat láb mély sírba, honnan csak azokat veszik vissza, kik elég szerencsétlenek voltak haláluk után megmérgeztetés gyanujába jönni, s ez által még az örök nyugalomban is megzavartatnak.

— Oh anyám, anyám, legyen teneked nyugodalmasabb ott alant a földben, mint volt ide fönt a földön! . . . Isten veled! Isten veled! . . .

— — Ha most valami journalista ujdondász, vagy nekrológíró volnék, milyen szépen el tudnám mondani a következő frázisokat: — «Ilement a nap, följöött a hold! amaz végső, emez első sugárait veté az új sírra! Egy emberrel kevesebb, — egy sírral több! Ő nincs többé!

Szerencsére, hogy a boldogult temetése alkalomával nem esett az eső, mert különben azt is mondhatnám, miszerint: «az ég is megsiratta őt felhőkönnyeivel!» — — Ha Petőfi élne, most is makacsúl megmaradna azon állítása mellett, miszerint: «Mi lesz az ég könyéből? — sár!» — Sok igaz van benne!

XV.

Évek mulva.

... Felejteni! felejteni!

Ha az ember mindazokat a szomorú emlékezeteket el tudná egyszerre felejteni, melyek lelkén égnek! azokat az emlékezeteket, melyek üldözőivé váltak s nem tud tőlök megszabadulni, követik őt nyomban, kísérik őt minden talpaltnyi földre, a hova csak lép! — — — Mindnyájunknak van valami felejteni valónk. Történetünk folyamában is, a kik szerepeltek, majd mindenik elmondható: szeretnék valamit elfelejteni.

Zsedőfi Béla szerette volna elfelejteni azon napot, melyen először Bettivel találkozott. Ott il szerette volna feledni azon órát, melyben először hitt Zsedőfi Bélának. Az öreg Zsedőfi szerette volna feledni azon átkos perczet, midőn hajadon korában megpillantá a szép Goldbachnét, Goldbach szerette volna felejteni kompanistájával az első aláírást. Egyik sem tudott felejteni. Mind-

nyáján hordozták magokkal azt a fájdalmas emlékezetet, mely úgy a lelkökhöz tapadt.

Berkey ügyvéd úrnak is volt felejtetni valója. Nagyon szerette volna, ha nem csak ő, hanem egész Pest egyszerre elfelejtette volna azon botrányt, mely leányát épen az eljegyzés napján érte. Csak maga Róza nem sokat törődött a világgal, mely mint mondani szokták: nyelvére vette őt. Lajos, — anyja temetése után másnap, fölment az öreg ügyvédhez, hogy a házbért s egyéb apró adósságokat kifizesse. A folyosón mindjárt Róza kisasszonynyal találkozott. Mind a kettő szíve megdobbant.

Lajos, kinek nem volt sok módja társaságokban forgolódhatni, meglehetősen szögletességgel hajtá meg magát a szép hölgy előtt, kit utolsó találkozás óta föltűnőleg halványnak talált.

— Az ügyvéd úrral óhajtnék beszélni, — mondá elfogódott hangon Lajos.

— Apám szobájában van, — szóla gyöngéd és csengő hangon a fiatal hölgy, s oly szomorú szemmel tekinté az ifjú még szomorúbb arczára, melynek vonásain nagyon élesen valának kifejezve a sors annyi sok csapásai.

Az öreg ügyvéd íróasztalánál ült, s épen egy pár patvaristát hallgatott ki, kik azon megbízatással küldettek szét a városba, miszerint tapogassák ki, vajon mulatja-e még magát a közönség a kézfogói fiaskóval.

A belépő Lajos, modoros köszöntése után tárczát vőn elő s mondá:

— Én Goldbach Lajos vagyok. Anyám tartozását, kit tegnap temettem el, hozám meg önnek.

Az ügyvéd nagy szemeket vetett az ifjúra, s mielőtt válaszolt volna, kiküldé a patvaristákat. Aztán elkezdte magában valamit mormogni, de a miből nincs az a filológ, a ki szavakat magyarázhatott volna ki; végre mindig pattogóbbá lett a nyelve, s az utolsó szavakat, miszerint — Ön tette szerencsétlenné leányomat, — és hogy mit keregett önnél leányom? — oly hangosan mondá el, hogy a falak, a mikről azt szokták mondani, — nincsenek füleik, — azok is tisztán meghallhatták.

Az ifjú, elég nyugalmasan hallgatá végig a hozzá intézett beszédet, és csak midőn az öreg úr beléfáradt, vagy kifogyott a mondókából, válaszolt reá nyugodt, érczes hangon:

— Ügyvéd úr! önnek vádja igen méltatlan ellenem! Mily szerepet játszom én az életben? mily pont vagyok én a társadalomban, vagyon, rang, s egy részről igény, más részről elismerés nélkül, hogy rólam elmondhassa ön, miszerint a főváros egyik igen tekintélyes családjának leányát, egy egyformán művelt és ünnepelt hölgyet — én szerencsétlenné tettem volna?! . . . Róza kisasszony, mint égből szállt angyal ereszkedik le anyám szegény hajlékáig. S anyám, az életben tán egyetlen jóltevőjét, csak benne tisztelhette.

— Jóltevőjét? — mondá közbe az öreg, meglepetve az ifjú szavain, kinek szép tiszta hangja mindinkább reszketőbbé vált.

— Igen, ügyvéd úr. Hónapok óta majd minden-

nap meglátogatá anyámat Róza kisasszony. Sohasem jött üres kézzel, és sohasem távozott anyám áldása nélkül. Erős hitem, hogy ez áldás meg fog fogamzani rajta.

Az öreg úr egyet fészkelődött e szavakra, miket annyi érzelemmel, oly meghatólag monda el az ifjú.

Lajos folytatá :

— Róza kisasszony volt, ki anyám halálos ágyánál megjelent; velem együtt sírt, hideg teteménél együtt térdelt, együtt imádkozott!... Sohasem felejttem el azt az órát. Boldog mint boldogtalan állapotomban: mindig előttem fog lebegni azon angyal képe, kit isten akkor vigasztalásomra küldött!...

Az ifjú szemei megteltek könnyekkel, az öreg úr pedig úgy megmozgott ülőhelyén, mint kit valami nagyon nyugtalanít; látszott arczából, hogy fel van benne költve a részvét. Valamint az is látszott arczából, mintha ezt mondta volna magában: — igen szép az, hogy az isten leányomat választá vigasztaló angyalul, csakhogy nagyon roszkor küldte őt vigasztalni! Miért épen a kézfogó napján?!

Pedig ha tudta volna az öreg, milyen bölcsen rendelte ezt így az isten!

— S most, — folytatá szünet mulva az ifjú, mialatt ismét tárczájához nyult, — engedje lefizetnem adósságomat; én még e napon bucsút veszek e háztól.

— S hová szándékszik ön? — kérdé székeről fölkelve az öreg, ki egészen megnyerve érzé magát az ifjú részére.

— Ahol dolgot és hajlékot adnak.

— S mi önnek foglalatossága?

— Semmi, vagy igen csekély. Minthogy szép írásom van, másolgatni szoktam. Itt van pénze, ügyvéd úr.

— A manóba, ne siettesen már oly nagyon! — mondá az ügyvéd, s homlokát és kopaszodó feje tetejét dörzsölgeté, mint ki valami új eszmét érlel, vagy ki szeretne határozni, de nem bír. — Tegye ön el azt a pénzt, — tev é utána habozva, mintha el is akarta volna venni, meg nem is. — Tehát ön egészen egyedül áll a világon?

— Egyedül.

— Testvére sincs?

Lajosnak homlokáig szökött a vére; kissé késett a felelettel, míg végre határozottan mondá:

— Nincs.

— Valóban szánom önt.

— Oh, engem ne szánjon, — mondá dacozzal az ifjú — itt önnek pénze. Tessék.

— Mondtam már, hogy hallgasson el avval a fizetéssel. Csak beszéljen önmagáról. Mikor halt meg édes atyja?

— Azt sem tudom, meghalt-e, vagy még most is él, — felelt Lajos, mialatt arca folyvást oly piros volt, mintha kifestették volna, s aztán szünet mulva tev é utána: — egyébiránt ügyvéd úr, nekünk semmi különös érdekünk sincs egymáshoz, nagyon lekötelezne, ha családi viszonyaimról nem kérdezősködnék tovább!... Anyám a világon a legboldogtalanabb nő volt; apám elveszett, a nélkül,

hogy az emberek tudnának róla valamit, — tán vízbe halt, vagy öngyilkos lett, tán épen fel is akaszthatta magát, ... mit tudom én. Ne erőltessünk ilyen dolgokat!

Az öreg úr ekkor már fel s alá járkált a szobában, hevesen és nagy léptekkel méregette annak szélét-hosszát. Valami rendkívüli eszmék forrhattak agyában, — mfg végre megszólalt:

— Fiatal ember! tegye ön vissza pénzét, s mielőtt távoznék, ígérje meg, hogy holnap ismét meglátogat. Megigéri?

— Nagyon hizelgő rám nézve e meghívás, — de valóban el nem gondolhatom, mit kereshetnék én tovább az ön házánál?

— Barátságomat keresheti, s azt meg is fogja találni, — mondá határozottan az ügyvéd, és csaknem egészen orra alá állt Lajosnak.

Az ifjú meghajtá magát.

— Tehát holnap? — mondá az öreg, Lajos kezét megszorítva.

— Tiszteletére leszek önnek, — felelt amaz.

Az ifjú eltávozott.

Az ügyvéd leánya még mindig a folyosón áll-dogált, s midőn a távozóval találkoztak szemei, szívök ismét megdobbant.

Ha tudta volna az öreg, mily bölcsen rendelte ezt így el az isten! . . .

— S most hagyjuk Lajost. Fejezetünk czíme — évek mulva lévén, — majd csak évek mulva fogunk vele ismét találkozni.

Ismét előttünk áll a syrén. Nem ama pompás úri lakban találjuk őt jelenleg. Ott többé hiába keresnők!

Lajos anyja halála után mintegy pár hóval, valami nevezetes elárverezés volt hirdetve a hatvani-utozai azon házban, és illetőleg lakosztályban, mit egykor az irigyelt hölgy, Goldbach Betti birt. Bársony bútorok, álló aranytükrök, becses ékszerek, de még tán kevésbbé becses női ruhák is, mind, mind idegen kezekre jutának.

Pestnek valamelyik külvárosában találkozunk most vele. Olyan egyszerű, olyan igénytelen szobácskában, mintha csak valamely népszerűtlenített országgyűlési követ jurátusának szállásába lépnénk.

Egy díván, egy ágy.

Az ágyban alszik Betti, a dívánon hű árnyéka, Ottil. Ez utóbbi már nagyon megfogyott, és csak úgy hébe-hóba sóhajt már vissza a szép aranjujezi napokra, midőn még főispánok asztalánál ebédelt, s grófhölgyek páholyából hallgatta a karinthiai kapu-szinház énekesnőit.

— Holnap, — ne feledje ön édes barátnóm, miszerint szállásért kell fizetni — kezdi a legprózaibb hangon Ottil, — különben — — —

— Különben?

— Bizony különben a szabad ég alatt kereshetünk szállást. Az igaz, ott aztán nem fog bennünket senki többé szállásbérért gyötörni. Oh, ha én háziúr lehetnék!! Beh bánom, hogy Hamvay báróhoz nem mentem nőül, két háza van neki.

Betti sóhajtott, s a világon a legsentimentálisabb hangon mondá:

— Oh, van még más hely is, hol nem szükség szállásért fizetni.

— Ugyan hol? Holnap tüstént oda hordozkodunk.

— A temetőben.

— Menjen ön! Ön minden nap unalmasabbá válik.

— Ezóta már anyám is ott van valahol.

— Az isten nyugtassa meg őt.

— Meg apám is!

— Az isten nyugtassa meg azt is!

— Meg tán testvérem is.

— Tehát azt is nyugtassa meg az isten! — mondá oly könnyen Ottil, mintha csak az elvesztett páholyokról beszélt volna.

Ha a társadalomnak találkoznék egy oly Linnéje, mint volt a természetnek, ki az emberek jellemét tudná úgy osztályozni, meghatározni: melyik emberben minő szív lakik? Kiben bizzunk, hogy az bennünket soha meg nem csal? Kitől féljünk és őrizkedjünk, mint olyantól, kit megrontásunkra teremtett az ég?

Ha Goldbachné tudta volna, hogy leánya, kinek életet adott, magában fogja hordani azon mérget, mely őt meg fogja ölni egykor!

A szerencsétlen anya mindig jobban ragaszkodott leányához, mint ahhoz, kivel megoszthatá boldogtalanságát, kivel együtt nélkülözött, s ki egyúttal kenyérkeresője is volt, — — annyira

kenyérkeresője, hogy halála után vánkosa alatt százötven pengőt talált Lajos. Ez összeg bizonyosan Betti részére volt megtakargatva. S e megtakargatás miatt a legmindennapibb szükségét nélkülözték.

Mily megfoghatatlan titka a természetnek, hogy az anyák mindig azon gyermekeikhez ragaszkodnak legjobban, kik leginkább rájuk szorulnak!!

— — Oly nő életét, minő Betti, nem akarjuk e helyen festeni. Nem czélunk gyöngéd olvasónőinket ily hölgyek élettitkaiba beavatni. Elég, ha azt mondjuk róla: — veszni indultál, veszni fogsz! . . . Hiába is pillantanánk életébe. Csak oly dolgokat látnánk ott, miktől magunk is visszaborzadnánk. E hely a legszomorúbb temető. Itt hal el az élet, a becsület, a nyugalom; — — s itt születik a szenvedély, a gyönyör, a kéj és a késő bánat! . . . S ki e helyet lakja, hiába sűr, hiába átkozza meg életét és születése óráját, s hiába tépi ki minden hajaszálát, — — önmaga volt életének gyilkosa, — s nincs ember a földön, s isten az égben, ki valaha megbocsásson neki.

Évek mulva, — — évek mulva! — — —

Tekintsük meg őt majd évek mulva!

XVI.

Befejezés.

A regényíró vállain éppen oly felelősség terhe fekszik, mint egy hadvezérén, mint egy felelős szerkesztőén, mint egy számadóén, mint egy pénztárnokén vagy általában mint bármely hivatalnokén!

A regényíró tartozik számolni mindazon egyének-ről, kiket története folyamában fölléptetett.

Jó, rossz, becsületes, vagy becsstelen emberek lettek-e légyen azok, a szerző kötelessége felelni értettők.

Nincs földön az a hatalom, mely a költő hatalmával felérjen!

A költő teremt nagy embert, kis embert, bölcsét, elmeszegényt, koldust és nábobot. A költő koronáz, a költő detronizál. A költő ítél! itél pedig a szó teljes értelmében, eleveneket és holtakat. Neki nincs törvényszéke, és mégis megjelennek előtte a bűnösök és ártatlanok!

Van-e nagyobb hatalom a költő hatalmánál?!

Ki osztogat igazságot lelkiismeretesebben? ki

büntet vétket súlyosabban? s ki kegyelmez nagylelkűebben?

Ki merészli és bírja a sírjaikban elporlott koronás főket föltámasztani? — a költő.

Ki jutalmazza az erényt? ki bünteti a bűnt? — a költő.

Pedig az a költő maga is olyan gyarló ember!!

Számoljunk a számolandókról!

Furcsa volna, ha a regényíró is akként számolna hőseiről, mint a boldog emlékezetű Józsa Gyuri ispánja a rábszott gyapjúról, ki többnyire «szabad lopásra» szegődött be, s ki a pesti vásárról — szintén többnyire ilyenféle számadással tért meg gazdájához: — jöttem mentem: száz forint, — ettem-ittam: száz forint, — összesen — háromszáz forint!

Tehát számolni fogunk.

Először is: hova lett Goldbach?

Továbbá: hova lett kompanistája?

Hova lett Sérey báró? Hova lett Holdburgné?
Hova lett az új Diogenes? Hova lett Ottil?

★

— 18 . . . év szép tavaszi alkonyán, mintegy négy évvel később a föntebbiek után, — egy legszebb korában lévő férfi magányosan andalgott a városerdő és Király-utoza közti fasorban. Sápatag, beesett arca s fénytelen szemei, miknek egyikére szemüveg volt csiptetve, feltűnőleg meghazudtolák korát. Öltözéke után ítélve, beillett volna bármely boltkirakatba divatképnek. Nyugtalanul járt és

tekingetett egy pont felé, mint ki valakire már időn túl várakozik. A fasor tulsó oldalán egy más fiatal ember közeledék. Egészen ellentéte emennek; a fiatal, sugár férfi gyenge, piros arcát szabályos szakál futja körül, tekintete nyílt s férfias bátorság jellegét hordja magán. Egyszerű, de választékos tavaszi öltözék van testén. Midőn közeledtével az innenső soron andalgó dandyt megpillantá, perczre megállt, s arca valami váratlan, rendkívüli meglepetést fejezett ki.

— Az ördögbe! ha ő volna! — mormogá fogai közül, s megindult a szemüveges férfi felé.

Az nem vette őt észre, csak akkor, midőn az ismeretlen, tenyerét súlyosan vállára téve, mondá:

— Ezer bocsánatot uram, — — ha nem csalódom . . .

A dandy ijedten üté föl fejét e sajátságos köszöntésre s vagy két lépést meghátrált.

— Valóban uram, — mondá a megszólított, — én már beutaztam egy pár barbár tartományt, de még ily barbár köszöntésformát sohasem tapasztaltam. Parancsol ön?

— Nem parancsolok, csak kérem, mondja meg, nem csalódom-e? azaz dehogy csalódom? az ördögbe, hiszen majd minden éjjel önről álmodom. . . Évek óta keresem önt. Nemde, Zsedőfi Béla?

— Az vagyok, — s tovább?

— Én meg Goldbach Lajos vagyok! — mondá erős hangon az ifjú.

Zsedőfi arcáról eltűnt egy perczre a sápadtság, s oly vörössé lőn, mintha csak alája pörkölték volna.

A fiatal ember megszorítá ekkor izmos markával báró de Manx kezét, hogy ujjai összetapadtak, s fülébe kiálta:

— Zsedőfi Béla, ön nyomorult, szemtelen!

— Mi ez?! Uram, tudja meg ön, hogy ezt még egy minister asztalánál sem mondták nekem.

— Hitvány!

— Én, ki az amerikai konsul szivarjából szívtam!

— Adjon ön számot nővéremről! Ön tette szerencsétlenné, ön tette földönfutóvá! s ön gyilkolta meg miatta anyámat!

— Wirklich, zum lachen! Épen úgy játszsza a nemes embert, mint valamely spanyol grand. Menjen ön, különben lovászsomat fütyöntem ide, s aztán...

— Elégtételt nekem! — mondá, képéből kilelve az ifjú: — rögtön követni fog ön oly biztos helyre, hol lőhetünk.

— Én csak mágnességekkel szoktam vívni, nem pedig boltossegédekkel.

Az ifjú, lábával toppanta, s tenyerét oly módon alakítá, melyből nagyon világosan látszott, hogy arczul-csapásra van elkészítve.

— Vonakodik ön?

— Nagyon természetes, — monda de Manx s elkezdte valami kopott kavatinából egy áriát fütyölni.

Abban a pillanatban arczul volt csapva!

Az egészben az volt a legeredetibb, hogy báró de Manx nem csapta vissza, hanem egyszerre körültekintett a fasoron, ha vajon a sétálók közül nem látta-e őt meg valaki. Vannak emberek, kik ha tanuk nincsenek jelen, mindent elszívvelnek.

— Elég volt-e önnek? — kérdé kitüzesedett arcczal az ifjú.

— Elég, — felelt amaz, kezét a bélyegtől égő arczán simogatva.

— Tehát kövessen ön.

— Oh, nem úgy értettem, hogy elég, — mondá csakhamar visszaesve szerepébe Béla, ki már az arczulcsapások iránt is blazirt vala: — hanem úgy értettem, hogy többet képen ne merészeljen ütni, mert különben — lovászsommal veretem meg! S most jó estét!

— Hah, ily szemtelenség! ez hallatlan! — kiáltá Lajos, alig találhatva föl magát ily nyomorult ellenében. — Uram! ha már önben semmisem költi föl a becsületérzetet, legalább csak egyet, egyet tegyen meg, és én elfeledem minden bűnét, gonoszságát! Csak azt mondja meg tehát, hol találhatom föl nővéremet?

— Semmiféle tudakozó-intézetnek nem vagyok tagja, — felelt, lakktopánjáról battist kendőjével verve le a port.

— De önnek tudnia kell! Az ég irgalmára, vezessen nyomába!

— Tán valamelyik kórházban van.

— Kórházban!! — mondá, kezeit összecsapva az ifjú, s hangja oly fájdalmas rezgésű volt. — Szegény Betti! mivé levél, mivé levél!! . . .

— Világ folyása! — mondá hanyagul az arczulcsapott férfi, s indulni akart.

— Megálljon ön! — kiálta föleszmélve az ifjú, s ideges karjával galléron ragadá őt. — Még csak

egyik felől ég arcán a bélyeg, a másikra tanuk előtt sütöm oda. Figyelmeztetem, hogy minden gonoszságának titkába be vagyok avatva! Csak egy szómba kerül, s ön meg van semmisítve!

Béla arca csak azért nem sápadt jobban el, mert már nem lehetett. Hanem e fenyegető hangra egész lényében inkább megrendült, mint az arcon-csapásra. Szeretett volna futamodásnak indulni, s ott hagyni a Lajos által galléránál tartott tavaszi kabátot, mint József Putifárné kezében köntösét.

— Jön-e velem? — ordítá fülébe Lajos.

— Az istenért csak skan—kandalu—lumot ne csináljon, — hebegé de Manx, — inkább megyek! Hová? howá?

— Bettihez.

— Holnap.

— Tüstént!! Különben csak egy szót kiáltok el és . . .

— Kérem! — mondá a poltron, s önkénytelen megindult Lajossal.

Lajos egy szemközt jövő bérkocsit megállíta s társához fordulva mondá:

— Nevezze meg ön a kocsisnak az utcát és házszámot.

— Teréziaváros, Dárda-utca, Nro 7.

A bérkocsi elrobogott a két férfival. Alacsony házikó előtt álltak meg, melynek utczára szóló részét ronda csapszék egészíté ki, az «arany kashoz.» A folyosón túlhízott nő álldogált, igen visszataszító arcvonásokkal s a kövérség miatt benőtt szemekkel. Már messziről érzett rajta a sör

szaga, mintegy csilhatlan özégér, mely azt mutatá, miszerint a föntisztelt kocsmának ez az érdemes kocsmárosnője. Midőn Bélát, ki a nagy zavar és szorongatások miatt folyvást a földre süté szemeit, a kövér asszonyság megpillantá, azonnal fölsikoltott.

— Ah, szent Jeremiás! hát itt van a szép mák-virág! Mi hozta önt ide úrfi? — kiálta a nő, növekedő rikácsoló hangon, s előbbre tipegve, csaknem orra alá állt.

— Csöndesen, csöndesen, — szólt Béla, föltünő zavarral: — ne csináljon botrányt lármájával. Bettit akarjuk meglátogatni; itt hozom testvérét.

Az asszony, mennyire csak lehetett, fölnyitá apró szemeit, s az ifjúra mereszté azokat, és szünet mulva mondá:

— Tehát ezen úr Goldbach Lajos volna? Ah, uram teremtm, alig hihetek szemeimnek, milyen derék gavallér lett belőle. Ki gondolta volna, mikor még topánkámmal elszaladt az asztal alatt! . . .

— Csitt, Ottil! — szólt közbe Béla, — csak kompromittál bennünket az ily dolgok fölhozásával. Vezesse be ezen urat Bettihez.

— Micsoda?! — pattant föl a nő — kompromittálom? én, ki csak olyan bölcsőben születtem, mint Zsedőfi Béla! én, kit egykor grófok és bárók környeztek! azért, hogy most csaplárnő vagyok, s a hajdan elfolyt pezsgők helyett serrel oltom el a szomjamat! . . . Nem oda Buda! még számadásom van az úrfival!

— Ottil! . . .

— Régen keresem már, — mondá mindig riká-

csolóbb hangon a kövér csaplárnő, — hanem most kezem között van . . .

— Az egekre, Ottil, csöndesedjék! — szólt iszonyú szorongások közt Béla.

— Semmi csöndesedés! Még nem bosszultam meg magamat eléggé; daczára hogy egy szép szerencsáját sikerült már elrontanom. Emlékszik, midőn ezelőtt négy évvel, jegyben járt a szép Berky Róza kisasszonnyal? tehát tudja meg ön, hogy azért nem szerette, sőt azért utálta meg önt a gazdag jegyes, mert én küldöztem neki névtelen leveleket, mikben nagyon híven leírtam önnek mákvirágságait. Megírtam neki, hogy Zsedőfi Béla..

— Ottil! — kiáltá Béla kétségbeesve, s tenyerét a nő szájára tapasztá, melyet az durván lökött vissza, s folytatá:

— Megírtam neki, hogy ön Sérey bárónak czinkosa, azon Séreynek, ki a vármegye börtönéből megszökött, hova mint — Zselye Bertalan volt elcsukva.

E névre megfordult a világ Goldbach Lajossal, s alig tudá szünet mulva e szavakat hebegni:

— Asszonyom, mit beszél? Zselye Bertalan? jól hallok-e? hisz ő apámnak volt társa a kereskedésben.

— Igen, igen! ugyanaz — mondá a nő — ő volt, ki ön atyját földönfutóvá s anyját boldogtalanná tette!

— Oh istenem! én istenem! — mondá Lajos, két tenyerét homlokára tapasztva.

Az asszony, mint egy fúria folytatá:

— Ez a nyomorult pedig az, ki engem idáig sülyeszte, önnek nővérét pedig elszakasztá anyjától s ez által megölé, szívét repeszté meg a bű! Oh, én mindent tudok.

— Oh, irgalom istene! — kiáltá Lajos, oly megdöbbenő, oly szívhasító hangon! Béla pedig ott állt, szótlanul, gyáván reszketve, mint egy elítélt, kinek a kivégeztetés előtt még egyszer fölolvassák elkövetett gonoszságait.

Szünet mulva, mintegy föleszmélve fájdalomából, mondá az asszonynak Lajos:

— Vezessen ön Bettihez.

A nő előlment a fölhívásra, Lajos utána tánorgott, Béla pedig használva az alkalmat, szökni akart, de az ifjú egy tekintetével visszaparancsolá őt. Mindhárman beléptek a szobába, mely e rozzant házzal ha arányba vesszük, meglehetősen volt butorozva. Kórágyon feküdt egy elvirágozott hölgy. Ingadozó árny, az élet és halál között. Csak mozdulatából látszott még, hogy él, különben bizvást befektethették volna a koporsóba. Lajos visszatántorodott ez alaktól; nem ismeré meg benne testvérét. Kezeit összezsapá, midőn a csaplárnő rámutatott, mondván:

— Ez itt Betti.

Lajos oda lépett az ágyhoz, kezét megfogá, s oly reszketeg hangon mondta:

— Betti! édes vérem! boldogtalan leány, mivé levél?!

Az ifjú szemei megteltek könnyekkel, s elfordítá arcát.

A lány föltekinte rá. Azok a hajdan ragyogó szemek, miknek egy pillantása elaltatá az észet, — megtörve, kihamvadva valának.

— Ismersz-e Betti? — kérdé az ifjú — ismersz-e?

A lány nem felelt; kezét ott hagyá Lajos kezében s arczával befelé fordult a falnak.

— Jóságos ég! mi baja e lánynak? — kérdé Lajos az asszonytól.

— Sorvadásban van — felelt az — szép halála fog lenni: úgy hervad el, mint a virág; elfogy mint a hold az égen!

— S régen szenved?

— Oh, régen! De már nem viszi soká; én már gondoskodtam halotti köntöséről is. Úgy hiszem, mire megvirrad, szüksége leend rá! — mondá a nő, mialatt szemeiből egy pár nehéz könnyet törült ki, s aztán ismét nekihevülve, tevé utána, mialatt öklével fenyegetőzött; — hanem ennek a gazembernek ne engedje szárazon elvinni! Sok embert tett már szerencsétlenné.

Béla, kire e szavakkal czélozva volt, közel vala az összeroskadáshoz. Az ifjú egy szétzúzó tekintetet vetett rá s aztán valami lélekrendítő hangon fülébe ordította:

— Hitvány eb!! térdelj le tüstént ágya előtt! — mondá és súlyos kezével, nyakánál fogva lenyomta őt, hogy az térdre bukott. Imádkozzál és csókold meg azt a földet, melyet egykor lábaival érintet!

Béla, mindenkép igyekezett visszakapni a súlygyent, vagy legalább elvesztett lelkiéberségét,

s ezért szabadulhatásáért egy utolsó kísérletet tőn:

— Uram, — mondá — ez jogtalan s lovagiatlan eljárás. Inkább elfogadom a párbajt — — bocsásson ön!

— Czudar! most már én nem vívok veled! — kiálta Lajos, s azzal, izmos karjával nyakszirten ragadva őt, egy lódítással kilöké az ajtón.

A szomszéd kocsmaszobában, honnan a borozók zaja és trivialis énekeik egész a haldokló szobájáig behallottak, nagyon kényelmesen megláthatták a botrányos jelenetet, s mint illik, egyet nevettek és egyet ittak reá. Béla, mint a villám, a bérkocsiba veté magát s eltűnt.

Lajos hideg verítéket törölt le homlokáról; a csaplárnő pedig leült egy szalmaszékre s ott sírt és elmélkedék azon multról, melyről azt mondhatja: — istenem be fényes volt! . . .

Lajos odatértelt az ágyhoz. Szép arcát, mely a fájdalomtól e perczben oly halvány, oly sápadt volt, a beteg tenyerébe hajtá, megcsókolá, könnyeivel áztatá . . . úgy zokogott.

— Oh, ha megmenthetném életedet! édes vérem, elpusztult reményem te!

A lány arcza folyvást a fal felé volt fordítva, csak keze volt az ifjú karjai közt, de azt sem mozdítá többet.

— Élsz-e még? tekints reám, édes angyalom! ismerj meg, — — jer hadd öleljelek szívemhez, — — hadd csókoljalak meg! . . . ah, minő hideg a homlokod! . . .

A csapszékben vigadók pohárcsengései elhatának a szomorú helyre.

A csaplárnő fölkel székéről, kiveresedett szemeit megtörlé, s lassú léptekkel eltipegett a kocsmá felé, honnan a vigadókat egy szavával kiséperte az utcára, s midőn az ajtót belül bezárta, magában dünyögé: — itt bizony nem mulattok a pénzekért! halott van a háznál!

Egy óra múlva Lajos megtört szívvel, ingadozó léptekkel távozott el nővére meghidegült tetemétől.

*

Ha Lajost hazáig követjük, roppant ellentétét fogjuk látni az előbbi jelenetnek. Olvasóim emlékeznek még azon külvárosi házra, melyben egykor az öreg tabuláris ügyvéd, Berkey lakott. Most is ott lakott még a jó öreg úr, csakhogy utolsó látogatásunk óta négy év folyt le, s a háznak jelenleg egészen más színezete van. A patvaristák és jurátusok szélnek eresztettek, az ügyvéd megfogadván, hogy miatta akár egymást egyék meg a peres felek, de ő többet még csak kibékíteni sem fog egy özivakodó lelket sem. Helyette régi kedvencz könyveit olvasgatja, s reggeltől estig mély karszékében ül, hol időnkint egy aranyfürtű lányka, mintegy három éves gyermek, játszadozik. Ennek aztán órákig elmesélget az arany halról, a bujdosó király-kisasszonyról, mikre a gyermek apró tenyereit csapkodja össze, s olyan jószíűen kaczag, midőn az öreg úr a vasorrú bábát tentával lefesti előtte. Milyen furcsa lehetett az! s a kis bohó lányka

elbámulná őt napestig. Távolabb az ablaknál, fiatal nő ül, rajzol, hímez vagy olvas. Festési szépség. Csak olykor szól belé a gyermek játékába, midőn az nagy jókedvvel nekimegy az öreg úr ősz szakálának, és azt ugyancsak megczibálja.

— Betti, bizony kiteped az öregpapa szakálát. Leszállsz onnan mindjárt!

Pedig az öreg úr, tán akkor sem szólna, ha szálanként kihuzogatná, — annyira bálványozza e kisdéd angyalt.

E pillanatban lép a szobába Goldbach Lajos. Szomorú, dúlt arccal. Még a gyermekre sem mosolyodik el, ki leugorva öregapja térdeiről, elébe fut és gyermekies örömmel fölsikolt:

— Papa! papa!

Lajos gyöngéden félretolja a gyermeket magától, s a fiatal nőhöz közeledik.

— Róza, — mondja szomorúan s ellágyult hangon — testvérem meghalt.

A fiatal nő fölkel, kezeit a szomorú férfi vállaira teszi, s oly arccal válaszolt, melyen élesen ki volt fejezve a hatás, mit e szavak oda előidéztek.

— Meghalt? Sokat szenvedett-e? szegény hölgy! Szólj férjem, hogyan találtad föl? s hogyan halt meg? inségben?..

— Iszonyú inségben! — felelt szívrázó hangon a férj, — iszonyú inségben, Róza!

— Ki halt meg, papa? — kérde a kis lány hátra téve kezecskéit s egészen apja térde alá állva — a bujdosó király-kisasszony is meghal ám! meg az a csúf, csúf vasorrú bába is.

— Menj kis leányom, menj édes Bettikém most játszani, — mondá gyöngéden Lajos — apádnak dolga van.

A lányka elsompolyodék, s félrement az úgynevezett hajas bábuájához, melyet szépen levetkőztetett s azt mondá ott magában: — holnap majd ez is meg fog halni.

Lajos ekkor a mellékterembe vezeté a nőt, hol háborítlanul, teljes őszinteséggel s egész irtózatos valóságában elbeszélé a történeteket. A sors-edzett férfi szavait annyira félben szakasztá egy-egy nehéz csuklás. Mily szomorú emlékezeteket költhetett lelkében föl ez elbeszélés! Róza odaborult a férfi vállára, s meleg könnyeivel, édes szavaival, forró csókjaival gyógyíttatá a sebeket, miket férje keblében ezen emlékezetek szaggattak föl.

Fölösleges tán kommentálnom is olvasóimnak e családi jelenetet, de mégsem fog ártani röviden érintenem annak előzményeit.

Goldbach Lajos, mint azt tudjuk, az öreg Berkey által föl volt híva, hogy másnap is látogassa meg. Lajos elment az öreghez, ki e komoly, férfias és tiszta érzelmű ifjú iránt csakhamar annyi rokonszenvet kezdé érezni, miszerint némi munkák teljesítéséért, följárlá neki asztalát, s lakást a házában. Róza szívében ez által azon indulat, melynek eleve még nem tudott nevet adni, szerelemmé fejlődött. S a fiatal hölgy, kinek sokkal eltaláltabb nevelése volt, semhogy szüleihez bizalmatlan volt volna, egy napon, nyíltan, gyermekies őszinteséggel bevallá apja előtt hajlamát az ifjú iránt. Az

*A tömeg közül, erős őrizet alatt, egy igen jól öltözött férfit kísé-
lek be a börtönbe.*

öreg okos ember lévén, azt felelte rá hogy: — isten neki! S ebből aztán lett a legboldogabb házasság, melynek főntebb láttuk eredményét.

Az isten az ilyen házasságot tartós boldogsággal szokta megáldani; s így, ha többet nem találkoznánk is velök, hihetjük, hogy boldogok maradtak, s tán — miként Lajos és Róza gyermekének, a kis aranyfürtű Bettinek szokta meséit végezni öregapja: — tán még most is élnek, ha meg nem haltak!...

*

De még számadásunk itt nincs befejezve.

— — Két nappal utána, midőn Betti halottas ágya előtt álltunk, Pest megyeháza előtt bábész népcsoportulat ácsorga. A tömeg közül, erős őrizet alatt, egy igen jól öltözött férfit kísértek be a börtönbe.

— Tán valami zsvány.

— Ej, hiszen olyan úriasan van öltözve.

— Tehát tolvaj, — monda a harmadik, — mert azok frakkban is szoktak járni.

— Már csak szeretném tudni nevét. Bizonyosan valami nagy gonosztevő, mert még a szemét sem süti le a földre.

A tömeg közül akkor ismét egy más alak bonthatozék ki. Sajátságos egyéniség. Kopott kék frakk volt sovány testén, s lábszárait még kopottabb s rendkívül kurta nanking nadrág fődé; kalapja tán sohasem volt új, hanem az orra irtózatosan meg volt rezesedve a bornak miatta. Ez az ember oda-

ment a kérdezősködők közé, s egyszerűen azt mondá nekik, hogy ő ismeri azt a szép madarat.

— Ah, Diogenes! Diogenes! — kiálták egyszerre a gyermekek, a mint az öregot elöretolakodni látták.

— Kell-e lámpás, vén Diogenes?

— Csitt! mert oda nyomok a fületek mögé ezzel a nádpálczával! — kiálta az öreg, s hadonászott dühösen a levegőben.

— Ne lármázzatok rajkók; — szólt közben egy kaputos úr; hadd tudjuk meg tőle, ki ez a rab?

— Hát biz az — felelt ekkor Diogenes — ha akarom báró Sérey, ha akarom Zselye Bertalan.

— S mit vétett?

— Először is, szabadság nélkül elutazott, hosszú szabadságra a nemes vármegye börtönéből, mint Zselye Bertalan; aztán pedig mint Sérey báró, nem elégedett meg azzal, hogy Bécsben csinálják a bankót, kapta magát, ő is csinált.

— Ah!..

— Hanem volt neki egy czinkosa is, az isten verje meg, de az tegnap este megszökött. Zsedófi Bélának hívták, kivel nagyon furcsa váltókat bocsátottak ki. Az a jó asszonyság, ni, ott a lépcsőn áll — folytatá Diogenes egy kövér nőre mutatva, kiben azonnal ráismerhetünk a tegnapelőtti csaplárnőre, vagy is Ottilra, — az kerítette őt a vármegye kezére. Van még egy czinkosuk, egy fufangos asszony, ki azonban még csak eztán fog majd kézre kerülni.

— Hát azt hogy hívják?

— Valami Holdburgné, az is olyan szép madár. Hanem most már isten velünk atyafiak! megnyugszom a nemes vármegye ügyességében, hogy nem engedi elutazni őt ismét hosszú szabadságra. Most már nyugodtan meghalok. Csakhogy ezt a napot megértem.

— Valami nagy ellensége lehetett ez magának Diogenes.

— Meghiszem. Az ő koldusa vagyok! — sóhajta az öreg.

— Hogyan?

— Ne kérdezzék. Sok esztendővel ezelőtt, kompanistám volt az átkozott, a «kék macskához» címzett fűszerkereskedésemben. Azaz, hogy nem is nekem volt ő, hanem a feleségemnek volt kompanistája.

— Hát most hova megy ön? kérdék az ácsorgók, midőn indult Diogenes.

— Megyek inni, — felelt lakonicze, s tovább ment.

A gyerekek utána futottak, s kiabálták: — Kell-e lámpás, vén Diogenes?

Az öreg úr egyet-egyet elcsípett közülök, s úgy-úgy a nyakuk közé húzott gombos végű nád-pálczájával, — — mfg végre beesteledett, s bevetrodott abba a kávéházba, honnan aztán hajnal felé — ki is vetődött.

Azon kávéházi jelenetnek, beszélyünk kezdetén tanui valánk. Bolondot űztek vele, aztán kihajították... Hogy hova ment azon éjjel? hol virradt

meg? melyik kőre hajtá fejét? Nem tudjuk, mert nem látta azóta senki! Tán felkötötte magát,... vagy tán betévedt valahova a bolondok házába,... vagy tán az is meglehet, hogy addig őgyelgett és bolyongott a sötét éjben, míg végre rátalált valahol a — Dunára!..

TARTALOM.

	Lap
BEÓTHY LÁSZLÓ. Irta: <i>Mikszáth Kálmán</i>	V
Bevezetés. Új Diogenes	1
I. Fűszerkereskedés a «Kék macskához»	14
II. Családünnepe a fűszerárúsnál	24
III. A szegény Goldbach	47
IV. A fenyítő törvényszék	68
V. A halálmadár kosztosai	86
VI. Paedagogiai kísérletek	100
VII. Báró de Manx	130
VIII. A különcz	152
IX. Maskarada álarcz nélkül	165
X. Ottl kisasszony	185
XI. Egy kis intermezzo	210
XII. József-utca No 42.	224
XIII. Kézfogó ara nélkül	232
XIV. Syrén	249
XV. Évek múlva	264
XVI. Befejezés	273

KÉPJEGYZÉK.

	Lap
1. Beöthy László arczképe.....	11
2. Az apa leült s a fiút két térdére ülteté	19
3. A jó Goldbach mindent elkövetett a társaság felvidá- mítására	33
4. — Irgalom Istene! — kiáltá a nő s két tenyerébe hajtva fejét, leborult a pamlag vánkósára s gyermek- ként zokogott.....	53
5. A boldogtalan nő térden állva csúszott birái felé...	79
6. Zsuzsánna asszony nem tud felkelni	86
7. — Anyám! édes anyám! — kiáltá szinte magánkívül s a levelet majd kebléhez, szívéhez, majd égő ajkai- hoz emelé	126
8. — Nem találják önök e képet silánynak? — szólt, gyorsan ifjainkhoz fordulva	134
9. — Ad ön ezerötszáz forintot?	162
10. Mondtam már, hogy hallgasson el avval a fizetéssel!	168
11. — Ne ijedjenek meg önök, — mondá a belépő, jobb és bal kezén a két Goldbach-gyereket vezetve	180
12. Leveté magát a földre, fejét a vánkósra hajtá s kezeit tördelte	206
13. — Nem tudok többet felőle! — felelt a fiú s a roz- zant szalmaszéket közelebb vonva, az ágy mellett foglalt helyet	221
14. A legmesterkétebb könnyűséggel, fesztelenséggel hajtá meg magát a társaság előtt	237
15. — Tovább, tovább! — sürgeté türelmetlenül a fiatal hölgy s felállott	254
16. A tömeg közül, erős őrizet alatt, egy igen jól öltözött férfit kísértek be a börtönbe	287

PH Magyar regényírók
3176
M3
köt. 31

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
